STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04028

IN KESELGRUB

David Ignatoff

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ד̈ וֹ ד א י ג ̇נ אָ ט אָ ו ו
אויסגאַבע : אינזעל
באַצירונגען : ז. מאוד
און י. ליכטענשטיין.
הויפּטפערקויף :
פערלאַג מ. נ. מייזעל
424 גרענד סט., ניו יאָרק

Copyright 1918
by
DAVID IGNATOFF

דוד איגנאַטאָוו

אין קעסלגרוב

אין קעסעלגרוב

רא̇מא̄ן אין דריי טהיילען
מיט צוויי עפּילא̇גען.

אינהאַלט:

ערשטע טהייל: — פייער — — — — 5
צווייטע טהייל: — ווינטער — — — — 79
דריטע טהייל: — רעגען — — — — — 161
ערשטער עפּילאָג: —
דאָס פאַרבלוטיגטע אינגעלע — — — 209
צווייטער עפּילאָג: —
די פורפורנע שיף — — — — — — 223

ערשטע טהייל:

פייער.

CHATOFF'S WORKS
VOL 2

גאנץ פריה.

דער גרויסער ריעז ניו יארק האט זיך דורכגעווארפען פון שלאף און האט געמיינט, אז עס איז נאך צו פריה, און געוואלט צוריק איינשלאפען; האט זיך אבער באלד דערהערט א פייפען, אן אויפטרייסלענדיג ברומען, ווי עס וואלטען אויף די דעכער, אויף די טהורעמס ווילדצורייצטע לייבען אנגעלאפען, — האט דער ריעז א ברייטען געגעץ געטהאן און זיך אויפגעכאפט.

אנטקעגען איהם אויפ'ן מזרח האט זיך דער מארגען אין רויטען געצונדען. און א יונגער, א צופריעדען־פערשייטער, האט דער מארגען גענומען פראלען ארויף איבער ניו יארק.

די גאסען זיינען נאך געווען אין האלב־פערשלאפענע שאטענס פערזונקען. נאר די טויזענדער דעכער און די אויבערשטע עטאזשען, וואס אונטער די דעכער פון די ריעזיגע, הויכע געביידען האבען שוין מיט ליכט געשיינט און זייערע הונדערטער פענסטער האבען זיך שוין מיט זון־פלאם געשפיגעלט.

פון די הויכע קוימענס האבען זיך גענומען שפארען דיקע, שווארצע זיילען רויך און א לייכט ווינטעל האט זיי גענומען בויגען און ציהען איבער די לאנגע הימעל־לאנקעס, וואס שפרייטען זיך איבער די הויכע, לאנגע גאסען.

קאַפּיטעל 1.

מאַקס האָט זיך אויפגעכאַפּט.

— שוין שפּעט! אויף מיין וואָרט שפּעט! און ער איז אַרויסגע־שפּרונגען פון בעט. ער האָט זיך געהיט ,אַז חנ׳קע זאָל זיך ניט אויפ־כאַפּען, און נאָך ניט קיין אָנגעטהאָנענער איז ער אַריינגעלאָפען אין קיך, אָנגעצונדען דאָס גאַז־אויוועלע, אַרויפגעשטעלט די קאַפּע, און נאָך דעם זיך גענומען איינוואַשען און אָנטהאָן.

און אַז ער האָט זיך אָנגעטהאָן, האָט שוין די קאַפּע געזאָדען. האָט ער אויף גיך אַריינגעכאַפּט אַ גלאָז קאַפּע, אַ שטיקעל ברויט, איינגעפּאַקט אין אַ צייטונג זיין מיטאָג: ברויט, סאַרדינען, עפּעל, דאָס פערלעגט אונטער׳ן אָרעם און איז אַריין צוריק אין שלאָף־צימער.

דאָ איז ער אַ ווײַלע צומישט געוואָרען:

חנה׳ס ווייסער פּנים און איהרע דונקעלע האָאָר, וואָס זיינען געווען צושויבערט אויפ׳ן ווייסען קישען, און איהר שעהנער ווייסער האַלז — — —

און איהר האַנד, וואָס איז געלעגען איבער דער לייכטער, גרויער דעק, אַזאַ קלאָרע, אַזאַ לויטערע — — —

און די דינע וואָלקען־גרויע דעק, וואָס האָט זיך איבער איהר כשופ־דיג געקנייטשט און האָט זי אַרויסגעגעבען אַזוי לייכט און אַזוי בויגיג. — — —

און מאַקס האָט אַ קינדערשען שמייכעל געטהאָן און מיט דעם וואָרימען שמייכעל אויף די ליפּען האָט ער זיך צוגעבויגען און אַ קוש געטהאָן איהר האַנד.

האָבען זיך געעפענט איהרע אויגען און זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן.

— חנה — — — — נו?...

האָט זי נאָך אַ שמייכעל געטהאָן צופריעדען, רויטליך, פערשעהמט.

ווען מאַקס איז אַרויס פון הויז זיינען די גאַסען שוין געווען פול מיט מענשען. איז ער אַריין אין דעם געדיכטען מענשען־שטראָם, מיט

זיין פּעקעל אונטער'ן אָרעם, מיט אַ קינדיש־צופריעדענעם שמייכעל אויף די ליפּען, געשטעלט זיכערע טריט און געטראַכט:

— ווער ווייס?! פּיעליייכט פּאַרט אַ קינד? — מאָדנע — — — — אַזוי פיעל מענשען, וואָס ווילען ניט האָבען קיין קינדער, טהוען אַזוינע מיאוס'ע זאַכען — — — און דאָ, אַז איהר ווילט זיך אַזוי אַ קינד, און מיר טאַקע אויך, ווייל פאַר וואָס טאַקע ניט? ווי זאָגט זי: אַ איינגעלע מיט שוואַרצע הערעלעך — — — און נעה! אַט שוין אַ יאָהר נאָך אַ חתונה, און — גאָר ניט!

חנה האָט נאָך מאַקס אַרויסגעהן זיך געפּרואווט ווידער איינשלאָפען. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען־דעקלעך אָהן דעם חשק זיי צוריק צו עפענען, זיך גענומען לייכט ציהען און דערביי צופריעדען געפיהלט און געהערט די זיידענע גלאַטקייט און די ליעבע, זיסע וואַרימקייט פון איהר אייגענעם שעהנעם לייב, און צו דעם האָט זיך שוין אויך צוגעמישט דאָס געפיהל — „ווי משוגע מאַקס איז דאָס פאַר איהר!" און אין אַלגעמיין איהר הערשען איבער מענער. און זי צושמייכעלט זיך — זיך כּאַפּענדיג אויף איהר ליעבסטען געדאַנק: „ליעבע איז ניט קיין חלום. דאָס איז אַ פּשוט'ע, געזונטע ווירקליכקייט, אַ זיסע, ליעבע ווירקליכקייט!" — דער שמייכעל און דער געדאַנק זיינען איהר געוועהר, מיט וועלכע זי פערטהיידיגט זיך, אַליין ניט קלאָר וויסענדיג פאַר וועמען, כּמעט כּמעט אַלע מאָל זאָגט זי דאָס אין געדאַנק צו ברוך'ן. דאָס שמייכעלט זי אַזוי פון איהם, סיי ווען זי זעהט איהם, סיי ווען זי זעהט איהם ניט. און אַזוי טראָגט זיך איהר שמייכעל, פליהט און טראָגט זיך אַ גאָלדענער מיט אַ פּאַרקרימטען שנאָבעל און מיט שאַרפע נעגעל צו ברוך'ן און ער פערטשעפּעט מיט זיינע פליגעלען אויף בינעם'ען און נאָך אַנדערע „הימעל־מענשען", וואָס האָבען זיך שטענדיג געדרעהט און דרעהען זיך נאָך איצט אַרום איהר...

און זי שמייכעלט וויטער: — „ווי גוט זי האָט דאָס זיי אַלעמען אָפּגעטהאָן — גענומען און חתונה געהאַט גאָר פאַר אַ פּשוט'ען בחור!..."

קאַפּיטעל 2.

פון נאַסען און נאַסען שטראָמען אריין די מענשען־כוואַליעס אויף דער לאַנגער בראָדוויי. דאָרטען גיסען זיי זיך צונויף אין צוויי לאַנגע שטראָמען, וואָס ציהען זיך ביי ביידע זייטען פון דער גאַס, און די מענשען־שטראָמען ציהען זיך אוועק ווי טייכען און זעהען אויס ווי פאַרבינגע ברעגען צו די ריעזיגע, הויכע מויערן.

און די מויערן זענען בעהאַנגען מיט שילדען און שילדען, מיט גאָלדענע אויפשריפטען, און רייסען זיך העכער און העכער און קוקען מאָדנע יעדער איינער מיט זיינע הונדערטער פענסטער... און עס רייסט זיך אריין די רויטע מאָרגען־זון. און עס פלאַקערען אויף די טויזענדער פענסטער, און עס צינדען זיך אָן די גאָלדענע אויפשריפטען, און עס צושפּיעלען זיך שטראַהלען, רויטע, גאָלדענע.

די לופט צושטראַהלט זיך מיט גאָלד און פּורפּור.

עס שטראַהלען די הויכע ריעזען־געביידען און קוקען שטראַהלענדיג אריבער דער גאַס און דערזעהען זיך אנטקעגען אין די פענסטער פון די אנדערע. — — —

און עס זעהען מויערן און מויערן זייערע פּאָלירטע, מאַרמאָרנע זיילען, זייערע פערשיעדענע, פון שטיין געהאַקטע בילדער — — — עס זעהען מויערן אין מויערן זייערע גלייכע און האַלב־רונדע פאָרמען, זייערע גרויסע פענסטער, זייערע גרויסע גלעזערנע ווענד — — — זייערע צאָהללאָזע אויפשריפטען, וואָס ציהען זיך איבער זייער גאַנצער ברייט און לויפען ביז ארויף, ביז אָן אויבערשטען קארניז, צו ביז א הויכען טהורעם.

און די הויכע מויערען צושטראַהלען זיך נאָך שטאַרקער, זוניגער, צופריעדענער.

און אונטען, אויף די ברייטע זייט־וועגען, כוואַליען זיך די מענשען, שפּרייטען זיך, ווי לאַנגע, ברייטע קרענץ. עס געהען: מענער ערנסטע, פער׳דאגה׳טע און מענער זיכערע, מיט צופריעדענע שמייכלען אויף די

ליפּן ; מיידלעך בלאַסע, פערביטערטע מיט צונויפגעפּרעסטע ליפּען, און מיידלעך שטיפערישע, פערשייטע ; מיידלעך, וואָס פיהלען נאָך די נאַכ־טיגע קושען אויף די ליפּען, ציטערען און שמייכלען ליעב. און קינדער : עלטערע, אינגערע, כמעט אַלע ערנסטע — — —

עס ציהען זיך לאַנגע, ברייטע קרענץ.

צווישען די קרענץ געהט אויך ברוך. און איהם דוכט זיך, אַז אַלע געהען, ווי אין שפּאַן, אַז ערגעץ דאָרט וואו די גרויסע גאַס לאָזט זיך אראָב צום ים, שטעהט אַ גרויסער ריעז, העכער פון די העכסטע מויערן, געפּאַנצערט אין שטאָל און אין אייזען. דער ריעז האַלט אין זיינע איי־זערנע הענד לייצעס פון אָט די טויזענדער מענשען, וואָס זיינען צוטהיילט אין צוויי לאַנגע מחנות און ער טרייבט זיי האַסטיג, כמעט אַלע אין איין וועג : אַרויף, אַרויף — — —

פון ערגעץ אַ גאַס פאָהר אַן אַ קאַר פול געפּאַקט מיט מענשען. די קאַר דאַרף דורכפאָהרען בראָדוויי. דער מאָטאָר־מאַן קלינגט און קלינגט. די מענשען אָבער האָבען קיין צייט נים. יעדערען ווילט זיך איבערלויפען נאָך פאַר דער קאַר. און דער מאָטאָרמאַן קלינגט, אַז עס ציטערט די לופט, ער בויגט זיך אַריבער און עס דאַכט זיך, אַז ער טראָגט די קאַר אויף זיינע פּלייצעס און ער שרייט און ער לאָזט די קאַר ביסלעכווייז, אָט־אָט און ער פאָהרט עמיצען איבער — — —

ברוך שטעלט זיך אָפּ.

און מאַקס, וואָס האָט דאָ אָנגעיאָגט ברוך'ן, האָט זיך אויך אָבגע־שטעלט, און מיט זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט עטליכע אַנדערע, און דער שטראָם איז אויף אַ ווײַלע איבערגעריסען געוואָרען, אָבער ווי נאָר די קאַר איז דורכגעפאָהרען, האָבען זיך באַלד די אָבגעשטעלטע מענשען מיט אימפּעט ווידער אַ לאָז געטהאָן און זיך צוריק צונויפגעגאָסען אין איין לאַנגער כוואַליענדער מחנה.

— גוט מאָרגען, ברוך !

— גוט מאָרגען !

מאַקס שמייכעלט.

ברוך שווייגט. — פון זינט חנה האָט חתונה געהאַט מיט מאַקס'ען, איז ברוך כמעט אין גאַנצען אנטשוויגען געוואָרען — — — כאָטש שולדיג איז ער אליין: זי האָט געוואַרט, זיך אויסגעקוקט די אויגען, פלעגט אויפציטערען פון זיינער אַ בעריהרונג, פון זיינעם אַ בליק, און ער פלעגט זיך אלץ מאַכען ניט וויסענדיג, — — — ביז זי איז זיינער אַ שונא געוואָרען און איהר איצטיגען שמייכעל בעקומען:

„איך בין שעהן און מיר שטעהט ניט אָן, מיר פּאַסט ניט פער־שפּיעלען — — —"

און אַז ער איז אוועקגעפאָהרען, און אַז ער איז געקומען, איז שוין געווען שפּעט. זי האָט שוין גערעדט פון „אַ אינגעלע מיט שווארצע הערעלעך"... און פלעגט זי דאָס מאָהלען פאר ברוך'ן, האָט זי דערביי געשמייכעלט, מיט אַ ציטערדיגער פרייד, אַז עס פלעגען ציטערען איהרע שעהנע אַקסעל... נאָר פון די אויגען האָט דערביי געקוקט אַ בעהאַלטענע שלאַנג... און עס געפעלט איהר, וואָס מאַקס איז אַ פּשוט'ער, אַן איינ־פאַכער, עהרליכער מענש — — — און פון ברוך'ס פלענער וועגען די „פרייע דערפער" לאַכט זי, שמייכעלט מיט איהר שמייכעל.

מאַקס געהט זיך געבען ברוך'ן, קוקט ארויף צו איהם און שמייכעלט. קוקט איהם ברוך אָן — — —

— אַך, גוטער ברודער! — צו'טענה'ט זיך מאַקס. — ווען דו וואָלסט חתונה געהאַט! הערסט, אויף מיין וואָרט, — איך זאָג דאָך דיר, מען פיהלט זיך גאָר אַן אנדערער — — —

— ?!...

— דו פערשטעהסט? — — איך מיין, וואָס האָסטו פון דעם, וואָס אַט ביסטו דאָ און אַט ביסטו ניטאָ — וואָס איז דאָס פאר אַ לעבען? פּלוצלונג הויבסטו זיך אויף און בלייבסט ניט ערגעץ... און איך וויים — — — חנה לאַכט דאָך פון דיר... און צו וואָס דארפסטו טאַקע אזעלכע געדאַנקען, אַז די אידען שטאַרבען דאָ אויס, און די „דערפער" דיינע און... און איך וויים וואָס נאָך — — — די קינדער רעדען דאָ ניט קיין אידיש? איז וואָס? אדרבה! — — — איך מיין, וועמעם באַבעס דאַנה?! הערסט, ברוך! ווען דו פאָלגסט מיך און האָסט חתונה! הערסט! אויף מיין וואָרט! און ווייסט? — איך האָב ביי זיך אָפּגעמאַכט, אַז ווען איך וועל האָבען אַ קינד, איז ווי נאָר עס וועט אונטערוואַקסען, הויב

איך אַן אַלע שבת צו לעגען טלית און תפילין — — — וואָס? דו קוקסט מיך אָן? זאָג איך דיר, אַז מיין אָנקעל איז גערעכט, ער קען אַפילו כמעט ניט דאַוונען, ווייל ער אַליין איז שוין דאָ געבאָרען, אָבער אַלע שבת טהוט ער אָן זיין טלית און תפילין — — — נעהמט דעם סדור אין האַנד — ווייל ער איז גערעכט: קינדער, זאָגט ער, דאַרפען וויסען, אַז זיי בע־לאַנגען צו אַ „סוירטען נייש'אַן".

— אָבער אום שבת תפילין?!

— וואָ־אָס?

— נו, נאַרישקייטען — רופט זיך אָב ברוך. — דערצעהל בעסער, וואָס הערט זיך וועגען אונזער אוטינג?

מאַקס שפּרינגט לייכט איבער פון איין געשפּרעך אויפ'ן צווייטען.

— וואָס, וועגען אוטינג?! — שרייט ער אויס. — עה! דאָס וועט שוין זיין איין מאָל אַן אוטינג און אויף דיר וואַרט דאָך דאָרט אַ גאַנצער סורפּריז!

— ?! — — — — —

אַ שעהנע מיידעל קומט אויפ'ן אוטינג, ווייל זי וויל זיך מיט דיר בעקענען. אויף מיין וואָרט. זי הייסט בעלאַ. נאָר זי האָט שוין אָנ־געזאָגט, אַז צוליעב דיר זאָל מען זי רופען ביילקע... וואָס, דו קוקסט מיך אָן? אויף מיין וואָרט. ערנסט־זיך. זי לעבט מיט איינעם אַ מיסטער לעווין, אַזוי זיך, ווי די היינטיגע, אין פרייער ליעבע. דאָס הייסט, זיי וואוינען נאָך דערוויילע ניט צוזאַמען, נאָר זיי בעגעגענען זיך. און איך וויים — — — האָט אָבער געטראָפען, אַז דו האָסט ערגעץ געלעקְ־טשורט און ביזט אָנגעפאַלען אויף די פּרייע ליעבעניקעס, איז דער לעווין איהרער אַרוים זיי פערענטפערען און האָט געבראַכט אַ ראיה פון זיך אַליין און איך וויים דאָרטען וואָס, ווי ער האָט דיר דאָרטען געברייעט, איז, ביסטו נאָך דעם אַרוים און האָסט זיך, זאָגט מען, זיך אַזוי צוקאָכט, אַז דו האָסט פון פּלאַטפאָרם אויסגעשריען, אַז ער גערהט צום געלעגער פון זיין פרוי, ווי אַ חזיר צו דער קאָרעטע. אויף מיין וואָרט, מען זאָגט, אַז אַזוי איז דאָס געוועזען. נו, און פערשטעהסט, — זי איז דערביי אויך געוועזען — — — און פון דעסטוועגען, זעהסטו, ווייל זי דוקא זיין אויפ'ן אוטינג. זי טענה'ט, אַז זי מוז דיך זעהן פון דער נאָהענט. ער האָט אויך געזאָלט זיין אויפ'ן אוטינג. אָבער ווי נאָר ער האָט דערהערט, אַז

דו געהסט דאָרטען זיין, האָט ער פערוואָרפען מיט הענד און מיט פּיס. נו, עס פערשטעהט זיך, אז זי וועט אָהן איהם אויך טרעפען.

— אַ מאָדנע מיידעל איז די ביילקע! — רעדט מאַקס ווידער — אויף מיין וואָרט. אָט דו וועסט שוין זעהן. און, דו ווייסט, זי האָט געבעטען ביי חנה'ן, זי זאָל איהר לייהען דיינע „רעגען מעשה'לעך". זאָגט איהר חנה, אז זי האָט זיי ניט. חנה איז עפּעס אויך אזא מאָדנע. ניט אמת? וואָס? אויף מיין וואָרט. אָט, שטעל דיר פאָר, אָ־דאָ ניט לאַנג לייען איך דיין „אונזער אונטערגאַנג", פערשטעה איך עפּעס ניט וואָס דו מיינסט מיט דעם, וואָס דו ברייעסט דאָרט, אז מענשען, וואָס האָבען ניט קיין גאָט אין הארצען, זיינען ווי שפּיגלען, אין וועלכע עס שפּיגעלט גאָר ניט אָפּ. און אז אזעלכע קאַליע געוואָרענע שפּיגלען וואַרפט מען ארויס און אזעלכע מענשען געהען אונטער. — פערשטעהט זיך, אז איך האָב זיך באַלד געכאַפּט, אז דאָ מוז איך עפּעס ניט פערשטעהן, ווייל איך וויים דאָך, אז דו ביזט אַ פריינגעזאָנענער מענש. וואָס? — — — — נו פרעג איך ביי איהר. — זאָלסטו געוועהן אָנקוקען ווי זי האָט זיך דאָס צולאַכט, אז איך האָב זיך אַזש דערשראָקען, אויף מיין וואָרט. און איך האָב געמוזט אוועקלעגען דאָס ביכעל און איך האָב איהר צוגעזאָגט, אז איך וועל דאָס מעהר אין האַנד ניט נעהמען. און וואָס האָט זי צו לאַכען, וויים איך טאַקע ניט. נאָך אלעמען — אַ מענש שרייבט דאָך, און איך וויים? — — — נאָר דו ווייסט דאָך, אלע מאָל ווען עס קומט עפּעס אזוי אוים ווענען דיר, שמייכעלט זי עפּעס אזוי מאָדנע. — ט'אַ פּנים אז זי האַלט דיך גאָר פאַר אַ נאַר. און פון דעסטוועגען, ווייסט? — זי אליין לייענט דאָך דיינע „רעגען מעשה'לעך". זאָלסט איהר נאָר ניט דערצעהלען, אז איך האָב דיר דאָס געזאָגט. אָבער איך האָב דאָס אליין געזעהן, אויף מיין וואָרט, דו הערסט? — — — און זאָלסט נאָך זעהן, זי האָט זיך ערגעץ בעקומען אַ זאַ שעהן געבונדען ביכעל, און זי האַלט דאָס עפּעס מיט אזא פּאַראַד, פערשלאָסען — — — קיינער זאָל דאָס, חלילה, ניט זעהן, מען זאָל דאָס חלילה ניט צו'גנב'ענען, צי איך וויים... פונקט ווי דאָס ביכעל וואָלט געוועזן ווער ווייסט וואָס. און גראָדע אָט־אַ דאָס ביכעל פערשטעה איך ניט, צוליעב וואָס דו האָסט דאָס אָנגעשריע־בען. אדרבה, זאָג דו אליין, דאָס איז דאָך עפּעס מעשה'לעך פאַר קליינע

קינדער. נו, און דו ווייסט דאָך אליין, אז די קינדער לייענען דאָ ניט קיין אידיש איז וואָס ווייטער? — — —

— און ווער וועט נאָך זיין אויפ'ן אוטינג? — פרעגט ברוך.

— וואָס הייסט, ווער נאָך? עס וועלען זיין א סך. עס וועלען אויך זיין נחום, לאה, בינעם און ווי הייסט ער, אָט דער מיט די פלאַקסענע האָאַר... יאָ, זאָג מיר — ס'איז טאקע אמת, אז בינעם איז דאָס פערליעבט אין לאה'ן?... און, דו ווייסט, מען זאָגט דאָך, אז די לאה איז דאָך גאָר פערליעבט אין דיר, אז זי שטארבט פאר דיינע טריט, און אז חתונה האָבען וועט זי דוקא פאר דעם ציוניסט, פאר נחום'ען. און דו ווייסט, איך האָב בעמערקט, אז די לאה האָט זעהר שטארק ליעב מיין חנה'ן. ניט אמת? — — —

אזוי טענה'נדיג, קומען זיי אלץ נעהנטער צום שאפ.

ניט ווייט פון שאפ הויבט מאקס אויף זיינע אויגען און ווערט פערציטערט.

— ברוך, זעה נאָר! זעהסט?!

ברוך הויבט אויף זיינע אויגען און דערזעהט —

אין די פענסטער פון שאפ שווימען ארום רויטע, פלאַמען, און ער וויל מיינען, אז דאָס איז דער אָפּשיין פון דער צופלאַמטער מאָרגענזון — — — אָבער די פלאַמען גיבען זיך מיט אמאָל א הויב און ווערען גרעסער, שטאַרקער. אָט! — עס פלאַצען פענסטער! — — — די מענשען, וואָס געהען אויף דער זייט, האָבען זיך אומגעקוקט און זיך גענומען לויפען. עס איז געוואָרען א טומעל, און באלד האָבען זיך צוטראָגען שארפע, הילכיגע פייער־סיגנאלען. די סיגנאלען האָבען זיך מיט כעס אריינגעשפּאָלטען אינ'ם יונגען מאָרגען און זיך גענומען ברעכען איבער אלעמענס קעפּ. קארס אויף די גאסען זיינען פּלוצלונג געבליעבען שטעהן אין מיטען וועג — וואגען ניט צו געהן ווייטער. פון גאסען און גאסען האָבען זיך אָנגעטראָגען פייער־וואָגענס מיט געפּאנצערטע פייערלייט, מיט העק, מיט אייזענס, וואסער־פּאָמפּען, לייטערס — — — די פערד האָבען זיך געטראגען. צוואווילדט, שנעל, ווי זיי וואָלטען זיך רייסען פון דער אייגענער פעל ארויס, פונקט ווי גזלנים פון ערגעץ־ווילדע וועלדער האָבען מיט א מאָל איינגעשפּאנט זייערע ווילדסטע פערד, און זיך איבער עפּעס א סיבה פּלוצלונג א לאָז געטהאָן דורך די שטאָדטישע

גאַסען. און אַט זיינען זיי נעבען ברענענדען מויער, שטעלען זיך אָפּ, בעפאַלען איהם פון אַלע זייטען, קלעטערען ארויף צום פייער, צו די ברענענדיגע פענסטער, האַקען, ברעכען — — — און די מענשען האַבען קיין צייט ניט, קוקען זיי זיך אום צוטראָגענע:

— פייער!

— פייער! — — — — —

און זיי קירעווען זיך אָפּ פון דער גאַס און יאָגען זיך מיט אימפּעט ווייטער און נאָך שנעלער.

ברוך איז געבליעבען שטעהן ווי אַן איינגעגראָבענער מיט א דער־מאַנישען שמייכעל אויף די ליפּען:

— פייער, פייער! — — — — —

און מאַקס איז געשטאַנען נעבען איהם א דערשלאָגענער:

— ברוך, ברוך!

און דער רויך האָט זיך גענומען רייסען פון די פענסטער וואָלקען־ווייז, זיך גענומען האַסטיג רייסען ארויף. אויבען האָט זיך דער רויך צונויפגעשלאָגען אין איין שטיק און איז אויף א ווילע געבליעבען שטעהן ווי אַן אונגעלומפּערטער גרויסער וואָלקען, זיך אויף א ווילע אומגעקוקט פערוואונדערט און נאָכדעם זיך גענומען שפּרייטען איבער דער גאַס און גאַסען; האָט פערשטעלט די זון און זיך גענומען מאַכען זיין אייגענעם הימעל.

קאַפּיטעל 3.

ברוך איז פון פייער אוועק מאָדנע אויפגעראמט.

פון אָנפאַנג איז דאָס געווען זיין געוועהנליכער אינסטינקטיווער רייץ צו שטאַרקער בעוועגונג און צו פייער, ווייל אַלע מאָל ווען ער דער־זעהט ווי פון ערגעץ טראָגט זיך אָן דער רויטער פייער־וואָגען מיט'ן רע־טונגס־געוועהר, מיט די מוטהיגע, געפּאַנצערטע פייער־לייט, וואָס קוקען גע־וואַגט פאַר־זיך, דערפיהלט ער מיט אַ מאָל אין זיך אַלע זיינע אָדערען, דאָס בלוט נעהמט זיך דורך זיי מיט אַ מאָל האַסטיג טראָגען און שלאָגט זיך אָפּ אין הארצען מיט אַ געזונטער, פרישער ווארעמקייט, און מיט אַ פּער־כאַפּטען אָטהעם קוקט ער דערביי אויף די פערד מיט די ווילד־אויסגע־שטרעקטע העלזער ווי זיי רייסען זיך, ווי זיי טראָגען דעם וואָגען מיט אַ פערצווייפעלטער שנעלקייט. זייערע פערדישע עקען — די גריוועס הויבען זיך און פלאַנטערען זיך אין דער ווייס־בלויער לופט. אַ גרויסע פּאַ־רע זעצט פון זייערע נאָז־לעכער, וואָס זיינען צושפּרייט ביז אין רויטען פלייש, און זייערע קרעפטיגע פערדישע לייבער ציהען זיך אויס אַלץ לענגער, ווילדער, ווייטער און עס דאַכט זיך — זיי שליידערען מיט כעס פון אונטער זיך ווייט, ווייט אוועק די ערד, די גאַס מיט אַלץ, וואָס אויף איהר און מענשען צולויפען זיך אויף רעכטס און אויף לינקס. אַלעס און אַלע בלייבען שטעהן אָנגעשטעלט און זעהען צו מיט אַ מורא'דיגער קנאה ווי פאַרביי זיי טראָגט זיך דורך די פייער־מאַכט צום פייער. און ברוך ווערט דערביי אַזוי ווי פערגליווערט, ווי פערפרוירען פון שטאַרקייט. זיינע אויגען בליצען אויף מיט איין מאָל אויף אַלע און אַלץ: — אויפ'ן לויף פון די פערדע, פון וועלכען עס ציטערען אַזש די פענסטער פון די שווערע מויערען; אויף די געזונטע און שטאַרקע פייער־לייט, וואָס קוקען געוואָגט פאַר זיך; אויפ'ן וואַסער־פּאָמפּ, אויף זיינע בלאַנקע מעשענע טהיילען, אויף דער גאַס און אויף די אויפגעטרייסעלטע מענשען. דאָס גאַנצע בלוט גיט זיך איהם דאַן אַ וואָרף אין קאָפּ, די הענד פּרעסען זיך

דערביי אָפּט אין שטאַרקע פויסטען. עפּעס כאַפּט זיך ביי איהם אויף אין הארצען, עפּעס נעהמט זיך ווארימען אויף די ליפּען. און דער פייער־וואַגען טראָגט זיך שנעל פארביי אויף זיינע גרויסע רויטע רעדער, וואָס שפּרינגען אזש אונטער, און באלד נאָך דעם שיסט אימיצער אין עק גאַס אויס, ווי פון א הארמאַט, מיט נאָך אזא וואַגען און מיט נאָך איינעם, און די גאַס בלייבט נאָך זיי ווי פערטויבט אויף א לענגערע ווייל. ביז אימיצער זאָגט ביי דער זייט: אָט דאָס הייסען פערד! פונקט ווי דער טייוועל וואָלט זיך נאָך זיי יאָגען. וואָסערע פערד!? וואָסער טייוועל?
— טראַכט ברוך — דאָס איז פייער, פייער!!

און ווען ער האָט איצט דערזעהן ביים סאַמע פייער, ווי די געזונטע פייער־לייט שפּרינגען אראָפּ פון די פייער־וועגען, שפּאַנען אויף גיך אויס די צוהיצטע, פערשוימטע פערד, מאַכען אויף שנעל פארטיג דאָס געוועהר און ווארפען זיך אין פייער, און ווען ער האָט געזעהן די ריעזיגע רויטע פלאַמען געמישט מיט שטיקענדען, שווארצען רויך, וואָס האָבען ארויסגעזעצט פון דאָ און דאָרט, און דעם צוטראָגענעם געלויף פון די הונדערטער מענשען, וואָס האָבען געשריען: פייער, פייער! — האָט ער דערפיהלט, ווי אין איהם צוּאוויקעלט זיך אַ רויטער פייער־קנויל, צוּאוויקעלט און צושפּרייט זיך אין זיין הארצען. ערגעץ ווערט אין איהם עפּעס ווי פון שרעק פערפרוירען, און ערגעץ נעהמט אין איהם וואָס שרייען מיט א העלישען ברען: פייער! פייער!

און שמייכלענדיג, האָט ער נאָכדעם בערוהיגט מאַקס'ען:

— נאַר איינער, וואָס ביסטו אזוי צוטומעלט? נישקשה, מאָרגען איז דאָך זונטאָג, מאָרגען איז דאָך אונזער „אוטינג". מיר וועלען דאָס א לעב טהאָן א טאָג, אז א רויך וועט אזש געהן!

— אָבער וועה איז מיר, ברוך, ביזט פון זינען. ווייסט... וואָס הייסט?... ברוך! עפּעס אזוי לייכט קריגט מען איצט א דזשאָב... דו בעטראַכט נאַר.

— עט, נארישקייטען! דו געהסט דאָך איצט אהיים? איז — „גוד באַי". גיב איבער א גרוס. מאָרגען טרעפען מיר זיך אויפ'ן אוטינג.

— אָבער, ברוך...

— זיי ניט קיין נאַר.

און ברוך איז אוועק איבער דער גאַס א צופריעדענער. צו זיין

צופריעדענהייט איז אויך באַלד צוגעקומען דער געדאַנק, אַז חנה, וואָס וואַרפט אויף איהר שמייכעל צו זיין פּלאַן וועגען די „פרייע דערפער", וועט זיך פיעלייכט איצט צוניינגען אויף זיין זייט. דער שאָפ איז דאָך אָפּגעברענט, שוין נאָך דער „ביזי", און מאַקס וועט מן הסתם אַזוי גיך ניט קריגען קיין אַרבייט. — די שטענדיגע ניט זיכערקייט מיט מאַרגע־דיגען טאָג און די ענגע שמוציגע גאַסען — עס אַרט איהר ניט, וואָס די קינדער רעדען דאָ ניט קיין אידיש. אָבער, חנה! זעהסטו דען ניט, וויפיעל איבער דעם מוז פערלאָרען געהן? פערשטעהסטו דען ניט, אַז די זיכערסטע פעדים, וואָס פערבינדען די עלטערען מיט די קינדער, די פע־דים, וואָס שפּינען זיך פון דור צו דור, מוזען זיך איבער דעם אָפּרייסען, און אַז די בעסטע אייגענאַרטיגע מעגליכקייטען וועלען איבער דעם פער־לאָרען געהן. חנה, בעטראַכט זיך, חנה! און היינט, אַז ווען אָט דאָס פייער ברעכט אויס שפּעטער מיט אַ האַלבע שטונדע, וואָלט דאָך די געביידע שוין געווען פול מיט מענשען, און אַלע וואָלטען זיך מן הסתם געווים ניט געראַטעוועט. צו איז דאָס דען דער וועג, ווי מענשען דאַרפען לעבען? און אָט דיביילקעס, חנה? זיי זיינען דאָך אפשר גאָר אויף אַזוי פיעל ניט שולדיג. ס'ווילט זיך זיי ניט אָפּזיצען אין שאָפ זייערע יאָה־רען, די יונגע, צאַפּעלדיגע יאָהרען, וואָס שפּרינגען אַוועק און בלייבען ניט. און די לעווינס ווילען ניט חתונה האָבען, — צוליעב וואָס? אַז דאָס לעבען איז ניט געזיכערט. און קיין גאָט אין האַרצען האָט מען ניט. אַ פאָלק, פון וועמען גאָט האָט אַרויסגעקוקט שעהנער און לויטע־רער, ווי פון אַלע אַנדערע פעלקער, — און וואָס געהט דאָ פון אונז ווע־רען? חנה, מיר דאַרפען געהן אַהין אין דער ווייטער וועסט. די רע־גיערונג גיט דאָרט אַוועק די ערד כמעט אומזיסט. דאָרטען וועלען מיר קאָנען לעבען אונזער אייגען לעבען. דאָרטען שטאַרקט זיך ווידער אונ־זער בלוט, אונזערע מוסקולען. מיר באָדען זיך אויס אין דער שעהנקייט און ברייטקייט פון יענע טעג, נעכט, פאַרנאַכטען און פריהמאָרגען! — — — שטעל זיך פאָר אַ פאַרנאַכט. דו געהסט אַרויס און דו זעהסט: ווי אַ זונען טאַכטער צושפּרייט אויפ'ן הימעל איבער דער ווייטער סטעפּ אַ רעגענבויגען־פאַרביג בעט פאַר'ן מיעדען היינט, און נאָכדעם לעגט זי זיך אַרויף אויף דעם רייכען געלעגער און ציהט זיך אַזוי ווייבליך און ליעב. און זי איז אין גאַנצען ווי געוועבט פון גאָלד און פּורפּור, און זי

ציהט זיך ווארעם, שמייכלענדיג, פול מיט לעבענס־זאפטען, און זי קוקט און זי ווארט אויפ'ן היינט. און אַט קומט ער אָן, דער ה י י נ ט, אין פורפורנעם גלאַנץ מיט א פייל־בויגען אין זיין האנד, און עס לויפען איהם נאָך א מחנה רויטע און גאָלדענע און קופערנע הינט. און דער היינט דערזעהט די שעהנע זונען־טאָכטער און ער ווערט צומישט, און עס פאלט ביי איהם ארויס פון האנד זיין פייל און בויגען... און דאַן... און דאַן קומט אָן די נאכט. —

און יענע נאכט, חנה! די נאכט איבער די ווייטע סטעפען, א הימעל וואָס איז אויף מיילען און מיילען פערזייהט מיט פינקעלדיגע קנאָספען פון גאָלדענע טרוימען. מיילען ווייטע, ווילדע, וואָס פערליערען זיך אין נאאיוועו ערנסט פון א פערליעבטער. און ווי גוט און ווי ווייט עס טראכט זיך אין יענע נעכט! — — —

און צו מאָרגען בעווייזט זיך ווידער די זונען־טאָכטער. זי בעווייזט זיך אויפ'ן מזרח מיט איהר ניי־געבאָרענעם, פרישען מאָרגען, און דער מאָרגען שפרינגט אראָפּ פון איהרע הענד און זי קוקט איהם נאָך און שמייכעלט מיט א מוטערליכען נחת, — און ער, דער מאָרגען וואקסט פאר איהרע אויגען, שפיעלט זיך אין'ם גאָלדענעם טייכעל, און לאכט אן ענט־ציקטער. און אַט לאָזט ער זיך לויפען, שפרינגט ווי די בעגייסטערונג איבער איהר גאָלדענעם סטעפּ, און אַט קאטשעט ער זיך, ווי א ווארעמער פערלאַנג איבער איהרע ברוסטיגע בערג, פאַלט אריין אין צווישען־טהאָל און שפרינגט באלד ווידער אַרויף און ווילד ווי די ליידענשאפט רייסט ער זיך אריין אין דער בלויקייט און לאָזט זיך שווימען איבער דעם טיעפען ווייטען הימעל, און שווימענדיג וואקסט ער, דער גאָלדענער מאָר־גען, און פראלט צווישען ערד און הימעל און ווערט אַלץ גרעסער און מוטהיגער.

און נאָכדעם — דער טאָג פון געזונטער, שווערער ארבייט. די ארבייט פון ברייטער, שטארקער בעוועגונג. חנה, ניט קיין שאפּ־ארבייט, נאָר אן ארבייט, וואו דער קערפּער בעוועגט זיך געזונט און שטארק און מען אָטהעמט מיט פרישער, פרייער לופט. און יעדער גראָב, וואָס מען טהוט, איז וויכטיג, און יעדער שניט, וואָס מען טהוט, איז נויטיג. און

אַז דו הויבסט אויף דיינע אויגען, שלאָגען זיי זיך ניט אָפּ אין קיין וועגט, נאָר דו זעהסט פאַר זיך אַ רוים, אַ ווייטקייט, אַן אונענדליכקייט. חנה, דאָרטען קאָן מען דאָך ערשט פון דאָס ניי וואַקסען, דאָרטען קען מען דאָך אויפוואַקסען ריעזען.

און עס דאַכט זיך איהם, אַז חנה געהט נעבען איהם, הערט אויס אַלץ וואָס ער זאָגט און שמייכעלט...

— יאָ, ביזט אפילו גערעכט, — פיהרט ער ווייטער דאָס געשפּרעך אין זיך, ווי ער וואָלט איהר ענטפערען אויף איהר שמייכעל. — ריעזען דאַרף מען זיין נאָך איידער מען פאָהרט אַהין... ווייל עס איז ניט לייכט פאַר אַ שטאָדטישען מענשען זיך מיט אַ מאָל אין גאַנצען אַפּצורייסען פון דער שטאָדט. ביזט גערעכט. שטעל זיך פאָר, אַז אפילו מיט מיר האָט אַ פּאָר מאָל געטראָפען, אַז שטעהענדיג אויפ'ן פעלד ביי דער אַרבייט, האָב איך אַ הויב געטהאָן דעם קאָפּ און דערזעהן ווייט אַרויף ביים האָ־ריזאָנט די שטאָדט ניו יאָרק... און איבער דער שטאָדט — אַ גרויסען ריעז געפּאַנצערט אין שטאָל און אין אייזען, און אין זיינע הענט האָט דער ריעז געהאַלטען טויזענדער און טויזענדער לייצעס און האַסטיג געטריבען און געשריען: מיינע פערד, מיינע פערד! און דער טייוועל ווייס איבער וואָס, נאָר מיר האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז איך, זייענדיג אַזוי ווייט פון שטאָדט, בין דאָך אין זיינע לייצעס...

דאָס האָט מיר געטראָפען אַ פּאָר מאָל, און גראָדע דאַן, ווען די גאַנצע סטעפּ איז געווען פערשוואומען אין אַ זוניגען, הייסען טאָג.

און חנה הערט און שמייכעלט...

— חנה, חנה!.. פאַר וואָס האָב איך דיך אַזוי משוגענערווייז ליעב? פאַר וואָס ווער איך אַזוי משוגע, ווען מיר דאַכט זיך, אַז דו ביסט נעבען מיר?... און וואָסערע שעהנע הענט דו האָסט עס, חנה! גאָט מיינער, וואָסערע שעהנע הענט! ס'רא לאַנגע, רונדע, און ווי עס שפּיעלט זיך אויף זיי די שיינענדע ווייסקייט מיט דער בליהענדער ראָזקייט. זעה נאָר וואָסערע בליהענדע רעדעלעך עס וועבען זיך איבער דיינע שעהנע רונדע הענט! און אַזוי ביזטו דאָך אין גאַנצען, אַזאַ שיינענדיג־ווייסע, אַזאַ ראָז־פערוועבטע. מיין חנה!! מיין שעהנע חנה!... מאָרגען איז דאָך זונטאָג, מאָרגען טרעפען מיר זיך דאָך אויף אונזער אָרויספאָהר אויפ'ן באַרג. דער פּלאַץ איז זעהר אַ שעהנער, אַ מערקווירדיגער. איך

בין שוין דאָרט איינמאָל געווען — ס'איז אַ הויכער באַרג, וואָס פער־
רייסט זיך גלייך צום הימעל און קוקט פון דאָרט אַזוי מאָדנע אויף גאָט'ס
וועלט. און ס'אַרא מאָדנער זומער דער היינטיגער! ניט אמת, חנה,
ס'אַרא מאָדנער? האָסט בעמערקט? צוערשט האָבען זיך גענומען
ווייזען מיידלעך אין פורפור. און ווי שעהן עס קוקען אויס אָט די
שמאָלע, פורפורנע קליידער מיט שוואַרצע אָפּגעלעגטע קעלנער, מיט
שוואַרצע קנעפּ, קליידער פון איין לענג, כמעט גאָר אָהן פאַלדען, און
ס'אַרא שעהנע נעמען זיי טראָגען: פּרינצעסען! און באַלד נאָך דעם
נעהמען שפּרינגען איינס נאָכ'ן אַנדערען גאָלדענע מאָרגענס, זוניגע פאַר־
נאַכטען און מען נעהמט זיך קוקען פערגאַפט אויף אָט די מאָדנע פור־
פורנע קליידער, ווי זיי גיבען דאָס אַרויס אַלע בעוועגונגען, פרעסען אַרויס
אַלע מיידעלשע פאָרמען און עס זעהען זיך: קליינע מיידעלשע פיס,
פרייע, ווייסע העלזער, ווייט צועפענטע אויגען, זומערדיגע פנים'ער, און
די געלע שטרויענע היט מיט די ברייטע גרויסע פעלדער מיט בלומען
און פעדערען און פויגלען... ווי שעהן דאָס איז, חנה! און שפּעטער
בעווייזען זיך נייע פרינצעסינס: ווייסע, מיט געדיכטע, שוואַרצע קעס־
טעלעך, מיט אָפּגעלעגטע שוואַר־בלויע קעלנער און מיט אַ שורה שוואַרץ־
בלויע קנעפּ אויף איין זייט. און געהען די מיידלעך, בעוועגען זיך די
קליינע קעסטעלעך, שפּרינגען אום איבער די מיידעלשע לייבער, און עפּעס
אַזוי שנעל, אַזוי לעבעדיג, שטיפעריש, אַז עס איז שווער אַנצוכאַפּען איין
קעסטעלע אויף איין פלאַץ, איין קעסטעלע נעבען אַ צווייטען — אַלע
טאַנצען זיי פאַר די אויגען, אַלע אויף איין מאָל! און נאָכדעם בעווייזען
זיך גאָר געלע! — געלע, מיט גרויסע, פערלמוטערנע קנעפּ. און נאָכ־
דעם — הימעל־בלויע, מיט ווייסע שנירעלעך, מיט ווייסע קרוזשעוועס...
און איצט האָבען זיי זיך שוין אַלע אויסגעמישט: רויטע, גרויע, געלע,
בלויע, און זיי געהען אום פרישע, זומערדיגע, און טראָגען זיך אויף
מחנות'וויז, געדטנער, גערטנערוויז...

ברוך שטעלט זיך אָפּ, קוקט זיך אום און דערזעהט, ווי אין די גרויסע
פענסטער פון דער הויכער, לאַנגער גאַס שפּיגלען זיך אַריין אַלץ נייע
און נייע גערטנער, שפּיגלען זיך אַריין, טראָגען זיך דורך און באַלד בע־
ווייזען זיך אַנדערע. דער „ראָש", דער געדראַנג, איז שוין אַריבער. דאָך
טראָגען זיך נאָך אום גערטנער, קלענערע, גרעסערע, אַלץ אַזעלכע פאַר־

ביגע, ריהרעוודיגע. און איהם דאַכט זיך, אז ניט נאָר ער, נאָר אויך די מויערען, די גאַסען, קוקען דערויף ווי אויף אַ מאָדנעם חידוש:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ זומער, גאָט? ! וואָס איז דאָס פאַר אַ זומער?!

ברוך האָט זיך אַבגעקירעוועט פון דער גאַס און איז אריין אין די ענגע נהעטאָ־גאַסען. די לופט איז געדיכט און גרוי פון דעם שטויב, וואָס איז אויפגעשלאָגען ביז׳ן הימעל. און אין דעם שטויב ציהען זיך טונקעלע גאַסען מיט קופּעס מיסט, די מויערען זיינען הארט געשלאָסען איינער צום צווייטען און זעהען אויס ווי גרויסע, הויכע, ברודיגע קאַסטענס, וואָס זיינען צוטהיילט אין עטליכע עטאַזשען, און זיינען פערהאַנגען מיט „פייער־עסקייפּס“, ווי מיט אייזערנע שטייגען. אויף יעדען עטאַזש איז אַנגעטשעפּעט אַזא שטייג און איין שטייג מיט דער צווייטער איז פערבונדען מיט אייזערנע לייטערס, וואָס זיינען קרום צוהאַנגען איבער די געביידען. עס עפּענען זיך קראָמען, די סוחרים טראָגען ארויס זייערע סחורות; אויף די אויבערשטע עטאַזשען עפּענען זיך פענסטער, און ווייבער לעגען ארויס זייער בעטגעוואַנד צום „לופטערען“. „פּוש־קאַרטס“־טישלעך אויף צוויי הויכע רעדער, מיט פערשיעדענע גרינסען, פרוכט און אַנדערע סחורות, צושטעלען זיך אויף ביידע זייטען פון די לאַנגע גאַסען. יעדער פערקויפער נעהמט אויסשרייען זיין סחורה אין דער פערשטויבטער לופט אריין, און אז אַ ווייבעל געהט ארויס איינ־קויפען, נעהמט זי שוין מיט, פאַר איין וועג אויך איהר פּעקעל מיסט און לעגט איהם צו צו איינעם פון די קופּעס.

ברוך שטעלט זיך אָפּ, קוקט און שמייכעלט. — — —

די קופּע, לעבען וועלכער ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, איז נאָך גראָדע געווען אַ נאַסע און אויסער דעם ריח, וואָס פון איהר האָט געטראָגען, האָבען זיך פון איהר נאָך ארויסגעשפּאַרט געלע ריטשקעלעך.

אַ פערגעניגען, אויף מיין וואָרט! — טראַכט ברוך און שמייכעלט, און קוקט אויף דער לאַנגער, שמוציגער גאַס.

פון וואו ניט וואו לויפט נאָך ארויס אַ פערשפּעטיגטער ארבייטער אָדער אַ פערפּוצטע מיידעל, אַן ארבייטערין, און איילט זיך צו דער ארבייט. —

— לויפט, לויפט, קינדער! ס'איז לעבעדיגע וועלט. לויפט און זאָל אייך גאָט העלפֿען! — שמייכעלט זיי ברוך נאָך.

א פעדלער, וואָס איז ארויסגעפאָהרען מיט זיין פושקארט הארט אויף דער נאָסער קופּע, האָלט אויסגעצויגען זיין האלז און שרייט אין איין קול:

— פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס, ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! — און עפּעס אלץ אין איין טאָן, און בלויז די איינענע פאַר ווערטער. — פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! — ווי אן אווטאָמאַט, ווי א פערשאָלטענער, און אפשר גאָר ווי א משוגענער! — פאַלט איין ברוך'ן. די ווייבער דרעהען זיך דוקא ארום איהם, קויפען, אָבער ער וויל אלץ ניט אויפהערען און ניט ענדערען זיין געוואַלד.

און ברוך דערפיהלט ווי צוצוגעהן צום אידען און ארויפלעגען זיין האנד אויפ'ן אידען'ס אקסלען:

— נו, גענוג שוין, ר' איד! ביז וואַנען איז דער שיעור? און ווייסט איהר, רב איד, מען קען דאָך מיינען, אז איהר זיינט נאָר ניט קיין מענש, נאָר א מין פערשאָלטענער הונט, וואָס האָט זיך פער'עקשן'ט און וויל מעהר ניט שרייען, ווי — האָו, האָו־האָו! — — — — און די גאַנצע גאַס איז פול מיט שטויב, מיט שמוץ און — — — און מיט אזעלכע בייזע, פערביטערטע, פערשאָלטענע הינט — — — הינט! און אלע האַוקען, בילען — — — בילען. און ברוך'ס שמייכעל אויף די ליפּען צוקרימט זיך דערביי שלעכט און גיפטיג בייז. און ער גיט א מאַך מיט דער האַנט, דרעהט זיך אוים און געהט אוועק.

אויף איינער פון די ווייטערע גאַסען בעגעגענען איהם נחום און בינעם.

בינעם האָט איהם גלייך אנגעכאַפּט:

— וואָס זאָגסטו דערויף, ברוך, ער וויל דאָך מיך אויפעסען פאַר דיינע „פרייע דערפער"! און וואָס טאַקע ווילסטו האָבען מיט דיינע דערפער? פאַר וואָס טאַקע זאָלען מיר בעסער ניט פאָהרען קיין ציון?

ברוך אָבער מאַכט זיך ניט דערפון, און ווענדט זיך מיט ערנסט צו נחום'ען:

— האַלאָ, נחום! וואָס הערט זיך? ווי געהט דאָס מיט דער „אי־דישער פאַהן"?

— אונזער צייטונג בעסערט זיך, — ענטפערט איהם נחום פער־דעכטיג און כאַפּט זיך באַלד דערויף אַרוים מיט כעס אין קול: — וואָס־זשע, איהר אַליין לייענט גאָר ניט די „אידישע פאַהן"?

ברוך מיידט אוים זיין כעס און פרעגט מיט דעם פריהערדיגען ערנסט:

— ניין, איך מיין, ווי געהען דאָס די געשעפטען פון דער צייטונג?

— נישקשה.

— וואָס הייסט נישקשה?

—גאָר ניט, — ענטפערט איהם נחום, און אַלע מיט אַזא טאָן, ווי ער וואָלט גערעדט מיט אַ שונא.

בינעם צושמייכעלט זיך פון דעם ברוך'ן אין פנים אריין. ער טראכט: דו מיינסט טאַקע אין אַן אמת'ן, אַז ער וועט דיר פערגעבען די ליעבע פון לאה'ן און דערצו נאָך די נאַרישע פּלענער פון דיינע דערפער. און באַלד כאַפּט זיך בינעם גאָר אַרוים:

— דו ווייסט, ער זאָגט דאָך, אַז דו ביזט גאָר אין גאַנצען קיין איד ניט!

ברוך קוקט אפילו ניט אין בינעם'ס זייט, אָבער בינעם דערפיהלט גלייך, אַז דערמיט האָט ער ברוך'ן געטראָפען אין אַ פערוואונדעטען פּלאַץ און ער רעדט ווייטער:

— און ניט נאָר דאָס. ער זאָגט, אַז דו האָסט פיינט אידען, אַז דו קאָנסט זיי ניט אָנקוקען, אַז צוליעב דעם האָסטו זיך פערקליבען ערגעץ אונטער'ן שטאָדט, און אַז די פּלענער פון דיינע דערפער זיינען אויך ביי דיר דערפאַר, ווייל דו ביזט אַ שונא ישראל, דיר וואָלט זיך פשוט וועלען מאַכען די אידען פאַר גוים. און היינט דיין שרייבען — מיט וואָס איז דיין שרייבען אידיש?

— און וואָס זאָגסטו דערויף? — פרעגט ברוך בינעם'ען, ווי דאָס אַלעם געהט איהם גאָר ניט אָן.

— איך זאָג, — ענטפערט בינעם, — אַז די מעשה מיט דיינע „פרייע דערפער" איז פאַר דיר ניט מעהר ווי אַ מעשה. און איך ווייס גלאַט ניט, וואָס מען וויל פון דיר האָבען? מיט וואָס איז זי ערגער פון דיינע „רעגען־מעשיות"?...

— און וואוהין געהט איהר איצט? — פרעגט ברוך סתם אין דער וועלט אַריין.

בינעם קוקט איהם אָן שמייכלענדיג, און נחום זאָגט:

— איך געה איצט דינגען דעם „סענטראל פּאַלאַס" פאַר אונזער באַל.

— אָבער איהר האָט דאָך נאָך ביז ווינטער גענוג צייט.

— ביז ווינטער איז שוין גאָר ניטאָ אַזוי פיעל צייט, ווי איהר מיינט... — ענטפערט אים נחום מיט סטירדעס און ווענדט זיך גלייך צו בינעם'ען:

— נו, איהר געהט מיט?

— דו דארפסט מיך אפשר האָבען? — פרעגט בינעם ביי ברוך'ן.

— איך דארף דיך האָבען, אָבער מיר וועלען זיך דאָך מאָרגען טרעפען אויפ'ן אוטינג.

— וואָס־זשע, מיט דיין גובערנאַטאָר האָט זיך גאָר ניט אויס־געלאָזט?

— אַט וועגען דעם וויל איך טאַקע, אַז דו זאָלסט איינרופען אַ מי־טינג פון די „פאַרמערס" אויף נעקסטען דיענסטאָג.

— אָלרייט.

— וואָס, אָלרייט? — פרעגט איהם ברוך איבער.

— איך וועל דאָס שוין בעזאָרגען.

— איז, גוד ביי! — זאָגט ברוך זיך געזעגענענדיג.

— גוד באַי! — ענטפערט אויך נחום.

בינעם אָבער שטעלט איהם אָפּ:

— איי, נחום, דאָס איז שוין גאָר ניט שעהן פון דיר! נעכטען האָט דאָך לאה דיך געבעטען, אז ווען דו וועסט זעהן ברוך'ן, זאָלסטו איהם זאָגען, אז זי דארף איהם נויטיג זעהן?

נחום ווערט צומישט און בלאַס. עס גלאַצען זיך אויס זיינע אויגען און ער זאָגט צוטראָגען:

— זי האָט דאָך דאָס דיך אויך געבעטען... — און... איך האָב גע־מיינט, אז דו האָסט דאָס איהם שוין געזאָגט!

— אַ גוטען טאָג, — זאָגט ברוך, און געהט אוועק פון זיי.

— איהר זיינט אָבער אַלע מאָל אַזעלכער, — זאָגט נאָכדעם נחום צו בינעם'ן, א ברוגז'ער.

— ניט כדאי זיך נעהמען צום הארצען פון דעם.

— ניין, אָבער פאַר וואָס זאָל ער מיינען, אַז אַלע זיינען אין איהם פערליעבט?

— „מיינען", איז ריכטיג, — קריימט איהם בינעם איבער.

— וואָס זשע, איהר רעכענט טאַקע, אַז לאה האָט איהם ליעב?

— מעגסט מיר גלויבען, אַז דו ביזט א נאַר.

— איהם, ווייזט אויס, האַלט איהר פאַר א חכם.

— רעדט בעסער ניט!

— אַזוי שטאַרק זיינט איהר אין איהם איינגעגלויבט?!

— דאָס איז א גרויסער בארג און מיר אַלע זיינען שטיקלעך שטיינער, וואָס האָבען זיך דאָ און דאָרט אָפּגעריסען פון איהם, וואַלגערען זיך איצט ביי זיינע פיס.

נחום גלאָצט ווידער אויס די אויגען און קוקט אָן בינעם'ען פערוואונדערט און זאָגט:

— אבי מען קלאָגט זיך, אַז די צייטען פון פאַנאַטיזם זיינען שוין אריבער!...

קאַפּיטעל 4.

ברוך איז אוועק צו דער ביבליאָטהעק, וואו לאה ארבייט. טראַכ־טענדיג און זעהענדיג פאַר זיך די שעהנע, ווייסע בלומען, וואָס לאה האָט איהם נעכטען געבראכט.

אָט אזוי טהוט שוין לאה זייט לאַנג: קלייבט זיך אויס א צייט, ווען זי איז זיכער, אז ברוך איז ניטאָ אין דער־היים, קומט צו געהן צו איהם מיט פרישע בלומען, שטעלט זיי אריין אין בלומען־טאָפּ, גיסט איהם אָן מיט וואסער און נאָכדעם זעצט זי זיך אריין אין שטוהל, ניט אויס־טהוענדיג אפילו דעם הוט, און אזוי זיצט זי זיך אָפּ א לענגערע צייט שטיל און אליין, ביז זי הויבט זיך אויף און געהט אוועק.

ווען ברוך איז אריין אין ביבליאָטעק, איז לאה אין איהר קלאָר־ווייסען קלייד, ווי אויפגעציטערטער און ווייסער געוואָרען. זי איז אָבער געוועזען פערנומען מיט א פּאַר בעזוכער און האָט זיך בעשיידען צוריק־געהאלטען. איינע פון איהרע חבר'טאָרינס איז איהר באלד געקומען צו הילף און לאה איז מיט שטילע טריט ליעב צוגעגאנגען צו ברוך'ן:

— ווי קומט איהר עפּעס אהער אין מיטען טאָג? — האָט זי ביי איהם געפרעגט, צופריעדען אָננעהמענדיג זיין האנד.

— דער שאַפּ, וואו איך ארבייט, האָט אָפּגעברענט, אָדער ברענט נאָך!

— וואָס איהר רעדט! כאָטש געוועזען אן אינטערעסאנטער פייער?

— זעהר.

— איהר ווייסט צו וואָס איך האָב אייך אהער גערופען?

— ניין.

— קומט מיט מיר ארויס אין דרויסען.

ברוך האָט לויט דעם אויסדרוק פון איהר פּנים פערשטאַנען, אז עפּעס האָט זי איהם צו זאָגען אזעלכעס, פון וואָס זי רעכענט, אז ער דאַרף זעהר צופריעדען זיין.

ווען ער איז מיט איהר אַרויס אין דרויסען, איז זי מיט איהם אַריבער אויפ'ן טראָטואַר פון דער אַנטקעגענדיגער זייט גאַס און דאָרטען זיך אויסגעדרעהט מיט'ן פּנים צו דער ביבליאָטעק און אויסגערופען מיט אַ מיידעלשער פרייד:

— איהר זעהט אָט די געביידע?

ברוך כאַפּט אַ קוק אויף דער ברוין־גרויער שטיינערנער געביידע מיט די גרויסע, ווייסע פענסטער, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען ספּעציעל לאַנג און ברייט, כדי אין דער געביידע זאָל קענען אַריין וואָס מעהר ליכט, אויף די ברייטע, לאַנגע טרעפּ, וואָס שפּרייטען זיך פונ'ם טראָטואַר ביז די פיער ווייסע מראַמאָרנע זיילען, וואָס שטעהען אַזוי צושטעלט פאַר'ן טיהר, ווי זיי וואָלטען איינגעלאַדען, מען זאָל קומען, מען זאָל געהן. און לאה רעדט:

— אָט שוין דריי טעג, אַז אַלע אבענד, ווען איך געה אַהיים, געה איך אַריבער אַהער, קוק פון דאַנען אויף דער ביבליאָטעק און טראַכט: „ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען מיר גיט זיך איין צו פערוואַנדלען אָט די גאַנצע געביידע אין אַ אידישער ביבליאָטעק!“

ברוך האָט פון דעם איינפאַל אַ גוטען שמייכעל געטהאָן, ווי אַ ליב־טינער פייער וואָלט זיך אין זיין הארצען אָנגעצונדען, זיך בעגעגענט מיט איהרע אויגען, דערזעהן, אַז די אַקסעל זיינען ביי איהר רונד, כמעט ווי ביי חנה'ן... און דערפיהלט, ווי אַרויפצולעגען זיין האַנט אויף איהר קאָפּ.

און לאה רעדט ווייטער, און רעדענדיג ווערען איהרע אויגען אַלץ ליכטיגער:

— איהר דאַרפט פאַר מיר נאָר טהאָן איין זאַך, ברוך. אין אייערע פעראיינען אָדער ווען איהר האַלט ערגעץ אַ רעדע, דאַרפט איהר דער־מאָנען, אַז אין דער ביבליאָטעק בעקומט מען אַלע אידישע ביכער, און טאָמער טרעפען זיי ניט אַ געוויסען בוך, וועל איך עס שוין פאַר זיי קריגען, ווייל — איהר פערשטעהט — וואָס מעהר ביכער מען וועט ביי מיר פאָדערען, אַלץ מעהר וועט מען מיר ערלויבען אַריינצונעהמען, און זאָלען מיר די אידישע צייטונגען אויך אין דעם אַרויסהעלפען. דאַן ווערט די געביידע די הויפּט־ביבליאָטעק פאַר אידישע ביכער. נו, טהוט איהר דאָס פאַר מיר?

— זיכער, לאה, זיכער! — זאָגט ער צו איהר און נעהמט זי אָן

פאַר'ן האַנד עפּעס אַזוי גוט און ליעב, ווי ער וואָלט איהר דערמיט פערזיכערט, אַז זי איז זעהר אַ גוט מיידעל און זעהר אַ וואויל קינד. און אַזוי האַלטענדיג איהר האַנד, האָט ער זי אַריבערגעפיהרט די גאַס און אויפ'ן וועג איהר פערזיכערט, אַז איהר פּלאַן איז שעהן, און ער האָפט, אַז עס וועט איהר אויך געלינגען איהם דורכצופיהרען, און אַז עס איז זעהר שעהן פון איהר זייט, און אַז עס איז ווירקליך זעהר שעהן פון איהר זייט. און ער האָט זי אַרויפגעפיהרט אויף די טרעפּ, געעפענט פאַר איהר די טיהר און, געבענדיג איהר זיין האַנד צום געזעגענען זיך, האָט ער זי ווידער אַ מאָל אַזוי ווי פון דאָס ניי דערזעהן... מיידלעך דערקענען לייכט אַזעלכע בליקען, און אין דער מינוט ווערט אין זיי אַלעס מיט אַ מאָל גרייט אויף צו ווערען נאָך שעהנער און בעסער... און ער האָט לענגער פערהאַלטען איהר האַנד אין זיינער און צו איהר געזאָגט מיט פרייד:

— איהר ווייסט, איך פיהל איצט, ווי צו נעהמען אייך אויף די הענד און זיך אוועקטראָגען מיט אייך איבער די גאַסען און אייך ווייזען פאַר אַלעמען: — „זעהט, ווי אַ וואויל און גוט מיידעל זעהט אויס!"

— נאָר ווער לאָזט דאָס אייך ניט?

אָבער פון אָט דער שאלה איהרער האָט זיך ברוך מיט אַ מאָל געענדערט. עפּעס אַ מין גיפטיג פייער האָט זיך מיט אַ מאָל אַ לאָז געטהאָן איבער זיין לייב. — וואָס טהוט ער?... וואָס רעדט ער?... און אָט די קליינע קינדער, וואָס געהען אַריין און אַרויס מיט ביכער, — פערשטעהט זיך, מיט ענגלישע, ווייל זיי קענען דאָך מן הסתם קיין וואָרט אידיש ניט לעזען. און זי מיינט, אַז ווען זי וועט האָבען אַ סך אידישע ביכער אין די פּאַליצעס, וועט זי דערמיט ראַטעווען דאָס אידישע פאָלק פון אונטערגאַנג... און אין דער אייגענער צייט ענטפערט ער איהר:
דער אייגענער צייט ענטפערט ער איהר:

— איהר ווייסט דאָך, אַז איך האָב קיין צייט ניט. אָט איך רעכען שוין באַלד אַריינצוזעהן אין קרויזקאָפּ'ס קאַפע. דאָרטען וועל איך געוויס טרעפען עטליכע מענשען, וואָס וועלען אייך גערן אַרויסהעלפען אין אייער אַרבייט.

— עפּעס האָט איהר זיך איצט אין איין רגע פערענדערט, ברוך!

אייער פּנים איז געוואָרען אַנדערש, אייערע אויגען אַנדערש, — זאָגט לאה, זיך אַליין אויך ענדערענדיג.

— מן הסתם איז מיר פּלוצלונג אַ שוואַרצע קאַץ איבערגעלאָפען דעם וועג, — זאָגט ער, ווי פון זיך אַליין לאַכענדיג. — אַלזאָ, אַ גוטען טאָג אייך.

— אַגוטען טאָג! איהר וועט דאָך זיין מאָרגען אויפ'ן אוטינג?

— נעווים.

ברוך איז אַוועק אַ צורייצטער: —

ווער איז דאָס דער, וואָס שפּרייט מיר אַלע מאָל אויס אַ שוואַרצע נעץ פאַר מיינע אויגען?! וועלכער טייוועל?! אָבער כאַפּט דאָס דער פייער! שאַדען קען דאָך געוויס ניט, דאָס וואָס אין דער ביבליאָטעק וועלען צו־קומען נאָך עטליכע ביכער און דאָס וואָס נאָך עטליכע מענשען וועלען זיך נעהמען צום לעזען. און ווער ווייס? — אפשר קען נאָך אַ מאָל דער צופאַל ברענגען, אַז עס זאָל גוט צונוץ קומען! און אין ערגסטען פאַלל — ברענט דאָס אויפ'ן פייער! ברענט דאָס אויפ'ן פייער!

און איצטער דאַרף מען נאָך וועגען דעם אַריינגעהן אין קרויזקאָפּ'ס קאַפע! אין אָט דעם ליטעראַרישען גהינם. אך, צום טייוועל! דאָרטען וועט ער מן הסתם טרעפען דעם שטענדיגען דעבאַטאַנט, רייכער, וואָס ניט זיין נענער קיינמאָל ניט די מעגליכקייט עטליכע גאַנצע זאַצען צו זאָגען, ווייל ביי דעם ערשטען וואָרט, וואָס מען פּרוּווט זיך צו איהם אַרויסרעדען, וואַרפט ער זיך גלייך אַרויף און נעהמט זיך דערוּוייזען, אַז ער פערשטעהט שוין פון אויסווענינ, וואָס יענער וויל זאָגען און אַז דאָס דערוּוייזט טאַקע, אַז די אַלע שרייבער זיינען היפּאָקריטען, ליגנער, אידיאָ־טען! ווייל אַנדערש קאָן גאָר ניט זיין. אַז ניט וואָלטען זיי ניט גע־שריעבען פון קיין נעבטיגע טעג. זיי וואָלטען זיך פערנומען מיט דעם אַרבייטער'ס לעבען, ווייל נאָר דורך דעם אַרבייטער קען די מענשהייט ערלייזט ווערען.

און ברוך'ן נעהמט זיך דאַכטען, אַז ער איז שוין אין קאַפע, זיצט ביי אַ טישעל געגענאיבער רייכער'ן. רייכער'ן דאַכט זיך, אַז ברוך שטימט מיט איהם ניט איין און ער ציהט זיך אַריבער איבער'ן טישעל, כאַפּט אָן ברוך'ן פאַר'ן אַרבעל און נעהמט איהם אונגעדולדיג ציהען, רייסען: — וואָרט! וואָרט! לאָזט רעדען! איהר ווילט מיר אויסברייען,

אַז דעם קינסטלערס האַרץ איז אַ שפּיגעל, וואָס שפּיגעלט פון זיך אַרויס אַלעס וואָס עס זעהט, אַ יאָ? אַזוי? זעהט איך דאָך, אַז איך האָב געטראָפפען. פרעג איך אייך, פאַר וואָס זעהט ער ניט די טויזענדער און טויזענדער אַרבייטער זאָרגען? פאַר וואָס שפּיגלען זיי זיך ניט אַריין אין זיין שפּיגעל? האַ? ענטפערט, נו? — נאָר ענטפערען לאָזט ער ניט, און אַ צוקאַכטער שפּרינגט ער אויף, ציהט זיך אַזש אַריבער איבער'ן טיש, כאַפּט איהם אָן פאַר די לאַצען: — לאָזט, לאָזט, וואַרט! איך וועל פאַר אייך אַליין ענטפערען: — דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי זיינען היפּאָ־קריטען, ווייל זיי שרייבען בלויז פאַר עטליכע פּריוועליגירטע א י י נ־צ ע ל נ ע. אפילו איבסען. וואָס מיינט איהר איז איבסען?! זאָרגט זיך ניט, ווען ער וואָלט נאָר ריכטיג געקוקט, וואָלט ער ניט געדאַרפט נעהמען אַ גלח אויף אַרויסצובריענגען די אידעען פון „בראַנד“, צו אַן אַרכיטעקטאָר פאַר די אידעען פון אַ „מייסטער סאָלנעס“, און זאַ ווייטער. מען קען די אַלע אידעען אַרויסברענגען פון די נויטען פון דעם אַרבייטער, פון זיין לעבען, פון זיין שטרעבען, — קומען נאָך צו געהן אונזערע אידישע שרייבער, וועלכע זיינען אויסגעוואַקסען אין פאָלק, און רעדען אויך פון פּוסטע נאַרישקייטען!

ברוך'ן נעהמט זיך דאַכטען, אַז ער פיהלט, ווי דאָס ביינקעל וואָלט אונטער איהם געברענט. און ביי אַ צווייטען טישעל זיצט דער פּובלי־ציסט העלשטיין, גרייט אָנצופאַלען מיט פּונקט פערקעהרטע טענות און ראיות, אַז די אידישע ליטעראַטור איז קיין ליטעראַטור ניט, ווייל דער אידישער שרייבער ווייס, אַז ער שרייבט בלויז פאַר'ן פאָלק, פאַר'ן אַר־בייטער, און ער זעהט מיט אַלע זיינע כחות זיך צוצופּאַסען צו זייערע טעמפּע מוחות, צו זייער וואולגאַרען געשמאַק, און דערצו האָט נאָך דער העלשטיין אַ ווייבעריש פּנים און עפּעס אַזעלכע ווייבערישע ליפּען, אַז עס קען פון איהם גלאַט ניט גוט ווערען. און אַזוי ווייטער, און אַזוי ביי אַנדערע טישלעך. און מען רעדט און מען רויכערט און מען קנייטשט מיט די אַקסלען, און די לופט איבער זייערע קעפּ איז פול מיט רייד, מיט רויך און מיט קנייטשען — — — און צו וועלכען טייוועל האָבען זיי זיך דאַרטען אַוועקגעזעצט?!

און ברוך דערפיהלט, ווי אַריינצורייסען זיך אינ'ם קאָפּע מיט רי־טער אין די הענד און זיי נעהמען שמייסען איבער די קעפּ, איבער די

פנים'ער: — אַרויס! אַרויס פון דאַנען! גייט צום טייוועל! טהוט עפּעס אָדער לופטערט זיך כאַטש דורך אַ ביסעל!

און אַזוי טראַכטענדיג איז ברוך צוגעקומען צום עלעווייטעד־סטאַנציע, און שוין קויפענדיג פאַר זיך אַ בילעט אויף צו פאָהרען אַהיים, האָט ער זיך פּלוצלונג אומגעקוקט, אַז ער איז אויף דער סטאַנציע... און ער האָט פון זיך אַ בייזען לאַך געטהאָן, איז אַראָפּ פון אַלע טרעפּ און איז אַוועק צום קאַפע. און ווען ער איז צו צום קאַפע, האָט ער ווידער דער־פיהלט, ווי ניט אַריינצוגעהן, ווי אַ וואַנד וואָלט זיך פאַר איהם אויפגע־שטעלט און לאָזט איהם ניט, און ער האָט אָנגעבויגען זיין קאָפּ עטוואָס פאַר זיך, דורכגעבראָכען די וואַנד און איז אַריין אין קאַפע.

קאַפּיטעל 5.

ארום די פּערשיעדענע טישלעך און טישען זיינען געזעסען און גע־רעדט שרייבער, רעדנער, רעדאַקטאָרען און גלאַט צייטונגס־לייט. זייער רעדעריי, צוזאַמען מיט'ן רויך פון זייערע סיגאַרען, און זייערע בליקען האָבען ברוך'ן אַ שלאַג געטהאָן אין פּנים. ער איז אריין טיעף אין קאָפּע. דאָס ערשטע, וואָס איהם האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען, איז געוועזען דער הערר קרויזקאָפּ אליין, וואָס איז געזעסען ביי איינעם פון די טישלעך און געשמייכעלט צו דער מיסס פינקעל, אַ פּערעלטערט מיידעל, וואָס דער־פיהלט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל יונג און ווירדיג, און דרעהט זיך ארום צווישען ליטעראַטען מיט פּרעטענזיעס פון אַ קורטיזאַנקע. זי איז הויך געבויט, האַלט זיך עלעגאַנט, נאָר פון זינט אָן ברוך האָט מיט איהר גע־טאַנצט אויפ'ן לעצטען ציוניסטישען באַל, איז ווי נאָר ער דערזעהט זי, נעהמען זיך ביי איהם קנייטשען די נאָז־פליגלען פון איבעל. און איצט נאָך דער הערר קרויזקאָפּ מיט זיין ניעדריגען שטערען מיט די שוואַר־צע ברעמען איבער די גרויע אויגען און די פּוכקע, קורצע הענד מיט די נאָלדענע רינגען אויף די פינגער, וואָס זיינען געווען צושפּרייט אויפ'ן טיש און האָבען איהם צוגעגעבען דעם אויסזעהן פון עפּעס אַ מאָדנע חיה, וואָס לאַסטשעט זיך!.. ברוך האָט פון זיי גלייך אָפּגעקעהרט זיין פּנים און איז געבליבען שטעהן אויף אַ ווײַלע זוכענדיג מיט די אויגען צווישען די טישלעך.

— אָט איז ער דאָך! — האָט ברוך דערהערט הינטער זיך די שטימע פון דעם שרייבער בלומענקראַנץ. — ברוך, קומט אהער!

ברוך האָט זיך אויסגעדרעהט און דערזעהן בלומענקראַנץ'ען צוזאַ־מען מיט'ן פּעטען רעדאַקטאָר בערגער ביי אַ זייטיגען טישעל.

— קומט אריבער צו אונז! — רעדט ווייטער בלומענקראַנץ. — אָט איך רעד דאָך טאַקע איצטער פון אייך. — איהר מיינט, אז איך בין

שוין אַן אַלטער. איהר האָט אַ טעות. איך בין פון די יונגע! איך בין אַ יונגער, איך בין מיט אייך.

ברוך האָט עפּעס פּלוצלונג און מיט אַ מאָל אַ שמייכעל געטהאָן, און אַזוי שמייכלענדיג איז ער צו צו זייער טיש.

— וואָס אנטלויפט איהר פון אונז? — זאָגט צו איהם דער רעדאַק־טאָר, דערלאַנגענדיג איהם זיין פעטע האנד.

ברוך מאַכט זיך ניט זעהענדיג זיין האנד און זאָגט שמייכלענדיג:

— ווייזט אויס, אַז איך בין ניט איבעריג פערליעבט אין אייך.

בלומענקראַנץ'ס בעוועגליכע אויגען זיינען פון דעם אַ ביסעל צו־שראָקען געוואָרען, נאָר דער רעדאַקטאָר בערגער פערליערט זיך ניט. ער נעהמט דאָס אָן פאַר אַ וויץ, און ענטפערט נאָך דערויף מיט אַ שמייכעל, און זיין האנד, וואָס ברוך האָט ניט דערזעהן, האָט ער דאָס גאָר אויסגע־שטרעקט אויף אָנצונעהמען דאָס גלאָז וואַסער... און שוין האַלטענדיג דאָס גלאָז וואַסער אין האנד, פרעגט ער ביי ברוך'ן מיט אַ גוטען שמייכעל:

— וואָס, ס'איז טאַקע אמת, אַז דער פּרעזידענט פון דער נ'ער רע־פּובליק איז געקומען זיך דורכרעדען מיט אייך וועגען אייערע „דערפער"? און מען זאָגט, אַז ער מאַכט אייך אַ זעהר גוטען „אָפער".

— וואָס, טאַקע ספּעציעל צוליעב דעם געקומען? — פרעגט בלו־מענקראַנץ.

— שרעקט זיך ניט, — זאָגט ברוך מיט אַ לייכטען שמייכעל. — ערשטענס איז דאָס ניט קיין פּרעזידענט פון אַ רעפּובליק, נאָר אַ גובער־נאַטאָר פון איינעם פון די וועסטערן סטייטס, און געקומען איז ער ניט ספּעציעל צוליעב דעם, נאָר ער האָט גלאַט געדאַרפט קיין ניו יאָרק.

— אַז איך זאָג, צו וואָס דאַרפט איהר דאָס אין גאַנצען? — צו־שרייט זיך בלומענקראַנץ. — איהר טאָרט זיך ניט פערנעהמען מיט קיין אנדער זאַך. איהר זיינט אַ שרייבער! אַ דיכטער!...

— יאָ, אָבער וואָס האָט ער מיט אייך גערעדט? וואָס האָט איהר פון איהם ארויסגעקראָגען? — פרעגט זיך אַלץ דער רעדאַקטאָר בערגער.

— אַלעס, וואָס איך האָב פון איהם אַרויסגעקראָגען איז: ער מיינט, אַז די היינטיגע אידען זיינען נאָך די גאָר אַלטע העברעער, און, עס זאָל אייך צו קיין חרפה ניט זיין, רבי רעדאַקטאָר, איך האָב פון איהם אויך

אויסגעפונען, אַז ער, דער גוי, קען גוט די ביבעל און האָט פּאַר איהר מעהר דרך ארץ, ווי אַזאַ, קיין עין הרע'דיג גרויסער איד, ווי איהר.

דער לוסטיגער דאָקטאָר כּאַווקין, וואָס איז צוגעקומען און זיך אָוועקגעזעצט נעבען רעדאַקטאָר, אויסרעכענענדיג, אַז וויבאַלד ברוך זיצט אַנטקעגען איהם, וועט מן הסתם זיין פרעהליך. האָט ביי ברוך'ס „קיין עין הרע'דיג גרויסער איד" אַ גלעט געטהאָן דעם גראָבען רעדאַקטאָר פּאַר זיינע גרויסע אַקסעל ווי אַפּשטויבענדיג איהם און אַרויסגערעדט:

— קיין בייז אויג זאָל אייך ניט שאַדען.

— מיט די היינטיגע „יונגע" איז אַ מאָדנע זאַך, — רופט זיך דער רעדאַקטאָר אָפּ שמייכלענדיג... איך מיין מיט זיי צו זיין אדרבה ואדרבה און צום סוף לאָזט זיך גאָר אויס פערקעהרט. אויף מיין וואָרט, אַז ווען איך האָב דאָס געשריעבען וועגען דער ביבעל און וועגען העברעאיש האָב איך דוקא אין זינען געהאַט אונזערע „יונגע", ווייל איך ווייס דאָך, אַז זיי זיינען אַלע אידישיסטען. און וואָס האָב איך דען געזאָגט? — שרייט ער אויס כּלומרשט אויפגעבראַכט. — איך האָב געזאָגט, אַז אין דער ביבעל זיינען פאַראַן שטעלען, פון וועלכע ניט נאָר אַן אונשולדיג מיידעל, נאָר אפילו אַ רוסישער קאָזאַק קען רויט ווערען. און מיט וואָס וויעדער איז דאָס די שפּראַך פון רחב הזונה הייליגער פונ'ם לשון פון אַ ערליכען אידישען ארבייטער?!

ברוך דערפיהלט אין זיך אַ גאַליגען פייער, נאָר ער שמייכעלט אַלץ, און זאָגט, ווי קוקענדיג פון אויבען־אַראָפּ:

— רב רעדאַקטאָר! איהר זיינט פּשוט אַ גראָבער יונג!

— „גראָב", נישט צו פערזינדיגען! — שרייט אויס דער דאָקטאָר, אויסמעסטענדיג דעם רעדאַקטאָר מיט די אויגען.

— סעי, בלומענקראַנץ! — ווענדט זיך דער דאָקטאָר צו בלומענקראַנצ'ען, וועלכער איז געבליבען זיצען ניט קאָנענדיג זיך געבען קיין עצה, צי רעדען אָדער שווייגען. — טאָמער וואָלטען מיר נאָר אַרויפגעשטעלט אונזער רעדאַקטאָר אויפ'ן טיש און איהם אַ ביסעל אַרומגעטעסעט, וואָלט ברוך אויפגעהערט האָבען טענות צו אונז, פאַרוואָס ער איז אַזוי גראָב?

— וואָס, איהר אויך אויף מיר? — פרעגט דער רעדאַקטאָר מיט אַ געלעכטערעל, ווי עס וואָלט הייסען: „אָבער גוט אָנגעצווינגען"!

— איך אויף אייך?! — רופט זיך אָפּ דער דאָקטאָר. — זאָל מיך

נאָט שומר און מציל זיין! נאָר זאָגט מיר, פאַני רעדאַקטאָר, פון וואַנען האָט איהר דאָס גענומען, אז רחב הזונה האָט גערעדט העברעאיש? — —

דער עולם צולאַכט זיך:

— כאַ, כאַ, כאַ! טאַקע! טאַקע!

דער רעדאַקטאָר, ניט וויסענדיג צו דער עולם מיינט דאָס מיט אַן ערנסט, צו אין שפּאַס, אַז רחב הזונה האָט ניט גערעדט קיין העברעאיש, מאַכט זיך כלומרשט אַ וויץ אויף זיין אייגענעם חשבון:

— עט, איך ווייס? ביי מיר איז רעכט, אַז וויבאַלד עס איז וועגען דעם דערצעהלט אין חומש, האָט זי מן הסתם גערעדט העברעאיש. אָבער זאָגט מיר נאָר, ברוך, איהר אַרבייט אַלץ אין שאָפּ?

ברוך צופּענט ברייטער זיינע גרויסע אויגען, שמייכעלט און זאָגט:

— אָרימער מיסטער בערגער! וויפיעל זאָרג איהר טראָגט דאָס נעבאך אויף אייערע אַקסלען! — נאָר וואָס זאָל איך טהון, איך מוז ביי אייך איצט בעטען, אַז איהר זאָלט זיך זאָרגען פאַר נאָך אַ קלייניגקייט: —

— דאָ בעט זיך אַ ביבליאָטעקאַרין, אַז מען זאָל איהר העלפען צוקריגען וואָס מעהר אידישע ביכער אין איהר ביבליאָטעק, און איהר קאָנט איהר אין דעם אַ סך ארויסהעלפען, ווען איהר זאָלט אין אייער צייטונג דערצעהלען, אַז אין דער ביבליאָטעק געפינען זיך אַ סך אידישע ביכער און אַז דערמיט וואָס דער אידישער עולם וועט אָנהויבען פערלאַנגען פון דאָרט ביכער צום לעזען, וועט ער נאָך געבען אַ מעגליכקייט, אַז די אָבטהיילונג זאָל בעדייטענד פערגרעסערט ווערען, וואָס די אויפזועהערין אַליין וואָלט דאָס זעהר וועלען.

בלומענקראַנץ איז אויפגעשפּרונגען:

— אַי, אַי! דאָס מוז דאָך זיין אַ גאָלדען קינד! אויף מיין וואָרט. איך זאָג אייך, אידען, מיר ווייסען גאָר אַליין ניט, וואָסערע קינדער מיר פערמאָגען! קומט, פיהרט מיך צו איהר, ברוך! איך וויל זיך שוין מיט איהר בעקענען! איך וויל איהר דריקען די האַנד!

דער רעדאַקטאָר אָבער דערטרינקט זיין גלאָז קאַפּע און זאָגט זיך אָפּ גוטמוטהיג, מיט דעם שמייכעל פון אַ קלוגען:

— איך האָב מורא, אַז די מיידעל האָט דאָס אָט די גאַנצע געשיכטע אויסגעטראַכט צוליעב דעם, אַז זי זאָל ווערען חשוב ביי שרייבער...

— וואָס הייסט?! — זאָגט בלומענקראַנץ אַ ביסעל צושראָקען.

— ווייל אַז ניט, וואָס מאַכט איהר אויס, אַז די גרינהאָרנס וועלען זיך אויסלערנען ענגליש ?!

— געהט, איהר זיינט אַ ציניקער, — כאַפּט זיך בלומענקראַנץ.

— דער אמת איז, — זאָגט ברוך צום רעדאַקטאָר עפּעס מיט אַ מאָדנע קאַלטקייט און שאַרפקייט אין קול, — אַז איך האָב זעהר שטאַרק חשק אייך אפּצוגיסען דאָס פּנים מיט אָט דעם גלאָז וואַסער, נאָר איהר זיינט דאָך עפּעס אַן עלטערער מענש, און דערצו, האָף איך, אַז איהר וועט פאַרט געבען אַ נאָטיץ וועגען דעם ענין... טו האָט מיר דערווייל אַ גוטען טאָג.

— אַי, וואָסער אַ היציגער בחור דאָס איז! — זאָגט דער דאָקטאָר, קוקענדיג אויף ברוך'ן מיט אויפגעשפּיצטע אויגען.

— געהט, ברוך, זייט ניט אַזוי אין כעס. ער איז גאָר ניט אַזוי שלעכט. ער האָט דאָס גלאַט געמאַכט אַ שפּאַס. אָט איהר וועט זעהן, אַז ער וועט געבען דעם נאָטיץ.

— וואָס, איהר זיינט טאַקע אויף דער אמת... ע, מאַכט זיך ניט נאַריש! זעצט זיך אַוועק, מיר וועלען זיך נאָך איבערבעטען, — זאָגט בערנער, אַלץ גוטמוטהיג שמייכלענדיג.

ברוך אָבער איז גלייך אַוועק פון טישעל, אויפ'ן וועג נאָך אַ מאָל דערזעהן דעם הערר קרויזקאָפּ'ס שמייכלענדיג פּנים מיט די גאָלדענע רינגען אויף די פּוכקע הענד און נאָך אַ פּאָר אַנדערע פּנים'ער, וואָס האָבען איהם נערוועז נאָכגעשמייכעלט, און שוין ניט ווייט פון טיהר האָט ער זיך אָנגעטראָפען מיט דער עלעגאַנטער מיסס פינקעל.

זי איז איהם אנגעקומען כמעט אנטקעגען, אָנציהענדיג די ווייסע הענטשקעס אויף די הענד, וואָס זיינען איהר אליין, ווייזט אויס, זעהר געפעלען, און האָט זיך שמייכלענדיג אַ ווענד געטהון צו ברוך'ן:

— העלאָ, ברוך! וואָס־זשע, איהר דערקאָנט שוין גאָר קיין מענשען ניט ?!

ברוך האָט איהר געענטפערט אויף איהר בעגריסונג, איהר געגעבען די האַנד, זיך ענטשולדיגט, און דערביי געקוקט אין איהרע שמייכלענדיגע אויגען, אויף איהרע ליידענשאַפטליכע ליפּען, אויף איהר הוט „אַ־לאַ־נאַפּאָלעאָן". — — —

באַלד אָבער האָט זיך פון אַ טישעל אַהויב געטהאָן בינעם, וועלכען

ברוך האָט גאָר ביז איצט ניט געזעהן און האָט א לאַך געטהאָן ברוך'ן גלייך אין פּנים אריין. גלייך מיט בינעם'ן האָט זיך אויך א הויב געטהאָן דער דעבאטאנט רייכער, שוין האַלטענדיג בינעם'ען פאַר'ן אַרבעל און שרייענדיג: ווארט, ווארט! אָט הערט זיך נאָך איין. — בינעם'ען איז דאס, ווייזט אויס, גאָר געפעלען געווארען און ער האָט זיך נאָך מעהר צולאכט און איז זיך לאנגזאם, הינטען ארום, ארויף אויפ'ן בייג־קעל. דער אַלטער רייכער האָט שוין געהאַלטען אזוי ווייט אין זיינע טענות, אז ער האָט אַלץ ניט אָפּגעלאָזט בינעם'ס ארבעל און זיך גע־הויבען צו איהם מיט זיין גרויען קאָפּ, מיט'ן גרויען שפּיציגען בערדעל. בינעם איז אָבער גלייך ארויף אויפ'ן טיש. פון אַלע טישלעך האָט מען זיך מיט א מאָל א הויב געטהאָן, איינע מיט א געלעכטער, אנדערע גלאַט ניט וויסענדיג וואָס דאָ קומט פאָר... דאָ ערשט איז דער אַלטער רייכער צו־מישט געוואָרען. זיין ווייסער פּנים איז בלאַס געווארען און ער האָט זיך גלייך גענומען זידלען: משוגע'נער! און דערזעהענדיג אויך ברוך'ן, האָט ער שוין גענומען שרייען:

— משוגעים! דעקאדענטען! מען קאָן דאָך מיט אייך קיין גלייך וואָרט ניט רעדען! מען דאַרף אייך פערשפּארען אין משוגעים־הויז!

ברוך איז ארויס פון קאפע, ווי מען וואָלט איהם פון דאָרטען ארויס־געוואָרפען, און דעם גאנצען וועג אהיים איז ער געפּאָהרען, ווי ער וואָלט מיט זיך א שווערע וואונד געפיהרט. און ווער איז ער דאָס אין גאנצען? — קומט ער צווישען יענע מענשען, פערליערט ער זיך, ווערט נאריש און פאַלט. ניטאָ מעהר קיין רוים, קיין ווייטקייט. שפּרייטסט אויס די הענד און דו הערסט דאכט זיך, ווי די נעגעל דראַפּען אין א דנאָ — כאַטש בויג זיך צו מיט'ן קאָפּ און גריזשע דעם דנאָ מיט די צייהן.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

נאָר ווען ברוך איז אריבערגעטראָטען די שוועל פונ'ם לאַנגען, האַלב־דונקעלען קאָרידאָר פון זיין הויז, וואָס איז גלאַט געפלאַסטערט מיט קליינע קוואדראַט־שטיינדלעך, פּונקט ווי ספּעציעל געמאכט אויף צו גליטשען זיך, האָט ער מיט א מאָל פון זיך אַלעם אראָפּגעטרייסעלט, געגעבען א צוויי,

דריי האסטיגע שפּאַן און זיך ווי א צופריעדענער אינגעל א גליטש גע־טהאָן איבער'ן גאַנצען ליינג פון קאָרידאָר.

לאַלא — דער בעל־הבית'טעס הונד, — האָט נאָך, זייענדיג ביי זיך אויפ'ן ערשטען שטאָק, דערקאַנט פון דעם גליטש, אז ברוך קומט, און ער איז מיט א צופריעדענער איבערגעבענהייט אראָפּגעלאָפען פון אלע טרעפּ אנטקעגען ברוך'ן.

קאַפּיטעל 6.

אויף מאָרגען צום אוטינג האָט ברוך פּערשפּעטיגט.

און אַז ער איז צוגעקומען צום באַרג, האָט ער אַ קוק געטהאָן אויפ'ן וועג, וואָס פיהרט ארויף און אַ שמייכעל געטהון.

— צו וואָס דאַרף ער אָט דעם וועג, וואָס דרעהט זיך און בויגט זיך אַזוי תם'עוואַטע, ביז ער קומט אַ מאָל ארויף, אַז ער קען דאָך קלעטערן גלייך ארויף.

און ער האָט זיך גענומען קלעטערן, ווי אַ קאַץ צווישען די בוימער איבער שטיינער.

אויפ'ן מיטען וועג האָט ער אָנגעטראָפען אויף אַ סטיינגע־שלאַנג. די ברוינע שלאַנג מיט די דינע געלע פּאַסיקלעך האָט זיך פלוצלונג פאַנאַנדער־געוואָרפען, זיך אַ הויב געטהאָן אריבער, האלב אָפּבויגענדיג צו איהם איהר פלאַטשיג קעפּעל מיט די רויט־גרינע אויגלעך און האָט ארויסגע־שטעקט צו איהם איהר צוצווייגטע צונג.

— פּול — פּול — פּול — דו שעהנע בחור'טע! — האָט ברוך צו איהר אויסגעשריען אַ צופריעדענער און אויסגעשטרעקט צו איהר זיין האַנד.

האָט די „בחור'טע“ זיך אַ כאַפּ געטהאָן צוריק, זיך אַ שליידער גע־טהאָן אהער, אהין. איז אריין צווישען אַ קופּע שטיינער און — ניטאָ מיך.

אַ ווײַלע איז ברוך געשטאַנען אַ פערוואונדערטער, און נאָך דעם אַ שפּיי געטהאָן.

— טפו! דו טייוועל! און אַז דו ווילסט ניט, דאַרף מען ניט!

און ער האָט גענומען קוקען ארויף צווישען די בוימער, איבער די שטיינער. — אָה, ער האָט נאָך אַ גאַנץ ווייטען מהלך!

און ער האָט זיך ווידער געלאָזט קלעטערן אויף זיין פריהערדיגען שטייגער.

און אז ער איז אַרויף אויפ׳ן באַרג, האָט ער אַבגעווישט דאָס פּער־פלאַמטע פּנים און גענומען קוקען א צופריעדענער, ווי ווייט אונטערען באַרג שפּרייט זיך די גרויסע שטאָדט. — פון ערשטען בליק זעהן זיך בלויז שטיקער ווענד, לעבער פון פענסטער, קוימענס, ווי לאַנגע זיילען, בוימער... און די גאַנצע שטאָדט זעהט אויס ווי רואינען פון אַן אַ מאָל געוועזענער גרויסער שטאָדט.

— צום טייוועל! — ס׳אַרא וועלט דאָס איז! — שרייט ער אויס, און ער דרעהט זיך אום, נעהמט זוכען מיט די אויגען און דערזעהט באַלד די קאָמפּאַניע דאָרט ערגעץ אַרויף, אויפ׳ן גראָז צווישען די בוימער.

— און וויפיעל מיידלעך! גאָט מיינער! וואו האָבען זיי דאָס אָנגענומען אַזוי פיעל?!

און צווישען זיי זעהט זיך אָן די שטאָלצע חנה, אין אַ הימעל־בלויען קלייד, וואָס פּאַסט אַזוי שעהן צו איהר ווייסען, מילד־ווייסען פּנים.

אַלע ליגענדיג און זיצענדיג זעהען איהם אויס, ווי אַ טשערעדע, ווי אַ שעהנע, פאַרביגע טשערעדע.

— האַ־הו־ו־ו! — שרייט ברוך אויס — האַ־הו־הו!

— אַ, ברוך! ברוך! — שפּרינגען זיי אַלע אויף און לויפען איהם אַנטקעגען:

— פון וואַנען האָט איהר זיך גענומען?

— דורך וואַנען זיינט איהר אַרויף?

— ברוך!

— ברוך!

— פאַר וואָס האָט איהר פערשפּעטיגט?

און ברוך׳ס ענטפער אויף די אַלע שאלות איז:

— ווי שעהן איהר זייט דאָס אַלע. איהר און די קליידער אייערע, ווען איהר שפּרינגט אָט אַזוי, אונטער דער זון אויף אַ הויכען באַרג אַנטקעגען מיר! — עס האָט דאָך נאָך די וועלט, ביז אייך, נאָך ניט געזעהן אַזעלכע זיהן און טעכטער, אַזעלכע ציגען ווי איהר זייט.

— כאַ־כאַ־כאַ! — צולאַכען זיך אַלע אויף איין מאָל. — וואָס זאָגט ער? — ציגען! ציגען! כאַ־כאַ־כאַ!

— חנה! — שרייט אויס ברוך. — וואָס זייט איהר דאָרט געבליבען שטעהן אין שאָטען? קומט אַהער! דאָ איז דאָך דאָ אַזויפיעל זון, חנה!

און חנה, די שלאַנקע, אין איהר בלויער פּרינצעס, מיט די ווייסע קרוזשעוועס, האָט בלויז אַ קוק געטהאָן מיט איהרע ווייטע אויגען אויף ברוך'ן און אויף דער פאַרביגער געזעלשאַפט, וואָס איז מיט איהם ווי אין זון פערטרונקען, און זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן און אויפגעהויבען איהרע שעהנע לאַנגע הענד צום בוים, וואָס איבער איהר קאָפּ און האָט זיך גאָר גענומען ברעכען אַ צווייגעל...

ברוך איז פון דעם ווי צומישט געווארען, האָט צוואוואָרפען זיינע בליקען: — דאָ און דאָרטען האָבען זיך געהויבען שטיינער, פעל־זען, העכער און ניעדריגער, און האָבען אויסגעזעהן ווי צוקנייטשטע, גרויע כוואַליעס, וואָס זיינען נאָך אַ מאָל, אַ מאָל אָנגעלאָפען אויף דעם גראַז און האָבען זיך פער'חידוש'ט, האָבען זיך פערקוקט אַרויף צום הימעל און זיינען אַזוי פערגליווערט און פערשטיינערט גע־וואָרען. די בוימער: זייערע שטאַמען, זייערע צווייגען מיט די בלעטער האָבען איהם אויסגעזעהן ווי רייכע שטיקערייען אויף דער בלויער לופט, וואָס שאָטענען אוים זייער צווייגהאָפטען געוועב אויפ'ן גרינעם גראָז. און אויף דער אנדערער זייט קומט דעם הימעל'ס בלויקייט צו צום באַרג'ס ברעג אַזוי נאָהענט, אַז עס דאַכט זיך, ווי פון דאָרטען הויבט זיך אָן אַ וואַסער, אַ ווייט, אונענדליך־ווייט, בלוי וואַסער — — — און חנה, אַ ווייסע, אַ בלויע שטעהט זיך אויפ'ן ווייך־גרינעם גראָז אונטער דעם שאָ־טענדיגען בוים און ברעכט זיך אַ צווייגעל...

— שטעהט טאַקע בעסער דאָרטען! — שרייט ער אוים. — אַזוי איז נאָך שעהנער, חנה! — האָט חנה אויף איהם אָנגעשטעלט איהרע אויגען און איהר שמייכעל און געפרעגט:

— וואָס? איהר שרייבט איצט?!...

אַ שאָטען איז דורכגעלאָפען איבער ברוך'ס שמייכלענדיגען פּנים. דער עולם האָט דאָס בעמערקט און אַלע האָבען גענומען פּאַטשען:

— הורא! הורא! בראַוואָ!

— בראַוואָ, בראַוואָ! — שרייט אויך ברוך אַליין. — נאָר אויב שוין יאָ אַזוי, איז טאָ לאָמיר כאָטש עסען.

— עסען, עסען, עסען! — שרייען אוים עטליכע מיידלעך.

— אָט דאָס זעהסטו, ברוך, איז שוין דוקא אַ קלוגער פערלאַנג... —

רופט זיך אָב בינעם, און פונקען פון אַ שטעכיגען געלעכטער צינדט זיך דערביי אָן אין זיינע אויגען.

— אַי, אַי, ס'אַרא גלענצענדע אידעע! — שרייט אוים ביילקע, אונ־טערשפרינגענדיג צו חנה'ן, און חנה ענטפערט מיט איהר שמייכעל, האַלב קוקענדיג אויף ברוך'ן:

— ווי פרעהליך איהר זייט דאָס היינט, ביילקע!

— ס'הייסט... אַזא יאָהר אויף מיר, ווי קלוג ער איז, — זאָגט מאַקס, זיך ווענדענדיג צו אַלעמען. — און איהר ווייסט? — מיר האָבען דאָך דאָ אויך ביער.

— טאַקע! — שרייט אימיצער אוים.

— טו צובינדט די קלומקעס! — קאָמאַנדעוועט ברוך. — קומט, חברה! צוערשט וועלען מיר אריינעסען און נאָכדעם וועלען מיר, שוין, ווי ניט איז, איבערקעהרען דעם בארג מיט'ן קאָפּ אראָפּ.

און אַז מען האָט זיך אויסגעזעצט עסען, האָט זיך ברוך פּלוצלונג דערמאָנט.

— איהר ווייסט, מיך האָט נאָר וואָס בעגעגענט אַ שלאַנג.

חנה האָט עפּעס אָהן אַ שום אורזאַכע אַ ציטער געטהאָן, אויפגעהוי־בען אויף איהם צושראָקען איהרע אויגען און איז באַלד דערויף רויט געוואָרען.

— נו־ו?! — פרעגט אימיצער פון עולם.

— זי האָט זיך גענומען בויגען צו מיר אַזא ציטערו׳יגע, אַזא שטאָל־צע, אָבער ווי נאָר איך האָב צו איהר אויסגעשטרעקט מיין האַנד, האָט זי זיך מישב געווען און איז גאָר אין גאַנצען אַנטלאָפען.

— אייערע גליקען!...

— טאַקע!

— וואָס איהר רעדט!?

— ס'אַרא מאָדנע זאַך מיט דיר, מיין פריינד, — רופט זיך אָפּ בינעם. — מיר דאַכט, אַז דאָס איז שוין ניט דאָס ערשטע מאָל, ווי דאָס טרעפט מיט דיר פונקט דאָן, ווען דו שטרעקסט אוים די האַנד...

ברוך גיט בלויז אַ קוק אויף בינעם'ען און פרעגט ביי מאַקס'ען:

— און וואָס זאָגסטו דערויף, מאַקס?

— וואָס? — פרעגט מאַקס, נעהמענדיג זיין גלאָז ביער אין האַנד.

— דו טרינקסט דאָך ניט? חנה זאָגט, אַז דו טרינקסט ניט... לחיים, לחיים!

— הערסט אַן איינפאַל! און ווי אַז מיר ווילט זיך איצט אַ גלאָז ביער?

— וואָס, איהר טרינקט דען? — פרעגט איהם חנה, אַזוי ווי בייז און עטוואָס דערשראָקען. — — —

ברוך'ן האָט אַ רייץ געטהאָן דאָס, וואָס מאַקס ווייס דורך איהר, אַז ער טרינקט ניט, און דאָס, וואָס זי מאַכט דעם אַנשטעל פון „אַ פערזאָר־גערין", און אויפ'ן אָרט פון צו ענטפערען איהר, האָט ער אויסגעשריען:

— העי, בינעם! דערלאַנג נאָר דיין גלאָז ביער!

— גיט איהם אַ גלאָז ביער, — רופט זיך אָפּ חנה, מיט אַזאַ טאָן, ווי זי וואָלט געגעבען אַן ערלויבעניס, און ווי זי וואָלט זאָגען: וועמען אַרט דאָס?..." נאָר ווען בינעם האָט זיך גענומען דערלאַנגען זיין גלאָז ביער צו ברוך'ן, האָט זיך חנה אויף אַ ווײַלע צושמייכעלט נערוועז, און באַלד אַנגעכאַפּט בינעם'ען פאַר'ן האַנד און מיט אַ קינדערשער פער־עקשנט'קייט גענומען שרייען קינדערש צוצויגען:

— ער טר־י־נ־נקט נישט!

ביילקע איז אויפגעשפּרונגען, אויסגעשטרעקט איהר האַנד און זיך איבערוווינקענדיג מיט בינעם'ען, האָט זי געזאָגט:

— בינעם! גיט בעסער מיר דאָס גלאָז ביער!

בינעם גיט איהר איבער, און ביילקע נעהמט דאָס גלאָז ביער און טראָגט עס צו גלייך ברוך'ן:

— טרינקט, ברוך!

ברוך האָט אַ ווײַלע אָנגעקוקט די מיידעל און נאָכדעם האָט ער אַרויפגעלעגט זיין האַנד אויף איהר קאָפּ און געזאָגט צו איהר לאַנגזאַם:

— איהר זייט אַ גוט און קלוג מיידעל, נאָר איך טרינק ניט.

ביילקע בלייבט שטעהן פאַר איהם מיט'ן גלאָז ביער אין האַנד:

— וואָס הייסט? — פרעגט זי און קוקט אויף איהם פערוואונדערט.

— איהר פערשטעהט, איך טרינק קיינמאָל ניט.

— געהט, איהר זייט אַ שלעכטער, — זאָגט זי, אַראָפּלאָזענדיג די אויגען.

— איך — אַ שלעכטער! — וואָס פאַלט אייך איין?! — זאָגט ברוך, זי כמעט אַרומנעהמענדיג.

— יאָ, איהר זייט אַ שלעכטער, אַ שלעכטער, אַ שלעכטער מענש!...

— זאגט זי, ווי זי וואלט מיט איהם איצט אונטערפיהרען אַן אלטען חשבון.

— חנה! — ווענדעט זיך ברוך צו חנה'ן, און ער לאָזט ביילקע'ן ניט ארויס פון זיינע הענד. — בין איך טאקע אַ שלעכטער?

— כאַ־כאַ־כאַ! — שרייט אויס חנה, מיט פערוואונדערט צועפענטע אויגען. — פון ווען אַן האָט איהר זיך דאָס אויסגעלערענט אַרומצונעהמען אַ מיידעל?

— וואָס פאַר אַ נאַרישקייטען! — שרייט אויס ברוך און ווערט רויט.

חנה האָט דאָס דערזעהן מיט איהרע גרויס־צועפענטע אויגען און איז אויך גלייך רויט געוואָרען.

ברוך האָט אַרויסגעלאָזט ביילקע'ן פון זיינע הענד, און אָננעהמענדיג בלויז איינע פון איהרע הענד, געפרעגט:

— ניט אמת, אַז חנה זעהט נאָך אויס אַ סך שעהנער, ווען זי ווערט מיט אַ מאָל אַזוי פלוצלונג רויט?... אָה! — איהר, הייסט דאָס, זייט אויך רויט געוואָרען?! — זאָגט ער צו ביילקע'ן.

— גאָט מיינער! ס'אַרא שלעכטער מענש איהר זייט! — האָט ביילקע אויסגעשריען, אויפפּאַטשענדיג מיט די הענד.

און בינעם איז מיט אַ מאָל אויפגעוואַקסען צווישען זיי, ווי פון אונ־טער דער ערד און האָט אויף זיי אַלעמען אויסגעפּלאַצט מיט אַ מורא'דיגען, פּוסטען לאַכען. — — —

דער עולם האָט זיך איבערגעקוקט.

מאַקס האָט געוואָלט אַ פּאָר מאָל עטוואָס זאָגען, אריינוואַרפען אַ וואָרט, נאָר ער האָט אַלץ מורא געהאַט, טאָמער וועט דאָס אַרויסקומען ניט אַזוי... און חנה טענה'ט דאָך מיט איהם נאָכדעם, אַז אין אַזאַ פאַל, איז בעסער ווען מען שווייגט". און זי איז דאָך טאַקע גערעכט, ווייל וואָס וויים ער, וואָס זיי רעדען דאַרטען? נאָר אָט דאָס, וואָס טאָמער קריגט מען ניט מאָרגען קיין „דזשאָב" איז טאַקע שלעכט, און ער כאַפּט זיך אַרויס:

— אויף מיין וואָרט, ברוך... ווי מיינסטו? מיר קריגען מאָרגען ארבייט? א?... — דאָ בעגעגענט ער זיך מיט חנה׳ס אויגען, און ער קען זיך אָבער שוין ניט אָפּשטעלען און ער רעדט ווייטער: — איך מיין... איך ווייס... וואָס זאָגסטו?... ס׳וועט דאָך זיין זעהר א מיאוס׳ע מעשה...

חנה שמייכעלט אַפילו, אָבער מאַקס קען פאַרט לאַנג ניט קוקען אין איהרע אויגען, אָפּשטעלען קאָן ער זיך אָבער אַלץ ניט:

— אַ מיאוס׳ע מעשה, — רעדט ער ווייטער. — הערסט, ברוך, איך זאָג דיר — ווען אַט אַ די פּלענער דיינע וואָלטען גאָר ניט געווען קיין באָבע מעשות, איז אַזאַ יאָהר אויף מיר... דאָ איז מען דאָך עפּעס אַזוי ניט זיכער... אז דער רוח זאָל דאָס וויסען. איך מיין...

— אַט אַ פּנים, מאַקס, אז פאַר דיר וואָלט אויך געווען בעסער ניט צו טרינקען, — רייסט איהם חנה איבער.

— איך ווייס?... אַ? וואָס האָב איך דען געזאָגט? — — — —

בינעם צולאַכט זיך ווידער...

— וואָס לאַכט איהר, בינעם?! — שרייט אויס לאה, וואָס האָט די גאַנצע צייט זיך ווי גאָר ניט צוגעקוקט צו דעם, וואָס דאָ קומט פאָר און אַלץ פערבראַכט מיט אַנדערע, זייטיגע...

חנה׳ס האַרץ איז מיט אַ מאָל ווי אָפּגעבריהט געוואָרען פון לאה׳ס אָננעהמען זיך.

פאַר אַלעמענס אויגען האָט מיט אַ מאָל ווי אויפגעציטערט לאה׳ס זאָנדערבאַרע ליעבע צו ברוך׳ן.

ביי נחום׳ען האָבען פון דעם אויפגעגלאַנצט די אויגען און ער האָט מיט אַ גאַליגען שמייכעל אַ זאָג געטהאָן:

— בינעם׳ען טהוט הנאה, וואָס ברוך האָט צוגעקראָגען אַ נייעם אָנהענגער פאַר זיינע „פרייע דערפער“.

ברוך אָבער האָט זיך מיט אַ מאָל אהויב געטהאָן און, ווי אראָפּוואַר־פענדיג פון די אַקסלען עפּעס, וואָס מוז אַרונטערגעוואָרפען ווערען, האָט ער אויסגעשריען:

— וועל, חברה, גענוג זיך נאַריש געמאַכט! קומט, לאָמיר זיך עפּעס נעהמען טהאָן!

אַלע האָבען זיך מיט אַ מאָל דערפיהלט ווי בעפרייטע, זיינען אויפ־געשפּרונגען פון זייערע פּלעצער און זיך גענומען שפּיעלען.

מען האָט געשפּיעלט אין באַל, אין קאַץ־און־מויז און גלאַט אַזוי אַרומגעלאָפן, געקלעטערט, געשפּרונגען.

חנה האָט אין די אַלע שפּיעלען קיין אַנטהייל ניט גענומען. זי האָט זיך גלאַט אַזוי אַרומגעדרעהט צווישען עולם, ווי אַן עלטערע, קליי־נערע שוועסטער...

עס איז געוואָרען פאַרנאַכט.

דער עולם איז נאָך אַרומגעשפּרונגען און געטומעלט.

ברוך און מאַקס האָבען אין אַ זייט פון אַלעמען געשפּיעלט צווישען זיך אין „סטרעיט" באַל: דער האַרטער, ווייסער באַל איז מיט אַ האַסטיגער שנעלקייט אומגעפלויגען איבער דעם לאַנגען שטח פון איינעם צום צווייטען. אויסציהענדיג ווי אַ גלייכען שנור, אַ רונדען ווייסען פּאַס, און האָט זיך תּיכּף אָפּגעקלאַפּט — אָט אין ברוך'ס הענט, אָט אין מאַקס' הענט.

נחום, לאה און דער יונגער מאַלער — מענדעל, האָבען זיך פערקליבען ניט ווייט פון זיי און געשמועסט צווישען זיך וועגען די לעבעדיגע ביבלי־שע בילדער צום קומענדען באַל. צווישען די ביבלישע בילדער האָבען זיי אויך אַריינגערעכענט הערצעל'ס בילד: „ביים טייך". לאה האָט דערמאָנט, אַז ברוך איז לעצטען יאָהר געווען זייער אונצופריעדען מיט הערצעל'ס בילד. נחום איז פון דעם געוואָרען אויפגערעגט:

— מאַלע וואָס ברוך זאָגט!....

און מענדעל האָט זיך דערמאָנט, ווי ברוך האָט איהם מיט כּעס און ביטערקייט געזידעלט: דיין סטאַטיסט האָט געטויגט אויף כּפּרות. אין דער פיגור האָט געפעהלט רוים און ווייטקייט. עס איז נאָך וועניג וואָס דו, ציוניסט מיינער, האָסט איהם אוועקגעשטעלט אַ קעניגליך שטאָלצען. — שטעהענדיג אָנגעלעהנט אָן צאַם פון בריק האָבען זיינע אויגען געדראַפּט קוקען אויפ'ן וואַסער מיט אַזעלכע בליקען, פון וועלכע מען זאָל זעהן, אַז דער טייך לעבט און ציהט זיך לאַנג און ווייט — — — רוים און ווייטקייט האָט זיך געמוזט פיהלען אַרום דער פיגור. זי האָט געדאַרפט מאַכען דעם איינדרוק פון אַ פּלוצלינג אָנגעפלויגענעם אָדלער, וואָס האָט זיך דאָ נאָר אויף אַ ווייל אָבגעשטעלט — עס האָט זיך געדאַרפט פיהלען, אַז דאָס איז איינער פון די וואָס קומען אַראָב פּלוצלינג פון ערגעץ אַ רוים, פון ערגעץ

א ווייטקייט, טראָגען זיך דורך פארביי אונז, שפּרייטענדיג אַרום זיך רוים און ווייטקייט און מיט אַמאָל בלייבען זיי ניט, טראָגען זיך אָפּ, פליהען אוועק ערגיץ אין רוים, אין ווייטקייט אריין".

און מענדעל האָט א קוק געטהאָן אין ברוך'ס זייט, מיט וואָסער א חשק ער ווארפט דאָס דאָרט און כאַפּט דעם באַל, און ער האָט א שמייכעל געטהאָן, אראָפּגעריסען פון זיך דעם הוט און איהם א שליידער געטהאָן צו ברוך'ן.

ברוך האָט איבערדעם פערפּעהלט צו כאַפּען דעם באַל. און דער באַל איז אראָפּגעפאלען ווייט פון איהם און איז א פרייער אוועקגעשפּרונגען איבער'ן גראָז. עטליכע מיידלעך האָבען זיך גענומען יאָגען נאָכ'ן באַל, האָבען איהם אויפגעכאַפּט און זיך מיט איהם גענומען אומוואַרפען צווישען זיך.

— אהער דעם באַל! — האָט ברוך גענומען שרייען צו די מיידלעך.

און דערזעהענדיג ווי מענדיל לויפט נאָך זיין הוט, האָט ער איהם אויפגע־כאַפּט און איהם א שליידער געטהאָן ארויף אויף א בוים. דער הוט האָט זיך אפּגעשלאָגען אָן די צווייגען פון בוים און גענומען פאלען צוריק, האָט זיך ברוך ווידער א יאָג געטהאָן נאָכ'ן הוט. מענדעל אָבער איז איהם פערלאָפען דעם וועג.

— מאַקס! מאַקס! — האָט ברוך גענומען שרייען צוהאַלטענדיג מענדלען.

דער עולם איז זיך צונויפגעלאָפען. מאַקס האָט זיך א לאָז געטהאָן, אויפגעכאַפּט דעם הוט און נאָך איידער מענדעל איז אנגעלאָפען צו מאַקסען, האָט זיך דער הוט שוין געטראָגען איבער אַלעמענס קעפּ און פון אַלע זייטען האָבען זיך גענומען הערען געשרייען:

— אהער! אהער! אהער!

און די הוט האָט זיך גענומען טראָגען פון א צווייטען צו א דריטען און צו א פיערטען און מענדעל איז אומגעלאָפען ווי א פער'סם'טער און זיך גע־פּרואווט אין איין וועג כאַטש ביי אימיצען ארונטעררייסען א הוט, אָבער עס געהט נישט... און אָט האָט שוין ברוך ווידער דעם הוט און פער־מעסט זיך איהם ווידער ארויפצוּוואַרפען אויף א בוים. בעפאַלען איהם די מיידלעך פון אַלע זייטען, הענגען זיך אויף איהם אָן, כלומרשט — זיי ווילען דאָס איהם ניט לאָזען, ער זאָל ארויפוואַרפען דעם הוט,

און ער ווערט פערטרונקען אין זייערע קולות, אין זייער: ברוך! ברוך! ברוך! און אַט האָט ער ארונטערגעכאַפּט אויך ביי מאַקס׳ען די הוט — דער עולם האָט שוין צוויי... מען ווארפט, מען שליידערט זיי פון איי־נעם צום צווייטען, און פאַלט אריין אַ הוט צווישען די מיידלעך, שלאָגען זיי זיך אַלע צונויף אין איין קופע מיט אַ קוויטשען, מיט אַ לאַכען, און ווארפט זיך צווישען זיי אריין ברוך, ווערט שוין גאַר אַ ווילדער טומעל... און נאָכדעם קלאָגט איהם אַ מיידעל פאַר חנה׳ן, אַז ער איז שוין צופיעל צולאָזט.

און חנה, זיך האַלטענדיג אין דער ראָלע פון אַ עלטערע און קלוגערע שוועסטער, הערט אויס, בערוהיגט, פערענטפערט, און פון איהרע ווער־טער טראָגט זיך אַ מין צופריעדענע צושטימונג:

— גאָר ניט, גאָר ניט. דאָס איז נאָר דערפאַר, וואָס ער איז אַזאַ וואוילער, אַזאַ שטאַרקער, אַזאַ לעבעדיגער... און די מיידעל, וואָס קלאָגט, ווערט בעסער, הויבט אויף איהם אויף פון אַ זייט איהרע אויגען און דערזעהט זיין הוט, גיט זי מיט אמאָל אַ שפּרונג צו איהם, רייסט ארונ־טער דעם הוט און לאָזט זיך לויפען. ברוך לאָזט זיך נאָך איהר, און זי לויפט מיט אַ געשריי, מיט אַ פערשייטען לאַכען, לויפט איבער׳ן גראָז, דרעהט זיך ריהרעוודיג צווישען די בוימער, קוויטשעט און שפּרינגט איבער די שטיינער. און ווען ברוך יאָגט זי אָן אויפ׳ן ברעג, וואו עס רייסט זיך אָפּ דער באַרג, לאָזט זי ארויס אַן אונערוואַרטעטען, כלומרשט פערצווייפעלטען געשריי און פאַלט אריין אין זיינע שטאַרקע הענד.

— אויף מיין וואָרט, אַז ער איז שוין טאַקע גאָר צופיעל צולאָזט, — קלאָגט זי זיך ווידער פאַר חנה׳ן.

און אַזוי טרעפט דאָס מיט אַ צווייטער, מיט אַ דריטער, צוויי, דריי אויף איין מאָל, און ברוך׳ן געפעלט זייער קלאָגען זיך, און דאָס, וואָס זיי קלאָגען זיך גראָדע פאַר איהר, פאַר חנה׳ן.

אָט יאָגט ער זיך נאָך דער קליינער ביילקע. מיט אַ געלעכטער און קוויטשעריי פערלויפט זי צו חנה׳ן און בעהאַלט זיך קינדעריש הינטער איהר קלייד, און אַז ער לויפט אָן אַ פערפלאָמטער, שטעלט זיך חנה פאַר איהם אוועק אַ שיינענדיגע מיט אַ שטאָלצען, ליעבען שמייכעל און זאָגט:

— איהר וועט דאָך אונז טאַקע מיט אַן אמת׳ען צולאָזען אַלע מייד־לעך! וואָס איז דאָס היינט מיט אייך?

כאַפּט ברוך אַרום מיט זיין האַנד חנה׳ס בויגינע טאַליע:

— חנה! קומט לאָמיר לויפן! איך און איהר, חנה!

— נאָך דאָס פעהלט אייך!... — שרייט חנה אוים פערוואונדערט, שמייכלענדיג און לייכט בויגענדיג איהר טאַליע אריבער זיין האַנד.

— חנה, חנה, חנה! — שרייט ברוך אַרוים פּלוצלונג, דערפיהלענדיג א ווילדען רים אין הארצען, און ער פערוואַרפט פיבערהאַפט־שנעל איינע פון איהרע הענד אַרום זיין האַלז, נעהמט אַרום איהרע קניען, גיט זי מיט א מאָל א הויב אויף און לאָזט זיך מיט איהר לויפען ווי א צומישטער.

זי רייסט זיך, ראַנגעלט זיך און שרייט צושראָקען.

— וואָס טהוט איהר?! וואָס איז דאָס מיט אייך?! לאָזט מיך אָפּ! לאָזט מיך אָפּ, זאָגט מען אייך! איך זאָג אייך: לאָזט אָפּ! מיין גאָט! איהר זייט פון זינען!...

*

ביילקע איז געבליבען שטעהן אליין, ווי אַן אויסגעמאָלענע אין איהר ראזען קלייד צווישען די טונקעלע בוימער און איהרע אויגען האָבען פער־וואונדערט און צושראָקען נאָכגעקוקט ווי ברוך טראָגט מיט זיך חנה׳ן אלץ טיעפער און וויטער אין וואַלד.

די קאָמפּאַניע האָט זיך צושאָטען פּאָרוויז אויף פערשיעדענע פּלע־צער פון באַרג. עטליכע האָבען נאָך געטומעלט דאָרט, אַרויף, די זון האָט זיך געבאָדען ניט ווייט פון זיי אין דער בלויקייט וואָס נאָך׳ן באַרג און זייערע קולות האָבען דורך דעם געקראָגען אַ בעזונדער פאַרב און קלאַנג.

די זון איז אלץ נידעריגער געשוואומען איבער דער גרויסער בלויקייט, ביז זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ גרויסען בוים וואָס איז געשטאַנען אויפ׳ן ברעג פון באַרג און זיך גענומען דורכקוקען דורך זיינע צוואָוואַק־סענע צווייגען. איהרע שטראַהלען האָבען זיך אין פּאַסען דורכגעשפּאַרט דורך׳ן בוים און די גאָלדענע פּאַסען האָבען זיך פערטשעפּעט אָן בוים און פעלז און גענומען מיטשלעפּען דעם באַרג ערגעץ אהין ווייט אין דער בלויקייט.

ביילקע האָט פון דעם אַ ציטער און אַ שמייכעל געטהאָן:

אין ברוך׳ס אַ מעשה׳לע געהט דער אַלטער מכשף אַרוים פון וואַלד. עס איז פאַר־נאַכט. נאַר־וואָס נאָך אַ רעגען. די פעלדער אַרום וואַלד זענען גרין און פייכט און דער מכשף געהט אַרוים פון וואַלד גרוי און ווייס. אויף די פעלדער וואָס אַנטקעגען איהם שטעהט אַ גרויס־צוואָוואַק־סענער בוים און די אונטערגעהענדע זון שפּאַרט דורך דעם בוים דורך איהרע לאַנגע גאָלד־רויטע שטראַהלען און די זון זעהט אוים דעם מכשף ווי אַ גאָלדענער פויגעל, און איהרע שטראַהלען — דאָס איז דעם פויגעל׳ס גאָלדענער עק, וואָס טשעפּעט זיך אָן אין וואַלד און פעלד און אין איהם און שלעפּט זיי מיט זיך אין דער וועלט פון נאַכט... און דער מכשף פערשפּרייט זיינע הענט און דאַנקט און לויבט און בענשט דעם גוטען

נאָלדענעם פוינעל, פאַר וואָס ער פליהט מיט זיי איצט אין דער וועלט פון נאַכט, אין דער וועלט פון רוה און פריעדען — — — —

ניט אמת, ווי עמיצער וואָלט איצט נאָכגעמאַכט ברוך׳ס א מעשה׳לע ?

— האָט ביילקע דערהערט הינטער זיך.

ביילקע האָט זיך אויסגעדרעהט און פאַר זיך דערזעהן בינעם׳ן, זיין בלאַס פּנים מיט די שמייכעלדיגע רויטע ליפּען, און זי האָט זיך מיט אמאָל צולאַכט:

— כאַ־כאַ־כאַ ! ס׳ארא מאָדנער איהר זייט, בינעם. איהר וואַקסט דאָך אויס עפּעס ווי פון דער ערד.

— ענטשולדיגט, ביילקע, איך שטער אייך פיעלייכט ?

— חלילה, וואָס פאַלט אייך איין — ענטפערט ביילקע.

— נו, און ווי געפעלט אייך אונזער ברוך ? ניט אמת, א פייערדיגער יונג ? א ? — פרעגט זי בינעם.

ביילקע אָבער צולאַכט זיך עפּעס אזוי פּלוצלינג און זאָגט :

— איהר ווייסט, וואָס איך האָב געהערט וועגען אייך ? !

— וועגען מיר ? וואָס ? — פרעגט בינעם פערוואונדערט.

— אז איהר פערליעבט זיך אין אלע מיידלאַך, וואָס פערליעבען זיך אין ברוך׳ן.

— וואָס הייסט ?

— איך וויים אויך ניט, וואָס דאָס הייסט — זאָגט ביילקע, נאָך אלץ לאַכענדיג.

בינעם קוקט אָן ביילקען. — זי איז א ראָזעווע און איהר קלייד איז א ראָזעווע, נאָר דער אָפּגעלעגטער קאָלנער און די קנעפּ, איהרע האָר און איהרע אויגען זיינען שוואַרץ — — — —

— און דאָס פּאַסט אייך דוקא שעהן — זאָגט ער צו ביילקען — נאָר פון דעסטוועגען וואונדער איך זיך, פאַר וואָס אייער קלייד איז ניט קיין הימעל־בלויע.

ביילקע צולאַכט זיך :

— כאַ־כאַ־כאַ ! פאַר וואָס עפּעס בלוי ?

— וויל בלוי און וויים — ענטפערט בינעם — איהר ווייסט — דאָס דערמאָהנט אייך באַלד אָן רוים און . . . אין ווייטקייט — — — —

— גאָט מיינער! ס'אַרא לשון איהר נוצט דאָס — מע זאָל גאַר אָפּגעהיט ווערען. — זאָגטביילקע און לאַכט פון בינעם'ען — און דאָס איז דאָך מן הסתם אַלץ דערפאַר, וואָס חנה'ס פּרינצעס איז אין בלוי און ווייס? — — —

— ניין, חלילה. — זאָגט בינעם און שפּאַרט זיך אָן אין'ם בוים, וואָס איז צואוואַקסען איבער איהם און איבער ביילקען. — דאָס איז גאַר איבער אַ געשפּרעך וואָס איך האָב אַמאָל געהאַט מיט ברוך'ן. — איך האָב איהם פאַרגעוואָרפען, אַז ער איז אַ קריסט און דאָס, פערשטעהט זיך, איז געווען, ווי איך וואָלט איהם אַ וואָרף געטהאָן אַ גיפטיגע שלאַנג אויפ'ן הארצען, ווייל איהר ווייסט, אַז ער איז דאָך אַ מאָדנער מענש, ער האָט אַ מאָדנע פעהיגקייט צו פערגעסען אין זאַכען, פון וועלכע ער וויל ניט טראַכטען. נו, און מיט'ן וואָרט „קריסט" דערמאָהנט מען איהם גלייך די פּאָגראָמען און נאָך אַזעלכע גוטע זאַכען. און איהר ווייסט, נאָך זיין מיינונג איז דאָך אויף דער וועלט איבערהויפּט קיין קריסטען ניטאָ, אויסער פיעלייכט עטליכע מאַנאַכען און נאָך אַ פּאָר מענשען, וואָס מען קאָן זיי איבערצעהלען אויף די פינגער.

ביילקע רייסט איבער בינעם'ען:

— ס'איז אמת, אַז זיין מאַמע איז משוגע געוואָרען נאָך'ן פּאָגראָם?

— געוויס, זי איז דאָך נאָך ביז איצט אין משוגעים הויז. און ווען איהר זאָלט נאָך וויסען ווי שווער עס איז געווען צו גלויבען אַז אין יענעם דאָרף וועט עס זיין אַ פּאָגראָם. די פּויערים האָבען זיי דאָך אַלע אַזוי ליעב געהאַט. און ברוך'ס זיידע איז דאָך ביי זיי געווען כמעט ווי אַ פּאַטער.

— יאָ — רייסט איהם ביילקע ווידער איבער — איז וואָס־זשע האָט איהר געוואָלט דערצעהלען — — — איהר האָט דאָך געוואָלט עפּעס דערצעהלען וועגען רוים און וועגען ווייטקייט, דאַכט זיך.

— יאָ — ענטפערט בינעם — איך האָב דאָס איהם פאַרגעוואָרפען אַז ער לעבט אַזוי, פּונקט ווי זיין קעניגרייך איז ניט פון דער וועלט, און, אַז איבער דעם זאָגט ער זיך דאָס אָפּ פון לעבען און פון זאַכען, און אַז ער גלויבט נאָך מן הסתם אין תחית המתים, איז ער דאַן אויף מיר אין כעס געוואָרען און האָט מיר אַזוי געזאָגט: — „ערשטענס ביזטו אַ פערד. און צווייטענס, גלויב איך ניט אין תחית המתים, ווייל איך גלויב, אַז די וואָס קוקען אין רוים, אין דער ווייטקייט — די שטאַרבען גאַר ניט און

ווייסען ניט פון שטאַרבען, און אַלץ פון וואָס זיי טראַכטען און וואָס זיי בעגעהרען — זעהען זיי נעבען זיך, און ניט אין קיין אַנדער רייך".

משה האָט געזעהן דאָס געוואונשטע לאַנד, כאָטש ער איז פערבלי־בען אין דער מדבר; משה, אָט דער איינציגער, אָט דער ריעזיגער משה, וועלכער בלייבט אין דער מדבר, ווייל ער וויל זיך ניט צושיידען מיט'ן רוים, מיט דער ווייטקייט, און ווייל די אַלע אַנדערע קליינינגקייטען וועט שוין יהושע קאָנען פערזאָרגען אָהן איהם. — — — און זיין גאָט איז מיין גאָט און זיין תורה איז מיין תורה. די תורה פון דער וועלט, די תורה פון לעבען, ווייל אויסער'ן לעבען הערען אויף אַלע אמת'ן, דו הערסט וואָס מען רעדט צו דיר? ! — די תורה וואָס בינדט צונויף די ערד מיט'ן רוים און מיט דער ווייטקייט.

פאר ביילקען איז דער ענין שוין אביסעל צו טיעף, נאָר פון דעסט־וועגען כאַפּט זיך ביי איהר ארויס:

— און אָט דערפון, ווייזט אויס, נעהמט זיך, וואָס אין זיינע מעשה'לאך, איז פאַראַנען אַזוי פיעל נאַהנטקייט און ווייטקייט.

— יאָ, יאָ: נאָהנטקייט און ווייטקייט — רופט זיך אָפּ בינעם — איהר האָט זעהר גוט בעמערקט.

— אָבער איהר ווייסט — — — ?

— וואָס? — פרעגט בינעם.

— מיר דאַכט — זאָגט ביילקע — אז ער איז נאָר ניט אזא „היילי־גער" ווי איהר אַלע מיינט.

— וואָס הייסט?

— עס הייסט — זאָגט ביילקע אָפּ זיכער און פילדייטיג.

— ניין, בעלאַ, איך...

— איך הייס ביילקע, ניט בעלאַ — רייסט איהם ביילקע איבער — און איהר ווייסט? — גיט זי זיך פּלוצלונג אַ כאַפּ און קוקט מיט אַ שמייכעל בינעם'ען גלייך אין די אויגען אריין. — אָט ווען איך קוק אויף אייך, דערמאָהן איך זיך גאָר, אז אייער ברוך האָט דאָך אויגען ווי ביי אַ קינד.

— איאָ אַזוי? אַ? — — —

באַלד אָבער גיט זיך ביילקע מיט אַמאָל אַ רים:

— אָבער ער איז אַ שלעכטער. ער איז אַ שלעכטער מענש — שרייט זי אוים מיט נאַל, און איהר שמייכעל פערשווינדעט. — און איהר אַליין זענט עפּעס אויך אַזא מאָדנער. אין די אויגען, זעה איך, לאַכט איהר פון איהם, איהר קריכט צו איהם מיט די פּיס אין הארצען, און אונטער די אויגען מאַכט איהר איהם פּאר אַ גאַנצען נביא.

— וואָס, איהר זייט אויף מיר אין כעס? — פרעגט בינעם אַ צו־טומעלטער.

לאה מיט נחום'ען זענען פערבייגעגאַנגען און ביילקע'ס רוגז האָט זיך מיט אַמאָל איבערגעבראָכען מיט אַ שמייכעל; געשמייכעלט האָט זי פון דעם, וואָס עס האָט אויסגעזעהן — לאה געהט און נחום שלעפּט זיך נאָך... און פון דעם, וואָס בינעם איז נאָך מעהר צוטומעלט געוואָרען ווען ער האָט דערזעהן לאה'ן און נחום'ען...

און ברוך איז דערווייל געלאָפען דורך די בוימער מיט חנה'ן אויף די הענט. און ער האָט זיך מיט איהר אָפּגעשטעלט ווייט פון אַלע — ביי דעם אייזערנעם צוים, וואָס נאָך'ן „אָדלער פעלז".

אַ מינוט האָט ער אויף איהר געקוקט און דערביי געפיהלט די גלאַט־קייט און ווארעמקייט פון איהרע שלאַנקע פּיס און ער האָט זיי גענומען פּרעסען צו זיך נאָך שטארקער. און זי האָט זיך אַלץ געריסען און זיך געסטאַרעט צו זיין בייז:

— אָבער לאָזט שוין אַמאָל אָפּ! לאָזט אָפּ!

אָבער ברוך האָט איהר פּלוצלונג אַ הויב געטהאָן העכער פון אייזער־נעם צוים און גענומען בייז פאָדערען:

— גיט אַ שמייכעל! גיט אַ שמייכעל ווי אַ קינד! אַז ניט — פאַלט איהר!..

און ער אַליין איז ווי פערפרוירען געוואָרען פון שרעק, ווייל דער קלאַנג פון זיין שטימע האָט איהם אַליין געזאָגט פעסט און זיכער, אַז — — — —אָט, אָט, נאָך אַ מינוט, נאָך אַ רגע און זי פאַלט, פאַלט פון אָט דער שווינדעל־ליכער הויך — — —

זי האָט אין זיינע הענט אַ לייכט ציטער געטהאָן און גלייך דערויף גענומען שמייכלען, געהאַרכזאַם, מיט דעם שמייכעל פון אַן אונשולדיג קינד.

— אָבער, ווי ווערט מען אַזוי צובאַלעוועט? גאָט מיינער! — האָט זי אַרויסגעזאָגט שמייכלענדיג. געוואָלט האָט זי מיט די ווערטער זיין שטרענג און פּערטויבען איהר געהאַרכזאַמקייט, אָבער אַרויסגעקומען איז דאָס עפּעס אַזוי וואַרעם, אַזוי ליעב... אַז אַט — זאָל ער זי נאָך האַלטען — — —

אַ צופריעדענער האָט ער זי אַרונטערגעשטעלט נעבען זיך, זאָגענדיג:

— אַט אַזוי זיינט איהר מיר אַ וואַוילע!

— געהט צום טייוועל! — האָט זי האַלב ערנסט אַ זאָג געטהאָן. נאָכדעם האָט זי זיך גענומען קוקען אויף איהם דורכבדרינגענדיג, שטרענג:

— איך וויל ניט, אַז איהר זאָלט צוגעהן צו מיר נאָהנט! איהר הערט?!

ברוך, אָבער, האָט זי אָנגענומען פאַר'ן האַנט העכער פון עלענבויגען און אַריינגעקוקט איהר גלייך אין די אויגען, און געזאָגט:

— חנה, שמייכעלט אַט איצטער, עס וועט דאָך זיין אַזוי שעהן... שמייכעלט איצטער — אַט, גלאַט אַזוי זיך. אַליין — — —

און חנה האָט ניט אויסגעהאַלטען, זי האָט זיך געפּיהלט ווי אַ „נעבאַפּטע“ און זי האָט גענומען שמייכלען האַלב פערשעמט, זיך אָפּגעדרעהט אויף אַ זייט און אַ ביסעל אַראָפּגעלאָזט איהר שעהנעם קאָפּ און אָפּגעזאָגט שטיל, מיט אַ קינדערשער מינע:

— געהט צום טייוועל!..

— חנה! איהר זייט דאָך נאָך אַ קינד, אַ חנקע! מיר זענען דאָך נאָך אַלע קליינע קינדער, צולאָזטע, גליקליך־נאַרישע, חנה! און וואָס איז דאָס היינט פאַר אַ זומער! אַזאַ זוניגער, ווילדער?!

און וואָס איז דאָס פאַר אַ מאָדע געוואָרען, קליידער וואָס פערשפּיעלען זיך פון אויבען ביז אַראָפּ? און נאָך מיט אַזעלכע גרויסע, פערלמוטערנע קנעפּ.

און פאַר וואָס איז דיין קלייד גראַדע אַ בלויע?

די פּעטליעס זענען האַלב רונדע, מיט אַ ווייסינק־זוימעל און פאַרוואָס זענען אָט אָ די פּערלמוטענע קנעפּ און די בלויע פּעטליעס, אַזוי ריכטיג גלייך?.. און דערלויפען ביז'ן סאַמע ברעג פון קלייד?..

און פאַרוואָס איז דאָס בלויז אויף איין זייט?

און גראדע אויף דער לינקער? און אַט דאָס מילך־ווייסע זוימעל, בויגט זיך און שלענגעלט זיך נעבען די פּערלמוטענע קנעפּ און לויפט שנעל איבער דיין רונדער, לינקער ברוסט, איבער דיין שלאַנקען, לינקען פוס.

פאַר וואָס נאָר איבער דיין לינקען? .. זיינען דען ביי דיר ניטביידע ברוסטען אלץ איינס שעהן?

זיינען דען ניט ביי דיר ביידע פיס אַלץ איינס שלאַנק?

און דיינע האָר זיינען צושויבערט און פאַלען אויף דיין ווייסען, ליכטיגען פנים.

אַט נעהמען דיינע הענט פעררייכטען די האָר, און דיין טאַליע ווערט נאָך רייצענדער, לענגער... אין די בלויע ארבעל איז אַריינגעארבייט דאָס שעהנע ווייסע געוועב און עס שלאָגט זיך דורך די בלענדענדע לויטערקייט פון דיינע שעהנע רונדע הענט.

און איך בין מיט'ן קאָפּ און מיט די אַקסלען העכער און שטארקער פון דיר.

און אין מיר רייסט זיך איצט: פייער, חנה, פייער!

— געה אוועק! געה אוועק!

און ברוך כאַפּט זיך אָן מיט ביידע הענט פאַר די אייזענס.

און דערפיהלט ווי אַפּצורייסען אַט די אייזערנע צוים!

און חנה שטעהט און קוקט אויף איהם מיט איהרע ווייטע אויגען און שמייכעלט...

לעגט ברוך ארויף זיינס אַ האַנד אויף איהרע ווייכען, רונדען אַקסעל.

זייערע אויגען בעגעגענען זיך און חנה ציטערט אויף, לייכט שמייכ־לענדיג...

חנה! — — — ער נעהמט אַרום איהר טאַליע, זי גיט זיך אַ בויג און פאַלט צו צו איהם. אַט איז זי נעבען איהם, אַ ווארעמע, אינגאַנצען אַן אויסגעצויגענע — — — טוליעט זיך...

— חנה! חנה!...

נאָר דאָס הארץ האָט אין איהם מיט אַמאָל אַ פערצווייפעלטען צי־טער געטהאָן... די אויגען האָבען זיך ביי איהם פּלוצלינג אָנגעצונדען בייז, די ליפּען האָבען גענומען שמייכלען קלוג און פון מויל האָט זיך אַרויס־געריסען:

— ל י ל י ת!!

האָט חנה א שטאַרקען ציטער געטהאָן און זיך גענומען רייסען:
— לאָזט אָפּ!

ער האָט זי אָפּגעלאָזט און אויף זיין פּנים האָט זיך געשפּינעלט כמעט א טייוולישֿ לאַכען:

— אָט צוליעב דעם ווערען דאָס אַלע פרויען געבוירען?

— ווילדער בחור! וואָס האָט זיך אייך גע'חלום'ט? לעגט זיך צו א קאַלטען קאָמפּרעס צום קאָפּ! — — —

זי האָט זיך אויסגעדרעהט און איז אוועק.

ער האָט איהר נאָכגעקוקט...

נאַכטיג...

גראָז, בוימער, שטערען... און עס דערוועקט זיך דאָס בלויע קלייד... אָט איז דאָס שוין ניטאָ, און אָט בעוויזט זיך דאָס ווידער אין'ם אבענד, צווישען די בוימער — — — און פון דאָ און דאָרט שווימט, פון מאָל צו מאָל, ארוים בינעם'ס קאָפּ: — צופּאַטלעטע האָר, א בלאַס פּנים, רויטע ליפּען, אויסגעטשירעטע ציין, וואס לאַכען — — — לאַכען גלייך אין פּנים אריין — — —

ערגעץ נעבען א שטיין ליגט די קאָמפּאַניע א מיעדע, א מיידעל פּערציהט דאָרט דעם פּראָלעטארישען המבדיל:

ווויי־טער אר־בייט, ווי־דער אר־בייט!...

ווי־דער דרע־הען די מאַ־שי־נען!

די איבריגע נעהמען איהר ארויסהעלפען...

די טענער טרייסלען זיך אויף, נעהמען זיך ציטערדיג פלעכטען, מישען זיך איבער, גיסען זיך צונויף אין א הארציג־צוואוועהטאָגטער כוואַליע.

די כוואַליע נעהמט זיך שפּרייטען איבער די גראָזען און איבער שטיי־נער, איבער נאָהנטע און ווייטע בוימער, און דער כאָר צוואוואַקסט זיך, ווערט נאָך אַלץ גרעסער און גרעסער, דער גאַנצער באַרג, דוכט זיך ברוך'ן, ווערט פול מיט אַלטע אידישע פּנים'ער, גרויע בערד, הארפּען... די קלאַנגען פערזיפצען זיך שווערער, דריקענדער, — דאָס זינגען מיט די אונטערגע־הענדע דורות, ציהען מיט'ן אַלטען אידישען ניגון דעם נייען זונטאַגדיגען

המבדיל... די לעצטע סטרונע... צו וועלען דען די קינדער פון אָט דעם דור אידיש קענען? צו וועלען זיי אידיש וויסען?..

ברוך דרעהט זיך אוים, קוקט אראָפּ פון בארג, ווייט, ווייט אראָפּ, עס ליעגט צואוואָרפען די גרויסע שטאָדט, ברייט און ווייט, נאכטיג... דעכער, דעכער... שפּיצען, טורעמס און איבער זיי ציהט זיך און שפּרייט זיך א געדיכטער, ווייס־גרויער נעבעל. דורך דעם נעבעל שלאָגען זיך דורך טויזענדער און טויזענדער עלקטרישע פייערען און קוקען ארוים ווי שטער־רען, ווי לבנות פון א טיעפען ים.

א ווינטעל.

עס רוישען די בלעטער, און אָט דאָס פערפלוכטע, אָט דאָס פער־שאָלטענע זינגען!

איהר וועט דאָך דאָרטען באלד צוקוועטשט ווערען פון אייערע איי־גענע טענער! אייזלען, אייזלען! אייך איז איצט שווער זיך אומצוקעה־רען אין אייערע ענגע שמוציגע גאסען און געסלאך? א? שווער?.. נאָר איהר זייט פערשאָלטען? פערשאָלטענע!

און די גאנצע שטאָדט אונטען, קוקט ארויף מיט איהרע טויזענדער פייערען.

און אין זיין הארצען פערנעהמט זיך עפּעס מורא'דיג, שווער; און זיין הארצען, פיהלט ער, פרעסט זיך איצט א ים, א ים פאר א שטורעם. און די גאנצע שטאָדט איבער'ן שטאָדט זעהט אוים ווי א ים פאר'ן שטורעם.

ווייט הינטער איהם דערהערט זיך א קנאקען. חברה האָבען, ווייזט אוים, בעשלאָסען צו בלייבען נאָך א פּאָר שעה, און האָבען צו־לעגט א פייער. דורכזיכטיגע, גאָלדענע שאָטענס נעהמען שפּרינגען אין דער נאכטיגער לופט, טאנצען אויף די ביימער, אויף'ן גראָז.

— כא־כא־כא! פייער, פייער! — צולאכט זיך פּלוצלונג ברוך. און מיט אזא מאָדנעם געפיהל, ווי דער פייער וואָלט דאָס אין זיין איינע־נעם הארצען אויפגעפראהלט — פייער! פייער! — — —

*

פייער, פייער! — האָט ברוך געטראַכט קוקענדיק אויף די גאָלדענע שאַטענס וואָס האָבן געטאַנצט אַרום איהם. פּונקט ווי מיט דעם וואָלט ער אָנגערופען ביים נאָמען אַ סך זאַכען פאַר וועלכע ער האָט קיין נאָמען ניט געהאַט און איהם וואָלט זיך זעהר וועלען עס זאָל הייסען, אַז ער האָט יאָ זייער נאָמען. און וויל דאָס זיינען דאָך אַלץ געבליבען זאַכען פאַר וועלכע ער האָט קיין נאָמען ניט געהאַט, האָבען זיי שטענדיג געאַרבייט מיט איהם און דורך איהם, ווי ער וואָלט דערביי גאָר ניט געוועז. און האָבען איהם אָפּט אויסגענוצט ווי מען נוצט צוליעב קליידער אויס אַ נאָגעל אין דער וואַנט. און ער פּלעגט נאָכדעם בלייבען זיצען ווי אַן אָפּגעשמיסענער און טראַכטען פון זאַכען וואָס האָבען גאָר ניט געהאַט צו טהאָן מיט דעם וואָס איז געשעהן...

אַזוי איז אויך איצט ברוך געזעסען איינער אַליין — — — פּלוצלונג איז אבער נעבען איהם אויסגעוואַקסען בינעם און האָט זיך איבער איהם צולאַכט מיט אַ טרוקענעם הילצערנעם געלעכטער...

ברוך האָט איהם אָנגעקוקט און האָט געשוויגען און האָט איהם שווייגענדיג געפרעגט:

— פון וואָס לאַכסטו!...

און בינעם האָט איהם לאַכענדיג אָנגעקוקט און האָט געזאָגט:

— ווייסטו כאָטש, אַז מיר איז נעכטען איינגעפאַלען צו זאָגען וועגען דיר, אַז דו ביזט אַ גרויסער בארג און מיר אַלע זיינען אָפּגעבראָכענע שטיינער, וואָס וואַלגערען זיך ביי דיינע פיס?

— וואָס מיינסטו?...

— איך מיין, אַז דו ביזט די פאַרקערפּערונג פון נאַרעשקייט, אַז דו ביזט די פולע מאָס נאַרעשקייט און מיר זיינען בלויז שטיקלאַך. און דערפאַר טאַקע, איז ווי נאָר דו בעווייזט זיך צווישען אונז, דערזעהן מיר דיך, און עס ווערט אַ טומעל! — ברוך, ברוך! — וויל עפּעס אַ קליי־

ניגקייט, אזא מין פולער, אזא גרויסער, אזא צוטומעלטער און אַפּגעריסענער נאַר.

— אָבער דאָס האָבען דאָך נאַר היינט די מיידלאָך אזוי געשריען...

— זאָגט ברוה, ווי ער וואָלט בינעמס רייד גענומען לייכט.

— כאַ־כאַ, די מיידלאַך וועלען דאָך דאָס שטענדיג טהאָן גיכער פון די מענער, וואָרום ביי זיי איז דאָך שוין די נאַרעשקייט כמעט ווי אויסגעטריקענט געוואָרען. זיי זיינען דאָך שוין אזוי לייכט, אז זיי וואָלטען זיך שוין פיליכט גאַר ניט געקאָנט איינהאַלטען אויף דער וועלט, ווען זיי זאָלען זיך ניט אַנהאַלטען אָן דעם ביסעל נאַרישקייט פון אונזערע בחורים, און ווען זיי דערזעהן דיך, איז דאָך שוין גאַר אַפּגערעדט. — דו האָסט דאָך ערגעץ אליין געזאָגט, אז „אונזערע היינטיגע מיידלאָך, זיינען דריטעלדיגע, פערטעלדיגע מענשען. — און אז נאַרעשקייט וועגט...“ נו פרעג איך דיך, ווער אדרבה קאָן נאָך זיין וואָגיגער פון דיר?! דו, וואָס דרעהסט זיך שטענדיג ארום צווישען אונז אָן אַנגעבלאָזענער, ווי דו וואָלסט ארומגעגאַנגען צווישען א נישט ווירדיגען דור, ביזט דאָך נאָך אלעמען א צוטומעלטער און בלינדער נאַר. און דיינע אלע פלענער זיינען דאָך נאַר דאָן קיכאָטישע שפּעקולאַציעס. מיר זיינען דאָך דאָ אלע אַפּגעריסענע פערוואָרפענע. מיר ווייסען נאָך אפשר וואָס עס איז געווען מיט אונז, אָבער מיר ווייסען ניט וואָס עס וועט זיין מיט אונז, און דאָס וואָס איז איצט, איז צו טרוקען און אָרעם, אז מיר זאָלען דאָ עפּעס קאָנען זייהען, אז מיר זאָלען וויסען, וואָס עס קאָן זיך דאָ צונעמען. דעריבער קאָן דאָך קיין גרויסער גלויבען ניט זיין אין זאכען, וואָס ווערען אַנגעווענד אויף דאָ. און אָט דערפאַר טאַקע קוקען מענשען אויף דיר ווי אויף א בייז וואונדער. זיי וואונדערען זיך אויף דיין נאַרעשקייט, און דו מיינסט, אז זיי בעוואונדערען דיך... און דו מיינסט געוויס אויך, אז דו דערווייזסט דאָס אזוי מיט זיך דיין אמת, אז נאַרעשקייט וועגט... אָבער ווי, אז אין דער אמת'ן איז אין דיר נאַר דאָ טעמפּקייט און נאַרעשקייט, געמישט מיט א ביסעל ביטערקייט און עקשנות, מיט וואָס דו קאָנסט זיך דאָ נאַר ארומדרעהען ווי א בער?... איז צו וואָס דיין נאַרעשע אַנגעבלאָזענקייט?... צו וואָס דיין גאַנצער כעס? צו וואָס דיין אַנשטעל?... צו דו מיינסט ניט אנדערש, אז דערפאַר וואָס דו האָסט דורכגעמאַכט א פּאָגראָם קומט דיר א קרוין אויפ'ן קאָפּ... אָבער דו נאַר איוי־

נער, האָסטו געפּרואווט טראַכטען, אז דיין גאַנצע אַנגעבלאָזענקייט נעמט זיך ביי דיר פון דעם, וואָס מען האָט דיר ערגעץ אַנגעשפּיגען אין פּנים אריין?... דו ביזט זיך געקומען אהער ארומוואַשען, צום סוף דרעהסטו זיך גאָר ארום צווישען אונז ווי אַן אַנגעבלאָזענער אינדיק. און צו דיין גליק, איז דאָס לעבען ארום אונז אזוי אָרעם, אז מען איז צופריעדען זיך אומצוקוקען אפילו אויף איינעם וואָס געהט שטענדיג ארום אַן אַנ־גע׳ברוגז׳טער — — — איך פאַרשטעה אפילו, אז דו אליין גלויבסט ניט אין קיין זאַך וואָס דו טהוסט, נאָר טהאָן עפּעס מוזטו, כדי ניט צו טראַכטען פון דעם וואָס דו ווילסט ניט טראַכטען... כאַפּסטו זיך אַ צו־טומעלטער אַז אין אַלץ וואָס קומט דיר צו דער האַנט. און אין בעסטען פאַל טראַכסטו זיך: — ווער ווייסט? אפשר וועט דאָס טאַקע יאָ ברייַנ־גען נוצען? אפשר וועט דאָס דיך טאַקע מאַכען פאַר אַ פיהרער און בויער...

— אָבער וואָס האָסטו זיך מיט אַמאָל אזוי צולאָזט?! רופט זיך ברוך אַן — וואָס כאַפּט דיך נאָכאַלעמען אזוי דער רוח אוועק!? נו איז וואָס, אז איך בין אַ נאַר? עס וואָלט דאָך געווים געווען פיעל טרויערי־גער ווי עס איז, ווען ביי אונז וואָלט זיך אפילו קיין איין נאַר ניט פער־וואַלגערט.

— כאַ — כאַ כאַ! — צולאַכט זיך בינעם — דו ביזט דאָך נאָך אַלעמען — אַ גליקזעליגער נאַר! ווי וואויל דיר איז! איצט מעגסטו שוין הייסט דאָס מיט רעכט, ארומגעהן אַן אַנגעבלאָזענער, ווייל דו מיינסט דאָך, אז דו ראַטעוועסט אונזער דור מיט דעם, וואָס דו ביזט זיין נאַר... און איצט מעגסטו מיר הייסט דאָס שוין מיט פולער רעכט הייסען צו־נויפרופען דעם מיטינג פון די נאַרעשע „פאַרמער“ דיינע, און דאַרטען וועס־טו זיי דערצעהלען ווי אזוי דו האָסט גערעדט מיט אַ גובערנאַטאָר. און אַז דערפאַר וואָס זיי זייענען די קליינינקע נאַראָנימלאַך, און דו ביזט זייער גרויסער נאַר, דאַרפען זיי למען השם זעהן געבען נייע דאָלארס, ווייל מען דאַרף איצט פאַהרען אַנקוקען דאָס לאַנד... און דאָס אַלץ כדי צו מזכה זיין דעם דור אין וועלכען דו לעבסט, מיט נאַראָנים און נאַרעשקייט. —

— אַך דו נאַר, דו נאַר! — האָט זיך ברוך אַנגערופען — אודאי פלוידערסטו שוין איצט צופיעל. אָבער עס איז אמת, אז מיר זיינען דאָ

קינדער פון א דור וואָס איז שטום און בלינד, און אונזער לעבען, און אונזער לאַגע דאָ, איז אזא, אז מיר קענען אָפּט אויסקוקען קאַמיש, מיר מוזען אָפּט אַנהויבען א זאַך, ניט זייענדיג זיכער צי מיר וועלען זי ענ־דיגען. און דאָך מוזען מיר דאָס טהאָן מיט עקשנות און מיט גלויבען, וואָרים עס קאָן דאָך פּאַרט זיין, אז די איצטיגע טהוּאוּנג זאָל זיין די ריכטיגע...

— כאַ־כאַ! — שרייט אוים בינעם — דו רעדסט דאָך שוין ווידער ווי איינער, וואָס איז אראָפּגעקומען צו שטראָפען די זינדיגע וועלט!— הער אויף מיט די דאָזיגע דרשות דיינע. הער בעסער וואָס איך וועל דיר זאָגען. — נאָך מיין מיינונג, ווייסטו אזוי פון דעם וואָס עס קומט פאַר אין דיר, ווי עס ווייסט א קאָכעדיגער קעסעל פאַר וואָס און צוליעב וואָס ער קאָכט, כאָטש דער קעסעל ווערט דאָך הייס, און אמאָל הויבט ער אויף זיין צודעק, און לאָזט ארוים אביסעל דאַמפּף, ווי דו לאָזט ארוים דיינע מעשה׳לאך פאַר קינדער... דו ביזט אינגאַנצען ווי א פּריטשמעליעטער ווי איינער, וועמען מען האָט דערלאַנגט א שווערען קלאַפּ איבער׳ן קאָפּ און ער קאָן נאָך אלץ צו זיך ניט קומען... נאָר ווען איך זאָל קאָנען, וואָלט איך דיך פּאַרט אָפּגעמאָלען און וואָלט דיך בעהאַלטען, כדי מען זאָל אמאָל קאָנען זעהן דעם ווערט פון אונזער צייט, אז אזויינער ווי דו איז ביי אונז א העלד געווען. דו ביזט א צוטומעלטער און א צודרעהטער, נאָר דיר העלפט דיין גאַנצקייט. דו ביזט גאַנץ אין דיין שטענדיגען ארומגעהן ווי אויף שטאָלצען, מיט דיין שטענדיגען ארומגעהן אזוי ווי עמיצער וואָלט דיר אַנגעהאַנגען א לונג און לעבער אויפ׳ן נאָז, און דו, אין דיין גרויסער נארישקייט, פּיהלסט, אז דו דאַרפסט דאָס טראָגען מיט גרוים ווירדע, און אז דערפאַר טאָרסטו אפילו קיין נאַרעשקייט ניט בעגעהן, וואָרים דער לונג און לעבער קאָן דאָך דיר חלילה אראָפּפאַלען פון נאָז... אָט נעם למשל דיין פּערהאַלטען זיך צו פּרויען, דיינע אויגען קוקען דאָך אויף זיי, ווי די אויגען פון א צורייצטער און הונגעריגער חיה, דו וואָלסט זיי דאָכט זיך מיט די ציין געגעסען. און אָט האָסטו זיך א גאַנצען טאָג ארומגעיאָגט נאָך זיי ווי א ווילדער, און זיי זיינען, ווי אלע מאָל, גע־רייצט געוואָרען פון דיינע נארישע און הונגעריגע בליקען און האָבען זיך די גאַנצע צייט געהאַנגען אויף דיר, ביז גאָט האָט געהאָלפען און דו האָסט אויפגעכאַפּט אויף דיינע הענד חנה אליין, און האָסט זי געבראַכט

אהער, איז וואס האסטו דא געטהאן מיט איהר ? — כא־כא־כא !...

ברוך האט זיך דא מיט אמאל א הויב געטהאן און אנגעצונדענער און גענומען שרייען :

— צום טייוועל ! דו געהסט אוועק פון דאנען ? !

בינעם אבער האט זיך ניט גערירט פון ארט און האט זיך צולאכט נאך גיפטיגער.

— געה אוועק פון דאנען, זאג איך דיר ! — האט ברוך אויסגע־שריען.

איז בינעם דערויף געווארען נאך לאכענדיגער און בלאסער און האט איהם ארויסגעשטעלט א לאנגע צונג..

— וואס, דו ביזט משוגע געווארען ! ? — האט ברוך אויסגעשריען און איז צוגעלאפען און געוואלט אנכאפען בינעמ'ען. זיין האנט האט אבער קיינעם ניט געטראפען !...

— בינעם, בינעם ! — האט ברוך גענומען רופען, אליין ניט ווי־סענדיג וואס ער טהוט. און גלייך דערויף האט ער דערהערט בינעמ'ס קול :

— וואס דו ביזט טאקע דא ? ! א, איצט פערשטעה איך שוין פאר וואס פריהער האט מיך ביילקע אלץ געצויגען אהערצו נאך האלץ פאר'ן פייער, און איצט איהר לאה !

און בינעם איז אנגעקומען פון צווישען די בוימער מיט לאה'ן, טראַ־גענדיג אין די הענט אנגעקליבענע דארע שטיקלאך צווייגען.

— —

— און ווייסטו — האט זיך בינעם געווענדט צו ברוכ'ן —ביי מיר מיט לאה'ן איז געבליבען, אז איך בין גאר אינגאנצען ניטא. איך בין דאס גאר אזא מין בעגריף צווישען דיר און די אנדערע, צווישען דיר און די האלבע נאראנים, די פערטעל נאראנים, און די גאנץ קלוגע...

ברוך האט זיך אפגעקערט פון בינעמען און האט גלייך אנגענומען לאה'ן ביי דער האנט, ווי ער וואלט וועלען זיין זיכער, אז זי איז דא. און אז בינעם האט דאס דערזעהן האט ער זיך צולאכט און האט זיך לאכענדיג געווענדט צו לאה'ן און געזאגט :

— נו, נו לאה, גיט מיר שוין איבער אייער ביסעל האלץ און בלייבט דא א וויילע.. איך בין דאך נאר א בעגריף אזא... וועל איך דאס נחומ'ען

ניט דערצעהלען, און וועל דאָס חנה'ן ניט דערצעהלען, און וועל דאָס זיך אליין אויך ניט דערצעהלען...

— וואָס איז מיט אייך, ברוך? — האָט זיך לאה אנגערופען — זעהענדיג ברוך'ס שרעקליך צורייצטען פּנים.

— וואָס מיט מיר איז, לאה? וואָס מיט מיר איז! — פּערלאנגען פון אן אדלער, נאָר קיין פליגלען זיינען ניטאָ. מאַך איך זיך אָפּט גרייט צום פליהען און פליה ניט, און דאָס ערגסטע, — איך מאַך, ווייזט אויס, אלץ אן אָנשטעל פון איינעם וואָס פליהט... אבער ניין ניט דאָס, לאה, ניט דאָס! עפּעס קאָכט זיך אין מיר ווי אין א קעסעל, און איך ווייס ניט וואָס דאָס איז, און דאָס וואָס איך טהו, האָט, דאַכט זיך, גאָר ניט צו טהאָן מיט דעם וואָס עס קומט אין מיר פאָר. ווער איז אין דעם שולדיג, לאה, ווער איז אין דעם שולדיג?

—ברוך, גאָט איז מיט אייך! וואָס רעדט איהר?... — האָט זיך לאה אָנגערופען און איז צוגעקומען הארט צו ברוך'ן און גענומען אין דער דונקעלהייט קוקען ארויף צו זיין פּנים, צו זיינע אויגען. און ווען ברוך האָט זי דערפיהלט נעבען זיך א ווייסע, אן אויסגעצויגענע, האָט זיך אלץ אין איהם גענומען בעטען זי ארומצונעהמען, זי לאַסטשען און קושען. עס האָבען זיך שוין ביי איהם אפילו די הענט גענומען הויבען, נאָר פּלוצלונג האָט ער זיך דערמאָנט אן חנה'ן.. און אין די בוימער ארום איהם.. א שרעקליכער ציטער איז מיט אמאָל אריבער זיין לייב, און די הענט האָבען זיך ביי איהם אָפּגעלאָזט. און ער איז געבליבען שטעהן פאַר לאה'ן ווי א ליידיגער, ווי א שולדיגער... נאָכדעם האָט ער אבער ווידער גענומען קוקען אויף איהר ווייסען פּנים, אויף איהר ווייס קלייד און אויף איהרע אקסלען וואָס זיינען ביי איהר אזוי רונד ווי ביי חנה'ן און האָט צו איהר גענומען ריידען:

וויפיעל גוטע און שטילע רוה איהר טראָגט מיט זיך לאה! ווי גוט עס איז, וואָס איהר זענט אליין אזא ווייסע און קלייד זיך אזוי אָפּט אין ווייסען, און ברייננגט מיר אזוי אָפּט ווייסע בלומען. וואָלט נאָר אויפ־געגאַנגען א ליכט פאַר די אויגען, וואָלט נאָר אלץ ניט אזוי שווארץ און טעמפּ געווען, וואָלט נאָר גאָט אונז אויף דער אמת'ען געהאָלפען! —

און דערביי האָט זיך זיין שטימע געדעגט און געציטערט, און זיינע אויגען האָבען ווארעם און בלענדענדיג געקוקט אויף לאה'ן און האָבען

זי אַרומגענומען און האָבען זי געקושט און האָבען זי געוואַרעמט. אַט פּונקט ווי זי וואָלט אין זיינע הענט געלעגען...

נאָכדעם האָט ברוך מיט זיין האַנט אָנגענומען די פינגער פון לאה׳ס האַנט, און אַזוי האַלטענדיג זיך האַנט אַן האַנט האָט ער זיך מיט איהר געלאָזט דורך די שאָטענס צו דעם פייער.

דאָס פייער האָט געברענט און געקנאַקט און זיינע שאַרפע צונגען האָבען זיך אינאייינעם מיט׳ן רויך געריסען אַרויף, און אַלע וואָס זיינען געזעסען אַרום דעם פייער זיינען געווען פאַרשפּיגעלט פון זיין ליכט, און זיי, אינאיינעם מיט די בוימער און פעלזען אַרום, האָבען אויסגעזעהן ווי גייסטער, וואָס זיינען נאָר וואָס אַרויסגעשפּרונגען פון פייער.

— —

וועןביילקע האָט דערזעהן ברוך׳ן און לאה׳ן האָט זי קוקענדיג אויף זיי און אויפ׳ן פייער אויפגעזונגען:

פלאַקער פייער, פלאַקער,
פלאַקער פרעהלאך צו!

און חנה האָט זיך דערביי אויסגעצויגען נעבען מאַקסען און אוועקגעלייגט איהר קאָפּ אין זיין שויס. — — —

ברוך און לאה האָבען זיך אַנידערגעזעצט נעבען פייער. לאה האָט זיך געזעצט אַזוי, אַז זי זאָל זיין צווישען נחום׳ען און ברוך.

ברוך איז געבליבען ווי איינער אַליין, און ער איז געזעסען און געקוקט אויף דעם פייער ווי ער וואָלט פון איהם די אויגען ניט געקאָנט אוועקנעהמען. אין קאָפּ האָבען זיך געוועבט געדאַנקען אין זאַכען פון וועלכע ער האָט ניט געוואוסט און ער האָט געטראַכט:

פייער, פייער! — דאָס איז דאָך דער נאָמען פון אַלץ וואָס האָט קיין נאָמען ניט — — — ווען עמיצער זוכט זיך, און קאָן זיך ניט געפינען, זאָל ער זיך אוועקזעצען און זיצען לאַנג ביי אַ פאַנאַנדערגעלייגטען פייער — — ביי דעם פייער איז דאָך אַזוי פיל צושטערט און געבויט געוואָרען — — — ביי אַזאַ פייער זיינען אויף די דאָזיגע בערג. ערשט ניט לאַנג, די אינדיאַנער געזעסען. ביי אַזאַ פייער האָבען דאָך ערשט ניט לאַנג די קוויקערס זייערע היימען און טרוימען געבויט. — —

— און ווי לאַנג איז דען, אַז מיר זיינען ביי אַ פייער אין דער מדבר געגאַנגען? — — —

נאָכדעם האָט ברוך ניט ווייט פון זיך דערזעהן אַ גרויסען שטיין. האָט ער איהם צוגערוקט צו זיך און האָט זיך אויסגעצויגען און אוועקגעלייגט זיין קאָפּ אויפ'ן שטיין... בינעם האָט זיך צולאַכט און חנה האָט דערפיהלט ווי אַ שלאַנג וואָלט זי אַ ביס געטהאָן... און זי האָט אַ הויב געטהאָן איהר קאָפּ פון מאקס שוים — — — זי האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און געגומען קוקען גלייך אויף ברוך'ן. עס איז ביי איהר אויסגעקומען, אַז ער האָט אוועקגעלייגט זיין קאָפּ אויפ'ן שטיין, כדי זי צו בעליידיגען. זי האָט עפּעס געוואָלט זאָגען און האָט ניט געזאָגט, און האָט צוריק אַראָפּגעלאָזט איהר קאָפּ אויף מאקס שוים. — — —

ברוך האָט אָבער נאָכדעם שוין לאַנג ניט געקאָנט איינהאַלטען זיין קאָפּ אויפ'ן שטיין, האָט ער זיך שטיל אויפגעהויבען און אַנגענומען דעם גרויסען שטיין, אויף וועלכען ער איז געלעגען און האָט איהם מיט זיינע ביידע הענט אויפגעהויבען איבער זיין קאָפּ, און איז מיט איהם צוגעגאַנגען צו אַ דערבייאיגען פעלז, וואָס האָט זיך אַרויסגעהויבען פון דער ערד ווי אַן אויפגעשפּרונגענע כוואַליע. און ער האָט מיט זיין גאַנצען כח אַ שליידער געטהאָן דעם שטיין אָן דעם פעלז. דער שטיין האָט זיך אַ בייזען פּאַטש געטהאָן אָן פעלז און איז זיך אין שטיקער צופלויגען. און דער ווידער־קול פון דעם קלאַפּ האָט אָפּגעהילכט אין דער נאַכטיגער באַרגלופט אַ צוויי דריי מאָל. די קאָמפּאַני אַרום פייער איז פון דעם צושראָקען געוואָרען ווי פון אַ פּלוצלינגען דונער. ביילקע האָט אַרויסגעלאָזט אַ ווילדען קוויטש. חנה האָט אויפגעהויבען איהר קאָפּ. בינעם האָט לאַכענדיג אויסגעשריען:

— כאַ־כאַ! ס'איז כח אביסעל! ניט אומזיסט זאָגט ער, אַז נאַרישקייט וועגט!...

ביילקע איז צוגעלאָפען צו ברוך'ן און גענומען שרייען:

— גאָט מיינער, וואָס פאַר אַ שלעכטער מענש איהר זענט! איהר האָט דאָך מיך דערשראָקען אויף טויט!

— נו, איהר וועט נאָך לעבען בלייבען — האָט איהר ברוך געענטפערט. זי אַנגעקוקט אַ וויילע, און גלייך ניט ווייט פון איהר דערזעהן

נאָך אַ שטיין, האָט ער דעם שטיין ווידער אויפגעהויבען איבער זיין קאָפּ מיט ביידע הענט, און אַ געשריי געטהאָן:

— היט זיך!!

און דער שטיין איז מיט אַ נאָך גרעסערען קראַך געפאַלען אויפ׳ן פעלז און איז זיך אין שטיקער צופלויגען.

ביילקע האָט ווידער אויסגעשריען, אבער גלייך דערויף איז מענדעל אויפגעשפּרונגען אַ בעגייסטערטער: —

— ברוך, דו ביזט גרויס. דאָס איז אַ געניאַלע אידעע! — און ער האָט אויך אויפגעזוכט אַ שטיין און האָט איהם מיט אַ ווילדען „האָך“, צו־שלאָגען אָן דעם פעלז.

האָבען זיך נאָכדעם אַלע מיט אַמאָל דערפיהלט ווי ארומגעכאַפּט פון אַ ווילדער פרייד. — די פרויען האָבען גענומען לאַכען, דערפיהל־ענדיג אַ גרויל ביי יעדען געלונגענעם קלאַפּ פון אַ שטיין אָן פעלז. און די מענער האָבען זיך אַלע גענומען מעסטען זייער כח מיט שליידערען שטיינער אָן דעם פעלז. און דער שטילער בארג האָט גענומען הילכען אין דער ליכטיגער נאַכט אריין מיט ווילדע וווייבערשע געלעכטערס און גע־שרייען, מיט קלאַנגען און פיעלע טיעפע ווידערקלאַנגען, פון דעם קראַ־בען און קנאַלען און פּלאַצען פון שווערע שטיינער אָן זיין אַלטען אויפ־געבוואַליעטען גרויען פעלז.

קאַפּיטעל 7

מיעדע, הונגעריגע, אבער דאָך אויפגעראמטע, מיט א בעזונדער ברייטקייט אין זייערע הערצער, מיט א בעזונדער אפענקייט אין דעם קלאַנג פון זייערע שטימען, האָבען זיי זיך אלע אראָפּגעלאָזט פון דעם בארג. עס איז זיי געווען ווי זיי וואָלטען זיך נאָר וואָס אנגעטרונקען מיט גוטען אלטען וויין. פריי און אָהן צערעמאָניעס האָבען זיך די מיידלאָך געלאָזט ארומנעמען, עס איז געווען ווי זיי וואָלטען איצט אלע דערפיהלט, אז נאָך אזא טאָג ווערט אלץ גערעכט און גוט, נאָך אזא טאָג ווערט מען פארברידערט און פארשוועסטערט, און כאָטש עס וואַ־רעמען זיך דערביי אויך גאנץ אנדערע געפיהלען, מעג מען אבער. מען מעג...

דער ברייטער און געדרעהטער וועג, וואָס האָט געפיהרט בארג אראָפּ דורך וואלד און שטיינער, איז געווען וויים, און האָט געבלענדט אין דעם שיין פון דער לבנה, ווי ער וואָלט געווען פארשפּרייט מיט ווייסע ליילאכער.... א פרעהליכע ליכטיגקייט האָט געבלענדט פאר די אויגען און דער וועג האָט זיך ווי אן אויסגעהאמערטער געשניטען דורכ'ן טונ־קעלען וואלד. דער וואלד האָט פון זיינע בוימער און בארג שפּיצען אָפּ־געענטפערט זייערע אלע רייד, זייערע געלעכטערס און זייערע קלאַנ־גען, ווי ער וואָלט זיי דערמיט פערזיכערט, אז ער הערט זיך צו צו זיינע שטיפער און ווייסט פון אלץ וואָס זיי טהוען און רעדען. ער, דער וואלד, איז ניט טויב און ניט בלינד, און ער זעהט אפילו, ווי דער שווארצער יאָהר, וואָס האָט זיך א גאנצען טאָג געפּלאָנטערט צווישען זייערע פיס, איז איצט אויסגעשעפּט און מיעד און האָט הנאה פון זיין מיעדקייט...

נחום האָט זיך מיט א בעפרייטער אָפענהערציגקייט געווענדט צו מענדלען:

— דו ביזט דאָך אומגעגאנגען אויף די פאלעסטינער בערג. זאָג דעם אמת, זענען דאָרטען אויך פאראַן אזוינע ליכטיגע וועגען!?

— פאַראַן, — ענטפערט מענדעל, צוטוליענדיג פעסטער צו זיך זיין מיידעל — פאַראַן!

— און דאָרט וואו עס איז ניטאָ, קאָן מען דאָך אַזוינע וועגען מאַכען. — זאָגט ווידער נחום, אָבער דעם מאָל ווענדט ער זיך שוין ניט צו מענדלען נאָר צו לאה'ן. און לאה אין איהר ווייסען קלייד איז אין דעם לבנה-ליכט נאָך ווייסער און שעהנער, און זי איז צופריעדען און גוט צו איהם, און ער נעמט זי אַן אונטער'ן האַנט און הערט ווי דער וואַלד ענטפערט אָפּ צוריק:

קאָן מען דאָך אַזוינע וועגען מאַכען...

— —

און ברוך האָט זיך געווענדט צו חנה'ן, ווי ער וואָלט זיך פאַר איהר געקלאָגט:

— חנה, בין איך הונגעריג, אַז דער טייוועל נעמט מיך!

און חנה ענטפערט שוועסטערדיג:

— אַט זענען מיר דאָך שוין באַלד ביים ברעג, עס זעהט זיך דאָך שוין דאָס וואַסער.

— אָבער איך בין הונגעריג! — האָט איהר ברוך איבערגעשלאָגען.

— יאָ, — ענטפערט חנה — אָבער ווי נאָר מיר וועלען אַריבער־פאָהרען דאָס וואַסער, וועלען מיר אַריין אין דעם ערשטען בעסטען רעס־טאָראַנט און מיר וועלען זיך אַלע אָנעסען.

און זיינע רייד און איהר ענטפער האָבען מיט זיך געטראָגען אַזוי־פיעל געטריישאַפט און נאָהענטקייט, אַז זייערע ביידענס הערצער זיינען אויפגעשפּרונגען און זיי האָבען גענומען געהן איינס נעבען צווייטען ווי צוויי צאַפּעלדיגע הירשען. — — — — — — — — — — — — — — —

— —

ברוך האָט אָנגענומען חנה'ן אונטער'ן אָרעם, חנה האָט זיך אומגע־קוקט — — — —

ברוך האָט אַ צופריעדענער געקוקט אויף איהר און אויף דער לופט, און האָט געזאָגט:

— פיהלסט איהר ניט ווי די לופט אַרום האָט גענומען שמעקען ווי מיט האָניג? — — — —

— „מיט האָניג?“ — האָט חנה איבערגעפרעגט שמייכלענדיג. און

זי האָט זיך נעבען ברוך'ן אָפּגעשטעלט אַ ווײַלע, איהרע נאָז־פליגלען האָבען זיך גענומען שפּרייטען. זי האָט גענומען ציהען אין זיך די לופט אַזוי, אַז עס האָט זיך קלאָהר אָנגעזעהן דאָס הויבען און פאַלען פון איהר ברוסט. — — —

ברוך האָט אויף איהר געקוקט מיט פרייד און געפרעגט:

— אַ יאָ, האָניג?!

חנה האָט זיך נאָך מעהר צושמייכעלט, און זיך אָנגערופען:

— וואָסער האָניג?! איהר זענט פּשוט הונגעריג. מען זאָל אײַך לאָזען, וואָלט איהר איצט גענומען בײַסען די לופט מיט די ציין. — —

און לייכט שפּילעוודיג איז דערבײַ פאַר ברוכ'ן אויפגעגאַנגען דער געדאַנק, אַז דאָס וואָס אַ מענש האָט איינמאָל אויף דער אמת'ן געהאַט און געוואָלט האָבען, — דאָס בלייבט אויף אייביג זײַנס. און עס צו־וואַקסט זיך נאָך אַלץ ליעבער און ווערט נאָך אַלץ רײַכער און שעהנער — — — און ווי ווײַט איז דען דאָס דאָרף, וואו זיי זענען בײַדע אויס־געוואַקסען? — אַ שפּאַן פון דאַנען.

און ברוך און חנה געהען איצט איבער אַ ליכטיג ווײַסען וועג, אויף אַ ווײַטען פרעמדען באַרג און זיי שמייכלען בײַדע און שמייכלענדיג זײַ־נען זיי בײַדע „אין דער היים“ און זיי זענען בײַדע צוויי קליינע קינ־דער, און זייערע בײַדענס מאַמעס לעבען נאָך, און זייערע בײַדענס מאַ־מעס זײַנען נאָך יונג און שעהן. און זייערע בײַדענס מאַמעס לאַכען פון זיי, פאַר וואָס זיי קריעגען זיך שטענדיג. — זי, איבער איהר שוואַרץ קעצעל, און ער, איבער זײַן רויטען הונט. — — — — — — — — — — — —
— —

און ברוך און חנה רעדען צווישען זיך גיט רעדענדיג: —

— חנקע!

— ברוך!

— זעהסט דעם גרויסען שוואַרצען אָדלער?

— אָי, סאַראַ שרעקליכער!! — שרייט אויס חנקע, זיך אָנטוליענ־דיג אָן ברוכ'ן. און זי פרעגט:

— וועמעס איז ער?

— מײַנער. — ענטפערט ברוך.

— אויף וואָס דארפסטו איהם, אזא גרויסען און שרעקליכען?— פרעגט חנקע זיך נאָך מעהר צוטוליענדיג צו ברוך'ן.

— וואָס הייסט, אויף וואָס? איך פליה דאָך אויף איהם ארום אלע נאַכט ארום דעם דאָך פון דיין הויז.

— ווי, ער לאָזט זיך דען זעצען אויף זיך?

— אודאי לאָזט ער זיך זעצען. אָט קום וועסטו זעהן.

און ברוך נעמט און זעצט זיך מיט איהר אוועק אויפ'ן אדלער. און דער אָדלער הויבט זיך מיט זיי אויף פון דער ערד און נעמט זיך מיט זיי טראָגען איבער דער גרויסער און ליכטיגער נאַכט. און ער טראָגט זיך מיט זיי אזוי לאנג, ביז מאקס קומט אָן און זאָגט:

— בין איך דאָס אביסעל הונגעריג, חנה! איך וואָלט דאכט זיך איצט געקאָנט אויפעסען א פערד מיט די פאָדקאָוועס! — — — — —

— —

בינעם איז געגאנגען מיט ביילקען, האָט געהאַלטען זיין האנט ארום איהר טאַליע, און ערטערווייז, וואו דער וועג האָט זיך זעהר שארף גע־לאָזט בארג אראָפּ, האָט ער זי כמעט געטראָגען אונטער די הענט.

— ביילקע, מיינט איהר ניט, אז מיר קאַטשען זיך איצט אלע ווי שטיינער בארג אראָפּ? — האָט ביי איהר בינעם געפרעגט לאַכענדיג.

— כא—כא? — פאַר וואָס ווי שטיינער!? פאַר וואָס ניט ווי שטערען? פאַר וואָס ניט ווי דאָס ליכט פון דער לבנה?

— כא, כא! — האָט בינעם אויסגעשריען — טאַקע ווי שטערען, ווי דאָס ליכט פון דער לבנה. נאָר אונזער ברוך וואָלט דערויף געוויס ניט איינגעשטאנען, וואָרים נאָך זיין מיינונג זיינען מיר דאָך אלע טרוקען ווי שטיינער. — — —

ווי, איהר גלויבט טאַקע, אז ער מיינט, וואָס ער זאָגט?

— אויב ע ר מיינט ניט וואָס ער זאָגט, טאָ ווער דען צווישען אונז מיינט וואָס ער זאָגט?

— נו געהט שוין, געהט! נאָך זיין מיינונג וואָלט מען דאָך אונז אלעמען געדאַרפט אויסטהון נאַקעט און שמייסען אין מיטען מאַרק.

— כא — כא! נו איז וואָס? —

— אָבער גאָט איז מיט אייך! — צולאַכט זיך ביילקע — אויב מיר זיינען שטיינער וועט דאָך אונז שוין קיין שמיץ ניט העלפען.

— כא־כא־כא! — צולאכט זיך בינעם. — מיט אזוינע גערדאנקען האט איהר גאר געלעזען זיין „אונזער אונטערגאנג“!

— ניין, ריכטיג, — זאגט ביילקע שטיפעריש אנעמענדיג בינעמ'ס האנט ארום זיך — מיינט איהר טאקע, אז ס'איז דא א שכל אין דעם וואס ער וויל אלץ דערוויזען, אז אונזער גרעסטער אומגליק בעשטעהט אין דעם, וואס אונז פעהלט אוים נארישקייט!

— ברוך! קום נאר אהער! — האט בינעם גענומען שרייען לאכענדיג. — קום נאר אהער און הער אביסעל רייד! ביילקע וויל דאך, ווייזט אוים, זיך אוים'טענה'ן מיט דיר. — — —

ברוך איז צוגעקומען און ביילקע האט איהם גלייך בעגעגענט מיט א צורייצטען געלעכטער אויף איהרע קליינע פולע ליפען. און זי האט ביי איהם צורייצט געפרעגט:

— זאגט דעם אמת, ברוך, גלויבט איהר טאקע, אז נארישקייט איז אזא טייערע סחורה?

— אודאי גלויב איך אזוי.

— וואס, אין אמת'ן מיינט איהר? — קוקט אויף איהם ביילקע א לאכענדיגע.

— איך מיין גאנץ פשוט. איך מיין, אז א געזעלשאפט אהן נארישקייט, איז ווי א ברונען אהן וואסער, ווי א גאלד־מינע פון וואנען מען האט שוין ארויסגעשעפט דאס גאנצע גאלד. ווארים דאס שענסטע און דאס בעסטע אין א געזעלשאפט, ווערט אויפגעשטעלט פון דעם סכום נארישקייט וואס די געזעלשאפט פערמאגט. ווארים עס זיינען די נאראנים, וואס פליהען אין די הימלען, וואס שאפען און בויען און קערען די וועלט. — — — די נאראנים מיט זייערע אונשולדיגע טהואונגען זיינען דער אמת'ער שכל פון דער וועלט.

— כא־כא? ווי איהר לאכט דאס אלץ, צי איהר מיינט דאס טאקע ערנסט? — פרעגט ביילקע.

— ערנסט, ביילקע, ערנסט! — זאגט ברוך האלב לאכענדיג...

— נו, און וואס זיינען נאך אייער מיינונג די קלוגע פון דער וועלט? — פרעגט זי.

— די קלוגע פון דער וועלט, זיינען ווי מייז וואס בעפאלען א קע־

פעל קען און באַלעקען זיך און קווימשען פון פרייד, וואָרים זיי גלויבען אַז דער קען איז טאַקע פון זייערט וועגען געמאַכט געוואָרען.

— זאָל מיך גאָט שטראָפען אויב איך ווייס וואָס איהר רעדט — זאָגט ביילקע, זיך מיט אַמאָל בעפרייענדיג פון בינעמס האַנט — אָבער ווי, זאָגט מיר, אויב מענשען זיינען פּאָהט געוואָרען קלוג, קאָן מען דען זיי זאָגען, — גיהט זוערט נאַריש?

— ע־ע! — זאָגט ברוך — אַט דאָ איז דאָך טאַקע די צרה. איך בין געוועזען אין אַ געגענט וואו דער טייך האָט קיין פיש ניט געהאַט, האָבען זיך די פּאַרמערס צונויפגענומען און האָבען פון ערגעץ גע־בראַכט פעסער מיט יונגע פישלאַך און האָבען זיי אַריינגעלאָזט אין טייך. און איצט וואַקסען דאָרטען פיש. איך בין אויך, דאָ ניט לאַנג צו־ריק, געוועזען אין אַ בערגיגער געגענד, וואו עס איז קיין הירשען ניט גע־ווען, זיינען די דאָרטיגע פּאַרמער געגאַנגען און האָבען אַנגעבראַכט יונגע הירשען אין שטייגען. און איצט שפּרינגען דאָרטען אום הירשען אויף די בערג. און אַט פּונקט אַזוי, גלויב איך, דאַרף ערגעץ זיין אַ וועג ווי אַזוי אַריבער צו ברייננען אַביסעל נאַרישקייט פּאַר אונזער באַדערפעניש. אויב ניט וועלען מיר דאָ אויסגעטריקענט ווערען ווי אַ פעלד אָהן רעגען און אָהן וואַסער. — — —

— ס'איז ניט אמת, — זאָגט ביילקע נאָך אַלץ לאַכענדיג און קוקענדיג פאַר זיך אויף דעם באַרג־אַראָפּיגען ליכטיגען וועג — מיר דאַרפען ניט קיין נאַרישקייט! — און ווי מיט אַמאָל דערזעהענדיג עפּעס פאַר זיך... און ווי מיט אַמאָל דערפיהלענדיג אַ געוואַלדיגע הנאה אין איהרע ביינער, האָט זי מיט אַ פּיעלדרייטיגען שטיפערישען קאַפּריז פאַרענדיגט:

— מיר דאַרפען קלוגשאַפט! קלוגשאַפט! קלוגשאַפט!...

ברוך איז פון דעם ווי פערפרוירען געוואָרען... און דערצו האָט זיך נאָך בינעם גלייך דערויף אַזוי פלוצלונג צולאַכט מיט זיין הילצערנעם געלעכטער:

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!...

און דער וואַלד האָט פון עטליכע ערטער מיט אַמאָל גענומען אָי־בערקלינגען:

כאַ—כאַ—כאַ—כאַ ! — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ברוך קוקט זיך אום אויף ביילקען : — סאַראַ מאָדנע דינע זי איז !... און ווי מאָדנע שפּיציג זי שטעלט דאָס איהרע קליינע פּיסלאַך אויף דעם שאַרפען באַרג־אַראָפּיגען ווייסען וועג ! — אַט פּונקט ווי זי וואָלט זיך געקליבען צו גען אויף די שאַרפע שפּיצען פון איהרע קליינע שיכלאַך. אַט פּונקט ווי זי וואָלט געפיהלט, אז מיט איהרע שאַרפע שפּיציגע שיכ־לאַך קאָן זי רייצען און שטעכען זיין נאַרישקייט ווי מיט שפּיזען... — —

*

אויף דער שיף, וואָס האָט זיי געפיהרט פון די „פאַלים־היידס" — איז ברוך שוין געשטאַנען נעבען חנה'ן. זיין האַנט האָט געפיהלט די וואַרעמקייט פון איהר האַנט, און אַ וואַרעמקייט איז אויפגעגאַנגען אין זיינע אויגען.

דער האַדסאָן האָט ברייט און ווייט געטראָגען זיינע פערשפּיגעלטע וואַסערען. דאָס שיפעל איז געפאָהרען איבער פעלדער וואָס האָבען גע־בליצט און געפינקעלט מיט זילבערנע קוויטען און ווימלענדיגע שלאַנגען.

קיין רוה צו די שלאַנגען! קיין אָפּהאַלט צו די אָהן אויפהער וואַק־סענדיגע קוויטען! און האָט זיך פון די פערשפּיגעלטע וואַסערען אויפ־געהויבען אַ זילבערנער וואַלד, און דעם וואַלד אַ שלאָס און דעם שלאָס די געפאַנגענע בת מלכה. די בת מלכה זעהט אויס ווי חנה, ווען זי איז נאָך אַ חנקע געווען — — — די בת מלכה קוקט אַרויס צו זיי פון די קרישטאָלענע פענסטער, וואָס אין דעם הויכען זילבערנעם טורעם. און ברוך פערגעסט מיט אַמאָל אין אַלץ, וואָס איז געווען און געשעהן. און ער פיהלט נעבען זיך חנה'ן און זעהט דעם וואַלד, און זעהט דעם שלאָס און זעהט די בת־מלכה און עפּעס אין איהם ציטערט אויף און זאָגט:

זעה ווי קיין זאַך געהט ניט פאַרלאָרען. אַלץ וואָס איז געווען, איז דאָ. אַלץ וואָס איז דיינס איז צו דיר. און קיינער קאָן דאָס ניט אַוועק־נעהמען פון דיינע הענט. —

און נאָכדעם שוין זיצענדיג אין דעם בעלוויבטענעם רעסטאָראַן, האָט ברוך אויפגעהויבען זיינע אויגען און דערזעהן פאַר זיך חנה'ן. איהרע ליפּען זיינען געווען עטוואָס צוטריקענט און אָנגעשפּאַלטען, די לופט און די אויפרעגונג פון טאָג האָבען אַוועקגעלייגט אַ ליכטיגע מידקייט אויף איהרע באַקען, און איהר הויט מיט די ראָזע רעדעלאַך איז געוואָ־רען דינער און דורכזיכטיגער ווי אַלע מאָל — — — און לאָה וואָס

זיצט נעבען איהם זעהט אויך אויס ווי חנה — — — ווי חנה אין אן אַנדער געשטאַלט — — — און אפילו ביילקע, וואָס איז דאָך גאָר אינ־גאַנצען אַן אַנדערע, זעהט עפּעס אויך אויס ווי חנה. —

און אַט הויבט ברוך אויף זיינע אויגען איבער די טישען פון דעם ליכטיג בעלויכטענעם רעסטאָראַן, און דערזעהט, אַז אלע פרויען וואָס זי־צען ביי די פיעלע טישען און עסען און רעדען און טרינקען און לאַכען, זענען ווי איבערגעטונענע חנהס. דער גאַנצער רעסטאָראַן איז פול מיט חנה'ס און חנקעס אין פערשיעדענע קליידער, אין פערשיעדענע געשטאַל־טען און פאַרמען און פאַרבען. — — — — — — — — — — — — — — —

צווייטע טהייל :

ווינטער.

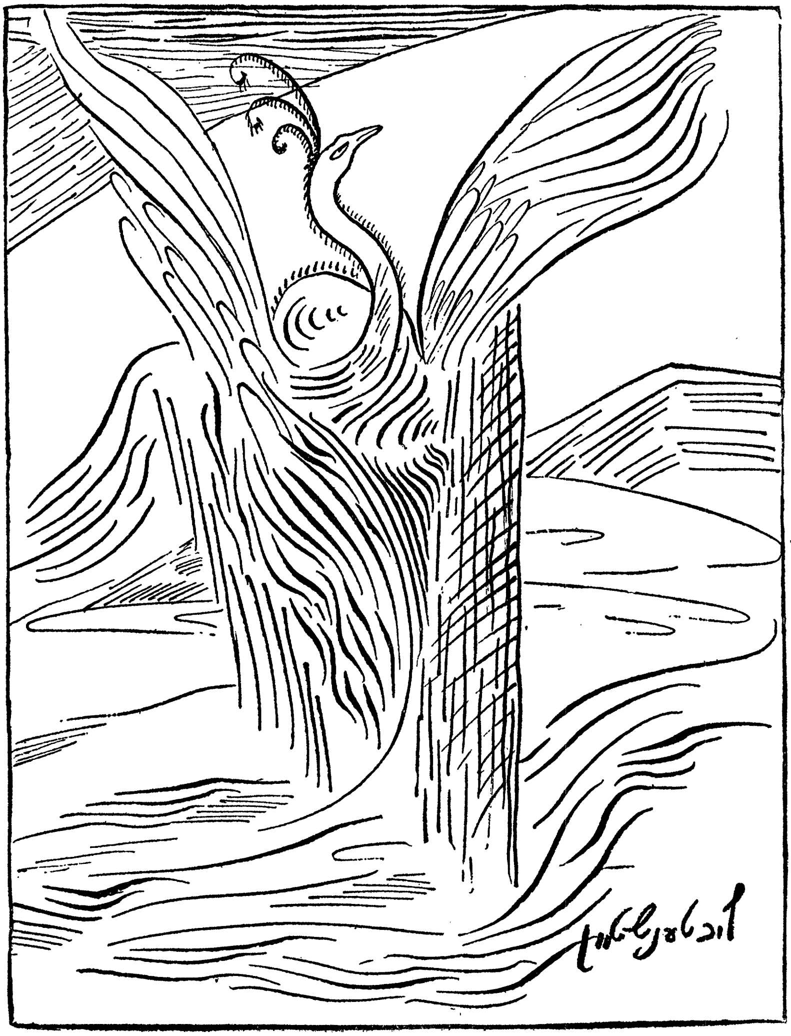

קאפיטעל 8.

אויף מאָרגען נאָכ'ן „אוטינג", האָט מען זיך געלאָזט זוכען „דזשאבס" און מען האָט זיך ארומגעזעהן, אז עס פאנגט זיך אן „נאָר די רעכטע סלעק", א קריזיס גאָר. באנקען האָבען גענומען אנזעצען, און טעג האָבען אנגעהויבען געהן אזעלכע שווערע, פערוואלקענטע.

— וואס הערט זיך עפּעס, מאקס? — פרעגט ברוך בעגעגענדיג זיך מיט איהם.

מאקס קוקט איהם אָן א צורודערטער.

— גוטער ברודער! עס פייפט. הערסט? — עס פייפט אין אלע ווינקעלעך! הערסט, וואס מע זאגט דיר? — עס איז צרות, עס איז גרויסע צרות.... און ס'איז אזא פערדראסיגע זאך — רבונו של עולם! אויף וואס פאר א וועלט לעבען מיר? וואס הייסט דאס, א מענש, א געזונטער, א שטארקער, וואס וויל ארבייטען, זאל פלוצלינג בלייבען אָט אזוי אָ? אָן עק מיט אַ סוף. און דאָס, וואָס די באנקען האָבען גענומען אָנזעצען, דאָס, זאָגט מען, איז זעהר אַ שלעכטער סימן, און דאָ וועט דאָך שוין באלד אנקומען דער ווינטער, הערסט, אויף מיין ווארט — — — ווען דיר וואלט זיך טאקע איינגעגעבען דיין פּלאן, איז אזא יאָהר אויף מיר,

נאָר אז — — — דו האסט זיך אזוי איינגע'עקשנ'ט, — ווילסט דוקא פיער דערפער אויף איין מאָל און אין יעדען דאָרף ניט ווענינער ווי צוויי הונדערט מענשען, און יעדער איינער זאָל דיר איינצאָהלען אזא סומע געלד. כאָטש דו ביזט אפילו גערעכט, ווייל דאן ביזטו מיט אלעם זיכערער, ווייל, אז דו האָסט, ס'הייסט איך מיין, אז די באַנק האָט שוין אזוי פיעל געלד און אזוי פיעל מענשען, און אז זי בויט שוין אוים פיער פינף דערפער, און יעדער איינער איז זיך א בעל הבית אויף זיין אייגענער פארם און די באנק העלפט איהם נאָך אוים אי מיט געלד אי מיט מאשי־נען, און העלפט איהם נאָך אוים צו פערקויפען און קויפען, דאן פער־שטעהט זיך, איז מען מיט אלעם זיכערער. און דאָס, וואס דו ווילסט דוקא, אז ס'זאָל זיין ווייט פון א גרויסער שטאָדט, איז אויך מן הסתם פון זיכערקייט וועגען. איאָ? וואס? מיינסט איך פערשטעה ניט? און דערצו טאקע זוכסטו דאָך יענע ווייטע פלעצער, וואו עס זאָל זיין פלאַץ פאר נאָך און נאָך דערפער, און מיט דער צייט קאָן זיין, וואלט מען דאָך טאקע געקאָנט בילדען אן אידישען שטאַאט. וואס?—אך, ווען דאָס וואָלט זיך דיר איינגעגעבען! און איך וואונדער זיך טאקע, פאר וואס חנה — — — נו, איך וויים — — —

מאקס ווערט אנטשוויגען און געהט א לענגערע צייט נעבען ברוך'ן און שווייגט. נאָכדעם כאַפּט ער זיך ווידער:

— א, צו אלדע גוטע יאָהר! אז איך הויב זיך אָן דערמאָהנען: — ווער איז צו מיר גליין? עפּעס נאר א קלייניגקייט! — חתונה געהאט מיט אזא מיידעל ווי חנה. איך האָב דאָך אלע מיינע יאָהרען וועגען אָט אזא מיידעל געטראכט.... אז איך בין אריין אין דער „אָרגאניזאציע“, האָב איך דעם ערשטען מאָל אזא מיידעל געזעהן — — — און נאָכדעם—ווי! ? — — און אז איך בין אַנגעקומען אהער קיין אמעריקא — — — ווייס איך וואס — — — און אויף וואס, האָב איך געקלעהרט, דאַרף מען גאָר אין גאנצען חתונה האָבען? וואס איז? מען קריגט ניט, אז מע דאַרף? און ערשט איצט, אז גאָט האָט מיר געהאָלפען, — געה, זוים, געה ריכט זיך, געה וויים, אז איך וועל זיך דארפען פרעגען: צו וואָס האָב איך דאָס געדאַרפט, נו יא, אדרבא, זאָג, צו וואס!

ברוך ענטפערט ווי־ניט־ווי, פּרואווט זיך איהם געבען צו פערשטעהן,

ווי מיאוס עס איז געוועזן זיין פריהערדיג לעבען, אז א מאַן מעג זיך צוזאַ־מענקומען מיט א פרוי בלויז, ווען ער האָט צו איהר דאָס נויטהיגע רעַ־ליגיעזע געפיהל, ווייל אז ניט, געהט ער צו דער פרוי, פונקט ווי א חזיר צו דער קאַרעטע — און...

דאָ אבער רייסט איהם מאקס מיט אמאָל איבער:

— גוט וואס דו האסט מיך דערמאהנט, אויף מיין ווארט. דו ווייסט, אָט א די מיידעל — ביילקע — וואס האָט דיר אויפ'ן „אוטינג" אלע געשריען, אז דו ביזט א שלעכטער. נו, דו ווייסט דאָך, איך האָב דיר שוין דערצעהלט פון איהר. זאלסט נאָר איצט זעהן! — זי איז דאָך טאקע פערליעבט אין דיר. דו ווייסט? זי זאגט, אז דו האסט אויגען, ווי ביי א קינד. אויף מיין ווארט. און אז ווען דו וואלסט נאָר וועלען, זאגט זי, וואלט זי איהר לעווינ'ען אוועקגעווארפען און וואלט געווארען דיינע א כלה מיט אלע אידישע פיטשעווקעס. — וואָס הייסט, זאגט איהר חנה, דו זאגסט דאָך, אז ער איז א שלעכטער מענש? — ווייס איך וואס, זאגט זי, איך וואלט איהם געלאזט, ער זאל מיך אויפעסען אָט אזוי — זאגט זי — וואָלט איך איהם אונטערגעטראגען מיין האנד צום מויל — נא. עס! עס מיך אויף אין גאַנצען, אין גאַנצען! און זי רעדט פון דיר טאַקע נאָר ווי פון היץ.

— אָט אָ די מיידעל, וואָס איז רויט געוואָרען אין מיינע הענט?! — פרעגט ברוך, זיך דערמאנענדיג — — —

— יאָ, און אָט א דאָס, וואס זי איז רויט געווארען, האָט זי אויך דערמאהנט. זי ווערט גאר קיינמאָל ניט רויט, זאגט זי. — אבער וואס קריכען מיר אזעלכע נארישע געדאנקען אין קאָפּ, ברוך, ברוך! זאג אדרבא דו, וואס טהוט מען, וואס עס איז קיין ארבייט ניטא? בעטראכט נאָר, עס וועט דאך זיין אזוי שלעכט. איך ווייס.....

— ביזט גערעכט, מאקס, א דאָס, וואס דו האסט ניט קיין ארבייט איז טאקע זעהר שלעכט. אבער פיליכט, אפשר מאָרגען. מע דארף גוט זוכען.

אזוי אבער איז דאָס אוועק א וואך און צוויי, א מאָנאט, און מעהר פון א מאָנאט. נאָך דעם האָט עפּעס מאקס יא געקראָגען א „דזשאב". ער

האָט אָבער אויף איהם קוים אָפּגעאַרבייט אַ צוויי דריי וואָכען און איז וויע־דער געבליבען אָהן אַרבייט. און דאָ איז שוין טאַקע אָנגעקומען דער ווינטער און מאַקס איז געוואָרען פון טאָג צו טאָג אַלץ מעהר נידערגעשלאָגען, אַלץ מעהר פערצווייפעלט און אין הארצען האָט ביי איהם אַזוי מאָדנע געקאַכט, און ער האָט זיך אַיינפּאַך קיין אָרט ניט געקענט געפינען. באַלד עפּעס פלעגט ער אַ ווילדען שפּיי טהאָן פאַר זיך, ווי ער וואָלט דאָס אויף עמיצען געשפּיגען מיט גאַל.

קאַפּיטעל 9.

איינמאָל, פאַרנאַכט, ווען מאַקס איז געקומען פון נאַס א דערשלאָ־גענער, מיט נאָכגעלאָזטע הענט און א פערלאָרענער זיך א וואָרף געטהאָן אויף דער סאָפקע, איז צו איהם צוגעגאַנגען חנה און געזאָגט:

— מאַקס! ווייסט — איך האָב דאָך פאַר זיך געפונען ארבייט!

— וואַ־אַ־אַס!!

— ביי מיין ארבייט איז דאָך גאַר איצט „ביזי”!

חנה!... וואס הייסט... וואס רעדסטו?! חנה!

ער האָט זיך אויפגעהויבען און האָט איהר ניט געקאָנט קוקען גלייך אין פנים אריין, האָט ער זיך צוריק אראָפּגעלאָזט אויף דער סאָפקע און איז געבליבען זיצען אזוי, ווי א פערטויבטער. די אויגען האָבען געקוקט פאר זיך.

— און ביי חנה'ן אויף די ליפּען האָט זיך איהר שמייכעל בעוויזען.

זי האָט זיך צוגעזעצט צו איהם. אָבער דאָס מאָל האָט זי אליין ארויפ־געלעגט איהרע א ווייסע, ווארעמע האַנד ארום זיין האַלז און גענומען רע־דען צו איהם ווי אן עלטערע שוועסטער:

— נאַר איינער, וואס איז אז א ווייב העלפט אמאָל ארויס?

מאַקס האָט א לענגערע צייט ניט געקענט ענטפערען. נאָכדעם אבער האָט ער זיך גענומען טענה'ן, כמעט בעטען:

— וואס הייסט, א ווייב זאָל אויף מיר ארבייטען? — — — פאַר וואס? איך בין דען קראַנק? צו איך וויל דען ניט ארבייטען, צו בין איך דען חלילה געווען א שלעכטער, ניט קיין פלייסיגער ארבייטער? און איך וויל דאָך איצט אָננעהמען אבי־וואסער ארבייט. און דערצו אָט, אָט, פּי־לייכט נאָך מארגען, פיליכט נאָך מאָרגען... און ביי ברוך'ן וועל איך שוין מעהר קיין סענט ניט לייהען — — — הערסט, אויף מיין ווארט — חנה! אויף מיין ווארט! — מאָרגען ארום גיין א זייגער דאָרף ער דאָ

זיין אבער דאָס איז, ווייל מיר דאַרפֿען צוגעהן אין א פּלאַץ וועגען ארבייט.

באַלד אָבער האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פֿון טהיר־גלעקעל.

חנה האָט אביסעל צושראָקען א טראַכט געטהון: „ווער קאָן דאָס זיין?" און אויפ'ן ערגסטען פֿאַל האָט זי זיך פֿערפאַנצערט מיט איהר שמייכעל און איז אוועק עפֿענען די טהיר.

דער קארידאר איז שוין געוועזן ווי אָנגעפּילט מיט דונקעלהייט, און פֿון זיין דונקעלהייט איז ביילקע מיט איהר ראָזעווען פּנים און מיט איהרע אין רינגען געקרויזטע שוואַרצע האָר, ווי ארויסגעשוואומען אינ'ם שיין פֿון די נאָך ליכטיגע צימערען מיט פֿראָסט און פֿרישער פֿייכקייט אין די אויגען.

— האַלאָ, בעללאַ! — האָט זי חנה בעגריסט, שמייכלענדיג, און האָט זיך מיט איהר פֿערנומען אין א צווייטען צימער.

— האַלאָ! חנה, וואָס מאַכט איהר עפּעס? אָך ס'אַ פֿראָסט עס נעהמט דאָס אויף נאַכט, א פֿערגניגען!

און ביילקע נעהמט זיך פֿאַנאַנדערשפּילען איהר ווינטער־ראָק און רעדט ווייטער:

— ווי עס געהט דאָס אונזערע ציוניסטען! — די גאַנצע צייט האָט דאָס געהאַלטען אין איין רעגענען, אז עס האָט זיך אויסגעדאַכט, היינ־טיגען ווינטער וועט שוין גאָר ניט אויפֿהערען צו רעגענען, און פּונקט איצט, פֿאַר זייער באַלל, האָט דאָס מיט אמאָל אנגעהויבע נעהמען פֿרעסט איינס נאָכ'ן אנדערען. און וואָס איז עפּעס דער מעהר מיט אייער מאַקס'ן?

— גאָר ניט — זאָגט חנה מיט א שמייכעל און נעהמט צו דעם ראָק פֿון ביילקעס הענט.

ביילקע נעהמט אויך אַרונטער דעם הוט פֿון קאָפּ, נעהמט ארויס א קאַם פֿון די האָר און בעסערט זיך מיט איהם צו די לאָקען, און זאָגט:

— איהר ווייסט, איך רעכען, אז עס וועט זיין זעהר א שעהנער באַל.

— יאָ, איך רעכען אויך אזוי — זאָגט חנה און דער שמייכעל פֿון איהרע ליפּען פֿערשווינדעט ניט, און אָט געהט זי גאָר נאָהענט צו צו ביילקע'ן און דערפֿיהלט דערביי אין זיך א פּלוצלינגע ליידענשאַפֿט צו ביילקע'ן— איהר נעהמט זיך דאַכטען, אז ניט זי, נאָר ברוך קוקט דאָס איצט אויף ביילקע.... און ביילקע זעהט אויס, ווי א יונגערע נאָר וואָס

דערוואַקסענע שוועסטער.... און חנה דערפיהלט, ווי צו מאַכען עפּעס אַ בעוועגונג, און זי נעהמט צוריק אַרוים דעם קאָם, וואָס ביילקע האָט נאָר וואָס פערשטעקט אין קאָפּ און שטעקט איהם איבער אין אַן אַנדער פּלאַץ, עס זאָל אויסקוקען בעסער, שעהנער — — —

ביילקע טוליעט זיך צו צו חנה'ן און פרעגט:

— איאַ, חנה, איך בין אַ שעהן מיידעל!

— זעהר! — ענטפערט איהר חנה.

— און איהר וועט דאָך זיין אויפ'ן באַלל?

— יאַ! — ענטפערט איהר חנה — ברוך וועט מן הסתם אויך זיין.

— טאַקע! — שרייט אויס ביילקע — אַי וועט דאָס זיין גוט! וועט איהר זעהן, ווי מיר וועלען טאַנצען! איך האָב דאָך אַזוי ליעב טאַנצען, און היינט ווען איהר זאָלט נאָך זעהן ווי מיר פּאַסט מיין סאַמעטען קלייד! און וואָסער אַ קלייד וועט איהר אָנטהאָן?

— מיין ליכטיג בלוי קלייד מיט'ן ווייסען גאַז.

— ברוך האָט טאַקע זעהר ליעב בלוי?

— וואָס פּאַלט אייך איין? — זאָגט חנה אַלץ שמייכלענדיג — מיר פּאַסט בלוי, ווייל איך בין אַ ווייסע. און איהר ווייסט — זאָגט חנה, מיט אַ מאָל ווערענדיג גאָר פרעהליך — איך שטעל זיך דאָך שוין מאָרגען אַרבייטען!

טאַקע! אַ שאָד, וואָס איהר האָט ניט געוואָלט געהן אַרבייטען אין דעם שאָפּ, וואו איך אַרבייט. פּונקט איז היינט געוואָרען ליידיג אַ פּלאַץ נעבען מיר און איך האָב אַ גאַנצען טאָג געטראַכט, אַז עס וואָלט געווען זעהר גוט, אויב איהר זאָלט וועלען אַנקומען אין אונזער שאָפּ און דערצו מיין איך אַלץ, אַז ביי אונז איז פאַר אייך אַ סך בעסער, ווייל איהר קאָנט דאָך נאָך דעם שאָפּ פון אַמאָל און די „פּאַרליידי" וואָלט אייך געוויס באַלד פּערדעכענט פאַר אַן „אַלטער האַנד" און איהר וואָלט דערפאַר גע־קאָנט אויסמאַכען מעהר ווי אין אַ נייעם פּלאַץ.

— עס דאַכט זיך אייך אומזיסט אַזוי אויס, ביילקע. אַ גוטע האַנד מאַכט אומעדום גוט אויס.

— איהר זייט אפשר גערעכט — זאָגט ביילקע און נעהמט אַרום חנה'ען פאַר דער טאַליע און פרעגט:

— זאָגט מיר דעם אמת, חנה, ווי מיינט איהר, ברוך וועט מיט מיר וועלען טאַנצען?

— דאָס דאַרפט איהר ביי א י ה ם פרעגען — זאָגט חנה און פרעגט גלייך מיט אַ שמייכעל:

— וואָס־זשע, איהר האָט זיך טאַקע מיט אַן אמת פערליעבט אין ברוך'ן?.....

— איך ווייס ניט, חנה, איהר הערט.... ס'איז עפּעס אַזוי.... נאָר וואָס?.... — און ביילקע ווערט מיט אַ מאָל ווי אָפּגעגאָסען מיט פייער און צולאַכט זיך פּלוצלינג: כאַ, כאַ! עס פּלאָנטערען זיך ביי מיר די ווערטער! איאָ איך בין אַ נאַריש מיידעל?

פּלוצלינג אָבער דערהערט זיך ביי דער טהיר אַ הילצערנער געלעכטער. די פּרויען ציטערען אויף, דרעהען זיך אום און דערזעהען בינעם'ען נעבען זיך.....

חנה ווערט אין כעס און ווערט רויט:

— איהר ווייסט דאָך, בינעם, אַז איך האָב פיינט אָט אַ די שטיק אייערע!

— אָבער גאָט איז מיט אייך, חנה! דאָרטען זיצט מאַקס מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און ווייס ניט, וואו ער איז איצט אין דער וועלט, און דאָ האָט איהר זיך פאַררעדט און זיך אויך, ווייזט אויס, פערגעסען, וואו איהר זייט ערגעץ אין דער וועלט — — — און קיין פייער צינדט איהר ניט אָן, מן הסתם פון שטימונג וועגען — — —

מאַקס האָט דערהערט ווי בינעם פער'מסר'ט איהם, אַז ער זיצט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, איז ער אויך צוגעקומען צו זיי און ברוגז'לעך גענומען טענה'ען:

— ווער זיצט דאָס מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ? וואָס הייסט.... וואָס.... וואָס איז דאָ?... אַ יאָ, חנה, מען דאַרף שוין טאַקע אָנצינדען פייער? —

— יאָ, צינדט אָן פייער, און איך וועל געהן מאַכען טיי. איהר וועט דאָך בלייבען אויף טיי, בינעם? — זאָגט חנה זיך גלייך איבערבעטענדיג מיט בינעמען.

— „שור", „שור"! — זאָגט בינעם אַ צופריעדענער און אַ לאַכענ־

דיגער פון דעם, וואָס חנה, די שעהנע שטאָלצע חנה האָט זיך אויף אזא אופן געוועגדעט צו איהם.

חנה איז אוועק אין קיך צוגרייטען דעם טיי. דער טאָן פון בינעם'ס „שור", „שור" האָט זי אזוי ווי דורכגעשטאָכען און איבער עפּעס א סבה איז דאָס ביי איהר צונויפגעבונדען געווארען מיט'ן מאָרגענדיגען באַל... דער באַל, ביילקע, לאה, ברוך, בינעם, נחום, דאָס אַלעס האָט זי איצט גענומען בריהען, ווי זי וואלט אין זיך איינגעשלונגען הייסע קוילען. זי וועט אויפ'ן באַל ניט געהן, זי וועט ניט! און ברוך וועט אויך ניט געהן. ניין, זי וועט דאָס ביי איהם פּשוט בעטען, וועט ער איהר צוליעבטהאָן. יאָ, זאָל ער מאָרגען פערברייננגען ביי איהר אין הויז. יא, זי האָט דאָך איהם שוין לאַנג אזא זאַך ניט געבעטען. זאָל ער פאר איהר דערצעהלען פון זיינע מעשיות, וואס ער טראכט צום שרייבען. ער האָט דאָך שוין פאר איהר אזוי לאַנג גאָרניט דערצעהלט. יאָ, און מאָרגען איז דאָך דער ערשטער טאָג, וואס זי שטעלט זיך ארבייטען. און דערפאר טאקע בעט זי איהם, אז ער זאָל פערברייננגען דעם מארגענדיגען אבענד מיט זיי. יאָ, „ווייל מאָרגען איז דאָך דער ערשטער טאג, וואָס זי ווערט צוריק א מיידעל!" — ניט איהר מיט אמאָל א בליץ אויף אין קאפּ. און עס ווערט איהר פון דעם מיט אמאָל אי פרעהליכער, אי לייכטער. עפּעס א שווערקייט שווימט אפּ פונ'ם הארצען און זי קוקט דערויף ווי אויף א גליקליכען געדאנק: — יאָ, יא, — מאָרגען ווערט זי צוריק א מיידעל, א מיידעל! יאָ!

נאָכ'ן טהיי האָט בינעם בעגלייט ביילקע'ן אהיים. א לענגערע צייט איז בינעם געגאנגען מיט ביילקען און בייז געשוויגען.

— וואָס שווייגט איהר בינעם? — האָט ביי איהם ביילקע געפרעגט. בינעם שווייגט.

— וואס, איהר זייט אין כעס אויף מיר? — האָט ביילקע ווידער געפרעגט.

— אויף אייך ניט. ניין. נאָר אויף אונזערע אידישע פרויען.

— וואָס הייסט?!

— הא, איהר ווייסט נאר ניט, וואס דאָס איז אזעלכעס!

ביילקע לאַכט און זאגט:

— וואס־זשע, איך בין ביי אייך קיין פרוי ניט, צו איך בין קיין אי־דישע ניט?

— וואָס זאָל איך אייך זאגען, מיר דאכט זיך, אז איהר קאנט נאָך ווערען א גוט מיידעל. אדער אפשר איז דאָס, ווייל מיר וואלט זיך וועלען, איהר זאלט דאָס זיין...

ביילקע צולאכט זיך. איהר געלעכטער גיסט אָפּ בינעמען מיט א ציטערדיגער ווארימקייט. זיין שטימע ענדערט זיך, ווערט אביסעל ווייכער און ווארימער, ער נעהמט זי אָן אונטער דער האנד און זאגט איבער:

— איהר ווייסט, ביילקע, מיר וואלט זיך זעהר וועלען, אז איהר זאלט דאָס זיין.....

— אָבער מיט וואס זיינען ביי אייך חנה, אָדער לאמיר זאגען, לאה, שלעכט?

— איהר רעדט אזוי נאאיוו, ביילקע, זיי זיינען דאך דאָס טאקע די, וואָס בעווייזען, אז אונזערע פרויען זיינען די נידריגסטע, וואס די וועלט פערמאגט נאָר. שטעלט אייך פּאָר ביי די גוים, ווען א אזא מיידעל, ווי חנה, איז פערליעבט אין אזא מאַן ווי ברוך, און דערצו נאָך אזוי שטארק פערליעבט, וועט זי חתונה האָבען פאר עמיצען אנדערש? און דערצו נאָך פאר מאקסען? ניין, זי וועט פארזיצען, אדער זי וועט גאר אוועק אין מאָנאסטיר, ווייל אויב זי וואלט געהאנדעלט אנדערש, וואלט זי אויף זיך געקוקט, ווי אויף א גאסען־פרוי. א היינטיגע אידישע טאָכטער אָבער האָט נענוג שכל. זי וועט זיך אזוי ווייט ניט בענארעשען. זי וועט חלילה ניט פערזיצען ביז׳ן גרויען צאָפּ...

ביילקע צולאכט זיך:

— ווי אין כעס איהר זייט דאָס. און וואס זאגט דערויף ברוך?

— ער זאגט — ביי איהם געהט דאך דאס שוין אריין אין „אונזער אונטערגאנג“ — אונזער היינטיגע פרוי איז פערוואנדעלט געווארען אין אזוי, וואס ווייל מיט איהר ליעב מאכען דעם בעסטען געשעפט, בעזונדערס די פרוי, וואס פאהרט פון דער אלטער וועלט אהער. די בעסטע פון זיי פאָהרט דאך אהער מיט א בעהאלטענעם געדאנק, אז עס וועט זי אויפּבאפּען עפּעס א רייכער, א מיליאָנער, און וועט זי אריינפיהרען אין זיין

פּאַלאַץ מיט דינער און דינסטען און דערפאַר טאַקע וועט זי איהם „ליעב האָבען“ און וועט זיך מיט איהם לייגען אין זיין גאָלדען בעט. איהר דאַרפט ענטשולדיגען, טאָמער איז דאָס געזאָגט אביסעל צו שאַרף, וויל עס ווילט זיך דעם אומגליק פּשוט אנשפייען אין פּנים אריין. און איך זאָג אייך, אַז ברוך איז גערעכט, ווען ער זאָגט: „אונזערע היינטיגע טעכטער פעהלט לחלוטין גאָט אין האַרצען. די צאינה וראינה, וואָס האָט געהייליגט און געלייטערט אונזערע מאַמעס, האָט אויף זיי אויפגעהערט ווירקען, און אויב עס וועט ניט געשאַפען ווערען אַזאַ מין נייע ליטעראַטור, וואָס זאָל פאַר אונז צוריק ראַטעווען די עהרליכקייט פון אונזערע אידישע טעכטער, זיינען מיר פאַרלוירען, וויל מענשען, וואָס זיינען ניט אנגעבינ־דען אין קיין העכערער וועלט, האַלטען אין איין פאַלען און ווערען אַלץ שמוציגער, ביז זיי ווערען אין גאַנצען בלאָטע“.

ביילקע׳ן געפעלט, וואָס בינעם כעס׳ט זיך, וואָס ער רעדט דאָס צו איהר מיט אַזאַ וויכטיגען טאָן און זי צולאַכט זיך און זאָגט:

— אָבער ווי געפעלט אייך דער מיליאָנער, וואָס חנה האָט פאַר זיך אויפגעזוכט?....

— ניין, ביילקע, ערשטענס גיבען זיך דאָך ניט אַלעמענס חלומות איין, און צווייטענס איז דאָך דאָס ביי חנה׳ן געווען אַ חשבון גאָר פון אַן אַנדער סאָרט. און דערצו איז נאָך דאָס חתונה־האָבען מיט מאַקסען ביי איהר געווען ווי אַ מין צוגעטראַכטער שמייכעל, מיט וועלכען זי האָט זיך געגנומען קוקען אויף ברוך׳ן און אויף אונז אַלעמען.... איהר האָט זיך צוגע־קוקט צו איהר שמייכעל? — פאַראַן אַזאַ וואַסער־חיה׳לע, וואָס האָט זעהר אַ שוואַכען רוקען, גאָר אַ נישקשה׳דיגען מויל און הערנער, און דערפאַר, אַלע מאָל, ווען דאָס קומט אין בעריהרונג מיט די אַנדערע, וועלכע זיינען שטאַרקער פאַר דעם, האַלט עס פאַר זיי שטענדיג גרייט דעם מויל און די הערנער, און דרעהט זיך די גאַנצע צייט אַזוי, אַז מען זאָל חלילה ניט דערזעהן דעם שוואַכען רוקען...

פון דעסטוועגען האָט איהר, ווייזט אויס, נאָך פאַרט ליעב חנה׳ען!

— ווילט זיך ביילקען זאָגען. אָבער זי דערזעהט, אַז זיי זיינען שוין נעבען איהר הויז — עס קאָן זיין, אַז ביי איהר זיצט איצט לעווין — דערמאָהנט זיך, און זאָגט:

— אַט דאָ וואוין איך, אויפ'ן צווייטען שטאָק, רעכטס.
בינעם קוקט זי אָן....
— גוד־ביי! — זאגט זי איהם, געבענדיג די האנד — קוממ פון דעסטוועגען אמאָל ארויף צו מיר. אפשר....
אָבער בינעם האָט שוין מעהר ניט געהערט און איז אוועק....
וועןביילקע איז ארויף, האָט זי ביי זיך געטראַפען לעוויצ'ען.

קאַפּיטעל 10.

אין דער דאָזיגער נאַכט האָבען די איינוואוינער פון ניו יאָרק, זיך לעגענדיג אויף זייערע געלעגערס, דערפיהלט, אַז דער פראָסט קרעפטיגט זיך, קומט צו זיך אַלץ מעהר און מעהר, און אין־דער־פריה, ווען זיי האָבען זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין איבער דער שטאָדט געלעגען אַ ווייסער ווינטער.

— כאַ־כאַ! ווי גוט דאָס איז, ווי גוט דאָס איז! — האָט חנה אויס־געשריען גאַנץ פריה אויפשפּרינגענדיג פון בעט און דערזעהענדיג דורכ'ן פענסטער די ווייסע שטאָדט.

— זעהסט, מאַקס, ווי שעהן עס איז צוליעב מיר געוואָרען אין דרויסען. גאָט ווייס, אַז היינט געה איך צו דער אַרבייט, נעהמט ער און שפּרייט פאַר מיר אויס זיין וועלט אין ווייסען, און ווי זאָגט אונזער ברוך: זיי געבענשט מיין גאָט, זיי געבענשט!

— חנה, אפשר וואָלסטו נאָך היינט ניט געגאַנגען צו דער אַרבייט. פילייכט — — —

— אָ, הער מיר אויף דיינע נאַרישע שטיק! — זאָגט זי כלומר'שט אונגעדולדיג און נעהמט זיך אַנטהאָן — האָסט געהערט אַביסעל, איך וויל אַרבייטען, לאָזט ער מיך ניט. וואָס מיינסטו בין איך דיר? הערסט!

— איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט מיר גאָר מעהר איבעררעדען וועגען דעם. דו פערשטעהסט, מיר ווילט זיך פּשוט צוריק ווערען אַ מיידעל. שטעל זיך פאָר, ווי גוט דאָס איז. אין גאַס און אין שאָפּ איז מען אַ מיידעל און מען לעבט ווי אַ מיידעל און מען פיהלט ווי אַ מיידעל און אין דער היים האָט מען זיך אַ מאַן. אַזאַ גוטען, אַ וואוילען. דאָס איז דאָך אַ לעבעדיגע וועלט, מאַקס, ניט אמת?

מאַקס שמייכעלט, איהר צוליעב — — —

און חנה'ן פאַלט איין: וואָס איז דאָס! עפּעס איז זי, דאַכט זיך, היינט אין גאַנצען ברוך'יש געשטימט. רעדט, דאַכט זיך, אויף זיין אופן!... אָבער זי פערטרייבט דאָס באַלד.

— הערסט, וואָס מיר איז גאָר איינגעפאַלען, מאַקס? ווערליג די פענ־סטער זיינען פערפרוירען, איז ווייזט אוים אין דרויסען א גוטער פראָסט, און עס וואָלט געווען אַ יושר, מיר זאָלען היינט גאָר אריינכאַפּען אַ גליטש! (וויעדער דאַכט זיך איהר אוים, אז זי רעדט ווי ברוך...) און ווייסטו וואָס איך וועל דיר זאָגען, דו וועסט זיך דאָך היינט זעהן מיט ברוך'ן, איז, מאַך מיט איהם, אז מיר זאָלען זיך היינט אבענד טרעפען אויפ'ן סקייטינג רינג אין פּאַרק. ער וואוינט דאָך ניט ווייט פון דאָרטען. און דו נעהם מיר ארוים מיינע „סקייטס", שאַרף זיי אָן און מאַך מיר, אז זיי זאָלען גלאַנ־צען, ווי די שפּיגעלעך, ווייל, פערגעס ניט, אז איך בין דאָך היינט אויפ'ן אייז דיין מיידעל! — וועסטו זעהן, ווי מיר וועלען דאָס היינט אַ לעב טהאָן!

— נו, און אויפ'ן באָלל?! — פרעגט מאַקס פערוואונדערט.

— עי, נאַר, ווער דאַרף דאָס האָבען דעם באָלל זייערען?! זאָג ברוך'ן אז איך האָב דאָס ביי איהם געבעטען, הערסט? און דו זאָלסט מיר נאָר קיין נאַר ניט זיין.

מאַקס שמייכעלט אונטער, ווען ער בעגעגענט זיך מיט איהרע אויגען. זי אָבער זעהט די געמאַכטקייט פון דעם. זי נעהמט זיך פּרואווען פערשיע־דענע אנדערע מיטלען, אָבער עס געהט ניט... און שוין אן אנגעטהאָנענע צום ארויסגעהן, פאַלט זי פּלוצים אויף א פּלאַן: זי געהט ראַש צו צו איהם, כאַפּט איהם אָן פאַר די הענט און נעהמט כלומר'שט בייז פאָדערען:

— גיב א לאַך! גיב א לאַך!

מאַקס, וואָס האָט זיך געהאַט פון אנפאַנג דערשראָקען פון איהר פּלוצלינגען בייזען קעהר, דערהערענדיג, אז דאָס איז אין גאַנצען צוליעב אַ לאַך, האָט זיך טאַקע גאַנץ הארציג צולאַכט.

— העכער, העכער! — האָט זי געגומען שרייען נערוועז, זיך דער־מאָהנענדיג, אז אויך דער איינפאַל איז ברוך'ס, ברוך'ס! — „וואָס וויל ער פון מיר האָבען?!" — איז איהר דורכגעפלויגען אין קאָפּ — וואָס האָט ער זיך דאָס מיט אמאָל אריינגעזעצט אין מיין פלייש און בלוט?! — —

און מאַקס לאַכט און לאַכט. און לאַכענדיג שרייט ער אוים, אָט דאָס איז איין אנפאַל פון א....

— מיידעל — כאַפּט זי אונטער.

— נו, גוט, זאָל זיין אַ מיידעל, זאָל זיין א מיידעל.
— נו, גיב מיר נאָך אַ קוש פאַר'ן אוועקגעהן.
— וואָס הייסט? איך וויל דאָך דיך בעגלייטען צום שאַפּ.
— ניין, איך וועל געהן אליין, ווי א מיידעל.
— וואָס הייסט?... וואס.... אדרבא.... איך מיין....
— ניין, איך וועל געהן אליין.

קאַפּיטעל 11.

פאַר ברוך'ן האָט זיך דער מארגען אנגעהויבען „עפּעס אזוי מאָדנע“:

די לעצטע פּאָר נעכט איז ער ווייניג געשלאָפען, און די נאכט פאַר דעם מארגען האָט ער בלויז פארטאג געכאפּט א דרעמעל. גאנץ פריה האָט ער זיך אויפגעכאפּט און איז ארויס אינ'ם ווייסען דרויסען און דערזעהן, ווי עס ווארט אויף איהם א גרויסע גאלדענע זון. ניט ווייט פון איהם אין פּארק ליגט אויפ'ן שנעע צוליייגט א גרויסע גאלדענע זון און ווארט אויף איהם, ווי זי וואלט זיינער א געטריייער הונט געווען. — און דאָס הארץ פארגעהט זיך אזש ביי איהם פון ליעבע און פרייד, און ער צושמייכעלט זיך ווי א דערוואקסענער פון א קינדערישען, חוצפה'דיגען איינפאל: — „די זון ווארט אויף איהם! און ווי זיינער א געטריייער הונט!“ און דער פּארק, און די בערג, און די בוימער זיינען ערשט אויפ'ם ניי צוליעב איהם אויפגעוואקסען, אלע אין ווייסען, אלע אין ווייסען. זיי וואקסען נאָך, זיי צעוואקסען זיך ערשט איצט פאר זיינע בליקען, און אָט, וויפיעל ווייסע בערג, וויפיעל פערשנעעטע בוימער! ווי זיי שפּרייטען זיך און בויגען זיך. דער ווינט בלאָזט שטארק און פראסטיג. און אויף א קליינעם ווייסען בערגעל ליגט זיין גרויסע גאלדענע זון און ווארט, און שיקט צו איהם אראנזשגאָלדענע שאָטענס. די גאלדענע שאָטענס ציהען זיך צו איהם ציטערדיג — צופריעדען איבער'ן צארט ווייסען שנעע און קושען זיינע פיס. — זיי געבענשט דו פרישער, זוניגער, ווינטער־פריהמארגען! זיי געבענשט!

ער לאָזט זיך געהן צו דער סטאנציע פון דער אויבערשטער שטאָדטבאהן, און דער שנעע שפּיעלט אויס אונטער זיינע פיס זיין יעדען טריט: טריט־טראָט, טריט־טראָט, טריט־טראָט! טריט־טראָט! און עס דאכט זיך נאָך, ווי פויגעל פּיסשען, ווי טויבען וואָרקען, פידלען שפּיעלען. און דער ווינד נעהמט ארום, האלזט און גלעט, וואשט און ווישט און קושט דאָס פּנים, די אויגען, די הענט. — זיי געבענשט! זיי געבענשט, פאר פראסט און ווינט, פאר שלאָף און שנעע. —

ער איז אַריין אינ'ם עלעוויטעד־באַהן.

דער באַהן — אַ קייט וואַגאָנען אַנגעשלאָסען איינער צום צווייטען — נעהמט זיך יאָגען אין דער הויך, אויף זיין אייזערנער בריק. די זון לויפט איהם נאָך פון צווישען די בוימער פון פּאַרק, שפּרינגט איבער די בערג, פערלויפט אָפּט אויפצופריהער... און עס זעהען זיך אונטער דער בריק פעלדער, הייזלעך מיט פערשנעעטע דעכער און זיין זון, זיין גרויסער גאָלדענער הונט שפּרינגט איהם נאָך. זי שפּרינגט און קאַטשעט זיך איבער די ווייסע פעלדער, איבער די ווייסע דעכער — — — און אָט פאָהרט ער אריין אין די הויכע גאסען, וואס הויבען זיך נאָך מיט טויזענ־דער קעפּ העכער פון עלעוויטעד. ער פאָהרט צווישען גאסען, וואָס וואקסען אין הימעל אריין! — איהם נעהמט זיך דאכטען, אז ער פאהרט צווישען שטעדט, וואס הייגנען אין דער לופטען — — — און די גרויסע, לאנגע בריק איז ווייס פערשנעעט, און איבער איהר ציהען זיך לאנג און ווייט זעקס ריינע, אייזערנע פאסען, וואס בלאנקען אונטער דער זון אין גאָלד און אין זילבער. זיין באהן פאהרט אויף די מיטעלסטע צוויי און מיידט אוים די אנדערע באהנען, וואס טראגען זיך אָן פוןביידע זייטען. זיין באהן לויפט, ווי זי וואלט וועלען איינרייסען די וועלט, און די ווייסע בריק, דאכט זיך, נעהמט מיט שרעק לויפען אנטקעגען און שווינדט אונטער די רעדער. ער פאהרט פון צפון אויף דרום און אין דעם איי־גענעם וועג לויפט אויך, ניט ווייט, דער שטאדטישער מזרח־טייך, וואס ווערט פערפראָרען בלויז ביי די ברעגען און אין מיטען איז ער, ווי עס וואָלט גאר קיין פראסטיגער ווינטער אויף דער וועלט ניט געווען. די זון און דער טייך פערשווינדען אלע מאָל. און אין די עקען פון די גאסען, וואָס שניידען איבער די שטאָדט פון מזרח אויף מערב, שפּרינגען זיי ווידער ארוים. די זון זוכט אויף זיין פענסטער. שפרינגט צו צו איהם און קושט איהם ליעב און דער טייך שמייכעלט דערביי ציטערדיג־פריש, ווי אַ גליקליך צופריעדענע מאַמע. און באַלד פערשווינדען זיי ווידער. זיי בליי־בען ערגעץ אונטען, און ביי דער נעקסטער גאס שפרינגען זיי ווייטער ארוים און ער שמייכעלט זיי אנטקעגען: — מיין שעהנע זון, און דו, שעהנער, גאָלדענער טייך! און פון זיינע אויגען נעהמען זיך רייסען גאָל־דענע פויגעל — אַ פינטעל מיט די אויגען, און עס פליהען ארוים אַ פּאָר גאָלדענע פויגעל, און אָט נאָך אַ פּאָר און אָט נאָך אַ פּאָר. די וואגאנען

זיינען פול און פול מיט מענשען, און זיי אלע זיינען נאַר־וואס אויסגעשלאַ־פענע, און אלע זיינען זיינע ברידער און שוועסטער, זיינע זיהן און טעכ־טער — זיי שמייכלען אלע מיט זיין שמייכעל — און אויך פון זייערע אויגען רייסען זיך גאָלדענע פויגעל. גאָלדענע פויגעל פילען אן די וואַגאַנען, שלאָגען זיך אָפּ און פלאַטערען אויף די פענסטער פון די מויערען, וועלכע לויפען פערביי די וואַגאַנען. גאָלדענע פויגלען פליהען אוועק, שפּרינגען אריין און באָדען זיך אין טייך. און ווי מאָדנע די מיידלעך האָבען זיך דאָס גענומען אָנטהאָן היינטיגען ווינטער! — ווינטער רעק מיט׳ן פוטער ארויס! פון אמת׳ען אדער נאָכגעמאַכטען פוטער. און עס זעהט אויס אזוי קינדעריש, ווי זיי וואָלטען גענומען דער מאַמע׳ס פוטער׳ס זיי איבערגע־קעהרט אויף דער לינקער זייט און זיי אָנגעטהאָן אויף זיך גלאַט אזוי, פון קאַטאָוועס וועגען.... און היטלען האָבען זיי אָנגעטהאָן אזעלכע מאָדנע — פון סאַמעט און פוטער האָבען זיי אויפגענעהט אזעלכע הויכע, שפּיציגע קאַלפּאַקען. מיידלעך זאָל זיך דאָס פּלוצלינג פערגלוסטען אָנצוטהאָן קאַל־פּאַקען! — — — און אונטען איז די גאַנצע שטאָדט איבערגעפּלאַכטען מיט פּאַרביגע ריהרעוודיגע מחנות. די גאַנצע שטאָדט, דאַכט זיך, געהט, די גאַנצע שטאָדט ריהרט זיך און געהט... און די מחנות זיינען מיט זון בעפלעקט. — גאָטס ברכה אויף זייערע קעפּ, גאָט׳ס ברכה.

נאָר ווען ער איז אראָפּ אין גאַס און דערזעהן, ווי די מחנות בויגען זיך אריין אין דער ברייטער גאַס און גיסען זיך דאָרט צונויף אין צוויי, נאָך ברייטערע, אונענדליך לאַנגע מחנות, וואס ציהען זיך אויף ביידע זייטען פון דער גאַס, און די אונענדליכע ריהרעוודיגקייט פון אָט די טונ־קעלע קליידער, ליכטיגע פּנים׳ער און אָט די היט, די קאַלפּאַקעס, און די מאָדנע רעק מיט׳ן פוטער ארויס, און צווישען די ביידע מחנות, די קארס, וואָס לויפען איבער דער לייגג פון דער גאַס, ארויף און אראָפּ, פול געפּאַקט מיט מענשען און קלינגען, און טומלען, און רודערען; און די פוהרען: גע־זונטע, גרויסע פערד, די אנגעלאָדענע וועגען, וואס גליטשען זיך און קלאַפּען אין זייערע אנגעשמירטע רעדער, און די גרויסע, שווערע רעדער, וואָס קלאַפּען אן שטיין; און די פערפּוצטע גלעזערנע פענסטער, וואס שפּיעגלען אין זיך אריין אי די מחנות מענשען, אי די גרויסע פערד מיט זייערע אנגעלאָדענע וועגען, אי די „קארס“, און צושפּיעגלען אזוי די ברייטע גאַס אויף ביידע זייטען און מאַכען זי דורך דעם נאָך גרעסער,

בריטער, אונענדליך ברייט און לאַנג, איז ברוך געבליבען שטעהן אַ פער־וווירטער, אין הארצען האָט געגומען בריהען אַ פייער, אַ בייז, אַ ביטער פייער: זאל ער בענשען, צו זאל ער שעלטען?

— וועמעס ארבייט איז דאָס? גאָט׳ס צו דעם טייוועלס?

— און וויפיעל מענער בלאַסע, פערמאַטערטע? און וויפיעל מיידלעך דארע, פערעלטערטע?

און ערגעץ דארט, וואו די לאַנגע גאַס לאָזט זיך אראַפּ צום ים, שטעהט דער גרויסער ריעז געפּאַנצערט אין שטאַהל און אין אייזען, ווייט אויסגעוואַקסען איבער אַלעמענס קעפּ און האלט אין זיינע גרויסע, אייזערנע הענט די לייצעס פון אַט די אַלע מענשען און טרייבט און שרייט: מיינע פערד! מיינע פערד!

אונגליקליכע! אין גאָט, וואָס קאָן זיין גוט ווי אַ גאָט און בייז ווי אַ גאָט, האָט איהר זיך שוין באַלד פערגעסען. אי איהר, אי די בעלי־בתים אייערע, איז ביי וועמען וועט איהר מאַנען אייערע אַלע טענות?

— — — ביי אַט דעם ריעז פון שטאַהל און אייזען? אונגליקליכע, פער־שאָלטענע! ווער וועט לעשען אייערע פייערען? ווער וועט היילען אייערע וואונדען?

— הי! גאָט מיינער! ווי אַ מענש פערטראַכט זיך דאָס אביסעל! אַט דאָס הייסט אַ דיכטער! אוי, ווען איהר וואָלט נאָר ניט געווען אזא שלעכטער — זענט איהר דאָך זעהר אַן אריגינעלער מענש, אויף מיין וואָרט.

ברוך קוקט זיך אום און דערזעהט נעבען זיך ביילקען:

— אַ גוטען מאָרגען, ביילקע!

— הערסט, ער האָט זיך ערשט דערמאַנט צו ענטפערען!

ברוך קוקט אויף איהר אַ שולדיגער.

— אָבער ווען איהר וואָלט נאָר ניט געווען אזא שלעכטער מענש, ווי איהר זייט — — — איך וואָלט דאָך געפאַלען צו אייערע קניע, איך וואָלט געקושט אייערע פיס.

געזאָגט האָט זי די ווערטער מיט אַ שפּאַסיגען טאָן. און האָט גע־מיינט, אַז עס וועט אוועקגעהן פאַר אַ שפּאַס, האָט זי זיך אָבער בעגעגענט מיט זיינע אויגען און איז רויט געוואָרען.....

— איז מיט וואָס בין איך דאָס טאַקע אזא שלעכטער?

— פאַר וואָס לאָזט איהר אונז ניט לעבען? וואָס ווילט איהר פון אונז האָבען? וואָס ווילט איהר האָבען? — — —

— איהר זייט דאָך אַ קלוגע מיידעל, איז פאַר וואָס ערגערט איהר זיך אַזוי פון מיין ניט לאָזען אייך „לעבען“?

ביילקע שווייגט און ברוך רעדט ווייטער:

אפשר דערפאַר, ווייל איהר אַליין זייט אינוועניג אין זיך ניט גאָר צופריעדען?... איהר פערשטעהט, איך רעכען, אַז יעדער מענש וויל זעהן זיין אייגענע געשטאַלט וואָס רייגער, און עס איז נויטיג פאַר יעדען מענשען צו פיהלען די רגע פאַר אַט דעם „לעבען“ אייערען און נאָך דעם, כּמעט אפילו גאָר אונבעוואוסט, אַז עפּעס טהוט ער אַ זאַך, וואָס איז גרויס און לויטער.... שטעלט זיך פאַר — אַ מענש עסט, איז דען עסען־לעבען? ניין, עסען איז אַ מיטעל אויף צו לעבען.

ביילקע מאַכט זיך ניט וויסענדיג און פרעגט:

— וואָס הייסט?

ברוך קוקט זי אָן, ווערט אַביסעל בייז, כּמעט ער שמייכעלט, און זאָגט:

— ווען איהר עסט, איז דען עסען לעבען? איז דען דאָס עסען דער זין פון לעבען? וואָלט איהר וועלען מען זאָל אויף אייך זאָגען: איהר לעבט אויף דער וועלט, כּדי איהר זאָלט עסען? — ניין; ווייל עסען איז בלויז אַ מיטעל אויף צו לעבען. און דאָס וואָס איז אַ מיטעל טאָר ניט און קאָן ניט געמאַכט ווערען פאַר אַ צוועק. און וואָס איז דער מענש, וואָס לעבט זיינע טעג אין פּוסטע ליידעגשאַפט אָהן אַ שום רעליגיעזען געפיהל, אָהן אַ שום צוועק?

— גוואַלד, וואָס פאַר אַ שלעכטער מענש איהר זייט! ווי איהר ווילט פון גאָר ניט וויסען, ווי איהר ווילט זיך מיט גאַרניט רעכענען. זעהט איהר דען ניט, אַז די אומשטענדען זיינען אַזעלכע, אַז מען קאָן ניט.

— אַז מען קאָן ניט — רייסט איהר ברוך איבער — לעבט מען ווי אַ ריינע, אידישע טאָכטער.

— כאַ־כאַ, — צולאַכט זיך ביילקע — „ווי אַ ריינע אידישע טאָכ־טער“. איהר זייט דאָך נאָך אַ קינד, אויף מיין וואָרט. זעהט איהר דען ניט, ווי עס זעהען אויס די פערזעסענע מוידען, וואָס האָבען אָפּגעלעבט זייערע יאָהרען ווי ריינע אידישע טעכטער? דערשרעקט איהר זיך ניט פאַר

זייערע גרויע האָר, פאַר זייער צונויפגעפרעסטע ליפּען, פאַר זייערע אויגען און פאַר זייער פערגעלטע און פערטריקענטע לייבער ?

— דאָס איז דערפאַר, מיין פריינד, ווייל זיי האָבען דאָס געטהאָן אלס אן אפּקומעניש, און ניט דערפאַר, ווייל עס איז שעהן, ווייל עס איז אן אידעאַל, און ווייל מען קאָן מיט מעהר שטאָלץ קוקען אויף דער וועלט, ווען מען איז אונשולדיג, ריין, ווי ווען מען איז פערשמירט אין זינד. און דאָס וואס איהר זאגט: אומשטענדען, יא, — די אומשטענדען דאָ אין שטאָדט זיינען זעהר שלעכטע, און דערפאַר שריי איך דאָך ראַטעוועט זיך, ראַטעוועט זיך פון אָט דעם פייער, וואס וויל אייך פערלענדען.

— נו, פרעג איך אייך, איהר ווילט, אז איך זאל ווערען א פאַרמערקע, איך זאל מיט אָט די הענט זיך נעהמען גראָבען ערד ? — און דערביי שטרעקט זי איהם אוים איהר הענטעל מיט די לענגליכע ראזעווע פינגער, און זי טראָגט איהם די האנד גלייך צום מויל — — — —

ברוך שמייכעלט:

— ווי ווענינ איהר פערשטעהט נאָך אלץ, ווי ווענינ איהר ווייסט, און ווי פערלוירען איהר זייט.

— נו, נו, זייט ניט אין כעס אויף מיר. זאגט מיר בעסער, מען מעג דאָך אייך נעהמען אונטער'ן האנד ?

— נו, געווים מעג מען, פאַר וואס דען ניט ?

זי לעגט אריין איהר האנד אין זיינער, און געהט מיט איהם אזוי א וויילע, און עס פאלט איהר איין צו פרעגען:

— איך האָב געהערט, אז איהר האָט פיינט מיידלעך וואָס פודערען זיך און וואס קייען „טשואינג-גאם", און אז פאַרפּומירען האָט איהר דוקא זעהר ליעב ?

— איהר פודערט זיך דען ?

— זעהר זעלטען.

אין א וויילע ארום הויבט זי אויף איהרע אויגען ארויף צו איהם.

— ס'אַרא מאָדנער מענש איהר זייט! מיין קאָפּ גרייכט דאָך אפילו ניט ביז אייערע אקסלען. און ס'אַרא מאָדנע האנד ביי אייך! זאגט מיר, פיהלט איהר מיין האנד ? — — — איך מיין — — — מיין האנד איז דאָך אזא ווארעמע ? — — —

— וואס מאַכט איהר זיך נארעש ווי א קינד, זעהט איהר דען ניט,

אז איך געה אין א גראָבען ווינטער ראק.... און דערצו גיט נאָר א קוק, ווי די לאַנגע גאס מיט די מענשען לאזט זיך דאָס דארטען בארג אראָפּ און ארויף. זעהט דאָס דען ניט אוים ווי צוויי פאַנטאַסטישע בוימער, וועמעס צווייגען עס גיסען זיך צונויף אין טהאָל, ציהען זיך ביז אונז און נאָך ווייטער פון אונז, וועמעס צווייגען עס ציהען זיך אויף אין אלע גאסען, ס'ארא מאָדנע בוימער, ס'ארא מאָדנע בליהונג! ס'ארא מאָדנע שפּיעל פון פּנים'ער און קליידער. און פאַר וועמען איז אָט דאָס שפּיעל, אויב ניט פאַר'ן טייוועל? אונטער די פים ביי זיי איז דאָך שוין לאַנג קיין שנעע ניטאָ, צו ווייסען זיי פון ווייסער צאַרטקייט, צו ווייסען זיי, אז אונ־טערן שטאָדט שטעהען איצט ווייסע פעלדער, ווייסע בערג מיט ווייסע פער־שנעעטע בוימער, וועלכע הויבען זייערע צווייגען צום הימעל? און וויפיעל פון זיי וועלען נאָך פּילייכט היינט פערברענט ווערען? און ווער זאָל דער־רויף אויפפּאַסען, די בעאַמטע? אָדער יעדער איינער פון זיי ווייס דאָך, אז אויב ניט ער, וועט אן אנדערער צונעהמען דעם כאבאר. — און ווייסט איהר ניט פאַר וואָס אזא מיידעל ווי איהר, וואס איז אין „דער היים" מן הסתם, ווי אנדערע אזעלכע מיידלעך, געווען אן איבערגעבענע רעוואָלו־ציאָנערקע, פון וועמעס אויגען עס האָט געלויכטען א הייליג פייער, פאַר וואָס איהר האָט זיך דאָס דאָ מיט אמאָל געגומען צו „לעבען"? איז דאָס אפשר ניט דערפאַר, ווייל אויך איהר האָט זיך ארומגעזעהן, אז דאָס שפּיעל איז דאָ פאַר'ן טייוועל? פאַר'ן טייוועל, וואָס איז געפּאַנצערט אין שטאָהל און אין אייזען?

— אַזוי, אַזוי דרעהט איהר זיך דאָס ארוים פון מיין שאלה. — שרייט ביילקע אוים. — כאַ־כאַ — און עפּעס אַזוי פּלוצלונג רייסט זי ארוים איהר האַנד פון זיינער און גיט זיך אַ שטעל פאַר איהם:

— זאָגט מיר נאָר, וואָלט איהר ניט געהאַט קיין חשק מיך אויפצועּ־עסען אין גאַנצען?! אָט איך וואָלט זיך פאַר אייך אויסגעטהאָן א נאַ־קעטע, אָט גלייך איצט, אין מיטען גאס? — — —

— איהר וואָלט זיך דאָך חלילה פערקיהלען, זאָגט ברוך זיך בע־הערשענדיג.

— ס'ארא גוטער איהר זייט! און איהם נעהמענדיג צוריק אונטער'ן אָרעם זאָגט זי — ניט אמת, איך בין עפּעס אַזאַ מאָדנע? — מען קאָן זיך נאָך פאַר מיר איבערשרעקען?

נו, געוויס! עפּעס א קלייניגקייט! — זאגט ברוך סאַרקאַסטיש, זי אויסמעסטענדיג מיט די אויגען. — אבער ווי, איהר האָט נאָך ווייט צו געהן?

— איהר ווילט שוין פון מיר פּטור ווערען? — — —

נו, נאַרישקייטען! איך דאַרף נאָך באַלד זיין ביי מאַקס׳ען. ער וואַרט געוויס אויף מיר. איך דאַרף מיט איהם אין א בעשטימטער צייט צוגעהן אויף א פּלאַטץ, טאָמער וועט זיך פּיליכט דאַרטען עפּעס מאַכען.

— איהר ווייסט? חנה געהט דאָך שוין היינט צו דער ארבייט?

— יאָ? — וואוהין? טאַקע אין דעם זעלבען שאַפּ וואו איהר אר־בייט?

— ניין, זי האָט דוקא געוואָלט אזא שאַפּ, וואו קיינער קען זי ניט. שאַט! אָט געהט זי דאָך!

ברוך האָט דערפּיהלט, ווי אין זיין הארצען וואָלט עמיצער שאַרף א ציה געטהאָן עטליכע אָנגעצויגענע פעדעם — — — יא, יא, אָט לויפט זי — — —

— חנה איז טאַקע כמעט ווי געלאָפען: זי האָט קיין צייט ניט. זי האָט זעהר קיין צייט ניט.

— וואָס כאַפּט איהר אזוי? ס׳איז נאָך פריה — זאָגט ביילקע.

— ניין, ביי אונז הויבט זיך דאָך אָן פריהער. און איהר, ברוך, זעהט זיך היינט מיט מאַקס׳ען, ער האָט אייך עפּעס צו דערצעהלען.

— וואָס איז?

— זעהר א וויכטיגע זאַך — — —

— קאָנט איהר דאָך מיר איצט גלייך זאגען — זאגט ברוך, וועלכער דערקענט, אז די „וויכטיגקייט“ איז א געמאַכטע.

— ניין, — זאגט זי בלאָס, שמייכלענדיג — איהר מוזט זיך מיט איהם אליין זעהן — און זי מיידט דערביי אויס צו קוקען אויף ביילקען — — —

— וואָס, איהר זייט ברוגז אויף ביילקען? — האָט ברוך בדעה צו מאַכען שפּאַס, נאָר ער דערמאַנט זיך, אז חנה וועט דאָך געוויס גלייך רויט ווערען, און ער פרעגט:

היינט דאָס א סוד?

אָבער חנה איז גראַד דערפון ערשט רעכט רויט געוואָרען. די ליפּען

האָבען זיך שטיל צובויגען. עס האָט געזאָלט זיין א שמייכעל — — —
עס האָט זיך בעוויעזען אַ שמאָל פּאַסיקעל איבער איהרע ווייסע, נערוועז־ווייסע צייהן. זי האָט זיך אבער קלוג א דרעה געטהאָן און אפּגעזאגט:

— עי געהט..... איך האָב קיין צייט ניט. גוד־באַי!

— אוי, וואס פאר שלעכטער מענש איהר זייט, ווי אלע ווערען דאָס לעבען אייך רויט, מען קען דאָך נעבען אייך משוגע ווערען! גאָט מיינער! וואס ווילט איהר האָבען?

ווען ברוך איז אריין אין די קלענערע אידישע גאסען, האָט ער נאָך דאָרטען געטראָפען שנעע, און אויפ'ן שנעע — גרעסערע און קלענערע קור־פּעס מיסט און פּעסלאָך מיט מיסט און אש. קינדער מיט ביכער אונטער די הענט האָבען זיך געאיילט אין „סקול". און ערגעץ איז א איננגעלע, פון היימליכקייט וועגען, איבערגעשפּרונגען איבער א קופּע מיסט, און גלייך נאָך דעם, איבער נאָך איינער. און אָט האָט א הוליע געטהאָן דער ווינד און זיך גענומען צוטראגען די קופּעס איבער דער גאנצער גאס. די אשעס האָ־בען זיך גענומען טראגען אין דער לופט, איין פּעסעל איז געשטאנען אזוי שלעכט, אז עס האָט זיך א דרעה געטהאן א פּאָר מאל און גלייך א פאל געטהאָן, ארויסוואַרפענדיג די אשעס. דער ווינד האָט זיי אויפגעבאפּט און האָט זיי פאנאנדערגעבלאָזען איבער דער לאנגער גאס צוזאמען מיט די שטיקלעך שמוציגע פּאפּיר, וואס ער האָט אויסגעריסען פון די קופּעס.

— און אָט דאָ וואוינען מענשען! — טראכט ברוך מיט גאל — און אָט דאָ וואוינען מענשען, און שפּייען זיך ניט איינער דעם צווייטען אין פּנים אריין! כא־כא, וואו זיינען מיר דאָס? אויף וואס פאר א וועלט?

און אָט שפּארט א אידעל מיט א אידישער באָרד א פּושקארט. דער ווינט רייסט זיין באָרד און די קינדער צולאכען זיך הילכיג: „לוק עט דהאט שיני, לוק עט דהאט שיני!" — און אָט העלפט נאָך גאָט, אז דער ווינד רייסט אראָפּ דעם אידענ'ס היטעל. די קינדער צולאכען זיך נאָך הילכיגער. דער איד שטעלט אוועק דעם פּושקארט און לאָזט זיך לויפען נאָך דעם היטעל. איינער א „סמארטער" איננגעלע פערלויפט אויפצופריהער כאַפּט אויף די היטעל און וואַרט, און ווען דער איד קומט צו, בעהאַלט דער איננגעלע די היטעל אויף הינטען און נעהמט פאר איהם טאנצען און

רייסט איהם פאַר'ן באָרד און רייצט איהם און שרייט: „שיני־וויסקי, שיני־וויסקי".

— וואַרט, וואַרט די לויפער, איך וועל דערצעהלען דיין מאַמען, — נעהמט דער איד שרייען, ציהענדיג זיך צו דעם היטעל.

— „שאַט־אַפּ" — שרייט אוים דער אינגעל און גיט אַ שליידער דאָס היטעל פון זיך. אַן אַנדער בויטשיקעל לויפט צו. ער וויל אויך הנאה האָבען פון דער שמחה, אבער דער איד האָט שוין אין צייט אונטערגעכאַפּט די היטעל און זיך גלייך געלאָזט צו זיין „פּושקאַרט", שעלטענדיג אַמעריקאַ און די אידישע „ממזרים" און די וויסטע פּרנסות...

— נישקשה, נישקשה! — שמייכעלט ברוך — דעם אינגעל'ס טאַטע, קאָן זיין, טהוט אָן יעדען שבת טלית און תּפילין, ווייל ער וויל, אַז זיין קינד זאָל וויסען, אַז ער בעלאַנגט צו אַ „סוירט'ן ניישאָן".....

קאַפּיטעל 13.

דעם גאַנצען טאָג איז ברוך געווען זעהר נערוועז, און מיט וועמען ער האָט זיך נאָך דעם בעגעגענט, האָט ער געמוזט ענטפערען אַ תירוץ, אַז ער האָט זיך די לעצטע עטליכע נעכט ניט אויסגעשלאָפען, און ערשט פאַרנאַכט, ווען ער איז געקומען צו זיך אַהיים, האָט זיך זיין אונרוהיגקייט גענומען איינשטילען. וואָס נעהענטער עס איז געוואָרען צו נאַכט האָט דער פראָסט גענומען ווערען אַלץ שטאַרקער און פרישער, און ווען די נאַכט איז צוגעפאַלען, איז ברוך שוין געווען אויף אַזוי ווייט אַן „אַנדערער", אַז אַרויסקוקענדיג פון'ם פענסטער, האָט ער גענומען טראַכ־טען, אַז די וועלט איז אַ לעגענדע, און אַז איצטער, אין דער נאַכט, איז זי אַ ווינטער נאַכט לעגענדע. און אין קאָפּ האָבען זיך גענומען דרעהען גע־דאַנקען און בילדער וועגען „זיידען פּראָסט" און דעם פעטער שנייער, ווי אַט דער גרויסער ריעז־פּראָסט מיידט אויס, דעם בלאַסען פעטער שנייער, מיידט אויס זיינע בליקען, און דער פעטער שנייער קוקט טאַקע עפּעס אַזוי מאָדנע, גלייכגילטיג, מיט בליקען פון ווייטע, אַפענע פעלדער, און טאַמער בעגעגענט זיך מיט איהם דער שטאַרקער פראָסט, לאָזט ער אָפּ הענט און פיס — — — און ווי מאָדנע דער היינטיגער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען! — אויף יעדער גאַס אַן אַנדער זון, אויף יעדער גאַס אַ נייע זון! און אַט זיינען איצט נעבען איהם אַלע זונען! וויל ער — נעהמט ער זיי צונויף, נעהמט זיי צונויף אין זיינע הענט, אויף זיין ברוסט, און נעהמט מיט זיי אַרויף איצט, אין דער נאַכט, אויף אַ הויכען ווייסען באַרג, און ווייזט זיך פאַר די מענשען — אַ ריעז מיט אַזוי פיעל רויטע און גאָלדענע זונען אין זיינע הענט — — —

יאָ, אַ שעהנער מאָרגען איז געווען דער היינטיגער! און וואָס עס איז געווען נאָכדעם, דאָס היפּט ער איבער, דאָס וויל ער ניט געדענקען. און ער ניט זיך איבער צו בילדער, וואָס וועבען זיך פאַר איהם פון נאָהענט און פון ווייט, און פון האַרצען שטייגען דערביי טענער, אַזעלכע געזונגטע און

ליעבע, גוטע, געטרייע און צופריעדען־פערביינקטע. עס קומט אריין דער בעל־הבית׳טעם הונד. אַבער ברוך, אַ פערוואַנדלט בטער, אַ פערזונגענער ריהרט זיך ניט פון אָרט. דער ווייסער הונד געהט צו, קוקט איהם אָן. שמעקט זיינע טריט איין מאָל און נאָך אמאָל, און ער לעגט זיך אוועק לעבען זיינע פיס.

און נאכדעם, אַז ברוך האָט זיך אנגעטהאָן, האָט גענומען זיינע גליטשערס, און איז ארויס — האָט איהם בעגעגענט אַ בלויע, פרישע ווינ־טער־נאַכט, אַ ווייסע ווייט, וואָס האָט זיך געצויגען אויף מיילען און מיילען, איבער בערג און בערג און האָט אריינגעשטראַהלט אין דער בלויער נאַכט. — — —

און די נאַכט האָט זיך געהויבען שטיל און זיכער ביז צום ווייטען הימעל און האָט זיך צו איהם געצויגען און געפּרעסט, און דער הימעל האָט זיך איבער איהר געשפּרייט ווי אַ פערשטערנטער בלויער ים.

און דער פראָסט האָט געוועלטיגט אין דער נאַכטס בלויער לופט, האָט פערכאַפּט דעם אטהעם און געמאַכט פידלען דעם שנעע אונטער די פיס. און האָט געשטאַרקט די אַדערען, האָט אנגעצויגען די מוסקולען, געקרעפ־טיגט דאָס בלוט, און געמאַכט פיהלען פראָסטיג, ברענענדיג.

בערג ווייסע, מיט בוימער נאַקעטע, פערשנעעטע האָבען זיך געהויבען דאָ און דאָרט, שטילע, לעבעדיגע און האָבען זיך צופריעדען גע׳חבר׳ט מיט דער קרעפטיגער, טיעפער בלויקייט, וואָס ארום זיי און וואָס איבער זיי: —

— זיי געגריסט די קרעפטיגע, בלויע ווינטער־נאַכט! זיי געגריסט!

און דער שטאַרקער ריעז, דער ציידע־פראָסט, קלאַפּט דערפאַר אָפּ דעם ערשטען גרעסטען באַרג אין פּלייצע:

— וואויל, וואויל, מיין קינד! — וואויל, און שפּאַנט ווייטער.

קאַפּיטעל 14.

ביילקע איז געגאַנגען אהיים פון דער ארבייט א שמייכלענדיגע, א טאַנצענדיגע. זי האָט אַלץ געטראַכט, ווי זי וועט זיך אנטהאָן, ווי זי וועט זיך פּערקאַמען, ווי זי וועט דאָס היינט אויסזעהן אויפ'ן באַל, און זי האָט פון זיך הנאה געהאַט, און איהרע אַקסלען האָבען זיך פון מאָל צו מאָל אויפגעהויבען, זיך צוגויפגעצויגען, ווי זי וואָלט זיך געפּיהלט ארומגענומען פון הנאה.

זי נעהמט פאַר זיך זעהן דעם באַלל. די טענץ, די בעקאַנטע און אונ־בעקאַנטע פּנים'ער.... עס פּערשטעהט זיך, אַז ברוך וועט דאָרטען אויך זיין. און גוט וואָס זי האָט איהם אין דער פריה גאַר ניט געזאָגט וועגען באַלל. ווי ער וועט דאָס איבערראַשט ווערען!... אָבער ווי, אַז ער וועט דאָרטען ניט זיין? ער וועט שוין דאָרטען געוויס יאָ זיין — בעשליסט זי מיט א שמייכעל אויף איהרע פּולע, רויטע ליפּען און מיט א צופריעדענעם גלאַנץ אין די אויגען. און חנה האָט דאָך נעכטען אויך געזאָגט, אַז ער וועט זיין.

אָט דאָס איז אביסעל א מאָדנער בחור — טראַכט זי ווייטער וועגען ברוך'ן. האָסט געזעהן, א מענש זאָל זיך דאָס ביי איצטיגער צייט נעהמען רעדען וועגען גאָט! און טאַקע גאַר ווי פון טייטש־חומש ארויס! און מעשה'לעך שרייבט ער, אַז עס קומט איהם פאַר זיי אויסקושען יעדען אבר! און ער איז דאָך אזא גרויסער, אזא שווערער, און פונדעסטוועגען, ווען דו געהסט נעבען איהם, פּיהלסטו, ווי איהם אָנצוכאַפּען פאַר'ן פּאַלע. דיר דאַכט זיך אַלע מאָל אויס, אַז אָט העבט ער זיך אויף און פליהט אוועק פון דיר. איהר פּנים צושמייכעלט זיך נאָך פרישער. — מען דאַרף דאָס איהם טאַקע אַזוי זאָגען: „איהר ווייסט ברוך, איהר זייט דאָך עפּעס אזא מאָדנער, ווען מען געהט מיט אייך, פיהלט מען, ווי אנצוכאַפּען אייך פאַר'ן פּאַלע. עס דאַכט זיך אַלע מאָל אויס, אַז האָט העבט איהר זיך אויף און פליהט אוועק". — קאָן זיין, אַז ביגעם איז געדעכט, טראַכט זי ווייטער,

זיך דערמאָהנענדיג, וואָס בינעם האָט איהר אַמאָל געזאָגט וועגען ברוך'ן: אז די אלע מעשׂות וועגען גאָט האָט דאָס ברוך בלויז פאַר'ן פּשוט'ען עולם, און פאַר זיך האָט ער עפּעס א מין „רוים", „ווייטקייט" און „פייער, פייער!" — אָ, ווייסט זיי ביידען דער גוטער יאָהר!

פונדעסטוועגען, אויגען האָבען זייביידע שעהנע, אי ברוך אי בינעם, עפּעס אזעלכע קינדערשע. זיי וואָלטען זיך נאָך ביידע געמעגט שפּיעלען אין זאַמד — — — און וואָסער א פּראָסט עס איז היינט! — גיט זי א טראַכט, זיך אומקוקענדיג, ווי עס פריהרט דער ווארעמער אָטהעם, וואָס שפּאַרט זיך ארויס פון איהר נאָז, פון איהר מויל, און זי דערפיהלט זיך גוט און ווארעם אין ווינטער־ראָק.

פאַר איהר און אונטער איהר ציהען זיך מענשען אהן אן אנהויב און אָהן א סוף. די בעלויכטענע קאַרס, וואָס לויפען ארויף און אראָפּ איבער די לאַנגע גאַסען, זיינען ערטערווייז פערשאָטען מיט שנעע. דער עלעווייטאָר, זיינע בעלויכטענע וואַגאָנען, וואָס זיינען געשלאָסען איינער אין אנדערען, טראָגען זיך אויף די אייזערנע בריקען, איבער אלעמענס קעפּ, ווי גרויסע, זשיפּענדע שלאַנגען, וואָס זיינען פערקאָוועט אין שטאָל און אין אייזען — — — די גרויסע פּערפּוצטע פענסטער זיינען פול מיט ליכט און גיסען זייער ליכט אויף די כוואַליענדע מענשען־מחנות, וואָס טראָגען זיך און טראָגען זיך פאַרביי; און די מענשען־מחנות ווערען אָבגעגאָסען מיט ליכט; און די מענשען־כוואַליעס ווערען פערשפּיגעלט און פערפלעקט מיט ליכט.

ביילקע שטעלט זיך אָפּ נעבען איינעם פון די פּערפּוצטע פענסטער. זי שטעלט זיך אָפּ און פערקוקט זיך אויף א בלוי זיידען העמד, וואָס איז שעהן פאַנאַנדערגעשפּרייט צווישען אנדערע שעהנע פּרויענזאַכען. זי קוקט אויף דאָס בלויע העמד און דערמאָנט זיך מיט א שמייכעל אין ברוך'ס ליעבע צו בלוי... און אָט דערזעהט זי נאָך אן אנדער, א געל־וויים מיט בלויע פּאַסען ארום ברעג, — „זי זעהט אין גאַנצען אויס ווי א אידישער טלית" — פאַלט איהר איין. — אָי, אויף מיין ווארט, ער וואָלט דאָך פאַר איהר משוגע געוואָרען.

און ביילקע איז אריין אין קראָם און געקויפט דאָס העמד. און ווען זי איז געקומען אַהיים מיט דעם פּערפּאַקטען העמד אונטער'ן אָרעם,

האָט זי נעהאַט אַ געפיהל, ווי זי וואָלט מיט זיך מיטגעבראַכט אַ טייערען אוצר.

די מיסעס האָט פאַר איהר געעפענט די טהיר, געענטפערט אויף איהר גוט אבענד און זיך פערוואונדערט:

— וואָס, איהר האָט דאָ קיינעם ניט בעגעגענט?!

— ניין.

— דאָ האָט דאָך עמיצער געוואַרט אויף אייך, און ער איז נאָר וואָס ארויסגעגאַנגען.

ביילקע איז געבליעבען שטעהן אַ פערוואונדערטע. זי האָט זיך דער־מאָנט, איהר האָט זיך גענומען דאַכטען, עמיצער האָט זי בעגעגענט אויף די טרעפּ, און האָט זיך ווי אַ שאָטען צוגעפּרעסט צו דער וואַנט, ווען זי איז פאַרבייגעגאַנגען.

ווי האָט ער אויסגעזעהן? — פרעגט ביילקע ביי דער מיסעס אַ פערוואונדערטע, כאָטש זי האָט שוין ביי זיך אין דער מינוט אפּגעמאַכט, אַז דאָס איז געווים בינעם.

— אַזאַ בלאַסער, מיט רויטע ליפּען, און אַזוי הויך — זאָגט די מי־סעס, אויפהויבענדיג איהר האַנד, אביסעל העכער פון איהר אייגענעם קאָפּ — אָבער ס'איז גאָרניט — בערוהיגט זי די מיסעס, — ער האָט געזאָגט, ער וועט דאָ באַלד זיין נאָכאַמאָל.

ביילקע איז אריין אין איהר צימערל, אראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם ווינטער־מאַנטעל און אנגעצונדען פייער. אויפ'ן טיש איז געלעגען אַ צעטעלע:

„איך בין דאָ ערשט געוועזן. איך וועל דאָ באַלד ווידער זיין. איהר געהט דאָך געווים צום באַל“.

בינעם.

ביילקע האָט דאָס איבערגעלעזען און האָט זיך צולאַכט.

— איהר געהט באַלד עסען, בעלאַ? — פרעגט זי די מיסעס.

— יאָ, איך וועל נאָר נעהמען אַ וואַנע.

— איהר וועט פריהער נעהמען די וואַנע?

— יאָ.

— וואָס איז, איהר געהט היינט ערגעץ?

— יאָ. היינט איז דאָך דער ציוניסטישער באַל.

— אזוי, — ציהט אוים די מיסעס מיט א שמייכעל, אפּגעהענדיג פון דער טיר.

ביילקע האָט צופאַקט און פון דאס ניי גענומען בעטראַכטען איהר איינגעהאנדעלט זיידען העמד. דאָס העמד איז איהר נאָכאמאָל זעהר געפעלען געווארען. און איצט האָט זי אויסגעדריקט איהר צופריעדענהייט דערמיט, וואס זי האָט פערשפּרייט דאָס העמד אויפ׳ן בעט און זיך גענומען אויף איהם שפּריצען פּארפומען.

נאָכדעם איז ביילקע אריין אין באד צימער, פון דאָס ניי אויסגעוואַשען די מילך־ווייסע וואַנע און אָפּגעדרעהט ביידע קראַנען. דאָס וואסער האָט מיט א פּאטשעריי גענומען פאלען אין דער וואַנע אריין. דאָס צימער איז באלד געווארען פול מיט וואסער־גערויש, און וואס ווייטער איז דער גערויש געווארען אלץ שווערער און טיעפער. זי האָט זיך אויף שנעל גענומען אויסטהאָן, און נאָך איידער אין וואַנע איז געווען גענוג וואסער איז זי שוין געשטאַנען אין גאנצען אן אויסגעטאָנענע אינ׳ם ליכטיגען צימער. די פּארע האָט זיך אין ווייסע, ווארעמע וואָלקענדליך גענומען הויבען פון דער וואַנע, זיך שפּרייטען איבער׳ן צימער. און זי, א ווארעמע, א ראַזעווע, מיט א שווארצען געקרויזטען קאָפּ איז ארומגענומען געווארען פון ווייסע וואָלקענלעך.

א ווײַלע איז זי אזוי געשטאַנען, ביז זי האָט זיך מיט א שמייכעל דערמאַנט, אז זי זעהט שוין מן הסתם באלד אוים, ווי איינע פון ברוך׳ס זונען־טעכטער, וועלכע בעווייזען זיך ביי איהם אויפ׳ן הימעל נאָכ׳ן רעגען. האָט זי זיך געכאַפּט און אין גאנצען פּערדרעהט דעם הייסען קראַן. די ווייסע פּארע האָט באלד אויפגעהערט שלאָגען. זי האָט דעוויִיל גענומען און מיט האָרנאדלען זיך העכער ארויף פּערשטעקט איהרע געקרויזטע, שווארצע האָר. און אז זי איז אריין מיט די פים אין וואסער, איז א גרויל אריבער איהר לייב, און זי איז געבליעבען שטעהן אן אויסגעצויגענע. דאָס וואסער איז געווען אביסעל צו קאלט. די קראַנען זיינען שוין געווען פּערדרעהט. אין באָד־צימער איז געווען ליכטיג און שטיל, נאָר אָט האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פונ׳ם גלעקעל ביי דער אריינגאנג־טיר. די טיר האָט זיך געעפענט און עס האָט זיך דערהערט אי בינעם׳ס אי לעווין׳ס שטימען, האָט זי נאָך א ציטער געטהאָן און גלייך דערויף אויך א שמייכעל געטהאָן און זיך מיט אמאָל אראָפּגעלאָזט און זיך אויסגעצויגען אין וואסער.

קאַפּיטעל 15.

נידריגער, צווישען די בערג, אויפ'ן אייז־ראַנד, גליטשען זיך שוין חברה, פרישע, יונגע, וואַרפען זיך איבער מיט ווערטער, טומלען, לויפען, שוועבען איבער'ן אייז. און עס קומען נאָך אָן אַלץ נייע און נייע, זעצען זיך צו אויף די בענק, וואָס אַרום ברעג, און טהוען אויף גיך אָן די שטאָלענע גליטשערס, און וואַרפען זיך אויפ'ן אייז. און אַז מען גליטשט זיך דורך דעם ערשטען ראַנד, ווערט מיט אַמאָל ווארעם — וואַרפט מען פון זיך אַראָב די אויבערשטע ווינטער־קליידער און מען דערפיהלט מיט אַמאָל אַזוי לייכט. אַזוי פערגעניגענדיג גרינג, כאַטש פליה! לאָזט מען זיך פליהען איבער'ן אייז, אויף די גוט געשאַרפטע, בלאַנקע גליטשערס. מען נעהמט זיך טראָגען שנעל און שנעלער, איינע הינטער די אַנדערע, איינע פאַר די אַנדערע, און ווער גאַר צוזאַמען: איינער אָן דעם צווייטען, איינער אָן דעם צווייטען, אין אַ לאַנגער, ריהרעוודיגער קייט, וועלכע טראָגט זיך שנעל און האַסטיג, און ווער עס גליטשט זיך האַנד אין האַנד אין דער ברייט, ווי אַ לעבעדיגער פּאַרקאַן — — — און די בלוטען צוּאוואַרעמען זיך אַלץ פרישער, לעבעדיגער און וואַרימען צופריעדען די הויט פון די קרעפטיגע, יונגע לייבער. און עס ווערען צופלאַמטע באַקען ליידענשאַפטליך געקושט, געביסען פון דעם שטאַרקען פראָסט און די ברוסט אָטהעמט פריי, פריש, גערן, און דאָס האַרץ נעהמט שלאָגען מור־טהיגער און אַלץ צורייצטער, ווילדער רייצט דער ווילדער פראָסט.

איז עמיצער צופריעדען, גליטשט ער זיך שטאַרק, איז עמיצער אויף עפּעס אין כעס, גליטשט ער זיך אויף צו־להכעיס, נאָך שטאַרקער.

אָט האָט עפּעס איבער'ן אייז לויז אַ קלונג געטהון. דאָס איז ביי אַ מיידעל, אין מיטען יאָגען זיך מיט איהר חבר'טע, אַרונטערגעפאַלען איין גליטשער. דאָס מיידעל פאַלט, די חבר'טע פּרואווט זי אונטערכאַפּען און ספּאַטיקעט זיך אַליין, איין מאָל און נאָך אַמאָל און לאָזט דערביי אַ פּאַר מאָל אַרויס אַ מיידלעשען קוויטש. צולאָזט די הענט אין דער לופט און

קאַן קוים כאַפּן דאָס גלייכגעוויכט. לויפט באַלד אונטער א בחור, כאַפּט אונטער די צווייטע און העלפט זיך אויפהויבן דער ערשטער.

— איהר האָט זיך א קלאַפּ געטהאָן? — פרעגט דער בחור.

— ניין, ניין! — ענטפערט זי מיט א לייכטען שמייכעל, — גאר ניט.

— אז איהר גליטשט זיך אליין.... ווערטעלט ער זיך.

— כאַ־כאַ־כאַ!

— כא־כא־כא־כא!

צולאַכען זיך די מיידלעך.

— איז עס דעריבער?!

— ס׳הייסט! — — — געוויס! — מיידלעך. און אָט אין אזא נאַכט, — און אויף אזא גוטען אייז — — — אליין — — — — דאַרפען פאַלען — — —

— כא־כא־כא־כא!

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

און באַלד גליטשט זיך צו נאָך אן אנדער בחור, רויט, צופלאַמט, מיט׳ן ארונטערגעפאַלענעם גליטשער אין האנד און מישט זיך גלייך אריין:

— נו, וואס איז דאָ צו לאַכען? ! — — — —

— אָט האָסטו דיר נאָך אן אנדערען!

— אויף איהר אזוי?

— נו געוויס! — ענטפערט בלומרשט ערנסט דער ניי־צוגעקומע־נער. — איהר קענט דען צושרויפען א גליטשער ווי מען דאַרף? איך בין זיכער, אז ביי אייך באַלד זיי אויף וועלען זיין אויף ארונטערפאַלען — און ער גיט איבער דעם איינציגען גליטשער דעם ערשטען בחור און נעהמט זיך גלייך בעקוקען די גליטשערס פון דער צווייטער.

דער פראָסט ברענט, די מיידלעך לאַכען, בעהאַלטען זייערע הענד אין די מופטעס, די בחורים ארבייטען פלייסיג. — האַלט א בחור איין פוס אין האנד און שרויפט אָן דעם גליטשער, שטעהט דאָס מיידעל נאָר אויף איין פוס. גיט זי זיך א וויכנע און לאָזט ארוים א קוויטש. זי האָט מורא, זי זאָל ניט פאַלען — שפּאַרט זי זיך אָן מיט איהר ברוסט אינ׳ם בחור׳ס אַקסעל. און אז עס לויפט פון ערגעץ אָן א בעקאַנטער, אָדער גלאַט א כוואַט, שרייט ער אוים מיט א קנאַה׳דיגען ניגון: „אָה, יו קיד!“ און פליהט פאַרביי שנעל, שניידענדיג דאָס אייז אַלץ ווייטער און ווייטער.

באַלד וואַרפֿען זיך די צוויי נייע פּאַרלעך צווישען די גליטשערס, און עס הייסט — צוויי בלונדע בחורים האָבען זיך אויף אַ ספּאָרטישען אופן בעקאַנט מיט צוויי פֿרעמדע מיידלעך, וועלען אין איינעם פֿערבערגען אַ צופֿריעדענעם אָבענד אויפ'ן אייז־ראַנד און וועלען זיך נאָכדעם צו־געהן און, קאָן זיין, אַז זיי וועלען זיך קיינמאָל מעהר ניט בעגעגענען, אָדער זיי וועלען אָפּמאַכען זיך צו טרעפֿען דאָ נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, ביז זיי וועלען נאָכדעם נעהמען „ארויספֿאָהרען” צוזאַמען. — — —

ברוך'ן איז דער פֿאַל זעהר געפֿעלען. קען זיין, אַז אָט אויף אַזאַ אופֿן האָט זיך אַמאָל חנה בעקענט מיט מאַקס'ן; זי האָט דאָך איהם דער־צעהלט, אַז זיי האָבען זיך געטראָפֿען אויפ'ן אייז — — — און — — — און נאָכדעם האָבען זיי זיך אויפֿגעהויבען און זיינען אוועקגעפֿלויגען. — און פֿליהען — — — אָט זיינען זיי ביידע; האַלטען פֿאַר זיך געשלאָסען די הענד, ווי אין טאַנץ. ווי שעהן עס נעהמט זי אָרום איהר ווייסער, וואָלענער סוועטער! ווי רויט צופֿלאַמט זיינען איהרע ווייסע באַקען! און ס'בלישטשען מיט פֿרישער פֿייכקייט איהרע ווייטע אויגען. עטליכע טונ־קעלע האָר האָבען זיך אַרויסגעשלאָגען איבער'ן שטערען פֿון אונטער איהר ווייסען, פֿוטערנעם הוט און זיינען בעדעקט געוואָרען מיט ווייסען פֿראָסט. — חנה!! און ס'אַרא קלוגע, שלאַנקע בעוועגונגען זי מאַכט דאָס! — — — גליטשער קוקען זיך אום, און לאָזען זיך נאָכ'ן פּאַרעל: פֿערלויפֿען אויף־צו־פֿריהער און בלייבען אויף אַ ווײַלע הינטען; פֿערלויפֿען פֿון רעכטס, פֿערלויפֿען פֿון לינקס, און עס שווינדעלט אין די אויגען דאָס בלאַנקע שטאָל פֿון אונטער אַלעמענס פֿיס, וואָס שלייפֿען אַרום איהר מיט אַ מאָד־נעם געדודער דאָס יונגע, קרעפֿטיגע אייז, און דאָס אייז לאָזט פֿון מאָל־צו־מאָל אַרויס מורא'דיגע קלאַנגען, ווי עס וואָלט זיך דאָרט און דאָ אין שטיקער שפּאַלטען, אָדער פֿער'כשופֿ'טע, שטילע, ווי עס וואָלטען פֿלוצלונג ערגעץ ביי אַ פֿידעל־שפּיעלער סטרונעס פּלאַצען. — — —

ברוך'ן טהוט דאָס הנאה, און אויך ער נעהמט אַן אַנטהייל אין דעם צולאָזטען געלויף, ווי אויך ער וואָלט צום ערשטען מאָל „דאָס מיידעל אין דעם ווייסען סוועטער” דערזעהן — — — און אָט האַלט ער שוין לענגער ניט אויס, פֿערלויפֿט פֿון לינקס, און הייסט זיך געבען איהר פֿרייע האַנד, און — מען לאָזט זיך אין דרייען.

באַלד ווערט ער קאַפּריזנע, ווי אַ צופֿעסטשעט קינד: — מאַקס זאָל

געהן אויף דער זייט און ער אויף יענער, און האָט גלייך חרטה און בייט זיך אָפּ צוריק — — — און אָט פאַלט איהם איין, און אין מיטען לויפט גיט ער זיך מיט אַ מאָל אַ שטעל אָפּ, אַזוי אַז זיי שלאָגען זיך אַלע צונויף און פאַלען.

און זיי גיבען איהם אַלץ נאָך, פערגיבען איהם אַלעס. נאָך מעהר, — זיי בלייבען גליקליך, צופריעדען פון אַלץ, בעזונדער זי. — — —

— מיין גאָט, ווי צולאָזען איהר זיינט דאָס היינט! וואָס איז דאָס מיט אייך?! — זאָגט זי און לאַכט צופריעדען.

— אויף מיין וואָרט, ער איז היינט פּשוט משוגע! — צושרייט זיך מאַקס. — האָסט געהערט אַזוינס! מילא, איין מאָל אַ חכמה!

— נעווער מיינד! אונזער ברוך איז אָלרייט! גערעכט — אַז הוליען איז הוליען! און זי קוקט דערביי שעלמיש, קוקט דאַכט זיך מיט אין גאַנ־צען איהר שלאַנקען לייב, מיט איהרע ברוסטען, מיט אין גאַנצען איהר פערצאַפּעלטער נאַקעטקייט. — — —

— נו, אַלזאָ, רב ברוך, געננג! אַצינד זייט שוין אַ מענש — — — גוט! — — און זי דערלאַנגט איהם איין האַנד, מאַקסען די צווייטע און שטעלט אַרוים אויף־צו־פריהער איהר ברוסט, בויגט אונטער אַ פוס און הויבט אָן:

— איינס, צוויי! איינס, צוויי! שטאַרקער!! איינס, צוויי! איינס, צוויי! און עס זעהט אוים: זי איז אַ ווייסער פויגעל, און זיי — איהרע צוויי שווארצע פליגעל. — — —

און עס שוועבט דער פויגעל אין דער בלויער נאַכט, צווישען ווייסע בערג און שטערען און שרייט: איינס, צוויי! איינס, צוויי! ווערט ווילד און שרייט: איינס, צוויי! איינס, צוויי! ווערט צורייצטער, ווילדער און צושרייט זיך: איינס, צוויי!! איינס, צוויי!! שטאַרקער! שטאַרקער! ס׳ארא פראַסט! או־ר־הו — הוך! — וואָס איז מיט דיר, פויגעל? ווייסער, גוטער פויגעל? און דאָס אייז אונטער די פים האַרטעוועט זיך, שטאַרקט זיך, וועט, דאַכט זיך, באַלד פּלאַצען פון שטאַרקייט.

און דאָ און דאָרטען ברענען אויפ׳ן אייז־רונדע רויטע פייערלעך — אויף צו דערצעהלען, אַז יענע פּלעצער זיינען געפּעהרליך. — קוקען די פייערלעך, ווי רויטע וואונדען, פון וועלכע עס ציהען זיך בלוט־רויטע פּאַ־

סען איבער׳ן גרינליכען אייז — — — ברוך הויבט אָן פיהלען חנה׳ס האנד דורך די הענדשקעס. — ס׳ארא האנד! סארא האנד! — — —

ווארפט ער אָפּ פערביטערט די האנד, דרעהט זיך ארוים פון זיי, גליטשט זיך אָפּ אין א זייט צום ברעג און בלייבט דאָרט אליין... בערג און בוימער — — — ווייסע עלעקטרישע לאָמפּען, וואָס בלענדען דעם ווייסען שנעע ארום — שווארצע שטאַמען מיט נאַקעטע צווייגען, וואָס ציהען אוים זייערע שאָטענס ברייט און לאַנג איבער׳ן צוקרעלטען אייז, אונטער די פיס פון די גליטשער; אָט דאָרט לויפט וואָס אריבער פון איין בארג צום צווייטען, — א הינטעל? — — — און א לאַנגער בלויער שאָטען לויפט איהם נאָך איבער׳ן קלאָרען שנעע... אָט איז דאָס שוין אויפ׳ן צווייטען בארג. עס פערשווינדעט. און ווידער שא. — ווידער בוימער, ווידער ווייסע בערג און בלויער רוים, און ווייטע פייערלעך, און א גערויש, ווי מען וואָלט אויף שטייגערנע רעדער ברייטע און לאַנגע מעסערס שארפען — — — און אָט דערהערען זיך קלאַנגען פון א שטאָדט-זייגער: באַ־אַ־אַם; באַ־אַ־אַם — — — און עס צוקאָט־שען זיך, עס צוטראָגען זיך די קלאַנגען, צושווימען זיך אין דער פראָסטיגער לופט, באָדען זיך, טוקען זיך — באַ־אַ־אַם! באַ־אַ־אַם... — און אָט לאָזען זיי זיך אראָפּ, לעגען זיך ,אוים אויפ׳ן שנעע, קיילעכדיגע, רויטע — — — און זיי קוקען צונליהט אין דער בלויער וועלט: באַ־אַ־ם! באַ־אַ־אַ־ם! — — און אָט פערגעהען זיי זיך, בע־האַלטען זיך שטיל אוים אינ׳ם טיעפען שנעע, נאָר די לופט געדענקט נאָך לאַנג — באַ־אַ־אַ־ם! באַ־אַ־אַ־ם — — — — !

און אין הארצען נעהמט זיך צינדען פייער! עס ווערט איהם מיט א מאָל אזוי באַנג. — כאָטש רייס ארוים דאָס הארץ און שליידער דאָס אין ווייסען שנעע אריין! און זאָל אויפ׳ן שנעע שטעהן דער רויטער פלעק, און זאָל ער רייצען און שרייען: פייער, פייער!.. — — — און דער טונקעל-בלויער הימעל איז פערשאָטען מיט גאַנצע קופּעם שטערען, און זיי קוקען אלע אראָפּ אזוי אָנגעשטעלט, אז עס פיהלט זיך ווי אָט, אָט... אָט־אָט, און עס נעהמט רעגענען מיט שטערען... און דער ווייסער שנעע ווערט פעררעגענט מיט שטערען — — —

ער דערמאָהנט זיך:

— ווי האָט איהר דאָס אויפגעכאַפּט אָט דעם בחור, חנה?

— מיר האָבען זיך געטראָפען אויפ'ן אייז.
— אזוי!...
— וואָס אזוי?
— גאָר ניט!...

און חנה'ן האָט א קלונג געטהאָן דער „גאָר ניט". ער געדענקט נאָך, ווי זי האָט צועפענט איהרע בלויע אויגען... און באַלד האָט זי די אויגען צועפענט ברייטער... און נאָכדעם — א קלוגער קוק פון אויבען־אראָפּ און אן ענטפער: — הו־הו!!! — — — —

פון הימעל רייסט זיך פּלוצלונג אָפּ א גרויסער שטערען און לאָזט זיך מיט אמאָל אראָפּ פאר ברוך'ס אויגען, ווי א צורייצטע, ווייס־צו־גליהטע שלאַנג.

ברוך ציטערט אויף און דערפיהלט א ריס אין הארצען און, דאכט זיך — א ביטערקייט אין נאָז. און נאָך איידער ער קוקט זיך אום, גיט וואָס, מיט א מאָל, א שרעקליכען קלאַפּ! — — — —

— פּף — פּפּפּאַף! — עס דערהערט זיך א מורא'דיגער גערודער, און א רעווע ווי פון א ווילד־צורייצטען לייב — — — — אויף איינעם פון די ווייטערע בערג שפּרינגט מיט א מאָל ארויף א שווארצער לאָקאָמאָטיוו. א ווייסער שיין פון א רעפלעקטאָר לויפט צושראָקען פאר'ן לאָקאָמאָטיוו, פון קוימען זעצט א ווייסער רויך מיט שטיקער דיקע, גאָלדענע פלאַמען — שווארצע וואַגאָנען; ליכטיגע פענסטער; פּנים'ער טאַנצען, שפּרינגען — — — עס האַלט זיך איין וואַגאָן אן אנדערען, איינער אן אנדערען אין א צוצווינגענער, לאַנגער קייט, און איבער זיי פליהט און קנייטשט זיך א ווייס־גרויער, מיט גאָלד־געמישטער פּאַס פון קוימען'ס האסטיג־שלאָגענדען רויך, און אָט גיט זיך די ראַשיגע קייט מיט'ן פּאַס רויך א שליי־דער אהער, אהין — — — — עס דערהערט זיך ווידער אן אויפטרייס־לענדער רעווע און — — — עס בלייבען צווישען די נאַקעטע ביימער בלויז עטליכע ווייסע וואָלקען רויך. — און ברוך צושמייכעלט זיך פון די איבערגעבליענע וואָלקען רויך. — — —

— קאַלט. וואָס, צום טייוועל, האָב איך זיך דאָ אוועקגעשטעלט! זיינע גליטשערס זיינען צוגעפרוירען צום אייז.

ער רייסט זיך אָפּ, לאָזט זיך צוריק אריין צווישען די גליטשערס. ער איז אויסגערוהט און וואָלט וועלען לויפען, אנטלויפען פון זיך אליין;

צויאָגט ער זיך שנעל און שנעלער, און דערפיהלט באַלד יענע גוטע וואַ־רעמקייט. — ווידער בריהט דער פראָסט זיין צופלאַמטען פנים, ווידער אָטהעמט זיך מיט חשק און כח. און ער סטאַרעט זיך צו האַל־טען נאָר צווישען פרעמדע, קוקט אויף פרעמדע פּאַרלעך, אויף פרעמדע מיידלעך — — — באַלד אָבער נעהמט ציהען אַן אַנדער ווינט. עס ווערט לינדער, און עס נעהמען פאַלען פּוכקע, ווייסע שנייען — — —

„דאָס האָט מיין גליקגילטיגער פעטער־שנייער זיך גענומען שפּרייטען זיין נעץ", — גיט ברוך אַ טראַכט, און עפּעס מיט אַזאַ געפיהל, ווי ער וואָלט דאָס אויסגעשריען הויך, אַז אַלע זאָלען דאָס הערען און זיי גע־וואָרענט:

„היט זיך פאַר מיין גלייכגילטיגען פעטער שנייער! דאָס איז דער פעטער שנייער!"

די גליטשערס נעהמען זיך יאָגען פלייסיגער און ווערען אַלץ מעהרער פערפּלאָנטערט אין דער ווייסער נעץ. עס ווערט שווער צו זעהן עטוואָס ווייטער פון זיך — — — לויפסט, לויפסט, און פון דער ווייסער נעץ איז זיך ניט אַרויסצורייסען! — — —

די שנייען, דאַכט זיך, בעפאַלען ברוך'ן:

„ברוך! דאָס, וואָס דו האָסט געוואָלט האָבען, פון וואָס דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט, וואָס מען האָט ביי דיר צוגענומען, בלייבט אויף אימער און אייביג דיינס. עס לעבט, וואַקסט און צובליהט זיך אַלץ ליעבער און שעהנער, פאַר דיר.

„זיי ווייט — זיי גלייכגילטיג".

„קורצזיכטיג, נאַריש איז די ליידענשאַפט".

„מיר שנייעלעך, מיר — דאָס געשפּין פון דיין בלאַסען, גלייכגיל־טיגען פעטער־שנייער...

ברוך'ן אָבער האָט דאָס ווידער גענומען טראָגען צו חנה'ן... און אויפ'ן וועג, זי זוכענדיג צווישען דעם געוועב פון שנעע און מענשען, דערמאָהנט ער זיך: „און ווי זי האָט דאָס היינט אין דער פריה אויסגע־מיטען, אַז ביילקע זאָל גאָר ניט וויסען, אַז היינט פאָהרען זיי זיך גלי־טשען! — — — און אַט דאָס פּאַסיקל איבער איהרע צייהן — — — אַך, חנה, חנה!

ער האָט זיי געטראָפען וואַרטענדיג:

— האַלאָ, ברוך! זעה נאַר, אַט איז ער דאָך, דיין פערלאָרענער.

— וואו זיינט איהר דאָס פערפאַלען געוואָרען?

— אַ צום טייוועל! ווי דער שנעע פאַטשט אין די אויגען אריין!

— און דער הימעל איז כמעט אין גאַנצען לויטער! — — —

— ס'האָט דער ווינד, מן הסתם, ערגעץ אָפּגעריסען אַ כוואַליע שנעע און טראָגט זיך מיט איהר אַרום.

— און ס'קאָן נאָך לאַנג אַזוי אָנהאַלטען?

— עס וועט באַלד אַריבערפליהען. אָט, עס ווערט שוין שיטערער.

— און דאָס אייז איז דערווייליע געוואָרען ווי בעשמירט מיט בוימעל!

— איך האָב בעסער ליעב, ווען דאָס אייז איז טרוקען. דאַן הערט זיך געזונטער, ווי פיס שניידען אַזוי געשמאַק דאָס אייז — זאָגט ברוך.

— און דערביי וואָלט נאָך געפּאַסט, — כאַפּט אונטער חנה, — אַז איהר זאָלט נאָכמאַכען מיט'ן צונג: הוררה, הוררר! — — —

אַזוי זיינען זיי אָפּגעשטאַנען אַ ווייליע, און ס'האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט געווען אַ פעלדמאַרשאַל. זיי — ברוך, מאַקס און נאָך אַ פּאָר אַנדערע בעקאַנטע, זיינען איהרע פליגעל־אַדיוטאַנטען, מיט וועלכע זי וואַרפט זיך גוטמוטהיג איבער מיט אַ וואָרט. — און זי איז אַזוי גוט, אַז זי קלינגט פאַר זיי אויך אויס, פון מאָל צו מאָל, איהר כשופ'דיגען: כאַ־כאַ־כאַ און כאַ־כאַ־כאַ! און דאָס אייז־פעלד פאַר זיי איז פול מיט בע־וועגונג, מיט טומעל און געזאַנג:

שרייענדיג, רעדענדיג און זינגענדיג טראָגט מען זיך אום אין פער־שיעדענאַרטיגע פיגורען.

מענשען יאָגען זיך, פאַלען און שפּרינגען באַלד ווידער אויף, טרייס־לען פון זיך אָפּ דעם ווייסען שטויב און לאָזען זיך ווידער. — — —

און אָט דערזעהט ברוך, ווי דער לאָק האָר, וואָס האָט זיך ארויסגע־שלאָגען איבער חנה'ס שטערען, איז פערשנעעט, און אַ כוואַליע בלוט שלאָגט איהם צו צום האַרצען. די ליפּען רייסען זיך צו די שנעעלעך פון אָט דעם לאָך, אָדער כאַטש איהם אָנגעהמען מיט דער האַנד און איהם פערלעגען אונטער'ן אויער.

— פאַר וואָס טראַמפּלען זיך ביי אייך די האָר? — פרעגט ער, זיך איינהאַלטענדיג.

— וואָס איז? איהר ווערט שוין נערוועז? — פרעגט זי און צור־שמייכעלט זיך מיט איהר שמייכעל. — — —

און אַט בויגט זי זיך צו צום ברעג, נעהמט אָן אין האַנד אַ ביסעל פרישען שנעע, פעררייסט דעם קאָפּ ארויף און נעהמט זיך שיטען דעם שנעע אין מויל אריין. און בשעת זי שיט דעם ווייסען שנעע אויף'ן רויטען, צושפּרייטען צונג, ציהט זי זיך אַזוי קלוג, ווי זי וואָלט געוואַקסען ארויף, אינ'ם שיין פּונ'ם עלעקטרישען לאָמפּ, וואָס פאַלט אויף איהר פריש־ווייסען פּנים און צייכענט אויס אַ גרויסע, שיינענדע ראָד ארום איהר און ארום זיי אַלעמען. און דערביי האַלט זי די אויגען נאָר אַ ביסעל אָפען און שמייכעלט. — — —

מאַקס לויפט צו צו איהר:

— נו, פרעג איך דיך, חנה, איצטער, אַז דו ביזט אַזוי צוהיצט. נו וואָס, אדרבא, זאָג שוין דו, ברוך, וואָס? — — —

— נאַ דיר אויך אַ ביסעל און זיי ניט אין כעס! — רופט זי זיך אָפּ און טראָגט צו אַ האַנד מיט שנעע צו מאַקסעס מויל.

דער עולם צושמייכעלט זיך. עפּעס אַ פרעמדער בחור, וואָס שטעהט ניט ווייט פון זיי — ווייזט אויס, צוליעב חנה'ן — צולאַכט זיך גאַנץ הויך. חנה קוקט זיך אום אויף דעם פרעמדען — — —

— אָה! איהר ווילט אויך אַ ביסעל?! — פרעגט זי ביים פרעמדען, זיך דערביי אויסציהענדיג, ווי זי וואָלט געשטאַנען ניט אויף איהרע גליי־טשערס, נאָר אויף אַזעלכע מין פויגעל־פיס. — — —

— אָה! געווים! — זאָגט דער בחור, צוקומענדיג נעהנטער. — אָבער איך וויל ניט „אַ ביסעל", נאָר אַ גאַנצען „לאָט".

— מיין מאַן אָבער האָט שוין צוגענומען אין גאַנצען, — זאָגט זי, אָנווייזענדיג אויף מאַקס'ען.

דער בחור „פערשטעהט", אַז דאָס וואָרט „מאַן" איז בלויז צוליעב „שפּאַס", און ספּאָרטיש שמייכלענדיג לויבט ער זי פאַר דעם געלונ־גענעם שפּאַס — — — און באַלד דערויף לאַדט ער זי איין:

— קומט, לאָמיר כאַפּען אַ לויף.

ברוך'ן איז דעם ספּאָרט'ס וואָגען דוקא געפעלען, נאָר ער האָט עפּעס

קיין חשק ניט, אַז די קאָמפּאַניע זאָל זיך נאָך פערגרעסערען, דרעהט ער זיך אוים און זאָגט צו איהם שמייכלענדיג:

— סעי, קיד, מיר דאַכט, אַז דיין מאַמע זוכט דיך דאָרטען...

דער בחור קוקט זיך ארום, אַז ער האָט ניט געטראָפען... ער ענט־פערט ברוך'ן מיט אַ שמייכעל, און שמייכלענדיג שרייט ער אוים צו חנה'ן:

— גוד־באַי! — און טראָגט זיך אָפּ.

דער עולם צולאַכט זיך. חנה ענטפערט איהם זיין „גוד־באַי" און שרייט איהם נאָך לאַכענדיג. — זי ווינשט איהם, אַז ווייטער זאָל דאָס איהם בעסער גליקען!

פאר'ן אוועקגעהן ווערט דער גליטש־פּלאַץ ליעבער, בעט זיך ממש ביי יעדען: — נעהם כאַפּ אריין נאָך אַ גליטש! נאָך אַ מאָל גליטש זיך דורך דעם גאַנצען ראנד! גוט? — טהו עס נאָך אַ מאָל! — אַ? — צו דער פראָסט וועט דען נאָך לאַנג אָנהאַלטען? און ביז מען דערלעבט זיך דאָ צו אַזאַ פראָסט — — — קום, אָט אין יענער זייט, צו די בוימער — דאָס אייז איז דאָרט אַזוי גלאַט — בלויז אַ צוויי־דריי שטאַרקע בעווע־גונגען און נאָכדעם טראָגט דאָס שוין אליין — ס'איז אַנטקעגען ווינט? נו, איז וואָס? — עס איז דאָך נאָך בעסער, העלדישער! און דערפאַר צוריק־וועגס טראָגט דאָך דאָס ווי אויף פליגלען. — — —

דאָך ווערט דער עולם שיטערער, מען מוז מאָרגען פריה אויפשטעהן, און די פים ווערען זיין שווער. און עס ווערט אַלץ לעדיגער, פוסטער און דעם ווינט ווערט פון דעם אַלץ גראַמער, היימליכער, און ער נעהמט זיך אָפּקעהרען דעם שנעע פון אייז, קעהרט ווי מיט ברייטע ווייכע בע־זימער. עס הויבט זיך אויף אַ שטויב און טראָגט זיך מיט אַ לייכטען בייזער. — — —

און אָט האָט ערגעץ אַ פּאָליסמאַן צונעלעגט זיין פייפעל צום מויל און ארויסגעלאָזען אַ לאַנגען פייף. דער פייף האָט זיך אַ צוויי, דריי מאָל צובראָכען און איז נאָכדעם ווידער אוועק גלייך. און באַלד האָבען אויך אַלע אַנדערע פּאָליסלייט, וואָס אויף דער וואַך ארום אייז, גענומען פייפען. עס האָט זיך צוטראָגען אַ טומעלדיג פייפען אין דער נאַכט און האָט

זיך גענומען ציהען איבער אַלעמענס קעפּ און געשמיסען ווי מיט בייטשען:

— אהיים! אהיים א־א־אהיים!!!

דער עולם איז געוואָרען ווילד, צושראָקען און זיך גענומען מיט אימפּעט ארייַנכאַפּען נאָך און נאָך א ראַנד. האָט ברוך אָנגעכאַפּט חנה'ן ביי די היפּטען און א קאָמאַנדעווע געטהאָן: א קייט! שנעל! האָט מאַקס זיך אָנגעכאַפּט אָן ברוך'ן פון הינטען, אָן מאַקסען זייערער א בעקאַנטער, אָן דעם בעקאַנטען נאָך אָן אַנדערער, און אַזוי האָט מען זיך אַלע אינאיינעם א לאָז געטהאָן איג'ם לעצטען, אינ'ם שנעלסטען לויף.

קאַפּיטעל 16.

דער זאַל, וואו דער באַל איז פאָרגעקומען, איז איינער פון די גרעסטע אין ניו יאָרק. אָפט קומען דאָרטען פּאָר פערשיעדענע אויסשטעלונגען, און עס קען זיין, אז איבער דעם האָט דער זאַל קיין סופיט ניט און ער הויבט זיך פון די פּיס ביז'ן הויכען רונד־געבויגענעם דאַך, וואָס איז געמאַכט פון מאַטען גלאָז, דורך וועלכען דער גרויסער הויכער זאַל ווערט ביי טאָג אָנגעפילט מיט הימעל־ליכט.

איצט אָבער זיינען הויך איבער אַלעמענס קעפּ פּערצוויגען טעפּיכער פון פערשיעדענע פאַרבען און פערשיעדענע געזעצטע קוויטען. איין טעפּיך איז אָפּגעטהיילט פון צווייטען אזוי, אז צווישען איינעם און דעם צווייטען זיינען געבליעבען ברייטע פּאַסען לעדיגער רוים, און דער לעדי־גער רוים האָט אויך אָנגענומען דאָס אויסזעהן פון א פערשפּריטונג...

דער טאַנץ־פּלאַץ איז פערשטראַהלט מיט א שאַרף־ווייסען עלעק־טרישען ליכט. און די פּנים'ער און די פערשיעדען־פאַרביגע, עלע־גאַנטע און קלוג־גענייהטע דאַמען־קליידער, די שוואַרצע מענער־קליי־דער און זייערע כשופ'דיג־ווייסע פריש־געפּרעסטע העמדער, זייערע גלאַנ־ציגע שיך, — און זייערע אַלעמענס שמייכלען שווימען אום אין ליכט, נעהמען אין זיך אריין און שלאָגען פון זיך אָפּ דאָס ליכט אויף פערשיע־דענע אופנים... צעהנדליגע און צעהנדליגע פּאָרלעך הויבען זיך אויף די שפּיץ פינגער, בויגען זיך און דרעהען זיך, נעהמען זיך אַרום און צו־וואַרפען זיך, שווימען און טאַנצען אין ליכט... און ביי די מראַמאָרנע זיילען, וואָס זיינען צושטעלט רונד אַרום דעם גרויסען טאַנץ־פּלאַץ, שטע־הען טויזענדער מענשען אין א בונט־פאַרביגען ראָד און קוקען אויף די צאָהלאָזע טאַנצענדע פּאָרען, אויף זייערע קליידער, אויף זייער טאַנצען, אויף זייער האַלטען זיך און אויף די הונדערטער קלאָרע אויגען, וואָס לויכ־טען ווי בלויע און שוואַרצע פינקלענדע שטערען אין דער אונענדליכער ליכטיגער ווייסקייט... און אזוי קוקען טויזענדער אידישע אויגען אויף

אידישע אויגען און ווערען פערגאַפּט, און צופּעפּנען זיך נאָך ברייטער און צושייען זיך נאָך העלער און ליכטיגער — — — און דער אָרקעסטער גיסט פון זיך אַלץ נייע און נייע כוואַליעס טענער אונטער די פיס, און די טאַנצענדע הויבען זיך אויף די כוואַליעס פאַר־ווייז, וויעגען זיך, שפּיעלען זיך און גליטשען זיך איבער זיי. און אָפט נעהמען זיי זיך אויף זיי טאַנ־צען ווי אויף פייער, ווי אויף הייסע קויהלען — — — און די כוואַליעס נעהמען זיך אָן מיט פאַרפומען, מיט וואַרעמקייט פון לייבער, מיט פאַרבען פון די קליידער, מיט׳ן גלאַנץ פון טויזענדער און טויזענדער בליקען און ווערען מיט אַמאָל אַזוי גרויס, אַז די טאַנצענדע ווערען פון זיי אינגאַנצען פערטרונקען. דאַן נעהמען זיך די פאָרלעך פעסטער אַרום, ווי זיי וואָלטען זיך וועלען ראַטעווען, ווי זיי וואָלטען זיך געזעגענען... און לאָזען זיך גראַציעז אַראָפּ צו דער ערד, נאָר די כוואַליע גיט זיי אָבער מיט אַ מאָל אַ הויב אַרויף, און זיי ציהען זיך אויס, טהיילען זיך ערשטוינט פאַנאַנ־דער און כאַפּען זיך באַלד ווידער אָן פאַר די הענד. און הונדערטער פּאָר־לעך נעהמען זיך טאַנצענדיג טראָגען איינע נעגען די אַנדערע און מישען זיך און בייטען זיך און רייכען זיך פרעהליך די הענד, און אָט פלעכט זיך פון זיי אויס אַ גרויסער, בונטער ראָד — — — אַ ראָד פון שעהנע אויגען, אַ ראָד פון שעהן און רייך געקליידטע מענער און פרויען, אַ ראָד פון שעהנע הענד, אַ ראָד פון שעהן־טאַנצענדע פיס, און דאָס טאַנ־צענדע ראָד ציהט זיך און דרעהט זיך ווי אַרום אַ קעסעל־גרוב. און באַלד נעהמען זיך גיסען גאָר אַנדערע טענער. דאָס ראָד ווערט גלייך צוריסען. עס ווערט אַ נערוועזער טומעל פון טענער, וועלכע נעהמען זיך ווילד דרעהען, און דרעהענדיג נעהמען זיך די טענער מיט פערשיעדע־נע בייגונגען און ווענדונגען אַרומיאָגען אין איילעניש, און די מענער כאַפּען אויף זייערע פּאָרען און נעהמען זיך אַלץ שנעל און שנעלער אַרומ־טראָגען איבער׳ן זאַל, און עס ווערט אַ וויכער פון מענשען און פּנים׳ער, פון קליידער און פאַרבען. און שטעהט וואו אַ בחור נעבען אַ מיידעל און שמועסט מיט איהר וועגען אַ יום טוב׳דיגען צו אַפילו וועגען אַ וואָכעדיגען ענין, איז ווי נאָר ער דערהערט אָט דעם צורייצטען טומעל פון טאַנץ, פערגעסט ער איהר פלוצלונג צו ענטפערען אויף איהר שאלה, זיין האַנד גיהט זיך אַ ציה צו איהר טאַליע, איהר האַנד צו זיין אַקסעל און זיי וואַרפען זיך אַריין אין טאַנץ. און שטעהט וואו אין אַ זייט אַ

מאַן מיט אַ פרוי, קומט צו זיי אונטער דער וויכער פון טאַנץ, ווערען זיי מיט אַ מאָל אויפגעציטערטער, אינגער; עפּעס שווימט פון זיי מיט אַ מאָל אַוועק און עפּעס שווימט צו זיי גלייך צו און נעהמט זיי אַרום און וואַשט זיי מיט אַ שעהמעוודיגער רויטקייט, צינדט אָן זייערע אויגען מיט אַ וואַרימען גלאַנץ, און זיי נעהמען זיך אַרום, ווי גאַר, גאַר אַ מאָל... און זיי וואַרפען זיך אַריין אין טאַנץ.

בינעם איז דעם גאַנצען אָבענד אַרומגעלאָפען פערביטערטער און נערוועזער ווי אַלע מאָל: — צו פיעל זיינען געווען די בעלנים, וואָס האָבען זיך אָנגעשלאָגען צו טאַנצען מיט ביילקען, און כמעט יעדער ספּאָרט, וואָס האָט זי איינגעלאַדען צום טאַנץ, איז צוגעקומען מיט אַ טענה, אַז זי קומט איהם דעם טאַנץ, אַז זי האָט דאָס איהם צוגעזאָגט נאָך צוריק מיט אַ מאָנאַט אָדער צוויי, ווען ער האָט זיך מיט איהר געטראָפען דאָרטען און דאָרטען; און אַנדערע ווידער האָבען געמאָנט, אַז דאָס קומט זיי נאָך פון לעצטען באַל און אַז זי מוז אָפּצאָהלען איהר חוב. און ביילקע האָט מיט זיי אַלעמען פרעהליך גערעדט און פרעהליך־לאַכענדיג זיך געפּרואווט דערמאָהנען אָן זייערע טענות, און ערשט נאָכ־דעם יעדען פון זיי מיט אַ פול־דייטיגען געלעכטער אָפּגעשיקט:

— שטעלט זיך אין דער ליין!

ביילקע איז דין, כמעט קינדיש, אָבער דאָך רייצענד־שעהן געבויט, און איהר טאַנצען איז אַלע מאָל לייכט, לופטיג. און ווען דער טאַנץ־פּלאַץ ווערט צו געדיכט, קאָן זי זעהר קלוג און לייכט באַלאַנסירען, אויס־מיידען שטערונגען, פון מאָל צו מאָל זיך אַ ציה טהאָן, זיך לייכט אַרי־בערבויגען איבער דער האַנד פון איהר קאָמפּאַניאָן, אָדער זיך צוטוליען, זיך כמעט אָנקלעפּען אָן איהר קאָמפּאַניאָן...

און דערצו האָט נאָך ביילקע'ן זעהר שעהן געפּאַסט דאָס שוואַרצע, סאַמעטענע קלייד, און דאָס וואַסער פון דער וואַנע, וואָס זי האָט ניט לאַנג גענומען, האָט איהר פון מאָל צו מאָל געמאַכט פיהלען די אייגענע הויט אויפ'ן לייב, ווי די הויט וואָלט געוואָרען אַ גאַר נייע, אַ נאַר וואָס אַנגעצויגענע. — — — און זי האָט כמעט אַליין געזעהן, ווי זי בליהט, ווי זי וואַקסט אונטער יענעם'ס בליקען. — — —

נאָר בינעם האָט פון איהר געהאַט צרות.

ווי נאָר ער האָט זיך מיט איהר געטראָפען, נאָך ביי איהר אין צימער, האָט זי איהם ביי די ערשטע עטליכע ווערטער געפרעגט:

— ברוך וועט זיין אויפ'ן באַל?

— געווים וועט ער זיין! — האָט ער געענטפערט.

און איצט האָט זי זיך צו איהם דעם גאנצען אָבענד פערהאַלטען עפּעס אַזוי נערוועז — אָט איז זי נעבען איהם, און באַלד בלייבט זי ניט — — — און זוכען זיי זיך וויעדער אויף, פרעגט זי איהם גלייך מיט אַ פערדעכטיגען שמייכעלע:

— נו, וואו איז דאָס אייער ברוך? — — —

פּונקט ווי זי וואָלט איהם חושד געווען, אַז ער האָט זי דאָס איבער עפּעס אַ סיבה אומיסטען אָפּגענאַרט.

און קיין איין טאַנץ האָט זיך איהם נאָך ניט איינגעגעבען אויסצו־טאַנצען מיט איהר ביז צום סוף.

און ניט נאָר זי, נאָר איבעראַל, וואו נאָר בינעם האָט זיך געדרעהט, וואו נאָר ער האָט זיך געשטעלט, האָבען זיך באַלד געפונען פרעגער:

— וואו איז ברוך?!

— וואָס? ברוך איז נאָך ניטאָ?

— ברוך איז נאָך ניט געקומען?!

— וואָס איז דער מעהר מיט ברוך'ן?

און די מעהרסטע פון די פרעגער זיינען אַלץ מיידלעך און פרויען, און זיי פרעגען עפּעס אַלע מיט דעם טאָן פון ביילקע'ס טענה, און בינעמ'ען האָט זיך גענומען דאכטען, אַז ביילקע שיקט זיי דאָס אַלע אָן אויף איהם...

און אָט קומט אָן ביילקע מיט נחום'ען אונטער'ן אָרם. נחום ווענדט זיך גלייך צו בינעמ'ען מיט אַ גאַליגען געלעכטער:

— וואָס־זשע, אייער ברוך'ן שטעהט שוין גאָר איינגאַנצען ניט אָן צו ווייזען זיך צווישען אונז? צי ער האָט נאָך אפשר איינמיסטען אויף היינט אָבענד אַראַנזשירט אַ מיטינג פון זיינע „פרייע דערפער"? —

— ער האָט אויף היינט ניט קיין מיטינג, — ענטפערט בינעם, און מיט אַזאַ קלאַנג אין זיין שטימע, ווי ער וואָלט אין זיך דערשטיקען אַ געפעהרליך פייער.

— וואָס דען? — פרעגט נחום.

— אפשר האָט ער זיך אויסגעבראָכען אַ פוס, — ענטפערט בינעם האַרט און שאַרף.

און דאָ האָט מיט אַ מאָל אַ יאָג געטהאָן דער ווינטער פון טאַנץ און מיט אַ מין שטילען און שוועהר־ברויזענדען פייער זיך גענומען דרעהען אונטער די פיס. בינעם האָט גענומען קוקען אויף ביילקע׳ן. פון ווייטען אָבער האָט ער באַלד דערזעהן לעווינ׳ען, מיט וועלכען ער האָט זיך גע־טראָפען ביי ביילקע׳ן נאָך פאַר׳ן גיין צום באַל. און ער האָט בעמערקט, אַז אויך ביילקע האָט איהם דערזעהן... אָבער ווי נאָר ביילקע האָט דער־זעהן לעווינען און פערשטאַנען נאָך זיין שמייכעל, אַז ער געהט זי איינ־לאַדען צום טאַנץ, האָט זי זיך אַ נייג געטהאָן צו בינעם׳ען... און בינעם האָט גלייך אַרומגענומען איהר דינע סאַמעטענע טאַליע, און ניט קוקענדיג מעהר ניט אין נחום׳ס און ניט אין לעווין׳ס זייט, איז ער טאַנ־צענדיג אַוועק מיט ביילקע׳ן איבער׳ן זאַל, זיך געמאַכט אַ וועג צווישען עולם און איז אריין אינ׳ם פאַרביגען קאָך פון מענשען און טענער.

ווי נאָר ביילקע און בינעם האָבען דורכגעמאַכט אַ צוויי־דריי פיגור־רען, האָבען זיך פּלוצלונג און מיט אַ מאָל אויסגעלאָשען אַלע עלעקטרישע לאַמפּען און עס איז איבער׳ן גאַנצען זאַל געוואָרען שטאָק־פינסטער. די מוזיק אָבער האָט געהאַלטען די מענשען ווי פערכשופ׳ט אין טאַנץ, און באַלד האָט איבער אַלעמענס קעפּ אויסגעשאָסען אַ שמאָלער, ווייסער שיין פון אַ רעפלעקטאָר. דער שיין איז געלאָזט געוואָרען פונ׳ם אויבערשטען באַלקאָן און זיין שמאָלער עלעקטרישער שטראָם האָט פון אָנפאַנג דער־גרייכט די בלומיגע טעפּיכער, וואָס זיינען געהאַנגען הויך איבער אַלע־מענס קעפּ, און זיך גענומען שפּרינגען פון איין טעפּיך אויפ׳ן צווייטען, און אין דער טיעפער פינסטערניש האָבען די טעפּיכער הויך איבער אַלע־מענס קעפּ מיט אַ מאָל אויפגעבליהט און אויפגעבליצט מיט זייערע רייכע, אָריענטאַלישע בלומען און פאַרבען... נאָכדעם האָט זיך דער ווייסער שיין אַראָפּגעלאָזט צווישען די הונדערטער טאַנצענדע פּאָר, וואָס האָבען אָנגעפילט דעם גרויסען טאַנץ־פּלאַץ... אָט האָט זיין שיין אַרומגענומען בלויז איין טאַנצענדיגע פּאָר, און אָט עטליכע פּאָר אויף איין מאָל. און די פּאָרען האָבען אין דער פּלוצלונגער פינסטערניש גענומען אויסזעהן ווי ליכטיגע, לייכטענדיגע... און אַזוי האָט דער שטראַהלענדער פּאַס זיך

געגומען אַרומדרעהען צווישען די טענצער און זיך אויפגעזוכט אַלץ נייע און נייע פּאַרען. אַט האָט דער פּאַס דערגרייכט ביילקע׳ן און בינעמ׳ען און זיי האָבען זיך ביידע מיט אַ מאָל דערזעהן ליכטענדיגע, אויפגע־שטראַהלטע, און זי האָט זיך נאָך דערביי אָפּגעבויגען פון איהם, איבער זיין האַנד, איהם אָפּוועגדענדיג פון אַ פּאָר, וואָס האָט זיך געטראָגען אויף זיי. בינעם האָט זיך מיט אַמאָל דערפריהלט לייכטער, ליכטיגער. און איהר האָט ער דערזעהן פּאַר זיך, אַזאַ לאַנגליך־בויגיגע, אונענד־ליך שיינענדיגע, איהרע האָר, איהרע אויגען און דאָס שוואַרצע סאַמעטענע קלייד זיינען מיט אַ מאָל בלענדענד און שיינענדיג שוואַרץ געוואָרען און האָבען אַזוי שעהן אַרויסגעפּרעסט די בלאַסער געוואָרענע ראַזקייט פון איהר פּנים, פון איהר דעקאָלטירטען האַלז... און זי איז געוואָרען אַ דורכ־זיכטיגע... און איהרע שעהנע פיס און די שוואַרצע סאַמעטענע שיכלעך, און די שוואַרצע זיידענע זאָקען האָבען געטאַנצט אין ליכט... בינעם האָט פעסטער אַרומגענומען איהר טאַליע, זי צוגעצויגען צו זיך... דער שיין פון דעפלעקטאָר האָט מיט אַמאָל גענומען בייטען זיינע פאַרבען, ווי עטליכע פערשיעדענע פאַרביגע זונען וואָלטען זיך גענומען ראַנגלען צווישען זיך. די מענשען און זייערע קליידער האָבען אויך גענומען בייטען זייערע פאַר־בען און האָבען גענומען אויסזעהן ווי אַ געדיכטער ראַי פון טויזענדער פערשיעדען־קאָלירטע שמעטערלינגען — — — און בינעם האָט דערזעהן נעבען זיך ביילקע׳ן — אַט אַ רויטע, אַט אַ בלויע, אַט איז זי אַ גריגע און אַט אַ געלע, אַ גאָלדענע, אַט אַ הייס־ראָזעווע ,און אַט מיט אַמאָל ווידער דורכזיכטיג־ווייס און שטראַהליג־שוואַרץ, און אַלע מאָל אַזאַ בוי־גיגע, אַ לייכטע, אַ לופטיגע, — און ער האָט זיך פערלאָרען, האָט זי צי־טערדיגער, פעסטער אַ ציה געטהאָן צו זיך און זי אַ קוש געטהאָן.

האָט זיך ביילקע אַ דרעה געטהאָן, זיך אַרויסגעגליטשט פון זיינע הענד און איהם געלאָזט אין מיטען טאַנץ מיט צוויי ליידיגע הענט אין דער לופט.

קאַפּיטעל 17.

אויפ׳ן וועג אהיים פון גליטש האָט מען זיך גענומען וואַרפען מיט „קולקעס" שנעע.

אַט פליהט אַ ווייסער קנויל פון חנה׳ס האַנד און טרעפט ברוך׳ן גלייך אין פּנים אריין. לאָזט זיך ברוך נאָך איהר, יאָגט זי נאָך איבער דעם ווייס-געבעטען פעלד. די שווארצע פּאָלעס פון זיין לאַנגען ראָק צופליהען זיך ווי פליגעל. און זי אַנטלויפט, לאַכט און שרייט:

— ברוך! ברוך! מעהר ניט! אויף מיין וואָרט — ניט!

— אַז ווער דאַרף דאָס אייערע תירוצים?!

— ברוך!! אַה! הא־הא! — שרייט זי אוים שוין אין זיינע הענד.

— אַט איצט, בחור׳טע, וואַרט! — מיט איין האַנד האַלט ער זי פעסט ארומגענומען, מיט דער צווייטער נעהמט ער אָן שנעע און נעהמט איהר איינרייבען דאָס פּנים. זי וועהרט זיך, רייסט זיך פון איהם און טוליעט זיך און פרעסט זיך צו איהם... איהר לייב, דאַכט זיך, נעהמט מיט אַ מאָל גרעסער ווערען, צוואַקסט זיך אונטער זיינע הענד — — און זי רייסט זיך און שרייט צופריעדען, פערשייט. און מאַקס און זיינע בעקאַנטע שרייען צו פון דער ווייטענס:

— אַט אַזוי! גוט, גוט! הוראַ! הוראַ!

האָט ער זי אָפּגעלאָזט — — —

זי האָט זיך גענומען אָפּווישען דאָס פּנים, פערריכטען די, האָר אויפגעהויבען איהרע אויגען און זיך בעגעגענט מיט זיינע.

— געהט צום טייוועל! — האָט זי אָפּגעזאָגט מיט אַ בלומר׳שטען כעס און אַראָפּגעלאָזט איהרע לאַנגע ברעמען...

— איז צו וואָס דאַרפט איהר נאָך רויט ווערען?

— געהט צום טייוועל!...

— ניין, איך מיין גאַנץ ערנסט — — — וואָס פאַר אַ פּנים האָט דאָס? אַזאַ ווייסע נאַכט, און אויפ׳ן בלויען הימעל וואַלגערען זיך דאָך

איצט אַזוי פיעל פרישע שטערען און אַלע קוקען — — — און דאָרטען שטעהט דאָך מאַקס אַליין, אַזאַ געזונטער, שעהנער — — — נעהמט פּלוצלונג אַ ווייסע חנה מיט לאַנגע ברעמען און ווערט זיך רויט — — וואָס? — — — —

— ברוך!...

— וואָס איז?

עס בלייבט שטיל — — —

שנעעלעך פּאַלען, איינציגע, ווי צוגעצעהלטע.

דאָס הארץ איז ביטער פערקלעמט.

עס בענקט זיך.

וואוהין?

עפּעס ווילט זיך.

עפּעס ווילט זיך?

ס'ווילט זיך גאָר ניט.

גאָר ניט?

מאַקס און זיינע בעקאַנטע געהען אויף־צו־פריהער און שמועסען וועגען אייז, וועגען גליטש.

— אַך, איז דאָס געוועזן אַ גליטש!

— און אַזוי, כמעט אונגעריכט.

— נו, ווער וואָלט זיך דאָס געקענט ריכטען נעכטען, אַז היינט וועט פּלוצלונג ווערען אַזאַ אייז?

— אַזאַ אייז געדענק איך שוין ניט פון פאַר צוויי־יאָהרען אָן.

— אַ! דו מיינסט יענעם מאָל, ווען דער אייז האָט געפּלאַצט?

— יאָ. דו געדענקסט נאָך, ווי פּלוצלונג, מיט אַ מאָל, אין סאַמע „ראָש", אַז עס גיט ניט אַ שאָס, ווי פון אַ האַרמאַט: — טראַך!! און דאָס וואַסער גיט מיט אַ מאָל אַ פליוך אַרויס.

— און ס'איז געוואַלד! ס'איז קוויטשעריי עס איז געוואָרען! וואָס?...

— אַ געוואַלד! עפּעס אַ קלייניגקייט? איך אַליין האָב זיך דאָך אַזאַ טרייסעל געטהאָן, אַז איך האָב געמיינט, איך ווער אַ צושאָטענער.

מאַקס'ען אָבער נעהמט באַלד בויערען אין קאָפּ דער געדאַנק, אַז מאָרגען וועט חנה מן הסתם ווידער אויפשטעהן צו דער אַרבייט. און

וואָס איהר קען נאָר איינפאַלען! איצטער, אין אזא צייט, ווען דער קאָפּ איז אזוי דער'הרג'עט, פערגלוסט זיך איהר צו גליטשען, ס'איז דאָך פּשוט א בזיון פאַר לייט — — — נאָר פון דעסטוועגען, מן הסתם אז זי וויל אזוי, מן הסתם — — — איך וויים?

חנה און ברוך גע‌העָן הינטען און שווייגען שטום, נאָר איבער זייערע קעפּ טראָגען זיך רעיונות... טענות, וואָס טענה'ן זיך אליין:

— האָלסט נאָך אַלץ פון דיין „אונזער אונטערגאַנג"?

— יא.

— און וועסט טאָקע קיינמאָל ניט חתונה האָבען?

— בעסער קוק איך דעם אונטערגאַנג גלייך אין די אויגען אריין.

— און האָסט מיך ליעב?

— חנה!

— וואָס? — — —

— ?... דיין ווייסע בלאַסקייט, און דאָס, וואָס אָפּט זיינען אַזש דיינע ליפּען בלאַס. און דאָס, וואָס אָפּט קוקסטו ווי א געטרייע שוועסטער, ווי א מאַמע, און אָפט ווי א געהאַרבזאַם קינד.

און וואָס דו מאַכסט זיך נאַריש, און וואָס דו פרעגסט אזא נאַרישע שאלה. און וואָס דיינע בלויע אויגען קוקען אזוי מאָדנע ווייט, ווייטער ווי דו אַליין קענסט דאָס גאָר פערשטעהן.

און דאָס וואָס דו ביזט אזוי שעלמיש קלוג.

און דיין לאַכען, וואָס קלינגט ווי גאָלדענע רינגען, וואָס קושען זיך אין דער לופטען איינער מיט'ן צווייטען. דיין לאַכען, וואָס שווימט אזוי לייכט איבער: פון כאַ־כאַ־כאַ אין כאַ־כאַ־כאַ! און וואָס דו ווערסט פּלוצלונג רויט און עס צינדען זיך בלייכע רויזען אויף דיינע ווייסע באַקען.

און דאָס ציטערען פון דיינע רונדע בריסט.

און דיין שלאַנקען צאָפּעל, חנ'קע! דער צאָפּעל, וואָס האָט אזוי ליעב מיינע ברייטע אַקסעל, מיינע אומגעלומפּערטע הענט.

— איז וואָס־זשע ביזטו אוועקגעפאָהרען אויף אזוי לאַנג, און אזוי ווייט, און פון זיך גאָר ניט געלאָזט וויסען? און געקומען צוריק אזוי שפּעט? — — — איבער דיין „ערד־ארבייט"? אַלץ איבער אָט די „פרייע דערפער" דיינע? — א, ווי איך וואָלט דיך דערפאַר וועלען! —

— און איך האָב געמיינט, אַז דו וועסט זיין מיין האָדידזשאַ — !
— און דו, הייסט דאָס, ביזט שוין אַ געזאָלבטער מאַהאַמעד!
—חנה!
— און פּלוצלונג דרוקסטו אָפּ אַזעלכע ווילדע ליעדער! — דו וואָלסט דאָך פּשוט זיך אַליין אויפגעגעסען. — ס'אַרא ליידענשאַפּטליך־ווילדען זיידע־פּראַסט דו האָסט דאָס אויפגעמאַהלען און גלייך מיט איהם דיין קאַלטען, גלייכגילטיגען פּעטער־שנייער.
— חנה!...
— און אין ווילדסטען ברען קומט דיין פּעטער שנייער און הויבט אויף זיינע גלייכגילטיגע בליקען, לאָזט דער פּראַסט אָפּ הענד און פיס, ווי אַן אַלטער, ווענמען מען כאַפּט ביי עפּעס אַ איננגעלשען נארישקייט.
— אַז איך האָב אָבער דאָס נאָך גאָר ניט אויפגעשריעבען! — — איך האָב דאָס נאָך דערוויילע ניט אויפגעשריעבען. — — —
— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ! כאַ־כאַ־כאַ־כאַ! — — — — — — —
— חנה!! — — — — —
— „חנה, חנה! דו וועסט נאָך אַ מאָל קריצען מיט די צייהן און שרייען: חנה, חנה!
— און חנה?
— חנה האָט אַ היים, חנה האָט אַ גוטען, עהרליכען מאַן. חנה וועט שוין ביז דאַן האָבען אַ קינד, אַ איננגעלע מיט שווארצע — — —
— און ברוך?
— וועט זיך וואַלגערען, ווי אַ היימלאָזער הונט.
— ווי אַ איד!?
— ווי אַ ברוך!
— און ווען אַמאָל אין אַן אָבענד שפּעט, וועט ער אָנקלאַפּען אין דיין טהיר, דו וועסט עפענען און דערזעהן: ברוך! — — — — — אַ מיעדער, אַן אַלטער — — — אויך דו וועסט שוין דאַן האָבען גרויע האָר. וואָס פאַר אַ פייער וועט זיך דאַן אויפכאַפּען אין דיין הארצען? — — — — ווי וועסטו מיך דאַן אָנרופען? — — — — וואָס וועסטו זאָגען? — — — — וועסטו זיך דערמאָהנען אין אַ מעשה'לע פון אַ ברוך'ל מיט אַ חנ'קע, וואָס זיינען געוואַקסען אַמאָל ערגעץ ווייט, אויף יענער זייט ים, אין אַ שטאָדט, אין אַ דאָרף ביי אַ וואַלד? און ווי ס'האָט

אַמאָל ברוך'ל אַ נעץ פערשפּרייט און האָט אַ פויגעל געכאַפּט, און איז מיט שמחה אַהיים געלאָפען, — ער וועט איהם זיין חנ'קען ברענגען. און אַז ער איז אַהיים געקומען, און אַז חנ'קע האָט אַ פּערציטערטע גענומען בעטען: — אוי, ברוך'ל! ברוך'ל! לאָז מיר האַלטען דעם פויגעל! כאָטש נאָר אַ קליין ביסעלע, אָט־אַזאַ קליין־קליין ביסעל! נו, איז כאָטש אַ גלעט טהאָן, נאָר אַ גלעט טהאָן איבער די פּעדערלעך. אוי, ברוך'ל! ברוך'ל — איז ברוך'ל פּלוצלונג צוגעגאַנגען צום צועפּענטען פענסטער און אַ געשריי געטהאָן: נאַ! און דערביי אַוועקגעשטעלט דעם פויגעל אויף זיין צו־עפּענטער האַנד — — — דער פויגעל האָט זיך אין איין רגע, צוגעזעצט, אַ פּאַטש געטהאָן מיט די פליגעל און — — — ווען חנ'קעס מאַמע איז אַריין, האָט שוין חנה ביטער געוויינט: מאַמעניו, מאַמעניו! דער פויגעל! ער האָט אָפּגעלאָזט דעם פויגעל, דעם פויגעל! — — —

און אין די אַלע פויגעל, וואָס איך האָב אָפּגעלאָזט און אָפּגעלאָזט צוליעב דיר, צוליעב מיר, ווערסטו זיך דערמאָהנען דאָן? — — — און אין אונזערע שטענדיגע קריעגערייען וועגען מיין הונט באָקסער און דיין שוואַרצען קעצעל? און אין מיין ליעבע צו דער בת־מלכה, וועלכע דו פלעגסט קיינמאָל ניט ליידען און וועלכע האָט, דאַכט זיך, אויף אייביג אַוועקגעלעגט אַ שאַרפען ריס צווישען מיר און דיר? — — — און ווי איינמאָל האָסטו אויסגעפלאָכטען אַ קראַנץ פון בלויע פעלד־בלומען, און איידער דו האָסט איהם אָנגעטהאָן אויף מיין קאָפּ, האָסטו געפרעגט: — און דו וועסט איהם נאָכדעם ניט אַוועקשענקען דיין בת־מלכה?... מיר זיינען שוין דאַן געווען דערוואַקסענע קינדער. עס איז געווען „קאַניקול״־צייט. איך בין צומישט געוואָרען — — — און דו ביזט געשטאַנען פאַר מיר אַ ווייסע, אַ שיינענדע אין דיין ברוינעם גימנאַזיום־קלייד מיט'ן בלויען קראַנץ אין דיין האַנד, ביי דיין שלאַנקען, לינקען פוס. און איך מייד אויס דיין שאלה און פרעג:

— וואָס? — דו ווילסט מיר איהם ניט אָנטהאָן?

— לאָמיר איהם בעסער ביידע צורייסען, — ענטפערסטו.

— טהו איהם אָן אויף זיך.

— ניין, — ענטפערסטו. — איך האָב איהם געפלאָכטען פאַר דיר

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

חנה קאָן לענגער ניט אַריבערטראָגען אַט די שטומע טענות, און זי רייסט איבער:

— וואָס איז מיט אייך, ברוך? — — —

— האַ?! — — —

— וואָס האָט איהר זיך אַזוי פערטיעפט? וועגען וואָס טראַכט איהר עס?

ברוך אָבער ענטפערט:

— הם! איך טראַכט? יאָ — — — ווי מיינט איהר אַ שטייגער — — — אַזאַ פּלאַן — — — אָרגאַניזירען אַ פעראיין פון גליטשער, ס'הייסט אַרויסרייסען עטליכע חברה פון אַט די „וועלט־פערזאָרגער", וואָס האַלטען זיך אויף אין קרויזקאָפּ'ס קאָפּע: — גענוג שוין, קינדער, קומט, לופטערט זיך דורך אַ ביסעל!... האַ?...

חנה שווייגט.

? — — —

— מערקווירדיג, ווי עס ווערען ביי אייך געבוירען די פּלענער! — רופט זיך אָפּ חנה אין אַ ווײַלע אַרום. — עפּעס אַזוי פּלוצלונג! — — האָט איהר דען וועגען דעם געטראַכט די גאַנצע צייט? — — — און מאָרגען קאָן זיין, זאָל אייך נאָך איינפאַלען צו פערווירקליכען אַט דעם נייעם פּלאַן.

— נו, יאָ.

— אָבער, וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט אַט די גאַנצע צייט?...

— איך רעכען, אַז מיר האָבען, מן הסתם, ביידע געטראַכט וועגען סענטימענטאַלע נאַרישקייטען. — — —

— אָבער וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט? — — —

— ווי נייגעריג איהר זיינט דאָס! נו, וואָס וועט שוין אייך אַרויס־קומען, ווען איך וועל אייך דערצעהלען, אַז געטראַכט האָב איך וועגען דעם, ווי איהר וועט זיך מאָרגען פערשלאָפען און זיך אויפכאַפּען מיט אַ מאָל, ווי פון אַ פּלוצליכען פייער, — ווי עמיצער, אַ פערדרויכערטער, מיט צופּאַטעלטע האָר און מיט אויסגעשטשירעטע, געלע צייהן וואָלט זיך אָנגעבויגען איבער אייער בעט מיט אַ פּלוצלונגען אויסגעשריי: פייער! פייער! — — — און ווי איהר וועט זיך דאָס נאָכדעם אין איילעניש נעהמען יאָגען צום שאַפּ, און ווי פאַר'ן שאַפּ נעהמט איהר שוין בעציי־

טענס שלעפּען די שפּילקעס פון הוט, און נאָך איידער איהר וועט אריבער־טרעטען די שוועל, וועט איהר שוין האָבען אויסגעטהון איין ארבעל פון ווינטער־ראָק, דעם הוט אין די הענט — זאָל די פּאַרליידע זעהן, אז איהר פיהלט זיך שולדיג. און וועט דאָס אַפּגעהן גלאַט, איהר וועט אָפּקומען בלויז מיט'ן ביסעל האַרץ־קלאַפּעניש, וועט איהר זיך דאָס צוכאַפּען צום מאַשין און זיך נעהמען יאָגען, יאָגען — — —

— ברוך!! — — —

— ניט ברוך, נאָר אָט דער פּעררוויכערטער, מיט די אויסגעשטשי־רעטע, גנעלע ציינער שטעהט פאר די אויגען און שרייט: פייער! פייער!! — — — צום טייפעל, חנה, ווי דאָס ברענט: — פייער, פייער! ווי אַ קאַלטער גיפט וואָלט זיך אריינגעגאָסען אין די ביינער און צינדט זיך און ברענט: — פייער, פייער!

— דעמאָן!

זיי בלייבען שטיל — — — ברוך דערזעהט די צוויי לאַנגע שאָ־טענס, וואָס ציהען זיך פון זיי איבער'ן ווייסען שנעע — — — זיינער איז אַ לאַנגער, אַ ברייטער, און איהרע איז ווי זיינס אַ קינד... און עס בעווייזט זיך אַ שמייכעל אויף זיינע דיקע ליפּען און זיי צוציהען זיך ברייטער, און פּלוצלונג גלאַנצען אויף זיינע אויגען שווארצער, טיעפער — — — עפּעס ווארעמעס, בלוטיגעס שלאָגט זיך אָפּ אין זיין הארצען: אור־רו! — — — צורייסען, צופליקען אויף איהר די קליידער, זאָל זי בלייבען אין גאַנצען נאַקעט! צופּאַטלען איהרע האָר, זיך איינבייסען אין איהרע ליפּען ביז בלוט, זיך איינבייסען אין איהרע בריסט, אין איהר ווארימען לייב ארויפכאַפּען זי צו זיך אויף די הענד אַ נאַקעטע, זי איינ־הילען אין זיין ווינטער־ראָק און בייסען, בייסען! — — —

און דער שמייכעל אויף די ברייטע ליפּען צושפּרייט זיך נאָך ברייטער — — — עס שמייכלען די ליפּען — — — און דאָס האַרץ ווערט דערביי געגעסען פון אַ בלוטיגען פייער.

זי הויבט אויף די אויגען, גיט אַ קוק אויף איהם און זאָגט:

— מיר דאַכט... איהר וואָלט מיך איצט אויפגעגעסען? — — —

— יא, — ענטפערט ער מיט אַ בלוטיגען פייער־גליה.

האָט זי אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן, און אין אַ ווײלע ארום גע־שמייכעלט — — — און נאָכדעם מיט אַ מאָל שטאַרק רויט געוואָרען.

— וויעדער רויט ? — פרעגט ער. — איך זאָל געהן צום טייוועל ! — זאָגט דאָס ! עס קומט דאָך ביי אייך ארוים אַזוי שעהן.

— געהט צום טייוועל !

— ווי גוט דאָס קומט ביי אייך ארוים ! ווי גוט ! זאָגט דאָס נאָך איינמאָל. נו ?!

חנה איז שטיל און אויך ברוך איז אַנטשוויגען געוואָרען.

מאַקס מיט זיינע בעקאַנטע זיינען געגאַנגען אין פאַראַוים און שוין גערעדט צווישען זיך וועגען דעם קומענדען „פרייז פייט“ : —

— געווינען וועט דער נעגער.

— אין לעבען ניט !

— איך וועט.

— דער נעגער איז „סמאַרט“ און פלינק ווי א טייוועל.

— דזשעפערים איז שטאַרק ווי אַן „אינדזשען“.

— נאָר ער בעוועגט זיך ווי א בער.

— ער האָט מיט איין קלאַפּ אוועקגעלעגט א פערד.

— פינף צו איינס !

— איך וועט.

און עס האָט געסקריפּעט דער שנעע אונטער די פיס, און ווי א פייער האָט זיך געשפּאַרט דער אָטהעם פון מויל און די גליטשערס וואָס זיינען געהאַנגען אויף רימענס אין די הענד, האָבען זיך געקלאַפּט איינס אָן צווייטען, ווי אויך זיי וואָלטען צווישען זיך געפיהרט א געשפּרעך.

פּלוצלינג איז חנה'ן איינגעפאַלען און זי האָט מיט א צו־להכעיס געפיהל זיך א ווענד געטהאָן צו ברוך'ן :

— ווי קומט דאָס, וואָס איהר זיינט היינט ניט געגאַנגען צום באָל ?

ברוך האָט זיך אויף איהר אומגעקוקט... האָט א שמייכעל געטהאָן, און געענטפערט :

— פון רחמנות וועגען.

חנה האָט פון דעם ענטפער אויפגעציטערט... און א צושראָקענע און בעליידיגטע האָט זי אויסגעשריען :

אויף וועמען ! ? — און זי האָט זיך גלייך געכאַפּט און צוגעגעבען — אויף נחום'ען ?

ברוך האָט א קנייטש געטהאָן מיט די אַקסלען :

— חלילה, וואָס פאַלט אייך איין! רחמנות איז זעהר אַ ביליגער פּרייז, און די נחום׳ס וואָס לעגען אויף אַ חלום אַזוי פיעל ענערגיע און וואָס דרעהען זיך דאָרט איצט אין זאַל אַרום פעראַרבייטע, מיט אויפ־געצויגענע שטערנס, מיט אויפגעגלאַנצטע אויגען — זיי פערדיענען געוויס ניט אַזאַ ביליגען פּרייז, כאָטש איך זעה שטענדיג אין זייערע אויפ־געגלאַנצטע אויגען אַ בעהאַלטענעם וועהטאַג, אַ מורא, אַז די אַרבייט איז פאַר׳ן טייוועל. און די אַלע וואָס טאַנצען אויפ׳ן באַל זעהען מיר אָפט אויס ווי גייסטער פון אַן אונטערגעגאַנגענעם פאָלק, וואָס זיינען איבער עפּעס אַ סיבה אויפגעשטאַנען אין מיטען דער נאַכט און זיך צוטאַנצט. — — — און מיר דאַכט זיך אויך, אַז אין דעם לאַנד וואו עס געפינען זיך שוין איצ־טער אידען וואָס טהוען אום שבת אָן טלית און תפילין, כדי מיט דעם צו דערצעהלען זייער אָבשטאַמונג, וועלען מיט דער צייט אָט די ציוניסטישע בעלער מיט ביבלישע בילדער בלייבען דער איינציגער זכר פון אידישקייט.

— אָבער אויף וועמען איז דאָס געווען אייער רחמנות? — רייסט איהם חנה איבער אונגעדולדיג.

— ווען איך האָב לעצטען יאָהר — ענטפערט ברוך — דערזעהן, ווי אין דעם לאַנגען זאַל וואָס נעבען טאַנץ־פּלאַץ דרעהען זיך אַרום די פערעלטערטע מיידלעך, וואָס ערשט ווען זיי קומען צו אַ באַל זעהען זיי זיך אַרום, אַז זיי זיינען שוין אויסגעשפּיעלט, איז מיר פּשוט ניט גוט געוואָרען. עס איז אויסגעקומען ניט אַנדערש, כאָטש נעהם און שטעל זיך מיט זיי טאַנצען פאַר רחמנות!... בעזונדער אָט די עלעגאַנטע מיס פינקעל. זי האָט הפּנים ערשט דאָ דערפיהלט, ווי שלעכט עס איז פאַר אַ אידישער טאָכטער צו פיהרען אַ לעבען נאָכ׳ן שניט פון פראַנצויזישע ראָמאַנען. און די לעווינס, און אויך בלומענקראַנץ, וואָס האָבען זיך צו יענער צייט געדרעהט אַרום איהר, האָבען זי דאָ מיט אַמאָל אַזוי שאַרף גענומען אויס־מיידען. און מיך האָט דער טייפעל אַ שטופּ געטהאָן צו איהר און איך האָב זי איינגעלאַדען צום טאַנץ.... און נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג, ווי נאָר איך דערמאָן זיך אָן דעם, דערפיהל איך, ווי אַ מיאוס׳קייט ליעגט מיר אין גאָרגעל און וואַרגט מיך צום ברעכען. גאָט מיינער, ווי מיאוס עס איז רחמנות צו האָבען אויף מענשען! איך פלעג אין דאָרף רחמנות האָבען אויף פערד, אויף עזלען, וואָס פלעגען זיך פערמוטשען, אָדער פערמאַטערט ווערען...

— הייסט דאָס, אויף פערד, אויף עזלען, מעג מען יאָ רחמנות האָבען, און אויף מענשען ניט! — שרייט חנה אוים בייז, ווי זיך קריגענדיג מיט ברוך׳ן.

ברוך ענטפערט שאַרף:

— אויף פערד און עזלען מעג מען, ווייל דאָס וואָס אַ מענש הויבט זיך אויף העכער פון אַ בהמה, דורך זיין רחמנות און ליעבע צו זיי, האָט ער ווענינגסטענס ניט געזינדיגט געגען זיין אייגענעם מין. אָבער רחמנות האָבען אויף אַ מענשען, דאָס הייסט כמעט ווי אויסצוזוכען די געלעגענ־הייט פון יענעמס פאַלען, כדי זיך אויפצוהויבען איבער איהם.

דער ענטפער האָט נאָך מעהרער אויפגערייצט חנה׳ן: — „ער וואַרפט זי איצט צו זיינע פים! ער איז ניט געגאַנגען אויפ׳ן באַל אוים רחמנות!... און ער וויל איהר איינרעדען אז דאָס האָט ער געמיינט די מים פינקעל!...“ און דער געדאַנק, אז אוים רחמנות צו איהר איז ער דאָס ניט געגאַנגען אויפ׳ן באַל, נעהמט זי ברענען און שטיקען און זי פאַלט איהם ווידער אַריין אין די רייד, ניט טראַכטענדיג וואָס זי טהוט און צו וואָס זי דאַרף דאָס:

— כאַ, כאַ! און אַט די גאַנצע קריסטליכע וועלט, וואָס פערגעטערט רחמנות און ליעבע!?

חנה האָט דערמיט אויפגערייצט ברוך׳ס שווערסטע וואונד. ברוך אָבער ווייסט און פיהלט אין וואָס חנה איז איהם חושד, ער זעהט ווי זי ערגערט זיך פון דעם, און זיין האַרץ נעהמט זיך וואַרעמען מיט אַלץ מעהר און מעהר ליעבע צו איהר. און כאָטש ער קוקט גאַר איצט ניט אין איהר זייט, זעהט ער זי פאַר זיך אַ ווייסע, אַ ליכטיגע, וואָס ווערט אַלץ ווייסער, דורכזיכטיגער.... און אינגאַנצען זיין בלוט נעהמט זיך איצט ציהען צו איהר:

— חנה! — ווענדעט ער זיך צו איהר מיט אַ געענדערטער שטימע, אין וועלכער עס האָט שוין אָפען געציטערט זיין ליעבע צו איהר — וואָס פאַר אַ ביישפּיעל איז פאַר דיר די קריסטליכע וועלט? די קריסטליכע רעליגיאָן איז געגעבען געוואָרען פון אידען צו דער ניט־אידישער וועלט — צו מענשען, אויף וועלכע זיי האָבען געקוקט ווי אויף הינט! ווי אויף מיאוס׳קייטען! פאַר אידען אָבער איז דאָס געווען אַ רעליגיאָן, וועלכע זיי

האָבען פון זיך אַרויסגעשטויסען מיט'ן גאַנצען כח, וואָס זיי האָבען נאָר געהאַט אין זיך !...

נאָר ביי די לעצטע ווערטער האָט ברוך שוין דערפיהלט ווי אין איהם פערנעהמט זיך אַ העליש פייער, גאַל און גיפט נעהמט זיך רייסען פון הארצען, אָבער ער שטאַרקט זיך, און מיט זיין אויסגעאַרבייטער פעהיג־קייט — ניט צו טראַכטען פון זאַכען, וועלכע ער וויל ניט געדענקען, האָט ער אין זיך דערשטיקט דאָס גיפטיגע פייער און איז געבליבען שטיל. פון חנה'ס בליקען האָט ער דערקאַנט, אַז זי האָט חרטה אויפ'ן גאַנצען גע־שפּרעך, און דאָס האָט איהם געהאָלפען זיך צו בערוהיגען און אויפ'ן אָרט פון צו טראַכטען וועגען פאַגראָם און אַנדערע קריסטליכע מערדערייען, האָבען זיך ביי איהם ווידער גענומען וועקען קינדערשע עראינערונגען.

חנה'ן האָט שוין ניט נאָר באַנג געטהאָן, נאָר אויך וועה געטהאָן, וואָס זי האָט אַזוי פּלוצלינג דערמאָנט די קריסטליכע וועלט. אין איהר אייגענעם אונגליק וואָס איז פערבונדען מיט'ן פאָגראָם האָט זי ווי פער־געסען, נאָר איהר האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז דאָרטען אַרויף אויפ'ן שניי־פעלד שטעהט איצט ברוך'ס מוטער, אַ נאַקעטע, פערשאָטען ביז'ן האַלז אין שנעע, אַזוי אַז עס זעהט זיך נאָר אַרוים איהר פּנים און די צו־שויבערטע שווארצע האָר... פּונקט ווי די גוים פון זייער דאָרף האָבען מיט איהר געטהאָן נאָכדעם ווי זיי האָבען זי פערמושטעט ביז משוגעת.

און חנה נעהמט זיך צושראַקען און שולדיג טוליען צו ברוך'ן.... און אָט דאַכט זיך איהר — זי זעהט ערשט איצט ווי דער סטודענט וואַסיל, ברוך'ס בעסטער חבר, פאַלט ברוך'ן צו די פיס, קושט איהם די הענד און ברוך — שטעהט פאַר איהם אַ גרויער, שטויסט איהם פון זיך און רעדט צו איהם מיט גאַל: „דו קומסט צו מיר ווי אַ קריסט און איך שפּיי דיר אין פּנים. — היינט ווען זיי דאַרפען דאָס — האָבען זיי דאָס געטהאָן; מאָרגען, ווען דו וועסט דאָס דאַרפען, וועסטו דאָס טהאָן, ווייל איהר זיינט אַלע הינט. הונט, אַרוים פון מיין הויז ! !" און ווי ברוך האָט דאָס נאָכ'ן אונגליק פאַר קיין פאַל ניט געוואָלט פאַהרען אין דאָרף. און ווען מען האָט די מאַמע געבראַכט אין שטאָדטישען משוגעים הויז, איז ער שוין אויך אין שטאָדט ניט געוועזען...

אָבער דאָס פעלד פאַר די אויגען ציהט זיך ווייט, ציהט זיך ווייס. און ברוך רייסט איבער חנה'ן :

— חנה! איהר געדענקט נאָך ווי מיר פלעגען קאטשען שנעע־קוילען? גרויסע קנוילען שנעע....

און ברוך מעסט דערביי מיט די אויגען דאָס ווייסע פעלד... עס שווימט ארויס דאָס דאָרף און צוזאמען מיט'ן דאָרף — די וועסט מיט איהרע ברייטע סטעפּען, וואָס פערשפּרייטען זיך אונטער א ווייטען אונ־ענדליך בלויען רוים... רוים און ווייטקייט, רוים....

און אָט קאטשען זיי ביידע א הויפען שנעע, וויקלען איהם איבער'ן ברייטען פעלד. דער הויפען ווערט אַלץ גרעסער און גרעסער, פערוואנ־דעלט זיך אָט אין א רונדען קנויל און אָט אין א ווייסען קלאָץ. און זיי ארבייטען פלייסיג, ווערען פערפלאָמט. עס זעצט פון זיי א פּארע; עס שלאָגט זיך ארויס א לאָק האָר איבער איהר פּנים, עס שלאָגט זיך ארויס א שווארצער טשוב איבער זיין שטערען און זיי שפּארען דעם הויפען אַלץ פעסטער, איבערגעבענער. ערגעץ ווייזט זיך א וואלד, באלד און זיי זיינען מיט'ן קנויל נעבען וואלד. און הינטער זיי בלייבט א לאנגער, לעדיגער פּאס, און דער לעדיגער פּאס צושניידט דאָס ווייסע פעלד אויף צוויי'ען. — — —

— באלד וועסטו זעהן, חנ'קע! אָט קייקעל נאָך א ביסעל. — ניטאָ קיין זאך אומזיסט... אך, ווי שעהן עס פּאסט דיר דער לאָק, און ווי שעהן עס איז דיין צופלאמטער פּנים! — — — און ווי דו קייקעלסט דאָס אזוי פלייסיג, מיין גוטע חנ'קע! — קייקעלסט און פּרעסט זיך דערוויילע צו מיר — — — האָסט זיך ליעב פּרעסען צו מיר?... — קייקעל, קייקעל! — — —

— גענוג שוין, חנ'קע! — שרייט ער אויס מיט א פריידיגען פייער אין הארצען.

— וואָס ווילסטו טהאָן?!

— באלד! דו וועסט זעהן. איך וועל אויפשטעלען די קלאָץ.

— וואָס ס'טו מאכען, א מענש?

— ניין, מיין קינד! באלד ס'טו זעהן, אז ניטאָ איז קיין זאך אומזיסט.

און ער נעהמט אָן די קלאָץ פון איין זייט און ווי נאָר ער שטעלט זי אויף, דערהערט זיך באלד א פּלעסק פון פליגעל, א קוויטש, און — עס פליהט ארויס מיט צופריעדען נאכגעלאזטע פליגלען דער פויגעל, וואָס

ער האָט אַ מאָל אָפּגעלאָזט — — — און נאָך איהם פּאַטשט אַרויס אַ גאַנצע מחנה און גיבען זיך אַ הויב אויף אין דער לופטען, דרעהען אויס אַ פּאָר רעדער און לאָזען זיך צוריק אַראָפּ אויף ברוך׳ן. און ברוך ווערט אָפּגעשאָטען מיט פויגלען און אַלע פּיסטשען זיי און פלאַטערען און גלע־טען מיט די פליגעל. מיט די צועפּענטע שנאָבעל קושען זיי זיך איינער מיט׳ן צווייטען פאַר פרייד. און דער אַלטער פויגעל רופט פון קלאָץ אַלע נייע און נייע — די יונגערע, די גאָר יונגע; און דאָס פּיסטשען און דער פליגעל־פלעסק ווערט אַלץ גרעסער, רוישיגער.

— חנה, מיין חנ׳קע, זעה נאָר! זעהר נאָר, ווי עס ווערט גאָר ניט פערלוירען. — אמאָל, אמאָל אָפּגעלאָזט אַ פויגעל — — — געדענקסט? — — — און איצט זעה וויפיעל? — — — נאַ, קענסט זיי איצט אַלע גלעטען, אַלע קושען — — — און וואו איז דיין קראַנץ? — — — — — — חנה, חנ׳קע!... — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

ברוך ציטערט אויף — — — מאַקס מיט זיינע בעקאַנטע, מיט זייערע שאָטענס נעהען אויף־צו־פריהער אויפ׳ן ווייסען שנעע און שמועסען נאָך וועגען דעם פרייז־פּייט. —

— טפו, צו אַלדע טייוועל! — שרייט ברוך אויס. — העי, מאַקס, צו וועלכען טייוועל האָסטו זיך דאָרטען פערדרעדט! דו ווייסט, אַז איך בין ניט געשלאָפען די לעצטע עטליכע נעכט, געהסטו און לאָזט מיך איבער אַליין מיט חנ׳קען.

— כאַ־כאַ־כאַ! — צולאַכט זיך חנה. — וואָס האָט זיך אייך גע־חלומ׳ט? — — — —

מאַקס לויפט צו:

— ד׳וויים?... וואָס — — — איך מיין אדרבה — — — איהר רעדט דאָך מן הסתם... — וואָס? — — — אויף מיין וואָרט.

— ביזט אַ נאַר! מיר קלעפּען זיך די אויגען.

קאַפּיטעל 18.

בינעם האָט נאָך דעם לאַנג אַרומגעזוכטביילקע'ן אין זאַל און האָט זי שוין מעהר ניט געקענט געפינען. פאַר כעס האָבען זיך ביי איהם פון מאָל צו מאָל צונויפגעקריצט די צייהן און דערצו האָט מען איהם נאָך איצט גענומען רייצען פון אַלע זייטען מיט'ן נאָמען — ביילקע!!

נחום באַפּט איהם אָן אַ צופריעדענער:

— מיר רעכענען, אַז דער היינטיגער באַל זאָל אַריינטראָגען אַ דריי טויזענד דאָלאַר. איהר קענט זיך גאַר ניט פאָרשטעלען ווי נויטיג דאָס איז פאַר אונזער צייטונג. איצט מעג מען דאָך שוין זאָגען דעם אמת: מיר האָבען מיט גרויס מאַטערניש דערצויגען ביז'ן איצטיגען באָל די „אידישע פאָהן". און מיר טהוט טאַקע זעהר באַנג, וואָס ברוך איז ניטאָ אויפ'ן באַל. נאָך אַלעמען, קיין שונא איז ער דאָך ניט, און איך גלויב, עס וואָלט איהם זיכער הנאה געטהאָן, ווען ער זעהט וואָסער אַ שעהנעם עולם מיר האָבען צונויפגענומען. קיין איינער פון די בעלער, וואָס זיינען געווען היינטיגען יאָהר, האָט ניט געהאַט אַזאַ גרויסען און אַזאַ אינטע־לינגענטען עולם, ווי מיר. דאָס בעווייזט אייך, אַז די בעסערע פון אונזער פאָלק פיהלען, אַז מיר זיינען זייערע, און ביי זיי איז רעכט צוליעב אונ־זער באָל איבערוואַרטען אַלע אַנדערע בעלער. און וואו איז דאָס ערגעץ ביילקע אהינגעקומען?

לאָה, אין איהר עלעגאַנטען קלייד פון דין־ראָזען זייד, פערפוצט מיט אַ דינעם ווייסען געוועב, איבערגעבונדען אויפקאָס, פון איין אַק־סעל צו דער טאַליע מיט אַ ברייטען פאַס זייד פון ווייס און בלוי, אויף וועלכען עס איז מיט גאָלדענע ווערטער אויפגעשריעבען: „לעזט „די אי־דישע פאָהן!", לויפט אָן צו בינעם'ען מיט בילעטען פאַר'ן בופעט אין האַנד און שרייט צו איהם אויס, ווי צו אַ ווילד־פרעמדען:

„טשעקס פאַר דהי באַר!"

בינעם קויפט ביי איהר טשעקס, און זי פרעגט:

— און וואָס איז דאָס עפּעס מיט אַ מאָל ביילקע ניט געוואָרען?

— יאָ, עפּעס זעהט מען ניט ביילקע'ן! — לויפט אַן נאָך אַן אַנ־דערע, אויך מיט טשעקס אין האַנד.

די טענץ זיינען אויף אַ ווײַלע איבערגעריסען געוואָרען. אין זאַל איז געוואָרען פינסטער — אויף דער בימה האָט מען גענומען בעווייזען לעבע־דיגע בילדער:

„ירמיה אויפ'ן שטיין" און אַרום איז אומעטיג־גרוי און פאַרנאַכטיג באַנג און ווייט — — — און דער אָרקעסטער נעהמט צוואַוועהטאָגט־שטיל און ביטער־בייז צוצווינגען שפּיעלען „א נ י ה ג ב ר", און דער כאָהר, וועלכען מען זעהט ניט, נעהמט שטיל מיטזינגען, און ביסלעכווייז ווערען די קולות אַלץ העכער און דריקענדער, קומען זיך צונויף און מישען זיך אוים מיט'ן אָרקעסטער, און באַלד ווערען זיי ביידע פערלאָרען. עס דאַכט זיך אוים, דער אָרקעסטער שפּיעלט, נאָר זיינע כלים גיבען קיין טענער ניט אַרוים... הינטען שטעהט אַ כאָהר מיט צועפענטע מיילער, נאָר זיי זינגען ניט... און אַז אָט דער גאַנצער ברייטער געמיש פון שפּיע־לען און געזאַנג, איבער וועלכען עס שווימט אום אַ טיעפער, טויזענד־יאָהריגער, האַרציגער אומעט, שטראָמט אַרוים פון דעם נביא'ס האַרצען, פון זיין נשמה, פון זיינע ביינער, פון אָט דער גרויסער טראַגישער גע־שטאַלט, וואָס זיצט איצט אויפ'ן שטיין, טיעף פערטראַכט און שווער געבויגען. און באַלד נעהמט זיך בינעמען דאַכטען: — אַרום דעם נביא ווערט אַ ראָד מיט מענשען, און אונטער דעם ראָד נאָך אַ ראָד, און אַזוי אַלץ ווייטער און ווייטער, איין ראָד אונטער דעם אַנדערען, איינס אונ־טער דעם אַנדערען, און וואָס ניעדעריגער איין ראָד איז, אַלץ גרעסער און מעהרער איז די צאָהל מענשען. ביז עס ווערט אַ גרויסער הויכער באַרג. און אויבען אויפ'ן שפּיץ פון באַרג זיצט די גרויסע געשטאַלט פון'ם נביא. זיינע אַריינגעגראָבענע גרויסע אויגען קוקען טיעף אין זיך און ווייט, ווייט פאַר זיך, נאָר זיין גרויסער צער ניעדערט און גיסט זיך אַריין אין די הערצער און אין די אָדערען פון די דורות און דורות, וואָס רינגלען אַרום דעם באַרג, און זייער אַלעמענס בלוט נעהמט מיט געשריי און מיט ביטערניש מיטזאָגען:

איך בין דער מאַן וואָס האָט געפיהלט דעם פּיין, די רוט פון זיין צאָרען — — —!

מיך האָט ער געפיהרט און איך בין געגאַנגען איבער פינסטערנישׂ אָהן ליכט — — — !

מיינע וועגען האָט ער פערצאַמט מיט געבראָכענע שטיינער און מיינע אויסוועגען — פערקרימט — — — !

אָנגעצווּנגען האָט ער זיין בויגען און מיך געשטעלט פאַר אַ ציעל צו זיין פייל — — — !

עפּעס אַ מין טיעפער בעדויערען האָט דערביי גענומען עסען בינעם׳ס האַרץ, און פּונקט דאַן איז צו איהם צוגעקומען לעווין און איהם מעשה גוטער־ברודער אָנגעכאַפּט פאַר׳ן האַנד:

— וואו איז זי ערגעץ אַהינגעקומען? — — — — —

דער נאַרישער, באַלעבאַטישער טאָן, מיט וועלכען לעווין האָט זיך צו איהם געווענדעט, און דער וואָרט „זי" האָבען בינעמ׳ען נאָך מעהר אויפגערעגט און זיין בליק האָט זיך מיט פעראַכטונג אָפּגעשטעלט אויף די צוויי ברייטע פאָדערשטע ציינער, וואָס האָבען זיך ארויסגעזעהן פון צווישען לעווין׳ס ווייכע ליפען, און זיין רעכטע האַנד האָט זיך צונויפגע־מאַכט אין אַ שטאַרקען פויסט אויף צו דערלאַנגען לעווינ׳ען אין די ציינער אריין.

— פוי, צום טייוועל, וואָס פאַר אַ נאַרישען נאָז איהר האָט! — שרייט צו איהם בינעם אויס אָן אויפגעבראַכטער.

— איך פרעג אייך אויף איהר, אויף ביילקע׳ן, — זאָגט לעווין, זיך פערליערענדיג, און ער צועפענט דערביי די אויגען. — וואָס איז מיט אייך? וואָס? — — —

— וואָס מיט מיר איז, איז ניט אייער טאַטענ׳ס עסק!

— איהר זיינט שכור?! — רופט זיך אָפּ לעווין, שטעלענדיג אַ פוס אויף צוריק.

אַלע אַדערען האָבען זיך אין בינעמען אָנגעצווּנגען און האָבען איהם אַ בריה געטהאָן, ווי זיי וואָלטען געוועזן פון צוגליהטען אייזען. ער האָט דערפיהלט, ווי אָנצוכאַפּען דעם לעווינ׳ען פאַר׳ן האַלז און איהם אַ שלייר דער טהאָן צו דער ערד. צום גליק אָבער איז לאה פאַרביי געגאַנגען און האָט זיך געוואָלט ווענדען מיט עפּעס צו בינעמ׳ען, נאָר דערזעהענדיג, וואָס דאָ קומט פאָר, האָט זי גלייך אָנגעכאַפּט בינעמ׳ען פאַר דער האַנד:

— בינעם! וואָס איז מיט אייך? וואָס קומט דאָ פאָר?... — און

דערביי האָט זי צוגעוואָרפען אַ פּעראַכטענדען בליק אין לעווין׳ס זייט.

לעווין איז געווען צופריעדען, ווען ער האָט דערזעהן עמיצען פאַר־ביינעהן, אָן וועמען ער האָט זיך געקענט אַנטשעפּען און מיטנעהן.

אַ ווײַלע איז נאָך בינעם געשטאַנען און לאה האָט איהם ניט געקענט ריהרען פון אָרט. נאָכדעם האָט ער גענומען שמייכלען און איז מיט איהר אַוועק צום בופעט און אויפ׳ן וועג צו איהר גערעדט:

— נו, נאַר נים. וואָס האָט איהר זיך דערשראָקען? איך וויים? ער איז אַ נאַרישער בחור. און איך האָב פיינט זיינע צייהן. נו, און איהר ווייסט דאָך, ווי מיך קאָנען אויפרעגען צוויי נארישע ברייטע לאָפּעטעס.

— אָבער ווי ווערט מען דאָס אַזוי אין כעס אויף יענעם?

— וואָס פערשטעהט איהר ניט, ווי מען נעהמט און מען ווערט אין כעס? — רעדט צו איהר בינעם שמייכלענדיג.

דער בופעט איז געווען פול מיט אויפגעראַמטען עולם, וועלכע זיינען געווען יום־טוב׳דיג צוזעצט אַרום די פולע, רונדע מראַמאָרנע טישלעך.

בינעם מיט לאה׳ן האָבען פאַר זיך אויסגעזוכט אַ טישעל.

— לאַנג אָבער וועל איך מיט אייך ניט קענען זיצען, — וואָרענט איהם לאה, אָנווייזענדיג איהם אויף די טשעקס, וועלכע זי האָט צו פער־קויפען.

— וועל, — ענטפערט בינעם מיט אַ שמייכעל. — וועל איך נאָך אָן איבערינגען מאָל זיין פון די רייכע, וואָס בענוגענען זיך מיט אַ ביסעל. און וואָס וועט איהר הייסען בעשטעלען?

— לעמאָנאַד, — זאָגט לאה.

דער קעלנער איז צונעקומען. בינעם האָט ביי איהם בעשטעלט פאַר לאה׳ן לעמאָנאַד און פאַר זיך ביער.

— צו וואָס דאַרפט איהר איצט ביער? איהר זיינט דען איצט נאָך ווייניג אויפגערעגט? — פרעגט לאה.

— ווער וויים, אפשר נאָך ווייניג?! — שמייכעלט בינעם.

ווען דער קעלנער האָט צוגעטראַגען די בעשטעלונג, האָט דאָס גלאָז ביער, ביים אַוועקשטעלען, געגעבען אַ מאַסיווען קלאַפּ אָן דעם מראַמאָר... די גלאָז איז געווען אַ שווערע און האָט געהאַט אַ הענטעל, אין וועלכען עס האָבען געקענט אַריין אַלע פינגער פון אַ מענשליכער האַנד. בינעם

האָט מיט זיין האַנד פעסט אָנגענומען דאָס הענטעל און דערפיהלט ווי אויפצוהויבען דאָס גלאָז און מיט אַ מאָל און מיט׳ן גאַנצען כח מיט איהם אַ קלאַפּ טהאָן אין דעם גלאַטען מראַמאָרנעם טישעל, נאָר ער האָט אַ שמייכעל געטהאָן פון דעם איינפאַל און זיך גענומען דאָרשטיג טרינקען דאָס קאַלטע ביער. פון העפליכקייט וועגען האָט ער געוואָלט ניט אויס־טרינקען דאָס גלאָז ביער אין איין מאָל, אָבער ווען ער האָט שוין געהאַט אַראָפּגעשלונגען אַ טהייל פון דעם ביער און דערפיהלט אַרום זיין האַרצען די קאַלטע פייכטקייט, וואָס האָט מיט זיך געטראָגען קיהלקייט, וואַרעמ־קייט און עפּעס אַ מין ברייטע גראַמקייט, האָט ער ניט אויסגעהאַלטען און אָהן אַן אָפּהאַלט אויסגעטרונקען אין גאַנצען דאָס ביער מיט איין מאָל.

און נאָכדעם האָט ער מיט אַ פערשולדיגטען שמייכעל גענומען קוקען אויף לאה׳ן.

לאה האָט דורך אַ לאַנגער שטרוי געצויגען אין זיך דעם לעמאָנאַד פון איהר דינעם גלאָז, וואָס איז געשטאַנען אויף אַ הויכען, גלעזערנעם פינגער־פיסעל, און כאָטש זי האָט זיך עטוואָס דערשראָקען פון דעם אופן, ווי בינעם האָט אויסגעטרונקען דאָס ביער, האָט זי זיך געמאַכט, אַז זי האָט דאָס גאָר ניט בעמערקט. און אָט האָט זי נאָך אויף אַ ווײַלע אָנגעפנעהערט טרינקען, מיט דער שטרוי גענומען דרעהען די שטיקלעך אייז אין גלאָז און געפרעגט:

— און ווי געפעלט אייך: ניט ברוך, ניט חנה! פאַר וואָס זיינען זיי היינט ניט געקומען?

בינעם ענטפערט ניט, נאָר ער שמייכעלט.

לאה האָט ווידער אַריינגענומען די שטרוי אין מויל.

און בינעם קוקט אויף איהר און זעהט, ווי שעהן עס ציהען זיך צונויף איהרע באַקען פון אָט דעם זויגען דעם לעמאָנאַד דורך דער שטרוי, און אַז איהר לאַנגליך פאַרמירטע מאָרדעטשקע איז עהנליך צו חנה׳ס און אַז איהרע אַקסלען זיינען ביי איהר אַזוי רונד און שעהן צוזאַמען ווי ביי חנה׳ן...

— און וואו איז דאָס פאָרט מיט אַמאָל ביילקע אַהינגעקומען? — וועגדט זיך צו איהם ווידער לאה.

בינעמ׳ען איז מיט אַ מאָל דורכגעפלויגען אַ געדאַנק אין קאָפּ, אַז לאה ווייסט, וואָס אין איהם קומט איצט פאָר, נאָר זי מאַכט זיך ניט

וויסענדיג און שפּיעלט זיך מיט איהם ווי מיט א אינגעל... זיין אויפ־רעגונג האָט מיט א מאָל ווידער גענומען שטייגען, זיין פּנים איז געוואָרען פינסטערער, די אויגען שאַרפער, און ער האָט א קלאַפּ געטהאָן מיט׳ן גלאָז אָן טיש, אַזוי אַז דאָס גלאָז האָט זיך שיער ניט צובראָכען. דער קעלנער איז צוגעלאָפען און בינעם האָט בעשטעהט נאָך א גלאָז ביער.

לאה האָט זיך אויפגעהויבען.

— איך דאַרף שוין געהן.

— וואָס איילט איהר זיך? איהר האָט ניט, וואָס מורא צו האָבען; איך וועל שוין די איצטיגע גלאָז ביער ניט אויסטרינקען פאַר איין מאָל...

— פון מיינעטוועגען! — שרייט זי אויס, אויפציהענדיג די אַקסעל.

— נאַר איהר ווייסט דאָך, — זאָגט זי, איהם אָנצייגענדיג אויף די טשעקס. — אָבער אין וועל נאָך אפשר באַלד זיין צוריק.

לאה איז אוועק. ווען מען האָט בינעמען דערלאַנגט דאָס גלאָז ביער האָט עס ווידער מיט איהר שווערען גלאַטען דנאָ א מאַסיווען קלאַפּ געטהאָן אָן דעם מראַמאָר, און ווידער האָט בינעם ביים אָננעהמען די גלאָז דערפיהלט די פריהערדיגע ליידענשאַפט — צו צוקלאַפּען דאָס גלאָז אָן דעם מראַמאָר.

— וואָס בין איך דאָס, משוגע?! — גיט ער זיך אליין א בייזען פרעג, ווי ער וואָלט אויף זיך אָנשרייען פאַר די נאַרישע איינפאַלען, און ער גיט מיט פערדראָס און כעס א הויב דאָס גלאָז און!... — דאָס הארץ האָט זיך אין איהם א קאַלטען ריס געטהאָן. ער אליין איז מיט שרעק אויפגעשפּרונגען. מיט א געשריי און קוויטשעריי זיינען אויפגעשפּרונגען מענער און פרויען פון די אַרומיגע טישלעך. און באַלד האָט ער אַרום זיך דערזעהן א ראָד פון פערפּוצטע מענער און פרויען, וואָס האָבען אויף איהם געקוקט מיט ווילד־צושראָקענע בליקען. און אָט האָט ער צווישען זיי דערזעהן ביילקע׳ן, און באַלד האָט ער זיך איבערצייגט, אַז ער האָט א טעות... און אויפ׳ן נאַסען טישעל, וואָס נעבען איהם ליגען שטיקלעך גלאָז... און ער קוקט אויפ׳ן עולם און שמייכעלט... און אָט זיינען באַלד אָנגעלאָפען לאה, נחום, דער מאָלער — מענדיל, א פּאָר קעלנער. עפּעס א בעקאַנטע מיידעל האָט פון זיך אַראָבגעריסען איהר זיידענעם שאַרף און מיט איהר איהם גענומען ווישען דאָס בלוט פון זיין האַנד... — — —

קאַפּיטעל 19.

ווען ברוך איז געקומען צו זיך אהיים, האָט ער דערזעהן, אז אין זיין צימער איז ליכטיג. ווער זאָל דאָס זיין?

— אַ! — קלעהרט ער. — געווים פון פעראיין. און ווי שפּעט יענער זיצט און וואַרט דאָס אויף מיר. עס קען געווים זיין דער איבער־געבעגנער בינעם.

נאָר ווען ער האָט אויפגעעפענט די טהיר, איז איהם אנטקעגען גע־קומעןביילקע!

— גוטען אבענד, ביילקע! — שרייט ער אויס ערשטוינט, זיך בע־מיהענדיג צו זיין פרעהליך. — ווי קומט איהר אהער אזוי שפּעט?

אויפ'ן טיש שטעהען אין וואַסער פרישע בלומען, און ברוך האָט זיך שיער ניט ארויסגעכאַפּט: „און וואַסערע שעהנע בלומען איהר האָט דאָס מיט זיך געבראַכט!" נאָר ער דערמאָנט זיך, אז עס קאָן דאָך זיין, אז די בלומען זיינען לאה'ס...

ביילקע, דערזעהענדיג איהם מיט די גליטשערס אין האנד: —

— וואָס? איהר האָט זיך נאָר געגליטשט?! היינט זעהט, וואָס פאַר אַ שלעכטער מענש איהר זייט! פאַר וואָס האָט איהר מיר ניט געזאָגט, אז איהר געהט זיך היינט גליטשען?

— ווען איך האָב זיך מיט אייך געזעהן, האָב איך דאָס נאָך אליין ניט געוואוסט. — ווי קומט איהר אהער אזוי שפּעט?

— איך בין געוועזען ביי מיינער אַ מומע. זי וואוינט דאָ, אין יאַנ־קערס. אויפ'ן וועג צוריק, קלעהר איך: מען דאַרף זיך אריינכאַפּען צו אייך — — — און ווען וועט דאָס איינפאַלען, אז איהר וועט אויף זיך לאָזען אזוי לאַנג וואַרטען?!

— טאַקע, טאַקע. ווי מאָדנע דאָס איז? נעה ווייס, אז מען וואַרט אויף דיר! אז עמיצער איז צו דיר געקומען?!

ברוך נעהמט זיך ארומדרעהען איבער'ן צימער נערוועז...

— זאָגט דעם אמת, זיינט איהר צופריעדען פון דעם, וואָס איך בין צו אייך געקומען?

— וואָס רעדט איהר?... וואָס הייסט!... — נעמט זיך ברוך פלאָנ־טערען — איצטער איז דאָך ווינטער... און אָט דער שניי און אָט די בערג און וועלדער, זיי שפּיעלען דאָך אויפ׳ן הארצען ווי אויף א פידעל — — — ערגעץ איבער ווייסע פעלדער געהט זיך איצט דער פעטער־שנייער אין זיין גרויסען, ווייסען טלית. ער געהט זיך אזוי לייכט, פערטראַכט. זיין באָרד איז ווייס און שיטער, און ער קוקט אזוי ווייט, אזוי קאַלט און גלייכגילטיג. — — — און ערגעץ צווישען וועלדער אין א וואַלד צינדען איצט ווינד־מיידלעך, בלויע פייערען, און אז עס שטאַרקען זיך די בלויע פייערען, שטאַרקט זיך דער פראָסט. און דער זיידע ברעכט בוי־מער און וואַרפט זיי אין פייער. ער שפּאַלט מיט זיינע הענד די שטאַרק־סטע דעמבעס, שפּאַלט זיי אין שטיקער, און די ווינד־מיידלעך כאַפּען זיי אונטער און וואַרפען זיי צופריעדען אין פייער, און צולייגען נאָך אַלץ נייע און נייע פייערען. און די בלויע פייערען קנאַקען; עס קנאַקען די שטיקער, די בוימער. עס קנאַקט און הילכט דער גאַנצער שוואַרץ־וויי־סער וואַלד, און דער זיידע געהט אוועק אין זיין ארבייט אַלץ ווייטער און ווייטער. און אין טהאָל, ביי דעם אייז, בעוויזט זיך דער פידעל־שפּיעלער, א צוריצטער, א בלאַסער. ער שפּאַרט זיך אָן ביי דעם בוים, וואָס וואַקסט, ווי אויף אומצופאַלען, און נעהמט זיך שפּיעלען אויף דער דינער סטרונע, און עס צוטראָגען זיך שאַרפע, רופענדע טענער — — — און עס בעווייזט זיך פריש־שמייכלענדיג א שעהנע ווינד־מיידעל אין א העל־בלויען זיידענעם העמד, און דאָס העמד ציטערט אויף איהרע רונדע, ווייכע גליעדער, אויף די בריסט, און זי גיט א קוק אויפ׳ן פידעל־שפּיעלער און דערקאָנט, אז ער מיינט ניט זי... — איהר פערשטעהט, ביילקע? — ער מיינט ניט זי... איז זי אָבער א גוטע און הויבט זיך אויף אויף די באָרוועסע פיס, אויף די שפּיץ פינגער ציהט זי זיך אויס און ווערט נאָך לענגער און שלאַנקער, הויבט אויף איהר שעהנעם קאָפּ, איהר נאַקעטע רעכטע האַנד, און רופט און העלפט איהם רופען. קומט אָן נאָך א מיידעל, און נאָך א מיידעל. אַלע ווייסע, ציטערדיגע, שפּרינ־גענדיגע, אַלע אין בלויע, זיידענע העמדער, אָבער זיין פידעל רופט שוין איצט קלאָר: — דזין דזין!!

„דזין־דזין" הייסט דאָס מיידעל, פאַר וועלכער דער זיידע־פּראָפּעסט האָט אוועקגעגעבען שטאַרקע דרייצעהן וועלדער. זי איז איהם טהייער, ווי דער שוואַרץ־אַפּעל פון אויג. זי — האָט אָבער ליעב דעם בלאָסען שפּיעלער; זי האָט ליעב צו טאַנצען אונטער זיינע טענער, צו בויגען איהר קערפּער, פּונקט ווי זיי וויעגען זיך; און דערהערט זי אין מיטען טאַנצען, ווי זיין פידעל ציהט אויס — דזין־דזין! — ווערט זי אַן אויפגעציטערטע און פאַלט אין גאַנצען אריין אין זיין מאַכט.

איצט אָבער שרייט זיין פידעל — דזין־דזין! די מיידלעך ווילען איהם ארויסהעלפען, — לויפען זיי אום איבער'ן אייז און שרייען און רופען: דזין־דזין! דזין־דזין! — — —

דזין־דזין אָבער קומט ניט. זי האָט היינט מורא מעהרער ווי אַלע מאָל, וויל זי וויים, אַז דעם זיידען געהט דאָס היינטיגע נאַכט זעהר גוט, און נאָכדעם, ווי ער וועט אָנברעכען אַ סך בוימער און אָנשפּאַלטען אַ סך האָלץ, ווען די בלויע פייערען וועלען שוין זיין צושפּרייט איבער'ן גאַנצען וואַלד און עס וועלען ארום זיי טאַנצען די ווילדע מיידלעך, וועט זיך איהם פערוועלען האָבען נעבען זיך זיין דזין־דזין, פאַר וועלכער ער האָט אוועקגעגעבען דרייצעהן וועלדער.

דער שפּיעלער אָבער וויל פון גאָר ניט וויסען. די פידעל רופט און רופט. — גליטשען זיך די מיידלעך אהין, אהער און רופען, רופען. און אַז די טענער צורייצען זיך, רייסען פון זיך די מיידלעך אראָפּ די בלויע העמדער און נעהמען זיך ארומלויפען איבער'ן אייז נאַקעטע. און אַט קלעטערען זיי ארויף אויף די דערביייאיגע בוימער און שטעהען הויך, פערציטערטע אויף די פערשנעעטע בוימער און קוקען צושראָקען אין אַלע זייטען, איבער'ן ווייט־צוצווייגטען, ווייסען וואַלד, מיט די אויגען זוכען זיי און רופען: — דזין־דזין! דזין־דזין!! ברענגט דער ווינט צוטראָגען נאָך כוואַליעס און כוואַליעס ווינט־מיידלעך, ווערען זיי אַלע פערכאַפּט פון'ם „דזין־דזין!" און וואַרפען פון זיך באַלד אראָפּ די ווייסע שנעעאיגע שלייערס, שפּרינגען ארום אין די בלויע, זיידענע העמדער און קוקען זיך איבער צושראָקען — — — דזין־דזין איז צווישען זיי ניטאָ! — — — טאַנצען זיי אַלע פערצווייפעלט ארונטער, שלאָגען זיך אַלע צוזאַמען, פלעכטען זיך איבער, נעהמען ווילד בייסען איינע די אנדערע און שטשירען אויף דער בלויער נאַכט מילך־ווייסע פערבלוטיגטע צייהן. און ווייסע

שפּיציגע צייהן זיינען פערבלוטיגט פון זייערע אייגענע ליפּען, און זיי נעהמען מיט זיי בייסען די לופט, ציהען אויס זייערע קעפּ און צובילען זיך ווי ביטער־פערצווייפעלטע הינט. — קען שוין די שעהנע דזין־דזין לענגער ניט אויסהאַלטען און לאָזט זיך קייקלען און שפּרינגען איבער באַרג און טהאָל, טאַנצט און שפּרינגט אַ פערצאַפּעלטע איהער בוימער און בוי־מער און בעווייזט זיך אויפ׳ן אייז. — — —

און ווי נאָר זי בעווייזט זיך אויפ׳ן אייז, דערהערט זיך באַלד אַ שטאַרקער, פּראַסטיגער בייזער; עס ציטערט אויף דער אַלטער וואַלד, עס שלאָגט זיך אויף אַ ווייסער שטויב, אַ צורייצטער, ווילדער שטורעם. — עס קנאַקען צווייגען, עס פּלאַצען בוימער, דאָס אייז נעהמט זיך אין שטי־קער רייסען. עס ציטערען אויף שטעדט און דערפער, עס בעווייזט זיך אין זיין ווילדען כעס דער זיידע־פראָסט.

ברוך, וואָס איז געוואָרען אין דער צייט פון זיין דערצעהלען, אַלץ מעהרער און מעהרער נערוועז, בלייבט מיט אַ מאָל שטעהן אַ בלאַסער.

ביילקע שפּרינגט אויף:

— און וואָס איז געוואָרען? וואָס איז געוואָרען?! — — —

— נאַרישע מיידעל. וואָס האָט איהר זיך אַזוי דערשראָקען? — ערגעץ איבער ווייטע, ווייסע פעלדער געהט דאָך איצט צום וואַלד דער פעטער־שנעער — — — בלאַס, פערטראַכט, אין אַ גרויסען, ווייסען טלית, און שטעלט צום וואַלד־צו זיינע טריט, אַזעלכע רוהיגע, אַזעלכע גלייכגילטיגע. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

אַך, וואָסער אַ שלעכטער איהר זייט, וואָסער אַ שלעכטער איהר זייט! — שרייט זי אויס, צוגעהענדיג האַרט צו איהם.

ברוך נעהמט אָן מיט זיינעביידע הענד איהר קאָפּ. ווי שעהן עס שמעקט איהר שעהנער, שווארצער קאָפּ, און וואָס פאַר אַ שעהנער איינ־פאַל עס איז צו קעמען אָט די שעהנע האָר אין צווי כוואַליעס, און נאָכ־דעם זיי ערשט איבערבינדען פון אויבען מיט אַ שוואַרצער סטענגע. און וואָסערע שעהנע, אידישע אויגען! קליינע פולע ליפּען, און די קליינע רונדע בריסט פרעסען זיך אַרויס פון אונטער דעם שוואַרצען, סאַמעטענעם קלייד. ווי זי האָט זיך דאָס פערפּוצט! און וויפיעל חן עס גיט צו איהר דינער פיגור די אַנגעשפּיליעטע פרישע רויז. אויפ׳ן גאַנצען שוואַרצען

קלייד — בלויז איין רויז. און די רויז איז רויט ווי בלוט, און די רויז איז רויט, ווי פייער. — — — —

— קינד, ווי קען איך נאָר היינט זיין א שלעכטער? איהר זאָלט וויסען וואָסער א שעהנע זון עס האָט מיך היינט פריה בעגעגענט, און ווי דער שנעע האָט אונטער מיינע פיס געשפּיעלט, ווי עס פּיסטשען פויגעל, ווי עס וואָרקען טויבען. און ווי נאָכדעם, ווען איך בין געפאָהרען אין „עלעווייטעד", איז אויף יעדער גאַס צו מיר ארויסגעשפּרונגען א נייע זון, און נאָכדעם, ווען עס איז שוין צוגעפאַלען די נאַכט, האָב איך מיט אמאָל פאַר זיך דערזעהן די אַלע זונען. און איך האָב זיי צונויפגענומען אין מיינע הענד און האָב זיי געפּרעסט צו מיין הארץ, און אזוי האָב איך געוואָלט ארויפגעהן אויף א הויכען בארג און זיך מיט זיי ווייזען פאַר מענשען, פאַר קינדער, — זאָלען זיי הנאה האָבען, זאָלען זיי זעהן, ווי גליקליך מען קען זיין אין דער וועלט. אך, ביילקע, וויפיעל גליק עס איז פאַראַן אויף דער וועלט. וויפיעל גליק! און וואָס זיינען דען די צרות פון יאָהרען אנטקעגען דעם אונענדליכען גליק פון איין מינוט? — א זעמדעל אין א לויטערען ים, ביילקע!

— אך, ברוך, ברוך! איהר זייט דאָך עפּעס אזא מאָדנער? — — — אין וואָס פאַר א וועלט לעבט איהר? — — — — ברוך! — — — —

— קינד, איך לעב אין דער אמת'ער וועלט. זיי — די גאַנצע שטאָדט לעבט אין א פאַלשער, אין אן אויסגעטראַכטער וועלט.

— ברוך; ברוך!! ברוך!!! — שרייט זי פלוצלונג אויס. — נעהמט מיך אויף די הענד, דריקט מיך צו צו זיך, פּרעסט מיך אריין אין זיך, לאָזט מיך בלויז איין נאַכט זיין מיט אייך. קיינער וועט זיך צו מיר מעהר ניט צוריהרען. איך וועל זיין בלויז אייערע. איך האָב זיך גע־וואַשען, גע'טובל'ט, מיין גאַנצער לייב שמעקט איצט. איך וויל זיין אייער כלה. איך וויל זיין א כשרה, אייערע, ברוך; ברוך! — — — — נאָט מיינער! ווי איך פערליער זיך נעבען אייך! וואָס זיינט איהר פאַר א מענש? פון וואַנען האָט איהר זיך גענומען?! איך וועל דאָך לעבען אייך משוגע ווערען. איך האָב זיך דאָס היינט אָנגעטהאָן אויף צו געהן צום באַל, און אלע זאָגען, אז מיט מיר איז אזוי גוט צו טאַנצען. איך בין דאָך אזוי לייכט, אזוי דין. איך האַלט זיך אזוי לייכט אויף די פיס. און אזוי פיעל האָבען דאָך נאָך געוואַרט, אז איך זאָל מיט זיי היינט

טאַנצען, און איך האָב נאָר איבערגעלאָזט דעם באַל און בין אַוועק צו אייך און — — — צום סוף זיץ איך דאָ די גאַנצע צייט און וואַרט. און טאַמער האָב איך דערהערט טריט, בין איך דאָך אַלע מאָל אויפגע־שפּרונגען ווי אַ משוגענע... און איהר האָט זיך נאָר געגליטשט די גאַנצע צייט! — ווען איך וואָלט דאָס געוואוסט, וואָלט איך דאָך געלאָפען אייך אויפזוכען אויפ'ן אייז. חנה איז דאָך דאַרטען אויך געווען — — — אָבער איך האָב פאַר איהר קיין מורא ניט. זי ווייס, אַז איך האָב אייך ליעב; אַז איך וואָלט געקושט אייערע פיס, אַז איך וואָלט זיך געלאָזען פון אייך אויפעסען; אַז איך וויל ווערען אייער כלה. און טאָמער האָב איך געזינדיגט, דאַרפט איהר מיר מוחל זיין, ווייל ווי לאַנג קען מען נאָך דאָ, אין דער גרויסער שטאָדט, זיין יונג?... ברוך! — — — דער שאָפּ זוינט דאָך אוים דעם מארך פון די ביינער. איהר זאָלט מיך געוועזען אָנ־קוקען, ווי שעהן איך בין געווען, נאָר־וואָס ווען איך בין אהער געקומען צו פאָהרען — — — אָך, ברוך! ברוך!... און ווער האָט אייך געבראַכט אָט די בלומען? זאָגט: איהר האָט זיי אַליין געקויפט?...

און אָט איז זי געבליעבען שטעהן. טרעהרען האָבען זי גענומען שטיקען אין האַלז, און באַלד איז זי צוזעפאַלען מיט'ן קאָפּ צו זיין ברוסט און גענומען וויינען, זיך צאַפּלענדיג אין זיינע הענד.

— ביילקע! קינד! פיהלט איהר כאָטש איצט, אַז גאָט איז מיט אייך?

— וואָס ווילט איהר מיט אייער גאָט? וואָסער גאָט?! וועלכער גאָט!! ניטאָ קיין גאָט! ניטאָ!

— דער אידישער גאָט. אָט דער גאָט, וואָס איז זיך איצט אַזוי שטאַרק נוקם אין דיר, פאַר וואָס דו ווילסט פון איהם ניט וויסען. קעהר זיך איצט אום צו איהם און ער וועט דיר מוחל זיין, ווייל ער איז דאָך דער, פאַר וועמעס פייערדיגען צאָרן עס ציטערט אויף דאָס מענשליכע הארץ. און ער איז אָבער אויך פול מיט רחמים, ביילקע. און ער פערגיט און ער הײלט. מען קען זיך צו איהם אומקעהרען, ווי אַ קינד צו אַ טאַטען. ער איז אַ גוטער, ער איז אַ גרויסער און גוטער, ביילקע. קוק זיך אום און זעה, — ווי ער וואַכט, ווי מען קען זיך פון איהם ניט בעהאַלטען!

— פאַר וואָס זעה איך ניט?! פאַר וואָס וויים איך ניט?! — מענה'ט זי דורך טרעהרען.

— צו זעהסטו דיין אייגען הארץ? און פאַר וואָס ווייסטו, אַז דו האָסט אַ הארץ? — — — צו זעהסטו דיינע געדאַנקען? און פון וואַנען ווייסטו, אַז דו האָסט אַ געדאַנקען? — גאָט, דאָס זיינען די בעסערע פערלאַנגען פון דיין הארצען, דאָס זיינען די ריינערע געדאַנקען פון דיין קאָפּ. הער, וואָס איך זאָג דיר. קוק זיך איין אין דעם. און אַז דו וועסט זיך אין דעם איינלעבען, וועסטו דערזעהן, וועסטו דערפיהלען, אַז דאָס איז בלויז דער טהייל פון גאָט אינ'ם מענשען, ווייל ער אַליין איז גרויס, — „עס איז פול די גאַנצע וועלט מיט זיין כבוד", אָבער ער איז נאָך גרעסער, נאָך גרעסער פון טויזענדער און טויזענדער וועלטען צוזאַמענגענומען. עס שפרייט זיך זיין ריינקייט און שעהנקייט איבער הימעל און שטערען, אָבער ער איז נאָך גרעסער און שעהנער פון טויזענד און טויזענדער פערשטערענטע הימלען צוזאַמענגענומען, ווייל ער איז גאָט, ווייל ער איז דער איין און איינציגער גאָט, און עס איז ניטאָ מעהר קיין גאָט אויסער איהם. און געבענשט איז דער מענש, און ווי וואויל איז איהם, ווען ער דערפיהלט אין זיך אַ טהייל פון אָט דעם גרויסען גאָט. און וואו איז דען דער מענש, אין וועמעס הארצען עס וואוינען שוין גאָר ניט קיין גוטע פערלאַנגען, אין וועמעס קאָפּ עס זיינען שוין גאָר ניטאָ קיין ריינע געדאַנקען. ביילקע! פערשטעה, אַז דורך דעם, וואָס דאָס זינדיגע שלעפּט אַראָפּ דאָס לויטערע צו זיך, ווערט דאָס ניט געלייטערט, נאָר דורך דעם, וואָס דאָס זינדיגע הויבט זיך אויף צו דער לויטערקייט, הויבט זיך אויף צו גאָט. ערגעץ אין דיר איז פאַראַן אַ לויטערער מאַרגענשטערען. לאָז איהם אויפגעהן, ביילקע, און זאָל ער אויפשטראַהלען אין דיר, און זאָל ער אַרויסשטראַהלען פון דיינע אויגען אין זיין גאַנצער לויטערקייט. — — — ווי שעהן דאָס וועט זיין, ביילקע, ווי שעהן! אַ רוים, אַ ווייטקייט וועט זיך עפענען פאַר דיינע אויגען, און דו וועסט געהמען קוקען גרוים און ברייט און ווייט. — — —

אַזוי האָט נאָך ברוך לאַנג גע'טענה'ט, רעדענדיג און מאָלענדיג.

און דורך דער הארציגקייט פון איהרע טרעהרען און פון דער איבערגעבענער וואַרעמקייט פון זיין שטימע, האָט ביילקע געגומען פיהלען אין זיך עפּעס נייעס, ווייטעס, עפּעס אַזעלכעס, אַנטקעגען וועלכען עס עפענט

זיך ציטערדיג אויף דאָס האַרץ, די נשמה. זי ליעגט אַ פּערוויינטע, איינ־גענורעט מיט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט און פאַר די פּערוויינטע אויגען שפּרייטען און ברייטען זיך פּערשטערענטע הימלען — — — — און עס קלינגט נאָך אין די אויערען ברוך׳ס אויסגעשריי: „טויזענדער און טויזענדער פּערשטערענטע הימלען, אָבער ער איז נאָך גרעסער, ער איז נאָך שענער!“ — — — — — פון וואנען האָט זיך ברוך גענומען מיט זיינע טענות? — — — — און וואָס וויל ער פון איהר האָבען? — — — — און ווי גוט עס איז צו ליעגען איינגענורעט אין איהם! — — — — און זי פּרואווט זיך פון דעסטוועגען און פרעגט מיט אַ מין מורא און שטילקייט, ווי זי וואָלט ביט וועלען אויפרודערען די שטילקייט:

— פאַר וואָס זאָרגט איהר זיך אַלץ פאַר דער נשמה?!

און ברוך לעגט אַרויף זיין האַנד אויף איהר קאָפּ, ווי אויפ׳ן קאָפּ פון אַ קינד און נעהמט צו איהר רעדען מיט אַ גוטער, בערוהיגענדער שטימע, ווי עס רעדט אַ טאַטע צו אַ קינד, ווען ער מוז פאַר׳ן קינד אויך פּערנעהמען דעם פּלאַץ פון אַ מאַמע:

— ביילקע, ליעב אָהן אַ שום העכערען פּערלאַנג, אָהן אַ שום רעליגיעזען געפיהל, — דאָס איז פון וואָס דו ליידסט איצט אַזוי שטאַרק! ווען דאָס וואָלט אָבער געווען פּערבונדען כאָטש נאָר מיט קינדער־האָבען, ווי ביי חנה׳ן, למשל — — — אָדער עס וואָלט גלאַט געווען ריין, און דו וואָלסט הנאה געהאַט פון דעם, וואָס דו ביזט ריין! קענסטו זיך דען פּאָרשטעלען, ווי ווייט גליקליך דו וואָלסט געווען? — — — און אַז דו האָסט זיך שוין יאָ געוואַשען און געריינינגט, — איז פון וועמעס־וועגען האָסטו דאָס געטהאָן: צוליעב גאָט אָדער צוליעב דעם טייוועל?

— צוליעב דיר, צוליעב דיר! — ענטפערט זי מיט אַ מאָל. — און דו ווייסט, — זאָגט זי מיט אַ געענדערטער שטימע. — איך טראָג דאָך איצט אויף זיך אַ בלויע־זיידען העמד. דו האָסט דאָך ליעב בלוי — — אָט האָסטו דאָך איצטער אויך גערעדט פון בלויע זיידענע העמדער — — ברוך! ברוך!! — — — איך האָב זיך דאָך צוליעב דיר געוואַשען און געריינינגט, זיך אָנגעטהאָן אין סאַמעט און אין זייד, זיך געשפּריצט און געזאַלבט, און אַלץ געציטערט און געטראַכט: אָט אַזוי, אָט אַזוי דאַרף מען טהאָן, ווען מען וויל ווערען ברוך׳ס כלה.

— און מיט וואָסערע געדאַנקען דערביי? דו ווייסט נאָר ניט, ווי

דער אידישער גאָט שטראָפט אפילו פאר שלעכטע געדאנקען.

— וואָס הייסט?

— עס הייסט, — זאָגט ברוך, — אז מיט ניט גוטע געדאַנקען פער־פאָהרט מען צום ניט גוטען. — אָט הער אַ מעשה, וואָס האָט געטראָפען שוין לאַנג צוריק: — — —

די וועלט איז געווען ווייס — עס איז געווען ווינטער.

און ערגעץ אויף אַ פעלד איז געשטאַנען אַ ווייסע קרעטשמע.

און אין דער ווייסער קרעטשמע האָט געוואוינט אַ איד מיט זיין ווייב.

און זיי האָבען געהאַט אַן איין־איינציג קינד, אַ שעהנע טאָכטער, אויף וועלכער גאָט און לייט האָבען זיי מקנא געווען.

די טאָכטער איז געווען אַ כלה און איהר חתן איז געווען אַ קאַסיר אין וואַלד.

און איינמאָל פארנאַכט ברענגט מען דעם חתן אַ בריוועל פון איהר, און מיט אַ ציטערדיגער האַנד איז דאָרט אָנגעשריעבען — — — „די מאַמע בלייבט אין שטאָדט אויף נאַכט און דער טאַטע — — — קום!... — ער שלאָפט, אַ מיעדער נאָכ׳ן מאַרק“.

און דער חתן האָט געוואַרט, עס זאָל ווערען פינסטער, אז ער זאָל קומען, ווען דער טאַטע וועט שוין שלאָפען, און אז אוועקפאָהרען זאָל ער, ווען קיין האָהן וועט נאָך ניט קרעהען...

און ווען די נאַכט איז צונעפאַלען, האָט ער אָנגעזאָטעלט זיין שוואַר־צען פערד. און אז עס איז שוין געווען גוט פינסטער, האָט ער זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איהם און זיך גענומען טראָגען דורכ׳ן וואַלד.

זיין שוואַרץ פערד האָט זיך געטראָגען, האָט זיך אויסגעצויגען און געשוואומען דורכ׳ן גרויסען, ווייסען וואַלד, און דער חתן האָט זיך אַלע מאָל צונעבוינען צום פערד׳ס קאָפּ און איהם צופריעדען געפּאַטשט אין זיין ברייטען האַלז, ווי ער וואָלט איהם וועלען זאָגען: — באַלד רייסען מיר דורך דעם וואַלד, באַלד וועלען מיר אַרוים אויף די אָפענע ווייסע פעלדער צו דער קרעטשמע, צו מיין כלה.

די צייט אָבער ציהט זיך און די נאַכט ווערט אַלץ גרעסער, טיעפער און שפּעטער — — — און אַרום איז נאָך אַלץ וואַלד און וואַלד...

נעהמט זיך דער חתן נאָך שטאַרקער יאָגען דאָס פערד. — איהם טהוט באַנג די גוטע צייט. און ער פאָהרט און פאָהרט, און קוקט זיך

אום. — פאַר איהם איז נאָך אַלץ וואַלד... אַלץ וואַלד און וואַלד — — — —

אָבער אַט דערזעהט ער, ווי דאָרטען אַרויף ענדיגט זיך שוין דער וואַלד. דאָס האַרץ ציטערט אין איהם אויף פון פרייד, די אויגען ווערען איהם ליכטיגער, ער שפּאָרעט שטאַרקער אונטער זיין פערד, אָבער ווי נאָר ער קומט צו יענעם אָרט, הויבט זיך גאָר פון דאָרטען ערשט אָן גרויסער וואַלד... גרויסער וואַלד און וואַלד... אָבער ער מאַכט זיך אַ האַרץ און שמייכעלט: —

איהם דוכט זיך, אַז ער זעהט דורך די פערשנעעטע בוימער די ווייסע קרעטשמע. אַלע פענסטער זיינען פינסטער, נאָר פון איינעם קוקט אַרויס זיין ווייסע כלה — און ער שרייט צו איהר:

— באַלד קומען מיר פון וואַלד אַרויס!

און ער נעהמט זיך נאָך שטאַרקען צואיילען זיין פערד. — ער שטעלט זיך אַזש אויף די אייזענס פון זאַטעל:

— מיין פערד! געשווינד!!

און דער שוואַרצער פערד נעהמט זיך טראָגען אַן אויסגעצויגענער אויפ'ן ברייטען וועג צווישען די פערשנעעטע בוימער, אַזוי אַז ער ריהרט כמעט אָן די ערד מיט זיין בויך. ווערט דעם חתן אַ ביסעל היימליכער: פאַר זיינע אויגען שוועבט איהם אַרויס זיין שעהנע כלה, ווי זי שמייכעלט און ציטערט און שרייבט:

„...מאַמע בלייבט אין שטאָדט אויף נאַכט און טאַטע — קום!... — ער שלאָפט אַ מיעדער נאָכ'ן מאַרק...“

און ער דערמאָהנט זיך אָן איהר שלאַנקען, פרישען ציטער און עס שרייט פון איהם:

— קינד, באַלד ביזטו געבען מיר! און איך דאַנק דיין טאַטען, און איך דאַנק דיין מאַמען, און, מיין פערד, איך דאַנק אויך דיר!

מיט אַמאָל אָבער ווערט דאָס פערד אונרוהיג! — עס שמעקט און ניסט... און דער וואַלד ווערט אינגאַנצען פרעמד... ניט היימליך גרויס... דער חתן ציטערט אויף, אַז ער ווערט שיער ניט פערפרוירען פון שרעק, און אין קאָפּ בליצט ביי איהם אויף:

— ס'האָט מיר ווער פערפיהרט מיין פערד! קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? — — — קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? — — —

און פּלוצלונג דערזעהט ער, ווי טיעף אין וואַלד צינדט ווער בלויע פייערען — פייער, פייער! — שרעק און פייער צינדט זיך אין זיין האַרצען. ווילד הילכען פעסטע, טעמפּע טריט. — ווילד טרייבט ער אום אין וואַלד זיין פערד.

און פאַר די אויגען שוועבען בלויע פייערען און עס טראָגט זיך ווילד אין פרעמד דער ווייסער וואַלד.

— האַ־הו! האַ־הו! — שרייט ער אויס, און פון ערגעץ ווייט שרייט עמיץ צוריק: האַ־הו! האַ־הו! — — — און עס דאַכט זיך דעם חתן, אז אין דעם ווייעדער־געשריי שפּרייט זיך איבער׳ן וואַלד דער כלה׳ס ציטער... — זי ציטערט, ווייל איהר טהוט אויך באַנג די גוטע צייט. און ווייעדער נעהמט זיך איהם דאַכטען, אז אַט ענדיגט זיך דער וואַלד. אַט ענדיגט ער זיך דאָ, און אַט ענדיגט ער זיך דאָרטען... און אַט ענדיגט ער זיך אין עטליכע פּלעצער אויף איין מאָל. — — — אַבער וואוהין נאָר ער פאָהרט אָן, פערשווינדען די צייכענס... און דער וואַלד ווערט נאָך אַלץ גרעסער און פרעמדער, און פאַר די אויגען שפּרינגען און טאַנצען ציטערדיגע, בלויע פייערען און די טריט פון דעם אייגענעם פערד הילכען משונה׳דיג, און שרעקען.

ביז מיט אַמאָל, דערזעהט ער פאַר זיך אַ וועג, וואָס פיהרט צו אַ ווייסער, אָפענער ווייטקייט, וואָס מישט זיך אוים מיט׳ן בלויען הימעל, און ער פאַלט צו צום פערד, נעהמט אַרום זיין האַלז און שרייט אויס:

— מיין פערד! מיין געטרייער פערד!

גיט דאָס פערד אַ הירזשע, ציהט זיך אויס נאָך לענגער און נעהמט זיך טראָגען איבער דעם וועג, ווי אַ פייל פון בויגען — — — פּלוצלונג אָבער גיט דאָס פערד אַ שפּרונג אָפּ צוריק, שפּיצט אויף די אויערען, שפּרינגט־אויף אויף די הינטערשטע פיס מיט אַ צועפּענטען מויל, מיט אויסגעשטשירעטע געל־ווייסע צייהנער. די נאָז־לעכער האָבען זיך ווילד צושפּרייט און די אויגען בליצען גרין! — — —

— —

ביילקע ציטערט אויף און דערפיהלט, ווי אַ שפּרונג־צו־טהאָן אונטער׳ן פערד׳ס פיס. — זאָל ער זי צוטרעטען! זאָל ער זי צוטרעטען!

און ברוך ענדיגט:

— און עס האָט געטראָפען, אז די מאַמע איז שוין מעהר פון

שטאַדט ניט נעקומען און דער טאַטע האָט זיך שוין מעהר פון שלאָף ניט אויפגעכאַפּט, און די טאָכטער איז שוין אויף שטענדיג ביים פענסטער פערבליבען, און דער חתן איז שוין מעהר קיין מאָל פון וואַלד ניט ארויס.

און די, וואָס פאָהרען אמאָל פאַרביי יענעם וואַלד, זאָגען, אַז ביי דער נאַכט, אין אַ געוויסען שעה, דערהערען זיך מיט אַמאָל פעסטע, טעמפּע טריט.

עס טרייבט ווער אום איבער'ן וואַלד ווילד זיין פערד. כאָטש מען זעהט ניט קיינעם. דאָס פערד, הערט זיך, לויפט, לויפט און שטעלט זיך אָפּ פון מאָל צו מאָל... און איבער'ן וואַלד צוטראָגט זיך דעם חתן'ס פערביינקטער געשריי:

— קום איך ווען פון וואַלד ארויס? קום איך ווען פון וואַלד ארויס?

און דער קלאַנג פון ברוך'ס שטימע רעדט נאָך מעהר פון די ווערטער, און עס קלינגט אזוי טיעף און וויט פערביינקט:

— קום איך ווען פון וואַלד ארויס? קום איך ווען פון וואַלד ארויס? —

— —

אַ לענגערע צייט איז שטיל.ביילקע ליגט אַ פערגעסענע. פּלוצלונג אָבער דערהערען זיי איבער זיך אַ צורייצטען געלעכטער. ביילקע האָט צושראָקען אַ הויב געטהאָן איהר קאָפּ פון ברוך'ן. איהרע צושויבערטע האָר, האָבען גענומען פאַלען צו די אַקסלען, צו איהר סאַמעטען קלייד.

— בינעם! — — —

אין טהיר איז געשטאַנען בינעם אַ בלאַסער מיט אַ פערבונדענער האַנט. ער איז אויף זיין אופן אריין אין צימער ניט פרעגענדיג, ניט קלאַפּענדיג, און ווי ער האָט זיי אזוי דערזעהן, איז ער נאָך בלאַסער געוואָרען און ער האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און ער האָט זיך צולאַכט. און ווען די קליינע ביילקע האָט זיך אַ צושראָקענע אַ הויב געטהון, אַ צושויבערטע, מיט פערווייינטע אויגען און האָט אויסגעשריען — בינעם! איז זיין געלעכטער גאָר משוגע געוואָרען. און אזוי משוגע לאַכענדיג איז ער אראָפּ פון אַלע טרעפּ און אוועק.

ביילקע איז אויפגעשפּרונגען אויף די פיס.

— בינעם!

ברוך האָט זיך ניט גערירט פון אָרט.

*

אויף מאָרגן, אין דערפריה, ווען ברוך האָט צועפענט זיינע אויגען איז שוין אויף זייער בעט געזעסען בינעם:

כאַ־כאַ! — האָט בינעם אַנגעהויבען מיט זיין הילצערנעם געלעכטער — יאָער ווייסט, אפשר וועט דיך דיין נאַרעשקייט פאַרט ערגעץ ברייגגען. אבער ווי איז מען אזא'ן עזעל?! אַ יונגע, אַ לעבעדיגע, אַ צאַפּעלדיגע מיידעל קומט צו דיר און וואַרפט זיך אין דיינע הענט, נעהמסטו זיך איהר דערצעהלען באָבע מעשיות! טהוסטו דאָס טאַקע אַלץ דערפאַר כדי צו ווייזען, אז עס האָבען זיך נאָך ניט אויסגעלאָזט קיין נאַראָנים פון דער ערד? צי איבער עפּעס אַן אנדער שווארצען יאָהר? אפשר רעכענסטו גאָר, אַז כדי אויפצובויען אַ פּאָר דערפער פאַר עטליכע הונדערט אידען, דאַרף מען זיך אָפּזאָגען פון ערדישען לעבען? כאַ־כאַ־כאַ! — איך וואָלט פונדעסטוועגען וועלען וויסען פאַרוואָס עס געפינען זיך פרויען וואָס דרעהען זיך אַרום דיר. וואָס צו אַלדי שווארצע יאָהר מאַכט זיי זיך אויפרעגען און רויטלען נעבען דיר? איז דאָס דערפאַר וואָס צווישען אַלע אנדערע אונזעריגע געפינען זיי אפילו קיין איין ריכטיגען עקשן ניט, צי דאָס זיינען פּשוט דיינע נאַרעשע הונגעריגע בליקען מיט וועלכע דו קוקסט אויף זיי... דו קוקסט אויף אַ פרוי מיט אַזוינע בלענדענדיגע בליקען, ווי איינער וואָס קאָן די אויגען ניט אויפהויבען. דו הויבסט אויף דיינע אויגען אויף אַ פרוי, ווי אויף אַ צוגליהטער זון, און אין דער אייגענער צייט נעמסטו מיט איהר לערנען קו הישר פּילאָזאָפּי... דו צוטומעלטער, דו אָפּגעריסענער נאַר. — עס קאָן דאָך זיין, אַז אין דיין נאַרעשקייט מיינסטו, אַז דו טראָגסט אין זיך דאָס איבערבלייבאכץ פון דעם אנטרונענעם, און דו ווילסט דאָס מיט זיך מיטברייגגען גאַנצערהייד אהין אין די „פרייע דערפער“ דיינע. — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

ברוך איז נאָך נאָכדעם לאַנג געלעגען אין בעט און ווען ער האָט זיך אויפגעהויבען איז שוין בינעם ניט געווען.

דריטע טהייל:

רעגען.

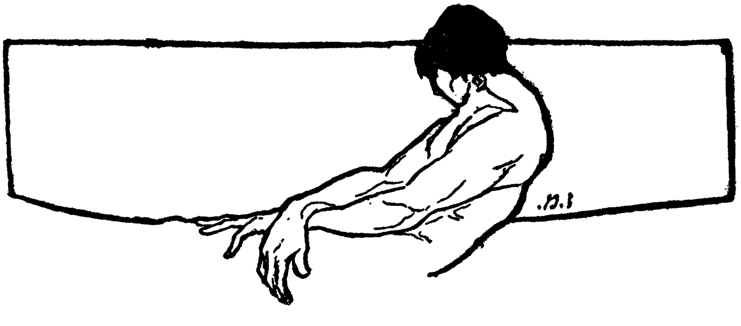

קאַפּיטעל 20.

פון זינט אַן חנה האָט זיך געשטעלט ארבייטען איז זי נאָך שעהנער און שטאָלצער געוואָרען.

— עס איז טאַקע גאָר ניט שלעכט צו זיין צוריק אַ מיידעל, — האָט זי אַליין גע'טענה'ט — יאָ. — עס איז גאָר ניט שלעכט צו זיין צוריק אַ מיידעל און אינטריגירען די בחורים, וואָס שיקען צו איהר ליעבעס־שמייכ־לען דורך די פענסטער פון די אַנדערע שעפּער, וואָס שטעהען אַנטקעגען איהרען.

פּלוצלונג אָבער האָט זי זיך אַרומגעקוקט, אַז זי שוואַנגערט! — —

פאָרגעקומען איז דאָס עפּעס אַזוי מאָדנע. — זי האָט זיך אויפגע־כאַפּט איין מאָרגען עפּעס צו־פריה — — — מאַקס איז שוין ניט געווען, ער איז שוין אַוועקגעלאָפען זוכען ארבייט נאָך די מאָרגען־צייטונגען. איז וואָס? — — — נאָר אָט דערפיהלט זי, — עס איבעלט... עס קנייטשען זיך די פליגלען פון נאָז, עס קערט די גאַל, עפּעס שפּאַרט אונ־טער'ן האַרצען אַזוי עקעלדיג — — — אָט לאָזט דאָס אָפּ אויף אַ ווײַלע — — — פון וואָס זאָל דאָס זיין? און אָט ווייעדער! עס ווילט זיך ברעכען! — — — וואָס האָט זי דאָס נעכטען געגעסען?

אין שאָפּ ביי דער ארבייט האָט זי ווייעדער דערפיהלט, אַז עס

איבעלט, זי האָט זיך געוואָלט אויפהויבען פון ביינקעל, אָבער — — — עפּעס איז זי אַזוי מיעד, אָפּגעשוואַכט — — — און ס'ווילט זיך ניט צו־שיידען מיט'ן ווענטיל פון ביינקעל — — — זי נעהמט קוקען ארום זיך צושראָקען — — — באַלד איז דער איבעל אריבער. די מיעדקייט נור איז פערבליבען אין אַלע גליעדער, די הענט זיינען ווי פער'חלש'ט און ס'ווילט זיך ניט אוועקנעהמען די אַקסעל פונ'ם ווענטעל — — — און אָט פערגלוסט זיך איהר גאָר, אז דאָס ווענטעל פון ביינקעל זאָל זיך נעהמען בויגען — — — זאָל זיך אויסציהען מיט איהר — — — זאָל זיך דאָס ציהען, ציהען — — — און אָט הויבט איהר צונג אָן זויגען די סליונע, נעהמט לעקען דעם גומען, אָבער דער גומען האָט עפּעס גאָר קיין טעם ניט... עס וואָלט, זיך וועלען עפּעס... זויערס!.. ווייניגס! אָט!.. אַ ? — ניט איהר מיט אַמאָל אַ שלאָג אין קאָפּ — פּאַסטאַווקעס! — — אַזוי גאָר! אַ קינד — — — אַ קינד! — — — אַ מאָדנע קעלט גיט זיך מיט אַמאָל אַ לאָז איבער איהר גאַנצען לייב, טאַפּט איבער איהר יעדען צאָהן אין מויל, די האָר פון קאָפּ. — אַ קינד! — — — און באַלד, אין אַ ווײַלע ארום ווערט איהר מיט אַמאָל וואַרעם, אַזוי ליעב, און גוט — אַ קינד! אַ אינגעלע! עס גלאַנצען אויף גליקליכע טרערען אין די אויגען, אַ צופריעדענע רויטקייט אויף די באַקען — — —

נאָר אָט ווערט זי בלאַס, נערוועז, אויפגערעגט: — וואָס הייסט דאָס?!.. גראָדע איצט, פּלוצלונג, אין מיטען דערינען. און אז די מיידלעך וועלען זיך דערוויסען — — — און זיי מיינען דאָך נאָך אז זי איז אַ מיידעל. צו וואָס האָט זי דאָס געטהאָן? — — — ס'ווילט זיך זיין אַ מיידעל? קיינער זאָל ניט וויסען, אז מען איז ניט און מען איז?.. כאַ־כאַ!

זי נעהמט זיך קוקען אויף די מיידלעך, וואָס זיצען אויסגעזעצט איינע נעבען די אַנדערע ארום די לאַנגע טישען — — — די פענסטער פון די ווענט האָבען זיך אויפגעשפּיעגעלט אויף די מיידעלשע קעפּ, אויף די אַקסלען — — — אָט גיט עפּעס איין מיידעל אַ זאָג צו דער צווייטער, און די מיידלעך צולאַכען זיך אַלע הילכיג, פריילין. פון וואָס לאַכען זיי? — — — אָט, האָט זיך איינע אומגעקוקט, זיך בעגעגענט מיט חנה'ס אויגען, זיך אָפּגעקעהרט און עפּעס אַ זאָג געטהון, און מען האָט זיך נאָך שטאַרקער צולאַכט. — — —

— דאָס דאכט זיך מיר אוים! — ס'איז גאָר ניט. דאָ לאַכען זיי זיך גלאַט אַזוי.

זי הייבט זיך אויף, געהט אריין אין טואַליעט צימער, כאַפּט אַ קוק אין שפּיעגעל: בלויע רעדער ארום די אויגען! — — זי וועט געהן אַהיים. ניין, — די מיידלעך וועלען זיך אַלע אַ הויב טהון פון די פּלעצער, וועלען זי אָנקוקען, און קאָן זיין, אַז זיי וועלען ווידער ארויספּלאַצען מיט געלעכטער — — — נו, איז וואָס? — — — נארעשקייטען. זי וועט גלאַט איצט ניט געהן אַהיים.

— אַ קינדעלע, געווים אַ אינגעלע. ס'איז דאָך אַזוי גוט. ס'וועט האָבען שווארצע הערעלעך, וועט זיין געראָטען אין — — — אין ברוך'ן! — פּאַלט איהר איין.

שאַ — זי וועט דאָס — — — גאָר אַ נאָמען געבען נאָך איהם — ברוך!

ברוך, ברוך! — ברוך!

ס'וועט נאָך זיין אַזוי:

זי'ט זאָגען — איך טראָג! מאַקס וועט ניט וויסען, וואָס פריהער — וויינען צו לאַכען. ער וועט זיך ארויסדרעהען און אָוועקלויפען צו ברוך'ן, וועט ברוך אַ צוטומעלטער צושפּרייטען זיינע אויגען: — „וואָס רעדסט דו?!" — און ער וועט זיך אַ כאַפּ טהון פאַר די האָר: — „אַזוי?! — און ניט קיין געלד און ניט קיין ארבייט — — — וועל! מע מוז זיך געבען אַן עצה. און ברוך פערגעסט זיין אידעע וועגען „אונזער אונטער־גאַנג", אַז „אויף וואָס דארפען מיר דאָ גאָר געבוירען קינדער ווען זיי וואַקסען אוים ניט אונזערע?" און ער וועט זיך לאָזען אין גאַס — זיך געבען אַן עצה. און אָט אַזוי וועט ברוך ארומלויפען די גאַנצע צייט פון איהר שוואַנגערען און זיך זעהען געבען אַן עצה. און וועט ער זי דער־זעהען וועט ער קוקען אויף איהר אַ גוטער, ווי ער וואָלט זי וועלען איינ־שפּינען אין זיינע בליקען — — — און זי דערפיהלט שוין, ווי עס וועבט זיך אויף איהר לייב אַ העמד פון זיינע וואַרעמע בליקען — — — אַ העמד פון ברוך'ס קושענדיג צושטראַהלטע בליקען וועבט זיך איבער איהר לייב, אין וועלכען עס וואַקסט אַ קינד פון מאַקס'ען גאָר — — — וואָס וועט הייסען נאָך איהם — ברוך.

ווי ער וועט דאָס פון דעם אויפציטערען: — חנה! — — —

— זיין נאָמען איז — ב'רוך — וועט זי זאָגען שאַרף — אַ נאָמען נאָך דיר — — — —

— אָבער, חנה. ביזט דאָך פון זינען. חנה! מיר זיינען דאָך אידען.

און חנה וועט שמייכלען — ליגען אין קינפּעט, אַן אָפּגעשוואַכטע, קוקען אויף דעם הויכען שטאַרקען ברוך'ן, ווי ער שטעהט פאַר איהר אַן אויפגעטרייסעלטער — און זי וועט איהם שמייכלען גלייך אין זיין צו־טראָגענעם פּנים אריין: און דאָס קינד וועט טאַקע הייסען — ברוך.

און ס'ווילט זיך איהר אַזש צובויגען זיך צום אייגענעם בויך, און איהם אַליין קושען — — זי האָט דאָך אויף דעם אַזוי לאַנג געוואַרט — — — אַרויפשפּרינגען אויף ברוך'ן ווי אַ ווילדע קאַץ, ווי אַ טיגער — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אָבער, אַט צוליעב דעם דען האָט זי דאָס די גאַנצע צייט געוואַרט?!

—— — זי האָט דאָך געוואָלט אַ קינד גלאַט אַזוי זיך — — — ווייל נאָך דעם — זאָגט מען — פערגעסען זיך אַלע נ א ר י ש ק י י ט ע ן — — — מען האָט ליעב דאָס קינד, האָט מען אויך ליעב דעם קינד'ס טאַטע — — — אָבער פאַר וואָס־זשע איז דאָס געקומען אין אַזאַ אומ־מעגליך שלעכטער צייט. כדי געבען ברוך'ן די מעגליכקייט פאַר איהר צו זאָרגען?! — — — און ווי איז, אַז נאָכדעם וועט איהם גאָר ניט אַרען, וואָס זי וועט דאָס קינד אַ נאָמען געבען — ברוך? — — — אַז עס וועט איהם נאָך גאָר הנאה טהון? — — — אַז ער וועט זיך מאַכען: עס טהוט איהם הנאה?.. יאָ. אויף איהם איז דאָך דאָס צו גלויבען. יאָ. דאַן ווי — — — אַז ס'איז נאָר אַ מיידעלע?!.. און ברוך האָט דאָך גאָר ליעב קליינע קינדער! — — — און דערצו נאָך אַ קינד פון „זיין" חנ'קען — — — און אַז זי וועט גאָר שטאַרבען פון קינפּעט?! — — — יאָ. שטאַרבען און איהם איבערלאָזען אַ נייע חנה'קע — — — שטאַר־בען? — — — וואָס הייסט? וואָס פאַר אַ נארישקייטען!

נאָר גלאַט אַזוי, וואָס דאַרף זי איצט דאָס קינד? — — — זאָל זיין שפּעטער, אַן אַנדער מאָל. און אויף וואָס דאַרף מען נאָר אין גאַנצען קינדער? כדי מען זאָל זיך ניט קאָנען קיין קעהר טהון? — — — וואָס איז דען שלעכט, אַז מען איז אַ „מיידעל" און מע האָט אַ מאַן, און מע קאָן זיך פאָהרען גליטשען און צו אַ באַלל, און צו פּיק־ניקס און גלאַט־

אַז מע איז אַ פרייער מענש... און ווי וואָלט זי דען איצטער אויסגע־זעהן, ווען זי האָט אַ קינד?..

אַז זי האָט זיך צוריק געזעצט אַרבייטען, האָט זי ווידער דערפיהלט די מאָדנע מיעדקייט; ס'האָט זיך ווידער פערוואָלט, אַז דאָס וועלטעל פון ביינקעל זאָל זיך אויסציהען מיט איהר — — — זיך ציהען, בויגען ביז זי וועט זיך אַראָפּקאַטשען אויף דער ערד. זאָלען די מיידלעך וויסען, זאָלען זיי אַלע וויסען, און — אַז, דאַכט זיך, ערשט נעכטען איז זי אַ מיידעלע, אַ חנה'קע געווען — ערגיץ דאָרט אין אַ היים, נעבען אַ מאַמע, צווישען היימישע — און אַז, ווען זי וואָלט אפילו דאָרטען שטאַר־בען, וואָלט דאָס ניט געווען אַזוי אין דער פרעמד — — — צווישען ווילד־פרעמדע, וואָס האָבען נאָר קיינמאָל קיין צייט ניט — — — און ברוך איז אַ ברוך'ל געווען, און פלעגט זיך מיט איהר שפּיעלען — — — היינט איז ער אַ שרייבער, דער שרייבער פון די „רעגען מעשה'לעך“.

אין דער היים איז ער געווען אַ בעוואוסטער רעוואָלוציאָנער, האָט ער שלעכט אויסגערעכענט — איז צו אַ פּאָגראָם געקומען. און איך האָב נאָך ביז דאַן געהאַט אַ טאַטען מיט אַ מאַמען. און זיין מאַמען האָט מען נאָכדעם צוגענומען אין משוגעים הויז. יאָ. און איצט וויל ער פון זיין זיידען, פון זיין טאַטען, פון זיין מאַמען גאָר ניט וויסען. ער וויל ניט. און מיך האָט ער ליעב. נאָר ער וויל ניט וויסען. ער וויל ניט. און איך האָב איהם ליעב, און איך וויל זיך אין איהם נוקם זיין, איך וויל זיך אין איהם נוקם זיין, יאָ. איך האָב חתונה געהאַט פאַר מאַקס'ען. מאַקס איז אַ פּשוט'ער, אַן עהרליכער, און ער האָט מיך ליעב. ער האָט מיך זעהר ליעב, יאָ — — — יאָ. און פאַר וואָס מעגען אינטעליגענטע מענער יאָ חתונה האָבען פאַר איינפאַכע, פּשוט'ע פרויען? פאַר וואָס מעגען זיי יאָ? פאַר וואָס האָבען זיי זיך אויף אַלעם צוגענומען דאָס רעכט?!

נאָט מיינער! אָבער וואָס, בין איך משוגע?!..

און אָט נעהמט זי זיך דערמאָנען און עס פאַלט איהר איין, אַז דאָס קינד, קאָן זיין, איז שוין אַלט דריי מאָנאַט, נאָר זי איז אַ „נאַר“ — האָט זי ניט געוואוסט — — — און צוליעב וואָס האָט זי דאָס חתונה גע־האַט? צו וואָס האָט זי דאָס געדאַרפט? אויף צו להעכים ברוך'ן? צו אפשר, ווייל עס האָט איהר פּשוט דערעסען דער שאַפּ? — — — נעהמט מען, הייסט דאָס, און מע כאַפּט אויף אַן אונשולדיגען בחור, אַ מאַקס און

מע שמייכעלט... גאָט מיינער, וואָס איז דאָס מיט מיר? — פרעגט זי און שמייכעלט — — — און אָט הויבט זי אויף דעם קאָפּ צום פענסטער, ווייטער מיט אַ פּאָר דעכער הויבט זיך אויף אַ גרויסער, שטיינערנער מויער, ביי אַ פענסטער פון איינעם פון די העכערע עטאַזשען וואַרט אויף איהר אַ בחור מיט פערליעבטע בליקען און צופריעדענע שמייכלען — — — דער בחור האָט זיך אין איהר „פערליעבט“ ווי נאָר ער האָט זי דאָ דערזעהן אַרבייטען. און אָט ווייזט ער מיט די פינגער, אַז היינט, זעקס אוהר אָבענד, וועט ער וואַרטען אויף איהר ביים שאַפּ — — — איז ווען זי וויל — הייסט דאָס, קאָן זי דאָך נאָר טהון אַ נייעם שדוך! — טראַכט זי און קוקט אויף׳ן בחור און שמייכעלט — — —

קאפיטעל 21.

די נאכט האט חנה ניט געקענט איינשלאפען, אלץ געטראכט און געטראכט — — —

פון מאל צו מאל איז פאר איהר ארויפגעשוואומען ברוך'ס פנים, בלאס, פארברענט, עטוואס מיעד, די האר צושויבערט, די אויגען קוקען גרויס, שטארק. זי קוקט אויף איהם און ווערט ווי עלעקטריזירט פון זיינע בליקען — — — הויבט ביסלעכווייז אונטער איהר קאפ פון קושען — — אויפהויבענדיג לאנגזאם דעם קאפ, האבען זיך צולאזט איהרע לאנגע האר און זיך גענומען נאכשלעפען איבער'ן ווייסען קישען, און זיינען איהר נאכגעקראכען ווי שלאנגען, האט זי פון דעם א ציטער געטהון און דער ציטער האט זיך ווי א קאלטער נעץ ארומגעוועבט ארום איהר ווארעם לייב — — — א פערציטערטע האט זי זיך שטיל אויפגעזעצט און גע־קוקט אויף ברוך'ס געשטאלט. דאס געשטאלט האט זיך געוויעגט אין דער פינסטער, אויף יענער זייט בעט צופוסענס, נעבען שלאפענדיגען מאקסען און געקוקט אויף איהר און געקוקט — — — אט האט ער געקוקט אויף איהרע נאקעטע הענט, אט — אויף איהרע אקסעל און אט — אויף איהר ברוסט — — — האט זי נאך אמאל דערפיהלט דעם ציטער ארום איהר לייב און א הויב געטהאן די דעק אויף זיך ביז'ן האלז:

— וואס קוקסטו אויף מיר? ! וואס ווייסטו? — — — דו ווייסט נאר ניט! דו ווייסט גאר ניט! יא. איך בין עפעס ניט געזונט. דאס אלץ. איך נעה מארגען צו א דאקטאר — — — יא. און איך לאך פון דיר. יא.

ברוך קומט צו צו איהר:

— חנה, זאל שוין זיין גענוג. דו מיינסט טאקע מיט אן אמת'ען — דו ביסט שוין א גרויסע? דו ביסט דאך נאך א חנה'קע, א קליינע חנה'קע. געדענקסט? אט, ווי נאך דארטען אין דער היים, און מיינע מעשה'לעך — — — ווייסט, עס איז דאך היינט א מאדנער ווינטער...

און — מאָרגען וועט געהן אַ רעגען. — פון'ם ים, פון אין מיטען דעם גרויסען ים, וועט זיך אויפהויבען די גרויסע געשטאַלט אין'ם שוואַרץ־גרויען קלייד מיט'ן ליכטיגען פּנים, און מיט ווייט־צושפּרייטע הענט וועט זי זיך רייסען ארויף — — — טייכען וועלען רינען פון איהרע נאַסע, ברייטע ארבעל און זי וועט זיך הויבען אַלץ העכער און העכער, צום ווייטען הימעל, און די פאַלדען פון איהר שוואַרץ־גרויען קלייד וועלען זיך האַלטען טייכען וואַסער און אַז די געשטאַלט וועט צוטראָגען איין האַנט צום פּנים און וועט איהם פאַרשטעלען, וועט באַלד ווערען טונקעל... און פון דעם ארבעל וועט זיך ארויסגיסען אַ טייך וואַסער, וועט איהם דער ווינד אין ברעקליך צוטראָגען און די ערשטע טראָפּען וועלען זיך אָפּשלאָגען אין די פענסטער. און נאָכדעם וועט זיך די שוואַרצע געשטאַלט מיט אַמאָל פערנעהמען ארויף אויף'ן הימעל און אַז זי וועט שוין שוועבען איבער'ן הימעל, וועלען מיר מיט נאָך אנדערע קינדער, אומלויפען אין די גאַסען און שרייען און רופען, ווי נאָר אַמאָל:

גאָט, גאָט! גיעב אַ רעגען,
פ'ין די קליינע קינדערס וועגען,
ניט קיין סך, ניט קיין ביסעל,
נאָר גיס אָן אַ פולע שיסעל.
גאָט, גאָט, גיעב אַ רעגען — — —

און נאָכדעם וועלען מיר אומלויפען אין די קאַליוזשעס, זיך פּאַליורזשען, מיט די בּאָרוויסע פיסלעך. אַ יאָ, חנה'קע? — — — וואָס? — דו שלאָפסט נאָך אַלץ ניט?.. ווייסטו וואָס? — קום און מיר'ן זיך וויעגען אויף דער „הודאלקע“, וואָס? דו האָסט מורא? איך וואַרף צו שטאַרק? און אַז דו בעטסט זיך ביי מיר, בין איך אַ שלעכטער, און וואַרף אויף צו להכעים נאָך שטאַרקער? איך בין אַלע מאָל אַ שלעכטער? ס'זאָגט דיין מאַמע, איך בין אַ רוצח? איך וואַקס אַ וואַלד־גזלן? — — — אָבער איצטער, דעם מאָל, הודעסט דו זיך מיט מיר? יאָ? גוט. קריך ארויף. האַלט זיך אָן שטאַרק, שטאַרק. אָט אַזוי־אָ. גוט. מיר הויבען אָן:

אַמאָל — איז געגאַנגען — אַ איד — אין וועג.
האָט ער געוואָלט פערדרויבערען זיין ליולקע.
האָט — ער ניט געהאַט — קיין פייער—
ז'ער געקומען אין דער ערשטער קרעטשמע?

— ניטאָ קיין פּייער.

ז'ער ער געקומען אין דער אַנדער קרעטשמע?

— ניטאָ קיין פּייער.

ז'ער געקומען אין דער דריטער קרעטשמע?

— ניטאָ קיין פּייער.

איז ער געקומען אין דער פערטער קרעטשמע?! —

— פּייער!! פּייער!!

— פּאַמעלאַך, פּאַמעלאַך! ברוך!

— פּייער! פּייער!

— אוי, אוי, ברוך! איך פאַל! — מאַ—אַ—אַמ—ע! — — —

— פּייער! פּייער!! — —

זי האָט צועפּענט די אויגען —

און וואָס וויל ער פון מיר האָבען?! וואָס? — — — און דאָס פענסטער מיט'ן גאַרדין האָט זיך אויפגעשפּיגעלט איבער'ן בעט. און דאָס בעט זעהט פון דעם אויס, ווי אָפּגעשאָטען מיט בלומען — ציטערט זי אויף: — מאַקס! און עס קאָן זיין, פאַלט איהר דערוויייל איין, אַז מאָרגען וועט טאַקע געהן אַ רעגען! — — און דאָס הייסט דאָ — ווינ־טער! און וואָס וויל ער האָבען? וואָס וויל ער האָבען?

מאַקס וואַרפט זיך דורך.

— וואָס איז?! וואָס? דו שלאָפסט נאָך ניט?! חנה?!

— ניין, גאָר ניט — — —

— מאַקס! פּלעגסט טאַקע אָפט, זעהר אָפט געהן אין די — — — הייזלעך? ס'האָט דיר דערעסען? — — — אַן אייגענע ווייב איז בע־סער, אַ יאָ בעסער? מאַקס! דו שלאָפסט? נאַ, נעהם מיך אַרום — — — איך האָב עפּעס מורא, אַזוי מ־ו־ר־א — — — פאַר וואָס גלעטסטו ניט מיין ברוסט? — — און זי פרעסט זיך אינגאַנצען אַריין אין איהם. נעהמט אַליין אָן זיינע אַ האַנט און טראָגט זי צו צו איהר ברוסט — — — און דאָס, וואָס ביי אַ זייט שטעהט ברוך און קוקט, איז זאָל ער קו־קען. און דאָס, וואָס ברוך איז נאָך ביז איצט אַ בחור, אַ ריינער, אַן אונשולדיגער בחור, לאַכט זי פון איהם, לאַכט זי פון איהם — — — יאָ. זאָל ער קוקען — — —

קאַפּיטעל 22.

מאָרגען אין אָבענד, אַז ברוך איז אַריינגעקומען צו מאַקסען געוואָהר צו ווערען — וואָס הערט זיך, איז איהם אַנטקעגען געקומען חנה אין איהר בלויער פּרינסעס.

— אַ, ברוך! זעהר גוט.

און ברוך האָט צו איהר אויסגערופען מיט אַ לייכטען שמייכעל:

— שלום עליכם, חנה!

און ער האָט אַריינגענומען איהר הענטיל אין זיין האַנט. און זיינע אויגען האָבען זיך צופריעדען צושפּיעלט. — עס איז איהם געפעלען, וואָס זי איז איצט עפּעס אַזוי שוואַך — און צוגעלאָזען — — — און וואָס זי איז גראַדע איצט אין דער בלויער פּרינסעס, און וואָס זי האָט אויפ'ן אָרט פון דער דעקאָלטע, אַ ווייס הערצעל מיט אַ ווייסען, הויכען קאָלנער, און וואָס דער קאָלנער נעהמט אַזוי ווייס אַרום איהר קלאָרען האַלז, און עס זעהט זיך אַזוי שעהן איהר קלאָרער, לענגליך־פּאַרמירטער קין — — — — און ווי שעהן עס איז די ליכטיגע בלויקייט פון איהר קלייד, וואָס נעהמט זי אַרום אַזוי ליעב און אַזוי שלאַנק — — —

— וואָס איז דאָס מיט אייך, חנה. עפּעס זעהט איהר מיר היינט אויס צו בלאַס. איהר האָט אפנים שלעכט געשלאָפען? וואָס? — — — —

און ער לאָזט אַלץ ניט אַרויס איהר האַנט פון זיינער און פיהלט ווי צו־צו־ציהען זי צו זיך, זי אַרומנעהמען, זי אוועקזעצען צו זיך אויף די קניע, צובויגען איהר קאָפּ צו זיין ברוסט און גלעטען איהרע האָר:

— וואָס־זשע איז מיט אייך? זאָגט.

קוקט זי אויף איהם מיט איהרע ווייטע אויגען און בעהאַלט זיך אויס — — —

— און וואָס איז דאָס מיט א י י ך היינט?! — פרעגט זי.

— ווייס דאָס דער טייוועל! עפּעס פיהל איך, ווי אין האַרצען טאַנצען מיר אום זונען. ס'איז דאָך נאָר־וואָס נאָך אַ רעגען.

— מיינט איהר מן הסתם, אז דער עולם דערמאָהנט זיך אין אייערע רעגען־מעשהלעך — פאַלט איהם חנה אריין אין די רייד.

— נו, נאַרישקייטען. איהר האָט דען ניט עפּעס קלוגערס צו דער־צעהלען?!

— יאָ... — רעדט זי ארוים עפּעס מיט אמאָל, צושראָקען...

— און וואו איז דאָס מאקס?! — פרעגט שוין ברוך פערדעכ־טיגט — — —

— ער וועט ערשט זיין צוריק אין א פּאָר שטונדען...

— אזוי?.. — איהר ווילט, דאכט זיך מיר, עפּעס זאָגען? — —

— איהר זיינט דאָך אַלע מאָל א גזלן. — זאָגט חנה עפּעס אזוי אָפּ־געהאַקט.

— נו?! — — — פרעגט ברוך.

— איהר פערשטעהט, איך בין עפּעס ניט מיט אַלעמען, איך קאָן דורך די נעכט ניט שלאָפען, בין איך געוועזען ביי א דאָקטאָר, האָט ער מיר געגעבען פילען, זיינען זיי דאָך מן הסתם ביטער, וויל איך, אז איהר זאָלט זיי מיר איינגעבען מיט גוואַלד.

— ווי קינדעריש איהר זיינט נאָך, חנה׳קע.

— נו, איהר גיט מיר איין?! יאָ?... טרעט זי צו צו איהם...

— נו גוט, נו גוט. — ענטפערט ברוך.

— טאַקע! — אָי, ס׳אַרא וואוילער גזלן איהר זיינט דאָס!

און זי דערלאַנגט איהם די פילען, א גלאָז וואסער, און ווען ער נעהמט זיך צוגרייטען, דערשרעקט זי זיך עפּעס ווידער פּלוצלונג. —

—ברוך!!.. — שרייט זי אוים — און טרערען גלאַנצען איהר אין די אויגען.

— נו — — — חנה. איהר מאַכט זיך דאָך פּשוט נאַריש.

— ברוך, ברוך! איך האָב עפּעס אזוי מורא, אזוי מורא — — — —

— קינד וואָס איהר זיינט. קומט אהער. זעצט זיך איצט צו מיר אויף די קניע. גוט. דעם קאָפּ בויגט צו, אָט אזוי־אָ. איצט ליגט איהר ווי א פויגעל אין נעסט, און איך נעהם אייך נאָך ארום מיט אָט דער האנט — — —

— דערצעהלט מיר פריהער עפּעס! — — — יאָ? זאָל דאָס זיין פון ערגעץ ווייט, ווייט — — — ברוך! — — —

— נו, יאָ. פון דער ווייטער ועסט...

און ווייל דאָס דערצעהלטע וועט שוין זיין ניט פון דער קינדערשער היים, האָט זי אין זיינע הענט אַ ציטער געטהון — — —

ברוך האָט דאָס דערפיהלט, נאָר ער האָט זיך ניט געמאכט וויסענדיג און דערצעהלט.

— שטעל זיך פאָר — אַ זומער־פארנאכט. נאָר־וואָס נאָך אַ רעגען. עס איז פייכט. גרוי. שטעקסט ארויס דעם קאָפּ פון פענסטער. ווילסט דערזעהן די פוסטע, ווילד־ווייטע סטעפּ, אָבער זי איז אין אַ שווע־רע גרויקייט פערשוואומען. פערטראַכסטו זיך שווער — — — גאָלדענע בליצען כוואַליען פון מאָל צו מאָל דורך די פייכטע גרויקייט און נאָך זיי דערהערט זיך אַ דונערדיגער בייזער — — — און ווידער ווערט אַלעס טעמפּ, ענג. פאַר'ן פענסטער שפּרייט זיך אַ גרויסע קאַליוזשע; אין דער זייט שטעהט די רויט־געפאַרבטע שטאַל. ס'וועט נאָך אפשר ווידער רעגענען — — — פּלוצלונג אָבער צושרייט זיך פון שטאַל דער יונגער אייזעל און עפּעס אַזוי שטאַרק, ווי ער וואָלט אין זיינע גדערעם צו־זאַמען, אַ הונגעריגען לייב און אַ פערבענקטע קאַלב געטראָגען — — — און די גרויקייט נעהמט ווערען אַלץ בלייכער און בלייכער, די סטעפּ ווערט מיט אַמאָל ברייטער, ווייטער און דאָרטען ווייט — אויף'ן מערב פּראַלט מיט אַמאָל ארויס אַ גרויסע זון! — — — און באלד שלאָגט זיך די זון אָפּ אין פענסטער, פון ערגעץ אַ פאַרמער'ס הייזעל און אָט אין נאָך און אין נאָך אַ הייזעל! — — — די הייזלאַך זוכען זיך אויף. אנדערע, וואָס שטעהן זיי ערגעץ ווייט אַנטקעגען און צינדען אויך דאָרטען אָן זונען און דו הויבסט פאַר זיך אָן זעהן זונען אין אַלע זייטען, וואוהין נאָר דו קעהרסט זיך, זעהסטו פאַר זיך אַ ווייטע, ווילדע סטעפּ, איבער וועלכער עס קאַטשען זיך אום זונען, רויטע, גאָלדענע; באָדען זיך — — — אין די קאַליוזשעס, אין די פייכטע, ווילדע גראָזען אין די ווילדע פּלאַנצען. און עס צורוישען זיך זומערדיג, הילכיג די אָנגערעגענטע וואַסערען און עס וואַקסען נאָך זונען און זונען, שווימען אום, טיקען זיך — — — און אָט נעהמען זיי זיך שפּרינגען — — — און עס דערהערט זיך דאָס מרי־קען פון אַ קוה, דאָס קרעהען פון אַ האָהן — — — די אייגענע הינט יאָגען נאָך איינער דעם צווייטען, כאַפּען זיך, נעהמען זיך ארום, פּאַלען אויף'ן פייכטען גראָז, קאַטשען זיך און בייסען זיך פאַר פרייד. פאַר

פרייד, חנה. פאַר פרייד האָט זיך די סטעפּ מיט אַמאָל אַזוי ווייט צו־שפּרייט און זיך פערהאַנגען מיט אַזוי פיעל זונען. פאַר פרייד שמיי־כעלסטו ווי א קינד און דאָס האַרץ פּראַלט אויף צו דאַנקען און צו לויבען, חנה, חנה.

און ברוך האָט דאַ פּעסט אַנגעכאַפּט חנה'ן פאַר די באַקען. זי האָט זיך א שטאַרקען צאַפּעל געטהאָן, זיך גענומען וואַרפען, אָבער דאָס מויל איז שוין געווען איבער געוואַלד צועפּענט, די פּילען אינעווייניג, און ברוך האָט געגאָסען, געגאָסען — — — — — — — — — — — — — — —

— וואָס האָט איהר געטהאָן — ! ! — האָט זי נאָכדעם אויסגע־שריען, ווי זיך וואַרגענדיג, אַראָפּשפּרינגענדיג פון זיינע הענט.

— נו, נאַרישקייטען.

— איהר האָט דאָך דער'הרג'עט א קינד ! !

האָט ברוך מיט אַמאָל ברייט צועפּענט זיינע אויגען, און האָט דער־זעהן, ווי חנה שטעהט פאַר איהם א בלאַסע אין איהר בלויען קלייד מיט'ן ווייסען קאָלנער, מיט די פערטרעהרטע און בייז־צושראָקענע בלויע אויגען, און ער האָט פּערשטאַנען, אַז זי זאָגט אַן אמת — — — ! — — — — —

— — ער האָט דאָס אָבער נאָך פריהער געוואוסט, דערמאָהנט ער זיך פּלוצלונג — — — נאָך נעכטען — — — עהער נעכטען — פאַר־א־יאָהרען — — —

און עס בעווייזט זיך א שמייכעל אויף זיינע ליפּען : — ניט אומ־זיסט, הייסט דאָס, איז מען איהם א פּאָר מאָל פערלאָפען די וועג מיט לעדיגען . . . און טאַקע א־דאָ גאָר פאַר'ן אַרויפגאַנג — — — און אָט אַזוי שמייכלענדיג זאָגט ער איהר אָפּ :

— איך האָב דאָס נאָך פריהער געוואוסט.

— ס'א ליגען. א ליגען ! — שרייט זי אויס און ווערט דערביי בלאַס פערציטערט, ווי א ווייס צוגליהטער פייער — — —

— מיין גאָט, ווי איהר זעהט איצט אויס, חנה ! ? — — — —

— ליגנער ! ליגנער !

— אייער מאַמע האָט אייך דערצעהלט מעשה'לעך, וואָס זי האָט פון איהר מאַמען געהערט. מיט דעם אייגענעם ליעדעל אייך פערוויעגט. גע־הערט פון אייך זינגען דאָס, וואָס זי האָט אַליין אַלס קינד געזונגען, אָבער איהר ? — — — אויף וואָס דאַרפט איהר א קינד ? נאַרישע חנה, צו

וואָס? — — — בעסער קוקט דעם אונטערגאַנג גלייך אין די אויגען אריין — — —

— אונגליקליכער! ווי אייך ווילט זיך דאָס שטענדיג שפּיעלען די ראָלע פון אַ זיעגער — — — האָט זי ארויסגעשמייכעלט גיפטיג, און געדראכט האָט זיך, אז אָט־אָט ברעכט זי אוים אין אַ היסטערישען געוויין אָדער גאַר אין אַ משוגע־ווילדען לאַכען — — —

— חנה — האָט ער זי אָנגענומען פאַר אַ האַנד העכער פון עלענבויגען — חנה! געגוג שוין. טרייסעלט אָפּ פון זיך די אַלע אָנשטעלען, קומט, זעצט זיך אוועק, איך דערצעהל אייך אַ מעשה'לע, אויף מיין וואָרט.

און זיין שטימע קלינגט איצט פאַר איהר, ווי נעכטען, ווען ער איז געווען ביי איהר בעט... און ס'פאַלט איהר פּלוצלונג איין, אַז ער איז טאַקע מיט אַן אמת'ען געווען... זי בעגעגענט זיך מיט זיינע אויגען און מיט שרעק דערזעהט זי אין זיינע אויגען צוויי שווארצע אָפּגרונטען, וועלכע שלינגען זיי איין...

ער נעהמט פעסטער דריקען איהר האַנט.

— חנה! נו געגוג שוין. קוק נים אויף מיר אזוי. אָט הער.

חנה'ן נעהמט אָבער אַלץ מעהרער און מעהרער שרעקען דער געדאַנק, אַז ער איז טאַקע נעכטען געשטאַנען ביי איהר בעט און דאָ נעהמט נאָך ברוך דערצעהלען:

אמאָל איז געגאַנגען אַ איד אין וועג, איהר געדענקט דאָך נאָך... יאָ?.. חנה!.. חנה! — — —

האָט חנה מיט אמאָל אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן — — — — — זי האָט פערביסען די צייהן און געוואָלט עפּעס אין זיך, מיט געוואַלד, איינהאַלטען...

ברוך איז גלייך אוועקגעלאָפען אין קיך נאָך וואַסער. ווען ער איז אריין צוריק, איז שוין דאָס צימער געווען פול מיט היסטעריש־נאַיענדיגע שלענג און די שלענג האָבען זיך אַלע אַ לאָז געטהאָן צו איהם, צו דער גלאָז וואַסער, צו זיין פּנים — — —

חנה'ס קאָפּ איז געלעגען איינגעגראָבען אין קישען און די אַקסעל האָבען זיך פיבערהאַפט געטרייסעלט.

חנה! חנה!

קאַפּיטעל 23.

ווען מאַקס איז אָנגעקומען, און עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז מע מוז שיקען נאָך אַ דאָקטאָר, האָט חנה גענומען פּאָדערען, אַז ברוך זאָל אוועקגעהן, ער זאָל גלייך אוועקגעהן. זי וויל ניט ער זאָל דאָ זיין. זי וויל ניט, זי וויל ניט.

ברוך איז אוועקגעגאַנגען. ער האָט נאָך געהאַט צו פּערזאָרגען אַ מיטינג.

ביים מיטינג האָט ער זיך געהאַלטען כמעט געוועהנליך, אויסער, וואָס איין מאָל האָט ער זיך אָנגעשלאָגען אָן דער פּראַגע „אידיש לעבען" און האָט מיט אַ צורייצטער ליידענשאַפט גענומען ווידערהאָלען „אידיש לעבען", וואָס איז דאָס אַזוינס אונזער אידיש לעבען! אונזער היגע אידיש לעבען. — דאָס איז דאָך אַ מיאוס'ע קאַליושע מיט ווערעם, ווערעם! ווערעם! — — — —

און נאָכדעם, ווען ער איז אַרויס אין גאַס האָט ער געבען זיך דער־זעהן אַ יונגען מאַן. אַ לאַנגע צייט איז איהם יענער נאָכגעגאַנגען שוויי־גענדיג, און ברוך האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און געקוקט פאַר זיך אויף דער לאַנגער שוין איינגעשלאָפענער גאַס, אויף די לאָמפּען, וואָס קור־קען אין דער נאַכט, ווי גרויסע צוגליהטע אויגען פון אַ וואַהנזיניגען און אויף די פּעסלאַך און קופּעס מיסט, וואָס ליגען צולייגט און צושטעלט אויף ביידע זייטען פון דער הויכער, לאַנגער גאַס. אַרום יעדע קופּע שטע־הען עטליכע פערשיעדענקאָלירטע קעץ און שאַרען און זוכען. די גאַנצע גאַס איז פול מיט מיסט און מיט קעץ. און וואָס איז דער וואונדער? — געהמט ברוך טענה'ן — אַז יעדער מויער האָט דאָך פינף און זעקס עטאַזש. יעדע עטאַזש האָט צו פיער וואָהנונגען, דאָס מאַכט אויס, אַז אין יעדען מויער וואוינען צו צוואַנציג און מעהרער משפּחות. יעדע משפּחה האָט זיך איהר אַש, איהר מיסט און איהר קאַץ. און אַט געהט איהר אייך איבער אַ לאַנגער, טיעפער גאַס, און האָט דאָס פערגעניגען צו

זעהן פאר זיך אזוי פיעל קעצענע אויגען: — קץ, קץ, קץ! — נעהמט ער זיך שרייען, עטליכע קעץ קוקען זיך אום און ער בויגט זיך צו צו דער ערד, מיט איין האנט, נעהמט ער מיט די פינגער מאכען, ווי ער וואלט אין זיי עפּעס געהאלטען און שרייט — קץ, קץ, קץ!

אַ סך קעץ הויבען אויף זייערע קעפּ, קוקען זיך אום, עטליכע לאָזען זיך געהן צו איהם, אַן די עטליכע שליסען זיך נאָך אַן עטליכע און ער רופט זיי אַלץ און רופט, און לאָזט ניט, קיין איינע זאָל צוקומען נאָהענט צו זיינע פינגער און זיי געהען ארום איהם און זעצען זיך צו אַלץ נידערי־גער, שטילער, ציהען צו איהם די קעפּ, דרעהען די ווידלען און וואַר־טשען — קט!!! — גיט ברוך מיט אמאָל אַ געשריי אויף זיי אזוי, אַז אַלע קעץ גיבען זיך צושראָקען אַ כאַפּ צוריק און נעהמען פּריסקען, מיאַו־קען. ער נעהמט זיי אָבער באַלד ווידער רופען און זיין שטימע, און זיי־נע בעוועגונגען זיינען אזעלכע, אַז די קעץ לאָזען זיך צו איהם ווידער. אַט דערזעהט ער צווישען זיי איינע אַ שווארצע מיט ווייסע לאַפּקעס, גיט ער זי מיט אמאָל אַ כאַפּ; זי נעהמט זיך דרעהען, שרייען, די אַנדערע צולויפען זיך און ער נעהמט די קאַץ צו זיך אויף די הענט, גלעט זי, בע־רוהיגט זי — אַ, דו נאַריש קינד! וואָס האָסטו זיך דערשראָקען? פאַר מיר דאַרף מען דען זיך שרעקען? נאַריש קינד וואָס דו ביסט; און וואָסערע שעהנע, ווייסע לאַפּקעס דו האָסט! און דיין בויך איז דאָך אַזאַ ווייסער, אַ ריינער און דיין ווייס נעזעל, און די ווייסע לאנגע וואָנ־סען, און ס'אַראַ שווארצע אויפגעשפּיצטע אויערען, און אַנו נאָר דיינע צייהן; אי, ס'אַראַ ווייסע, שפּיציגע! און דאָס פלייש ארום זיי גלאַנצט וויסליך־ראָז, און ס'אַראַ גלאַנציג־גרויע אויגען! גיט נאָר אַ קוק — זאָגט ער צו דעם מאַן, וואָס געהט איהם אַלץ נאָך און ערשט איצט דער־זעהט ברוך, אַז דער מאַן איז — נחום...

נחום, אָבער, האָט אפּנים בלויז געוואָרט, אַז ברוך זאָל זיך צו איהם אַ ווענדט טהון, און ער האָט זיך אויף איהם גלייך ארויפגעוואָרפען מיט גיפט און היץ:

— איהר זענט אַ בן סורר ומורר! איהר זענט נאָך פאַר אונז ער־גער פון ערגסטען וואָרעם! ווייל פון די אַלע, וועמען איהר האָט היינט אָנגערופען ווערעם, קאָנען מיר נאָך ערוואַרטען, אַז ווען מיר וועלען זיי די אויגען עפענען, וועלען זיי ווערען מענשען, ריעזען — אויב איהר

וועלט. אַ פאָלק פון ריעזען וועלען מיר ווערען, ביי אונז אין דער היים, אויף אונזער אייגען לאַנד; און אייך וועלען מיר אַרויסוואַרפען דורך דער הינטערשטער טהיר, ווייל אַ פערפוילטער גליעד זייט איהר אויף אונ־זער לייב. ווער דאַרף אייך האָבען? ווער דאַרף אייך מיט אייערע משוגע־נע „רעגען־מעשה׳לעך", וועלכע קיינער פערשטעהט ניט? — אויסער אייך מיט נאָך אַ פּאָר משוגעים ווי איהר. פאַר וואָס שרייבט איהר ניט וועגען דעם, אין וואָס דאָס פאָלק נויטיגט זיך? פאַר וואָס אינטערעסירט איהר זיך ניט מיט׳ן פאָלק? איהר האָט דאָך אַ מאָל געברענט אַ וועלט פאַר אַ פרעמדען פאָלק. און איצטער, אַז יענע האָבען אייך אַרויס־געשטעלט אַ פייג, האָט איהר זיך גאָר גענומען רעדען וועגען „אונזער אונטערגאַנג" אָדער איהר נעהמט זיך פלאַמפּלען וועגען אַזעלכע נאַריש־קייטען, ווי אייערע „פרייע דערפער". פאַר וואָס ווילט זיך אייך שלעפּען די אידען דוקא אין דער וועסט? ! פאַר וואָס געפעלט אייך ניט פּאַלעס־טינע? ! פאַר וואָס זיינט איהר אַליין שוין אַזוי פיעל מאָל געפאָהרען אין דער וועסט און אפילו ניט איין מאָל אין פּאַלעסטינע?

— ווייל — ענטפערט ברוך — קיין פּאַלעסטינע רעכען איך פאָהרען ערשט דאַן, ווען מיר וועט זיך וועלען צושלאָגען דעם קאָפּ אָן אַ שטיין — — — וואָרט, וואָרט נאָך אַ ווייִלע, איך ענדיג באַלד. — און פון מיי־נע „פרייע דערפער" דאַרפט איהר זיך ניט אָפּעסען די האַרץ, איך פער־זיכער אייך, אַז עס וועט זיך פון דעם גאָר ניט אויסלאָזען — — —

— ? ! . . .

— כאַפּט זיך ניט, כאַפּט זיך ניט. איך בין נאָך ניט פאַרטיג.

— אָבער, רבונו של עולם! וואָס הייסט מען אַרבייט אויף אַ זאַך, אין וועלכער — — —

— אָט דאָס, זעהט איהר, איז דער חלוק פון מיר ביז אייך. — איהר פערשטעהט? — איך האָב אמאָל בעלאַנגט צו אַ פריי־וויליגער פייער קאָ־מאַנדע, און מיר פלעגען אָפט אויפשטעלען אַ בנין, כדי איהם נאכדעם אַליין אונטערצינדען. האָט איהר אמאָל פערזוכט אַזאַ פערגניגען? אַ? — איהר קוקט מיך אָן, איהר פערשטעהט ניט, ווי דערצעהלט דאָס אַ מענש אויף זיך אַליין אַזעלכע אונגלויבליכע זאַכען? — ביי אייך, ווען איהר קוקט זיך אַרום, אַז די געביידע ברענט, צועפּענט איהר מן הסתם די אויגען ווי אַ הילפלאָז קינד: — עס ברענט, מאַמע, עס ברענט! און איהר ווייסט

ניט דעם געפיהל פון אַן אונטערצינדער, ווען אַלץ אין איהם גיסט זיך צונויף אין איין אויסגעשריי: פייער, פייער!!

נחום קוקט איהם אָן מיט פאַנאַנדערגעעפענטע אויגען: — — —

— אָבער, וואס פאר א מאָדנער מענש איך בין! — רעדט ברוך ווייטער. — איך האָב היינט אפגעטהאָן א זאך, פון וועלכער איך וויל ניט טראַכטען. און דערויף בין איך אַלע מאָל א בריה. איך נעהם טראַכטען פון אַלץ און פון גאר ניט און פון וואס איהר ווילט אַליין, אָבער ניט פון דעם, וואָס איך וויל ניט טראַכטען, און דאָס טהוט זיך שוין ביי מיר אַליין, און וויל איך ניט זיין אַליין, איז מיר נאָר גענוג דער קלענסטער קנייטש מיט'ן שטערען און איך האָב נעבען זיך וועמען נאָר איך וויל. — אָט למשל איצט אייך...

!? — — —

— וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן? — איהר פערשטעהט, נחום, איהר שלאָפט דאך גאר איצט גאנץ געשמאק אין אייער בעטעל, און אַז מיר האָט זיך פערוואַלט, זיינט... וואָס, איהר ווילט שוין פון מיר אוועקגעהן? איהר ווילט שוין פון מיר אנטלויפען? דאָס אָבער וועט זיך אייך ניט איינגעבען, ווייל איך וויל ניט. וואָס? איהר ווילט זיך איבערצייגען? אייך ווילט זיך בלויז צוגעהן צו אייער בעטעל, זעהן צו ס'איז ריכטיג, צו ס'איז אמת, אַז איהר שלאָפט? נו, נאַרעשקייטען! ווי נאָר איהר וועט זיך א ריהר טהאָן פון אָרט, וועט איהר זיך באַלד אויפכאַפּען — — — נו, און דאַן וועט איהר אָננעהמען, אַז איהר האָט גע'חלומ'ט וועגען מיר. איז, וואָס וועט איהר דאַ געווינען? אָט, בעסער קומט מיט מיר נאָך אביסעל, איך קאָן אייך נאָך א סך משונה'דיגע זאַכען דערצעהלען.

און ווי מיר געפעלט דאָס, וואָס איהר זאגט, אַז מיך וועט מען ארויסווארפען! — — — און נאָך אַזוי, דורך דער הינטערשטער טהיר! —

— — אך, צו אַלדע טייוועל! איהר זייט דאָך נאָך אַלעמען אַן אינטערעסאַנטער מענש, אויף מיין וואָרט! אַזוי גאָר פשוט — ארויסוואַרפען!?

און מיינע מעשות, זאגט איהר, אַז דאָס פאלק פערשטעהט ניט. און דאָס, זעהט איהר, איז דאָך טאַקע זעהט ניט גוט. אמת, איך האָב גערעכענט, אַז איך גיב דאַ בלויז א צווייג, בלויז עטליכע בלעטער פון מיין וואַלד, בלויז עטליכע טראָפּען פון מיין ים, אָבער איך זאָג דאָך זיך אַלע מאָל: אַז ווילסט עפּעס שרייבען, זאָלסטו ניט שרייבען, און ווילסטו עפּעס

זאָגען — זאָלסטו ניט זאָגען, סיידען דו פּיהלסט, אז דו מוזט, סיידען דו גלויבסט, אז מיט דיין זאָגען צו מיט דיין שרייבען, וועסטו כאָטש אביסעל בעהעפטען די צוהערער מיט דיין וועלט — — — אַך, צו אַלדע טייוועל! ווי אַלץ לאָזט זיך אויס קאַפּויר — — —

אָבער איהר קענט דאָך מיינען, אז פון דעם טאָקע, בין איך דאָס איצט אזוי צוטראָגען? ניין, איהר האָט א טעות. אָט הערט!

איהר קענט דאָך בינעמ'ען — אָט דעם בלאָסען בינעם מיט די רויטע ליפּען. ניין, איהר קאָנט איהם ניט. אָבער דאָס אַרט מיך ניט. נאָר שטעלט זיך פאָר, אַז דער בחור איז געווען פערליעבט אין א מיידעל, וועלכע ער האָט געדענקט — ער וועט שוין פיליכט מעהר אין לעבען ניט זעהן, נאָר ער איז געווען פערליעבט און איז געווען צופריעדען, ווייל, פלעגט ער זאָגען, ווען איך וואָלט פאַר איהר חתונה געהאַט, קען דאָך זיין, אַז מיין ליעבע וואָלט שוין פיליכט ביז איצט פער'אונרייניגט געוואָרען, אזוי אָבער בין איך דאָך ביז איצט פערליעבט. — און ליעבע! ליעבע! — שרייט אויס בינעם — ווייסטו, וואָס איז ליעבע? ווייסטו דעם טעם פון ליעבע, וואָס איז שטענדיג, וואָס איז אייביג? — — — דאָס איז די ליעבע פון א מענשען וואָס איז צוויי... א מענש, וואָס איז ווילד פון ליידענשאַפט און וואָס קעמפּפט, ווי א ווילדער עקשן געגען זיין אייגענער ליידענשאַפט. ווייל ער וויל בלויז דאָס שעהנע, דאָס ריינע, ער וויל בלויז די ליעבע — — —

איצטער שטעלט זיך פאָר אזא מעשה, אז אין איין שעהנעם פריהמאָרגען פאַלט אהער אראָפּ אונזער בינעם'ס געליעבטע. בינעם איז דאַן גראָדע ניט געווען, און דורך א צופאַל בעקאַנט זי זיך מיט א פשוט'ן בחור, מיט נאָמען קאַפּלאַן. און דער קאַפּלאַן ווערט פאַר איהר פשוט משוגע. ער וואָלט זי טראָגען אויף די הענט, ער וואָלט קושען איהר יעדען טראָט, און כאָטש ער ווייסט אפילו, אז זי איז „א גאַנצע גימנאַזיסטקע“ און אז ווי קומט ער צו איהר! ? — — — נאָר עס העלפט ניט. ער פיהלט, אז ער ווערט משוגע. און טאַמער פאַרט — — — זי איז דאָך ניט אין „יוראָפּ“ — — — דאָ איז דאָך אמעריקאַ, דאָ זיינען דאָך אַלע גלייך. אמת, ער שעהמט זיך פאַר איהר און ווען זי הויבט אויף איהם אויף איהרע בלויע אויגען, מוז ער אראָפּלאָזען זיינע — — — און אָפּט ווערט ער אזש רויט, נאָר וואָס זאָל ער טהאָן? — — — ער וועט זיך אפשר צוגע-

וואוינען. און זי איז דאָך אזא גוטע, זי איז דאָך אזא גוטע און א קלוגע — — — און זי, פערשטעהט זיך, ביינקט נאָך איהר בינעמ'ען, קוקט זיך די אויגען אויס, פיליכט קומט ער היינט, פיליכט קומט ער מאָרגען, פיליכט איז ער שוין געקומען — — — אָבער דאָך — וועלכע פרוי וועט זיך דאָס אפזאגען פון דעם פערגעניגען צו זעהן, ווי ארום איהר דרעהט זיך א מאַן, וואָס איז פאר איהר משוגע? — — — א מאַן, וואָס וואָלט מיט פערגניגען לאָזען, אז זי זאָל שינדען די הויט פון זיין לייב, זאָל זי איהם נאָר זאגען, וועט ער אליין ארויסשפּרינגען פון זיין הויט — — —

און אז בינעם איז געקומען און זי האָט דערזעהן, אז ס'איז דער איינציגער פערפּאנצערטער בינעם וואס אמאָל — — — נאָר אז בינעם וויל זעהר ניט ליידען פאר וואָס זי „שפּיעלט" מיט קאפּלאנען.... האָט זי זיך דוקא גענומען נאָך מעהרער צולאָזען צו קאפּלאנען.... און אזוי איז אוועק אלץ ווייטער און ווייטער. איז בינעם פלוצלינג אוועקגעפאהרען — — — און אז ער איז צוריקגעקומען איז שוין געווען צו שפּעט — — —

דאָ האָט זיך בינעמ'ען גענומען דאכטען, אז עמיצער האָט דאָס איהם אין מיסטען אונטערגעשטעלט אָט דעם קאפּלאן, אז קאפּלאן זאָל דאָס איהם ארויסשטעלען א צונג. און ער האָט מיר גענומען נאָכגעהן, ווי א שאָטען.

וואו נאָר איך דרעה זיך אויס, דערזעה איך פאר זיך א בלאס געזיכט, מיט רויטע ליפּען און פרעגענדע אויגען.

— בינעם — זאג איך, — עס זיינען נאָך דאָ אזוי פיעל שעהנע, ליעבע פרויען, עס זיינען נאָך דאָ אזוי פיעל שעהנע, ליעבע פרויען!

— ניין, ברוך — ענטפערט ער — עס איז דאָ בלויז איין פרוי און אלע אנדערע זיינען גאָר ניטאָ. — זיי זיינען נאָר אַן אויסשטראַהלונג פון איהר, זיי זיינען בלויז אויף צו דערמאַהנען, אז זי איז דאָ; אז זי פערמאָגט דאָס אזוי פיעל פערשיעדענע געשטאַלטען, אזוי פיעל פערשיעדענע פאַרבען, אז איהר שמייכעל קאָן דאָס אויף אזוי פיעל פערשיעדענע שמייכלען צוטהיילט ווערען, אז — — — אז זי איז די איינציגע, אז זי איז די איין־און־איינציגע; אז אויף דער וועלט איז בלויז דאָ איין פרוי, איינע ,ברוך, איינע.

און ער געהט מיר ווייטער נאָך, ווי ער וואָלט מיינער א שאָטען געווען.

דרעה איך זיך איינמאָל אוים צו איהם און זאָג:

— בינעם, דו ווייסט דאָך די אידעע פון א מענש, וואָס איז צוויי — — — נו, איצט שטעל זיך פאָר, אז אי דו, אי קאפלאן זיינט איהר ביידע — איך.... ברוך — — — —

צועפענט בינעם אויף מיר א פאָר גרויסע, צושראָקענע אויגען און ווערט נאָך בלאסער און פרעגט:

— איז וואס מוטשעסטו מיך אזוי ? ! — — —

האָב איך אויף איהם א בייזען קוק געטהאָן, האָט ער אראָפּגעלאזט די אויגען און איז ניט געבליעבען.

א לאנגע צייט נאָך דעם האָב איך מיט בינעמ'ען וועגען דעם קיינע בעזונדערע געשפּרעכען ניט געהאט, היינט אָבער קומט ער צו מיר ווידער א צוטראָגענער:

— ווייסט — זאָגט ער — איך האָב נאָר וואס דער'הרג'ט איהר קינד.....

— ווי אזוי ? — פרעג איך צושראָקען — אונגערען ? !

— ניין — זאָגט ער — איך האָב דאָס פריהער געוואוסט.

— וואס הייסט ? !

— וואָס וואונדערסטו זיך — זאָגט ער מיר — דו ווייסט דען ניט. עס טרעפט זעהר אָפט, אז מען קומט צו אונז ניט איינמאָל און מען זאָגט אונז אָן: וויים פלוני בן פלוני, אז דו וועסט טאָהן דאָס און דאָס. — העד רען מיר ניט און מיר פערשטעהען ניט, אָדער מיר מאכען זיך ניט העד רענדיג און ניט פערשטעהענדיג, ביז עס קומט, ווען מיר טהוען שוין אָפּ, דערמאנען מיר זיך ערשט דאָן, אז מיר האָבען דאָס שוין לאנג געהערט און געזעהן און געוואוסט. — אבער — שרייט ער אוים — ס'איז נארעש־קייטען, נארעשקייטען.

— וואָס נארעשקייטען ? !

— ס'איז היינט אזא מאָדע — זאָגט ער מיר — ס'איז היינט אזא מאָדע. איך גלויב ניט, אז דו וועסט אפילו געפינען איין מויער אין ניו יאָרק, וואו מען זאל ניט האלטען פון אָט דער מאָדע — — — —

און ער צולאַכט זיך מיר גלייך אין פּנים אַריין, און בלייבט ניט. — — —

און איצט שטעלט זיך פאַר, מיין פריינד, אַז ווען איך געה דאָ מיט אייך איבער אַט דער לאַנגער שמוציגער גאַס, זעה איך שוין ניט נאָר גרויסע, שמוציגע שטאַלען, גרויסע אויסגעלאָסענע הייזער, נאָר מיר דאַכט זיך, אַז איך זעה, ווי פון אַט די הונדערטער און הונדערטער פענ־סטער קוקען ארויס אונשולדיג־דער'הרג'טע קינדערלעך; אַז אַט די קעץ, וואס זוכען דאָ אין די קופּעס מיסט, זוכען פּילייכט שטיקלעך קינדער, און ווען ביי אַ קאַץ נעהמט עפּעס קנאַקען אונטער די ציינער, דאַכט זיך מיר, אַז דאָס קנאַקען קינדערשע ביינדלעך. און מיט שטיינער אין די הענט ווילט זיך מיר וואַרפען אויף אַט די פענסטער, זיך אריינרייסען אין זייערע וואוינונגען, בעפאַלען די מיאוס'ע זינדער אויף זייערע געלעגערס, און שפּאַלטען זייערע קעפּ: —

— פערלאַזט! פערלאַזט דעם זומפּ! ראַטעוועט זיך, איהר עקעלהאַפ־טע, פערשאָלטענע! איהר, וואָס מאַכט אייער בעט צו דעם געלעגער פון אַ זונה, זאָלט פערשניטען ווערען!

ערגעץ ארויף שניידט אַ קאַר איבער די גאַס, אַ גרינע קאַר מיט ווייסע, זילבערנע ווערטער, מיט ליכטיג־שיינענדיגע פענסטער — די קאַר איז פול מיט עלעקטרישען שיין און מיט מענשען — — — דער עולם איז פער־פּוצט; מען פאָהרט, ווייזט אויס, פון טהעאַטער. פון אונטער די רעדער שפּרינגט פון מאָל צו מאָל ארויס אַ בלויער עלעקטרישער פייער.

— דאַכט זיך אייך ניט אויס, מיין פריינד, אַז די רעדער פון אַט דער קאַר לאַכען?... אַז זיי לאַכען פון אייך מיט אייער ווייטען פּאַלעסטינאַ. פון מיר מיט מיינע נאָהענטע פרייע דערפער; אַז זיי לאַכען פון אונז מיט אַלע אונזערע חלומות, אַז זיי לאַכען, לאַכען — — — —

אַ ווײַלע איז אונבעשטימט שטיל, און נאָכדעם פּסק'ענט ברוך:

— ווער — — — — איך רעכען, אַז עס וועט שוין זיין גענוג פאַר היינט, אַ גוטע נאַכט, מיין פריינד. אַ גוטע נאַכט. און דו, קאַץ, מענסט זיך שוין אויך אראָבקלייבען פון די הענט. אַ גוטע נאַכט. אַ גוטע נאַכט.

ווי נאָר ער האָט אראָבגעלאָזט די קאַץ פון די הענט, איז זי גלייך אוועק. נחום אָבער איז נאָך געבליעבען נעבען איהם — — —

—וואָס איז מיט איך, מיין פריינד? — פרעגט איהם ברוך פער־וואונדערט. — איך ווילט זיך פיליכט מיר נאָך אמאָל זאגען, אז איך בין א פערפוילטער גליעד אויפ׳ן אידישען קערפער? און אז איהר וועט מיך ארויסוואַרפען דורך דער הינטערשטער טהיר? דאן זאָגט דאָס אפּ און ווערט פאַרטיג.

—ניין, — ענטפערט יענער מיט א פלוצלינג געענדערטער שטימע, וועלכע האָט מיט אמאָל גענומען קלינגען און ברענען מיט פייער — איך וויל אייך זאגען, אז ווען מיר וועלען בעזעצען דאָס לאַנד, וועלען מיר אויסבויען א גרויסען טריאומפאַלען טויער, און א יום טוב וועלען מיר דאַן מאַכען א נייעם, דער יום טוב פון אונזער נאַציאָנאַלער וויעדערגעבורט! און אין דער נאַכט פון דעם יום טוב וועלען מיר ארום דעם טריאומפאַלען טויער צולעגען גרויסע פייערען. אונזערע זיהן און טעכטער אויסגעפּוצט אין זייערע שעהנסטע קליידער, וועלען ארויסגעהן אנטקעגען דעם טויער מיט פויקען און מיט טענץ, דאָס וועלען זיי געהן בעגעגענען די אלע אנטרינענע, פערשטויסענע און פערוואָגעלטע. די אלע, וואָס מיר האָבען פאַר דער לאַנגער צייט פון אונזער שווערען גלות, צוזעעט און צושפּרייט צווישען פעלדער און פעלקער, צו די אלע וועלען מיר דאַן רופען: קומט אריין, איהר זייט אונזערע! קומט אריין און זייט בעגריסט, און זייט געבענשט אין דעם נאָמען פון דעם איינציגען גאָט, אין נאָמען פון זיין ענערגישען, אַלט־יונגען פאָלק! מיר וועלען אייך אויפנעהמען, ווי עס נעהמט אויף א טאַטע זיינע קינדער אין דעם טאָג פון זיין פרייד, און אין יענעם טאָג וועט איהר זיך אומקעהרען צוריק צו אייער פאָלק. איהר וועט זיך אומקעהרען און איהר וועט געטרייסט ווערען; איהר אלע איינזאמע מידע, פערמאַטערטע. אונזערע צולעגטע פייערען וועלען ברענען אין דער נאַכט און זיי וועלען אייך צייגען דעם וועג, און איהר וועט קומען צו אונז מחנות־ווייז דורך דעם טריאומפאַלען טויער, ווייל איהר זייט אונזערע. ווייל „ווי פלאַמען פייער בעלאַנגען צו דעם ברען־מאַטע־ריאַל, פון וועלכען זיי קומען ארוים אפילו דאַן, ווען זיי רייסען זיך פון איהם אָפּ“, אזוי בעלאַנגט איהר צו אונז. איהר זייט אונזערע! — פלאַמען פון אונזער הארצען! פלאַמען, וואָס האָבען זיך אפּגעריסען און קאָנען ניט פערלאָשען ווערען און טראָגען זיך ארום ווי בלאָנדזשענדע שטערען. בלאָנדזשען וועט איהר אָבער בלויז ביז דאַן, ווייל אין יענעם טאָג וועלען

מיר זיך צוריק צונויפגיסען אין איין פייער. דאָס וועט זיין דער גרעסטער, דער שעהנסטער פייער, וואס הימעל און ערד האָבען ווען געזעהן. טויזענ־דער און טויזענדער דורות וועלען דאן אויפשטעהן און צוקוקען, מיט וואס פאַר א פרייד דאָס אידישע פאָלק נעהמט צוריק אויף אין זיין שוים זיינע אנטרינענע קינדער. — — — — — — — — — — —

— איהר זייט דאָך גאר א וואוילער בחור — רופט זיך אָפּ ברוך און וויל דערביי ארויפלעגען זיין האנד אויף נחום'ס אַקסעל, אָבער די האנד טרעפט קיינעם ניט. — — — — — — — — — — —

— בינעם, בינעם! — — —

און א צואוועהטאַנטער שמייכעל בעווייזט זיך אויף ברוך'ס ליפּען.

— בינעם! — — —

קאַפּיטעל 24.

שפּעט אין דער נאַכט, װען ברוך איז געװען בײ זיך אין צימער, װען ברוך איז אומגעגאַנגען פון אײן װאַנט צו דער צװײטער, ניט װיסענדיג אַפילו צו ער געהט, האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין טהיר און בײלקע איז אַרײן.

— האַלאָ!

— האַלאָ!

בײלקע איז געבליעבען שטעהן אין טהיר און האָט איהם אויסגעמאָסטען מיט אויגען פון אַ פרײנד, פון אַ גוטען, איבערגעבענעם פרײנד.

— איהר דאַרפט מיך אפשר האָבען? — האָט זי געפרעגט און איהר שטימע, איהרע אויגען און אין גאַנצען איהר האַלטונג זײנען פערענדערטע.... נאָר אַן אַנדער בײלקע — —

ברוך האָט זי אַנגעקוקט פערװאונדערט, און אַ קנײטש געטהאָן מיט די אַקסעל:

— װאָס איז מיט אײך, בײלקע?! — — —

בײלקע שװײגט. און קוקט איהם אָן װי פריהער.

— איהר װילט אפשר איך זאָל אײך װאָס דערצעהלען? — — —

בײלקע אָבער איז נאָך אַלץ פערבליבען בײ דער טהיר און געקוקט אויף איהם געטרײ און איבערגעבען. און אָט האָט זי אַ פרײנדליכען שמײכעל געטהאָן.

— זעצט זיך, — האָט ברוך געזאָגט, ניט װיסענדיג װאָס צו טהאָן מיט איהר.

זי האָט זיך אװעקגעזעצט, ניט אַראָבנעמענדיג פון זיך דעם אױבער־רעקעל.

ברוך האָט דאָס פון אָנפאַנג ניט בעמערקט און זיך װידער געלאָזט שפּאַנען איבער'ן צימער. נאָר אָט האָט ער זיך אָפּגעשטעלט פאַר איהר:

— וואָס איז דאָס היינט מיט אייך? פאַר וואָס האָט איהר ניט אויס־געטהאָן דאָס רעקעל?

— נישקשה, ס'איז אַ לייכט רעקעל. נאָר — פערכאַפּט זי זיך באַלד — אויף וואָס טאָקע זיץ איך אין דעם, וויים איך אַליין ניט. און זי הויבט זיך אויף און נעהמט זיך דאָס אויסטהאָן.

פון רעקעל איז זי אַרוים אין אַ העל־בלויען קלייד, מיט אַ ווייסען אָפּגעלעגטען קאָלנער. — — —

— איהר קומט איצט פון חנה'ן? — פאַלט איהם פּלוצלינג איין זי צו פרעגען. — — —

— יאָ, — ענטפערט זי קורץ.

— וואָס הערט זיך דאָרט?

— מ'האָט זי צוגענומען אין האָספּיטאַל.

— און וואָס?

— מען וועט איהר מוזען מאַכען אַן אָפּעראַציע.

— אַן אָפּעראַציע?! — — — —

— יאָ.

ברוך האָט זיך ווידער גענומען שפּאַנען הין און צוריק. נאָכדעם איז ער צוגעגאַנגען צוביילקען, זי בעטראַכט. איהרע הענד, איהרע קליי־נע אַקסעל פּרעסען זיך אַזוי רונד אַרוים פון אונטער דעם בלויען קלייד — — — און דער אויסדרוק פון איהר פּנים און פון איהרע אויגען איז פונקט, ווי זי וואָלט איהם קומען אָנזאָגען, אַז חנה איז געשטאָרבען...

ער האָט זיך אוועקגעזעצט נעבען איהר, און גענומען קוקען פאַר זיך. אָט האָט ער דערזעהן דעם לאָמפּ און האָט זיך אָנגעשטעלט אויף איהם מיט די אויגען. פונ'ם לאָמפּ שפּאַרען זיך דורכזיכטיגע, גאָלדענע וועלען — — — גאָלדענע וועלען פילען אָן דאָס צימער — — — זיי־זיצען פערטרונקענע אין דורכזיכטיגע, גאָלדענע וועלען — — —

— איינמאָל, ביילקע, בין איך געזעסען אין אַ ליכטיגען זומער־טאָג, ביים ברעג פון האַדסאָן און געזעהן ווי ער קנייטשט זיך פערשיע־דען, ווי ער וואָלט געוועזן אָנגעפילט מיט פערשיעדענע שטיקער וואַסער, וואָס ווילען זיך ניט אויסמישען, און יעדע שטיק שפּיגעלט זיך מיט דער זון אויף איהר אייגענעם שטייגער: עס שווימען אום שטיקער וואַ־סער מיט צושטראַהלטע האַלבע זונען, שטיקער מיט רונדע זונינע פּאַסען,

די פּאַסען וואַרפען זיך אום איבער׳ן וואַסער אין אַלע זייטען, ווי צו־רייצטע גאָלדענע שלאַנגען. און עס שווימען אויך אום שטיקער וואַסער, אין וועלכע עס נעסטען זיך צו דריי פיער זונען אויף איין מאָל. און שטיקער, וואָס קנייטשען זיך אין צוהאַקטע קליינע וועלען און די קליינע וועלען ברעקלען די זון אויף שטיקלעך.

און אַזוי האָט מיר אַריינגעשווינדעלט אין די אויגען אַ זוניגע וואַסער־נעץ, וואָס האָט זיך געצויגען ברייט און ווייט אויף לינקס און נאָך ברייטער און נאָך ווייטער אויף רעכטס, און עס האָט זיך גערדאַכט, אַז דער צושטראַהלטער טייך גיסט זיך אַרויס ערגעץ דאָרט פון׳ם בלויען רוים און לאָזט זיך אַוועק אַהין ווייט, ווייט אינ׳ם בלויען רוים אַריין.

און אָט האָב איך איבער עפּעס אַ סבה אַ פינטעל געטהאָן מיט די אויגען און דערזעהן, אַז דער גאַנצער האַדסאָן איז פול מיט גאָלדענע קינדער — — — אַזוי פיעל גאָלדענע קינדער אויף איין מאָל! — חידוש איך זיך און קוק, ווי זיי טוקען זיך און שפּיעלען זיך. אָט באַפען זיי זיך אַלע אָן פאַר די הענטלעך פּאָרווייז און גיבען זיך אַלע אַ הויב אַרויס אויף אַריבער האַלב, מיט אַ פערשייטען קינדערשען לאַכען. און זיי שטעהן אַזוי אַ ווײַלע — — — און אָט טיקען זיי זיך אַלע אונטער און ניטאָ זיי — — — און דער האַדסאָן נעהמט זיך ווידער קנייטשען אויף פערשיעדענע אופנים, ווי ער וואָלט געוועזן אָנגעפּילט מיט פערשיע־דענע שטיקער וואַסער.

די היץ איז געוועזען אונערטרעגליך. די לופט — באַטש ביים זי מיט די צייהן. דער הימעל אַ פערשמאַכטער, אַ בלאַס־בלויער, און אויפ׳ן סאַמע מיטען פון הימעל איז דורכגעשלאָגען אַ רונדער לאָך, ערגעץ אין אַ זונען וועלט אַריין פון וואַנען עס שטראָמט אָהן אויפהער מיט היץ און מיט זון.

איך האָב זיך פערקוקט איבער׳ן האַדסאָן. אויפ׳ן אנטקעגענדיגען באַרג. דו ווייסט דאָך די „פּאַליסייטס“, נעבען וועלכע מען דערפיהלט זיך אַזוי מילביג קליין, נעבען, וועלכע מען עפענט אַזוי משוגע׳נדיג ברייט די אויגען, ווי מען וואָלט פּלוצלינג אויפגעוועקט אין מיטען אַ פער־ז לום׳טען שלאָף און מיט אַמאָל מגלה געווען עפּעס אַזעלכעס, וואָס דו ווייסט ניט ווי דאָס אנצורופען. און איך קוק. און דער באַרג שטעהט מיר פאַר די צועפענטע אויגען אין זיין גאַנצער דריקענדער גרויס און קוקט אויף מיר אַזוי געוואַלדיג פון אונטער זיין גרויסען שטיינערנעם

שטערען, וואס ציהט זיך ארויף מיילען — דער שטערען פון פעלזען, וואָס מאכען א מחיצה צווישען די וועלדער פון אונטען און די וועלדער, וואס וואקסען אויבען, אויפ׳ן בארג׳ס קאָפּ. און דעם בארג׳ס קאָפּ, מיט זיינע וועלדער, רייסט זיך אין דער וועלט׳ס הימעל אריין. אָבער פּלוצלינג דערהער איך נעבען מיר:

— אַלץ קליינינקייטען, אַלץ נארישקייטען! דאָס איז אַלץ אין מיסטען געמאכט, כדי אייך זאל ניט איינפאלען צו קוקען אין רוים, אין דער ווייטקייט, כדי איהר זאלט ניט זעהן דאָס גרויסע, דאָס גרעסטע, כדי איהר זאָלט ניט זעהן דעם רוים, דעם רוים! — — —

און איך דערזעהע נעבען זיך א הויכען, ברייט־פּלייצינען מאָן. זיין פּנים איז ברוין־פערברענט. ענערגישע געזיכט־ציגען, א צוויי דריי שארפע קאַרבען אויפ׳ן שטערען און צוויי ווייטע פרעמדע אויגען. — —

מיך — דאכט זיך — בעמערקט ער גאָרניט.

אין זיין רעכטער האלט ער א שטארקען שטיין, ווי ער וואלט זיך געקליעבען מיט איהם וועמען דעם קאָפּ פּלעטען. — — —

און ער קוקט, אזוי ווי ארויסרופענדיג ערגעץ איבער׳ן האָדסאָן, מורמעלט וואָס מיט די ליפּען און אָט הויבט ער אויף זיין רעכטע האנד און ניט האסטיג א שליידער דעם שטיין.

דער שטיין פאלט אינ׳ם גאָלדענעם וואסער און עס דערהערט זיך פון דאָרט ווי א הינטישער ביל. — — — ווארפט ער אהינצו נאָך א זידעל־וואָרט און ווענדט זיך צו מיר, מיט אזא טאָן, ווי ער וואָלט מיט מיר פארטגעזעצט אָן אָלטען געשפּרעך:

— איהר פערשטעהט, אָט א די אלע קליינינקייטען ציהען דאָס אָפּ אונזער אויפמערקזאמקייט פון דעם רוים! עס קאָן דאָך זיין, אז מיר וואָלטען זיך שוין ביז איצט צוגעוואוינט צו קוקען גלייך אינ׳ם רוים, ווען ניט אָט די אלע קליינינקייטען.

קוק איך אויף איהם אזוי... און קנייטש מיט די אקסלען, ער הויבט אויף מיר אויף זיינע גרוסע, פרעמדע אויגען — — — זיי קוקען עפּעס אזוי ווילד און מאָדנע ווייט.

— וואס — פרעגט ער— איהר פערשטעהט מיך ניט? ! — האָט איהר ווען געפּרואווט צו קוקען אינ׳ם בלויען רוים?

איך האָב ווידער א ציה געטהאָן מיט די אקסלען.

— איך וויים, אז ניט — זאָגט ער.

איהר האָט געוויס זיך ניט איינמאָל פערקוקט אויף דעם אדער יענעם וואָלקען, אויף דעם אָדער יענעם מענשען, אויף דער אדער יענער נאַטור־ערשיינונג אויף אזא צו אנאדער זאַך, וואס פערנעהמט פלאַץ אינ׳ם רוים, פיליכט אויף דער זון אליין זיך ניט איינמאָל פערקוקט, נאָר אין דעם רוים איז אייך, ווי אלע איבריגע ניט אויסגענומען ארייַנצוקוקען. און דער־פאר טאקע איז, אז ווען עפעם זאָל איצט קומען צו אייך און אייך פעסט אָנכאפען פאר׳ן קאלנער, אָדער פאר דער קוטשמע פון אונטען און זאָל אייך צווינגען צו קוקען אינ׳ם בלויען רוים אריין, דאָס הייסט: בלויז אין דער בלויער בלויקייט אריין, וואָלט איהר דאָך געוויס פערבלענדט און צומישט געווארען, איהר וואלט זיך דאָך מן הסתם גענומען בריה׳ען מיט אלע אייערע כחות צו געפינען כאָטש עפעם א פינטעל, אבי זיך אויסצודרעהען פון צו קוקען אינ׳ם רוים, ווייל צו שטארק, צו גרוים איז פאר אייך די טיעף, די ברייט, די גרוים פונ׳ם רוים. און איהר זייט דאָך א קינד פון א פאָלק, וואָס איז ביי זיין געבורט ארומגעפיהרט גע־ווארען אין דער מדבר פערציג יאָהר. פערציג יאָהר האָט זיי זייער פיהרער געלערענט צו קוקען בלויז אין רוים און אין ווייטקייט, פערציג יאָהר....

צועפען איך די אויגען און נעהם קוקען פאר זיך, אין דער בלויקייט און ווער א פערציטערטער: דער רוים איז דאָך עפעם א מין פייער, א מין נעדיכטע, פלאַמיגע בלויקייט, וועלכע עסט ממש די אויגען אוים! — —

ער בעמערקט דאָס און צולאכט זיך משוגע׳נערווייז: — כא־כא־כא־כא־כא־כא! קליינינקייטען, קליינינקייטען דארפט איהר. איהר מוזט האָבען א קליינינקייט, וואָס זאָל פון אייך פערשטעלען דאָס גרויסע, דאָס גרעסטע, כא־כא־כא! ווי בלינד איהר זייט דאָס, פאר׳ן גרויסען, פאר דעם ווייטען.

און ער האָט זיך אזוי צורעדט גאנץ ברייט, און אלץ ברייטער און ווייטער און אלץ ווענגען רוים און ווענען ווייטקייט.

איך האָב אָפטמאָל געשטוינט און אָפט געקנייטשט מיט די אקסלען, אָבער ער האָט מיך שוין גאָר ניט בעמערקט. זיינע אויגען האָבען גע־קוקט קלאָהר און ווייט פאר זיך, אינ׳ם רוים, אין דער בלויקייט, ווי ניט איך, נאָר דער רוים וואלט דאָס געדארפט פערנעהמען, וואס ער זאגט.

אז ער איז שטיל געבליעבען — איז די לופט שוין געווען א געענדערטע.

און פון איבער דעם בארג האָט גענומען וואקסען א גרויסער פער־רויכערטער הימעל. ביז און פארביסען האָט זיך אָט דער נייער פון ערגיץ אפּגעשפּאלטענער הימעל, גענומען שפּארען אויף דעם דורכזיכטיגען מאַט־בלויען הימעל און אז ער האָט דערגרייכט די זון האָט די לופט אויפ־געציטערט, די פערשכור'טע לופט האָט זיך מיט אמאָל אויסגעניכטערט און אראָפּגעוואָרפען פון זיך איהר פערשטראהלטען שלייער. דער טייך האָט בעקומען א געוועהנליכען וואסער־קאליר, האָט זיך צונויפגעגאסען אין איין שטיק און איבער זיין גאנצען לענג און ברייט האָט א ווינטעל גענומען בינדען און קייטלען אלץ־איינע, קליינע, האלב־רונדע ווענען.

דער בארג איז צוגעקומען נעהענטער און האָט זיך גאנץ פּשוט ארויסגעפּרעסט מיט זיינע וועלדער און מיט זיינע גרויע פעלזען. און האָט גענומען עפּעס אזוי וואקסען גלייך אין פּנים אריין: די בוימער האָבען זיך גענומען וויעגען און עס האָט אויסגעזעהן, אז זיי בעוועגען זיך אין גרויסע טשערעדעס, וואס לאזען זיך אראָפּ פון הימעל איבער'ן בארג און איילען זיך צום וואסער. און דער שווארץ־גרויער הימעל האָט זיך גענומען טראָגען אלץ העכער און העכער. די זון האָט פערשטראהלט מיט גאלד זיין פעררויכערטען ברעג. אָבער ער איז צוגע־קומען פעסט צו דער זון און האָט זיך מיט בייזקייט אריבערגעטראָגען איבער איהר גאלדענעם רייף. דאַן איז מיט אמאָל די גאנצע לופט געוואָ־רען ערנסט־גרוי און פול מיט ווינט. די בוימער נעבען אונז האָבען זיך אויפגעטרייסעלט און זיך גענומען וויעגענדיג, בויגען אלע אויף איין זייט. די צווייגען האָבען גענומען פּאטשען מיט די בלעטער, ווי זיי וואלטען זיך וועלען אפּרייסען און אוועקפליהען פון די בוימער. און דער ווינט האָט אין זיי געפּרעסט און אויסגעבויגען די בלעטער מיט די לינקע, כמעט ווייסע, זייטען ארויף. מאָדנע האָט גענומען אויסזעהן דער וואלד נעבען אונז: א וואלד מיט ווייסע בלעטער, וואָס וויעגט זיך און רייסט זיך. און אויפ'ן טייך האָבען גענומען אומלויפען גרעסערע, פערשוימטע וועלען, ווי אין דעם האדסאן וואלטען מיט אמאָל פון ערגעץ אנגעשווימען ווילדע, ווייסע פערד, מיט גרויסע, ווייסע גריוועס און דער ווינד רייסט

די גריוועס אין דער לופטען און וואַרפט זיי און פּלאָנטערט זיי איבער'ן טייך.

אנטקעגען דעם נייעם שוואַרץ־גרויען הימעל, וועלכער איז נאָך אַלץ געוואַקסען פון אַריבער דעם באַרג, האָבען זיך בעוויזען נאָך וואָלקענס און וואָלקענס, מחנות־ווייז, אייניגע האָבען זיך געטראָגען העכער, אייניגע נידריגער. די זון איז שוין לאַנג ניט געווען, אָבער איהרע שטראַהלען האָבען זיך נאָך אַרויסגעשפּאַרט פון אונטער דעם נייעם שוואַרצען הימעל אין ברייטע פּאַסען און האָבען געפאַרבט די אָנגעקומענע וואָלקענס; די וואָס זיינען געהאַנגען העכער זיינען דורך די שטראַהליגע פּאַסען געוואָרען דורכזיכטיג־ווייס, די אַנדערע זיינען געוואָרען ווייסראָז, נאָר די וואָלקענס, וואָס זיינען געהאַנגען נידריגער, זיינען געבליבען ערענסט און פערביסען גרוי.

ניט ווייט פון אונז האָט דער ווינד אויפגעכאַפּט אַ בויגען צייטונגספּאַפּיער, און זיך דערמיט אַ לאָז געטהאָן אַריבער די בוימער. איבער'ן באַרג איז מיט אַמאָל געוואָרען שטאַרק פינסטער. די אויבערשטע װעלדער זיינען אין גאַנצען פערשוואונדען. דער באַרג האָט זיך צונויפגעגאָסען מיט די וואָלקען און עס האָבען זיך פון דאָרטען גענומען טראָגען דונערדיגע קולות, ווי געשרייען פון ריעזען, צווישען וועלכע עס האָט אויסגעבראָכען אַ געשלעג, אַ שלאַכט, אויף טויט און אויף לעבען. אויפ'ן שוואַרצען הימעל האָבען זיך באַלד בעוויזען צוריסענע, אין שטיקער צובראָכענע, פייער־פּאַסען. עס האָט זיך גענומען הערען, ווי מען שליידערט פעלזען, פעלזען שלאָגען זיך אין דער לופטען אָן מיט פעלזען, מען ברעכט וועלדער, מען רייסט דעם באַרג אין שטיקער. און אָט איז אַ ריעז אַריינגעפאַלען אין פלען. עס איז געוואָרען אַ ווילדער טומעל: עס האָבען גענומען אויפפלאַקערען לאַנגע בליצען איינס נאָכ'ן אַנדערען. די לופט האָט זיך אָנגעצונדען אויף מינוטען און גענומען ברענען אַ פערציטערטע, און דער געפאַנגענער ריעז רייסט און ראַנגעלט זיך דאָרט, ביז צולעצט לאָזט ער אַרויס אַזאַ ווילדען געשריי, פון וועלכען די שטאַרקסטע בוימער, וואָס שטעהען אויפ'ן וועג פון זיין קול נעהמען זיך ברעכען ווי שפּענער.

די כוואַליעס האָבען זיך גענומען שפּרינגען אין דער לופטען. אויף יענער זייט ווייזט מיר אויס גיסט שוין אַ שלאַקס רעגען; און איך דערמאָהן זיך אין מיין שטרויענעם הוט, איך האָב איהם נאָר וואָס געקויפט און

איך האָב זעהר ניט קיין חשק געהאט, אז ער זאל צואווייקט ווערען, כאפּ איך דעם הוט און לאז מיך לויפען. אויפ׳ן וועג האָבען מיך אנגעיאָגט עטליכע שווערע רעגען־טראפּען, האָב איך אראָבגעכאפּט דעם הוט אין האַנד און זיך געלאָזט לויפען נאָך שטאַרקער. און אַזוי בין איך נאָך אין צייט אַנגעלאפען צו מיין וואוינונג. נאָר ווען איך האָב א נעהם געטהאָן דאָס הענטיל פון מיין טהיר, האָב איך זיך צולאַכט אליין, ניט וויסענדיג פון וואָס. — — — און באלד דערויף האָב איך זיך רויט פערשעהמט — — — — ווען איך בין אריין אין צימער, האָב איך זיך געפּרואווט דערשטיקען אַט דעם מאָדנעם געפיהל. א גרויסער, שווערער רעגען האָט באַלד גענומען קלאַפּען אין די פענסטער. איך בין צוגעגאַנגען און האָב צועפענט די פענסטער. דער רעגען האָט גענומען שפּרינגען אין מיין צי־מער, מאַכענדיג נאַס אלץ, וואס איהם איז געקומען אין וועג. איך האָב גענומען קוקען דורך די פענסטער, פיליכט זעה איך איהם, דעם מאַן פונ׳ם רוים, אָבער ניין, מיינע אויגען בעגעגענען בלויז — רעגען, ווינט און בוימער — גרינע בלעטער און נאסע צווייגען, וואָס רייסען זיך און שלאָגען זיך מיט׳ן ווינט. איך דרעה זיך אויס, און נעהם זיך געהן איבער׳ן צימער הין און צוריק, און באַלד נעהם איך נאריש שמייכלען פון זיך אליין: זיך בעגעגענט מיט׳ן מאַן פון רוים און אַנטלאַפען צוליעב א שטרויענעם הוט!

און עס שפּרינגט אין מיר מיט אמאָל אויף א צורייצטער כעס, און, ווי איך וואלט זיך פון קייטען אבגעריסען, בין איך צוגעשפּרונגען, א כאַפּ געטהאָן מיין הוט און איהם גענומען ברעכען, גענומען בייסען און רייסען מיט די צייהן; איהם א שליידער געטהאָן אָן דער ערד און איהם נאָך גע־נומען טרעטען מיט די פיס. און אין מיטען מיין כעס האָב איך ווידער גענומען שמייכלען, שמייכלען פון דעם, וואס איך פערנעהם זיך מיט אַט אַזאַ קליינינגקייט — — — איך האָב זיך פערשעהמט און ארויסגעווארפען דעם הוט דורכ׳ן פענסטער. פאַר מיינע אויגען האָט דער טונקעלער הימעל מיט אמאָל געפּלאַצט אין עטליכע שטיקער, מיט א געוואַלדיגען קראַך. בליצען האָבען גענומען שפּרינגען אויף רעכטס און אויף לינקס, בעווייזענ־דיג אויף רגע׳ס דעם טייך, דעם ריעזיגען ווייטען באַרג מיט זיינע אויבער־שטע און הינטערשטע וועלדער. און נאָך דעם איז דער רעגען געוואָרען נאָך שווערער, אָבער מיר האָט דאָס אלעס שוין אויסגעזעהן, ווי א כעס

צוזאַמען מיט אַ שמייכעל — — — דאָס איז אַלץ איבער אַ קליינינקייט! — — — עס איז פאַראַן גרעסערעס, גרויסעס און גאָר גרויסעס.

און נאָך דעם, פאַרנאַכט, ווען עס האָט זיך געלייטערט, דער הימעל איז געווען צובראָכען אין טויזענדער שטיקער, און ניט נאָר איינער, נאָר עטליכע הימלען פון פערשיעדענע פאַרבען זיינען געהאַנגען צובראָכענע, צוריסענע איינער איבער'ן צווייטען. איינער אונטער'ן צווייטען. און שטיקער הימעל, גרויע, מילך־ווייסע, געלע, גאָלדענע, ראָזעווע, פיאָלעטעווע און נאָך אַנדערע זיינען אין טשערעדעס ווייט געשוואוממען איבער דעם לאַנגען און ברייטען האָדסאָן. און דער האַדסאָן האָט זיך געגרויסט, זיך געטראָגען אַ צופריעדענער מיט זיינע פאַרביגע טשערעדעס און דערביי זיך אַזש געהויבען אַרויף. „ווי שעהן, ווי רייך דו ביסט דאָס איצט, מיין ליעבער, גוטער האָדסאָן — האָב איך אויסגעשריען — אָבער דו ביזט דאָס ערשט אַ קליינינקייט, עס איז פאַראַן נאָך גרעסערס, גרויסעס און גאָר גרויסעס. — איך הויב אויף מיינע אויגען און זעה — איבער מיין קאָפּ ציהט זיך אָט דער פאַנטאַסטישער הימעל אויף מיילען און מיילען, און צווישען די פערשיעדען־פאַרביגע שטיקער שלאָגט זיך דורך פון ערגעץ גאָר הויך, אַן אונענדליכע, צאַרט־שפּיעלעוודיגע בלויקייט. און איך שפּרייט מיינע הענט צום הימעל. איך שיק איהם מיין ברכה, דעם־פאַר וואָס ער האָט מיר אַזוי ברייט אין ווייט מיין האַרץ פערשפּיעגעלט — — — גליקליך בין איך פון דעם געפיהל און נאָך גליקליכער בין איך דערמיט, וואָס איך ווייס דערביי, אַז דאָס איז נאָך ערשט אַ קליינינקייט, אַז עס איז נאָך פאַראַנען עפּעס, וואָס איז גרעסער, עפּעס, וואָס איז גאָר גרויס. — — —

און פון דאַן אָן בין איך געוואָרען גאָר אַן אַנדער מענש, פון זינט איך האָב צוריסען די שטרויענע הוט, האָב איך זיך אויסגעלערענט צו צורייסען מיט אַ סך קליינינקייטען און נאָך דערביי שמייכלען.

אין ביילקעס אויגען בעווייזט זיך אַ ניט־היימלעך פייערל. — ווי שלעכט ער איז! — זיין האַרצען עסען איצט ווערעם. און ער זעהט דאָס און פיהלט דאָס, און ער שמייכעלט נאָך דערויף, עס שמייכלען זיינע ליפּען, עס שמייכלען זיינע אויגען, עס שמייכעלט זיין פּנים, ער שמייכעלט אין גאַנצען — גאָט מיינער, ווי שלעכט ער איז!

און זי זאָגט:

וואָס־זשע, איהר ווילט איינרעדען, אז דאָס איז ביי איך אַ קליינינ־קייט, אז איהר קאָנט נאָך דערביי שמייכלען. איהר שמייכעלט און מיינט, אַז איהר פערשטעלט פון זיך דערמיט און זעהט ניט, ווי טיעף איהר ליידט דערביי. ווי שווער איהר נעהמט אַלץ אָן, און מיט וויפיעל ביטערקייט איהר פרעסט אַלץ צום הארצען. — ווי שלעכט איהר זייט דאָס צו זיך אליין! נאָט מיינער!

— נו, וואס מאַכט איהר איהר זיך נאריש, ביילקע, — ענטפערט ער איהר מיט אַ געלעכטער. — וואָס נאָך פאַר אַ פערגניגען איז דען דאָ?...

ביילקע האָט פון דעם ענטפער אַ ציטער געטהאָן און האָט אויפגעהויבען אויף ברוך'ן אַ פּאָר צושראָקענע אויגען — — —

און ברוך האָט זיך שמייכלענדיג אָפּגערופען צו ביילקען:

— אַ, איך האָב דאָך איך נאָך ניט דערצעהלט, אַז ביי דער נאַכט, ווען איך בין געזעסען ביים ברעג פון האָדסאָן אַ מיעדער פון גליק און פון רייכקייט, איז דער האָדסאָן ווידער געווען אָנגעפילט מיט פערשיעדענע שטיקער וואסער און אין יעדען שטיק האָט זיך די לבנה אריינגעשפּיגעלט אויף אַ בעזונדער אופן. און עס זיינען איבער'ן האָדסאָן אומגעשוואומען גרויסע לבנה־פעלדער. און ביימען און גערטנער מיט בליצינע לבנה־בלומען און וואסערען מיט טאַנצענדיגע לבנה־פונקען און וואסערען מיט פערשיעדענע, ריהרעווודיגע לבנה־קנייטשען. און דער אנטקעגענדיגער בארג האָט זיך קלאָהר אויסגעשפּיגעלט אינ'ם וואסער מיט זיינע פעלזען און מיט זיינע וועלדער. ווייט און טיעף האָט זיך דער בארג אַראָפּגעשפּיעגעלט און געוואַקסען אינ'ם וואסער, נאָר זיינע אויבערשטע וועלדער האָבען ניט געקאָנט דערלאַנגען דעם הימעל, וואס האָט זיך נאָך ווייטער און טיעפער געשפּיעגלט אינ'ם וואסער. איך האָב דאָס אַלץ צו־געזעהן, כאָטש איך האָב דערויף כמעט גאָר ניט געקוקט, ווייל מיינע אויגען האָבען געקוקט אין דער ווייט און אין דער ברייט, און אַלץ, וואס זיי האָבען דאָרט בעגעגענט האָב איך דערויף, דאַכט זיך, גאָר ניט גע־קוקט, נאָר אַלץ האָט זיך אין מיר ליכט אריינגעשפּיגעלט, כמעט נאָר אָהן מיין וויסען. און איך האָב אַלץ ברייטער און ווייטער געקוקט אין דעם רוים, אין דער ווייטקייט. אזוי האָב איך געקוקט און איך בין אַלץ רייכער און רייכער געוואָרען מיט בילדער און מיט ווייטקייט און איך בין אזוי געזעסען ביז איך האָב אַ ציטער געטהאָן. — איך האָב פאַר זיך

מיט אמאָל דערזעהן דעם מאַן פון רוים; ער איז געגאַנגען צו מיר, און ער איז צוגעקומען, און ער האָט זיך אנגעריהרט אָן מיר, און ווען איך האָב זיך אויפגעהויבען, האָב איך דערפיהלט, אז איך בין שוין נים אליין, אז דער מאַן פון רוים איז מיט מיר. אז ער איז אין מיר, אז ער קוקט ארוים פון מיר.

✽

א לענגערע צייט איז שטיל. דאָס צימער איז אָנגעפילט מיט א היימליכען, גאָלדענעם שיין. ברוך און ביילקע זיצעןביידע, איינס נעבען אַנדערען און אויפ'ן וואנט אונטער זיי שלאָגען זיך אָפּ זייערע שאָטענס.

— פאר וואס לאכט איהר פון אלעס, אזוי בייז און אזוי ביטער ? — פרעגט ביילקע נאָך א לענגערען שווייגען.

— נו, נארישקייטען, ביילקע — ענטפערט ער איהר אין א גאנץ מונטערען טאָן. — איהר זייט דאָס געקומען אויף מיר רחמנות האָבען ? צו איהר זייט מיר געקומען עפּעס זאגען ?....

— וואָס פאר א רחמנות ? — רופט זיך אָפּ ביילקע צומישט — איך בין געווען ביי חנה'ן און דערזעהן, אז דאָס אונגליק איז אזוי גרויס און אז איהר זייט דאָרט ניטא, ווייל זי וויל ניט, אז איהר זאל דארטען זיין, האָב איך גערעכענט, איך וועל צו אייך אראָפּפאָהרען. איך ווייס ? — — — איך האָב געטראכט : איהר ווילט פיליכט נעבען זיך איצט האָבען א לעבעדיגען מענשען. און איך בין דאָך שוין דאָ היינטיגען אבענד דעם צווייטען מאָל — — —וועמען וועט דאָס גאָר איינפאלען, אז איהר וועט אין אזא צייט אין זינען האָבען מיטינגס ? — — —

ברוך שמייכעלט אלץ. און ביילקע דערקאנט פון זיין שמייכעל, אז איהם רעגט דער טאָן פון איהרע רייד און זי געהט מיט אמאָל איבער פון דעם געשפּרעך אויף אן אנדערען :

— שאַ, איך האָב זיך גאָר פערגעסען. — איך האָב געהערט זאָגען, אז איהר זייט א בודהיסט. און איך האָב אייך דאָס אלץ אין זינען צו פרעגען. וואס, ס'איז טאקע אמת ?

ברוך איז צופריעדען פון דער עצה, וואס זי האָט זיך געגעבען, נאָר פון דעסטוועגען פרעגט ער :

— וואס עפּעס אין מיטען דערינען ? !

ביילקע ווערט רויט ; —

— וואָס איז, דאָס טאָר מען אויך ניט פרעגען?...

— נו, נארישקייטען,ביילקע. איהר ווערט שוין אין כעס אויף מיר?

— ניין, מיין פריינד, איך בין ניט קיין בודהיסט, ווייל איך האָב א גאָט, און ווייל מיר איז איבערהויפט דערווידער די אלע רעליגיאָנען, ביי וועלכע בעטלען און ליידיג געהען איז א טוגענד. — און ווער האָט דאָס דיר גע־זאָגט? — פרעגט ברוך.

— בינעם — ענטפערט זי — ער ערקלעהרט דאָס מיט אייער ליעבע צו פייער און מיט דיין...

זי דערענדיגט ניט.

— ער האָט אייך, ווייזט אויס, שטארק ליעב. — זאָגט ברוך.

— איך ווייס — — — ? —

עס דערהערט זיך א דראפּען אין טהיר.

ברוך שפּרינגט אויף און עס שפּרינגט מיט איהם אויך אויף זיין שאָטען. ברוך עפענט די טהיר און עס קומט אריין דעם בעל־הבית'ס ווייסער הונט.

— האלאָ, פריינד! האלאָ! — שרייט אויס ברוך בעגריסענדיג דעם הונט.

דער ריין־געוואשענער הונט שפּרינגט ארויף מיט די פאָדערשטע פיס צו ברוך'ן. ברוך נעהמט אָן דעם הונט'ס קאָפּ מיטביידע הענט. — וואס מאכסטו עפּעס, מיין פריינד? א דו גוטער לאָלא! ווי שעהן דו ביסט עס היינט. קום אהער! — לאָמיר זיך אוועקזעצען. אָט א דא אָ.... אָט אזוי! נא! נעהם מיך ארום. אָט אזוי גוט. גוט. ע! דו ווילסט מיך גאר איינבאָ־רען? ! נו, גוט, באָרע מיך איין. הא! כאַ־כאַ! — — — נו, אָט, אצינדער ליגען מיר ביידע. אָבער דו וועסט זיך שוין ביי מיר אזוי גיך ניט אויפ־הויבען. ניין. ניין. א דו פערשייטער בחור דו! א! — — —

און דאָס צימער איז פול מיט דורכזיכטיגע, גאלדענע וועלען. ביילקע זיצט נאָך אויפ'ן סאפקע. דעם עלענבויגען פון איין האנד אויף דער קניה און מיט דער האנד שפּאַרט זי אונטער דעם גוידער. איהר דינע פיגור איז אינ'ם בלויען קלייד עטוואָס שלאַנגיש אויסגעבויגען, און אזוי שאָטענט זי זיך אויס אויפ'ן וואנט. אויפ'ן שאָטען זעהט זיך אויך אָן דער אפּגעלייגטער קאָלנער פון איהר קלייד, און זי קוקט צו שמייכלענדיג,

ווי אויף דער ערד ליעגט ברוך א געזונטער, גרויסער, מיט א געזונטען, שטאַרקען קאָפּ האָר, און שפּיעלט זיך מיט׳ן ווייסען הונט.

און וויפיעל וועהטאָגען ער פערשטעלט דערמיט!

און וויפיעל מיידלעך וואלטען זיך געפיהלט גליקליך, ווען ער וואלט זיך מיט זיי אזוי געשפּיעלט!

אין די אויגען גלאַנצען ביי איהר אויף טרעהרען, אבער זי פערליערט זיך ניט. זיצט אין איהר פריהערדיגער פּאָזע, קוקט אויף ברוך׳ן און אויפ׳ן הונט און שמייכעלט. איהר נעהמט זיך דאכטען, אז אין ברוך׳ן האָבען זיך איצט צושטראהלט זיינע טייכען, עס האָבען זיך צושפּיעלט זיינע הימלען. עס האָבען זיך צובליהט זיינע וועלדער, און אז אפילו זיינע בייזסטע ריעזען האָבען זיך אין איהם איצט איבערגעבעטען און זיך גענומען שפּיעלען ווי קינדער.

און אָט הויבט זיך ברוך אויף. דער הונט שפּרינגט אויך אויף און נעהמט זיך טאַנצען ארום איהם, און טאַנצענדיג לאזט ער ארויס אזעלכע צופריעדענע האלבע קלאַנגען. ברוך גיט א קאָמאַנדעווע, שפּרינגט דער הונט ארויף אויף א ביינקעל.

— אראָפּ לאַלא, אראָפּ! — שרייט ברוך אויס. דער הונט שפּרינגט גלייך אראָפּ.

— אויפ׳ן טיש, לאַלא! אויפ׳ן טיש! —

דער הונט בלייבט שטעהן א ווייזלע, קוקט זיך אום צו ברוך מיינט עס ערנסט, און באלד דערויף זעצט ער זיך צו און שפּרינגט ארויף אויפ׳ן טיש.

— גוט, גוט.— זאָגט צו איהם ברוך, און ער געהט צו צו איהם, נעהמט אָן זיינע צוויי פאָדערשטע פיס, פערלייגט זיי צו זיך אויף די אקסעל און מיט איין האנד גלעט ער א ווייזלע זיין ווייסע, גלאטע פעל.

— ה ם מ ן, ה ם מ נ ן! — מינטשעט דער הונט אן אויסגעצויגע־נער.

און אָט זעצט איהם ברוך נאָר ארויף צו זיך אויף דער האנד. דער הונט זיצט אן אויסגעצויגענער, איין לאפּע האלט ער אויף ברוך׳ס אקסעל, די צווייטע נעהמט ברוך אין זיין פרייער האנד, און אזוי לאזט ער זיך געהן מיט איהם איבער׳ן צימער און רעדט צו איהם:

— וועל, לאַלא, ווי איז דאָס דיר געגאנגען היינטיגער טאָג? א? זאג!

און דער ווייסער הונט אויף זיינע הענט, זעהט אוים א ווייסער, א נאַקעטער.....

ביילקען ווערט ניט היימליך. עס דוכט זיך איהר, אז איצט איז זי שוין גאר אין גאנצען איבעריג.... — די אויגען ווערען ביי איהר נאָך פולער מיט טרערען. זי הויבט זיך אויף, נעהמט דעם רעקעל און לאזט זיך צום טהיר. נעבען דער טהיר בלייבט זי שטעהן א ווייכלע, די אויגען זיינען פול מיט טרערען און אויף די ליפען און אויפ'ן גוידער שטעהט א גוטער, געטרייער שמייכעל. — — —

ברוך געהט צו צו איהר, לאזט אראָפּ דעם הונט. דער הונט שטעלט זיך אוועק נעבען זיי און ווארט. — — — און אויף דער ערד ציהט זיך אוים אויף א ווייכלע, א גרופּע פון זייערע דריי שאָטענס — — — ברוך נעהמט קוקען מיט שטוינען אויף ביילקען, אויף איהר דינער, שלאנקער פיגור אויף דעם בלויען קלייד, אויף דעם קלאָהר־ווייסען אפּגעלייגטען קאָלנער, און אויף דעם ווייסען שניפּס, וואס הענגט פון קאָלנער אראָפּ אויפ'ן מיטען פון דער ברוסט, אויף דעם פרייען ווייס־ברונעם האלז און די טהיילען עטוואס נידריגער פון האלז — — — און ער דערפיהלט א ווארעמקייט אין הארצען. עפּעס ווארעמעס נעהט ארום דאָס הארץ, און די אויגען גלאַנצען איהם אויף. ער אליין פיהלט, ווי די אויגען האָבען איהם אויפגעגלאַנצט — — — און דאָך איז פון אלע פרויען בלויז פאַראנען איינע, וועלכע ער געדענקט אפילו דאן, ווען זי איז ניטא נעבען איהם!... פליהט איהם דורך אין קאָפּ, אבער עס וואלט זיך דאָך אזוי שטארק וועלען ביילקען כאָטש נאָר ארומנעהמען, זי א קוש טהאָן, זי קושען! — — — און ער נעהמט אריין אין זיין האנד אלע פינגער פון איהר האנד און נעהמט זיך לאנגזאם און מיט א גוטען שמייכעל טראגען די האנד צו זיין מויל. זי קוקט אויף איהם, וועהרט זיך ניט, און אזוי טראָגט ער צו די האנד צו זיינע ווארעמע ליפען, ריהרט מיט די ליפען אָן די שפיצען פון איהרע פינגער, וואס קוקען ארוים פון זיין האנד און האלט זיי אזוי א קורצע צייט — — — די טרערען פון איהרע אויגען גיבען זיך דאן א קאטשע אריבער די ברעמען. דער שמייכעל אויף די ליפען און אויפ'ן גיידער ווערט נאָך איבערגעבענער, ליעבער.... ברוך לאזט לויז די האנד.... זי עפענט אויף די טהיר און ווי נאָר זי פערמאכט זי אונטער זיך, גיבען זיך ביי איהר די טרערען א לאָז מיט אמאָל. ווארעמע, הייסע

טרערען נעהמען זיך שליינגלען אין צוויי שטראמלעך איבער איהרע באַ־קען. זי לויפט אראָפּ פון די טרעפּ. לויפענדיג נעהמען זיך די טרערען גיסען נאָך שטארקער און פון מויל נעהמען זיך רייסען פערשטיקטע, האלבע קלאנגען, זי פערקריצט מיט צייהן, און די קלאנגען רייסען זיך נאָך צוצוי־גענער: המן! המן! — אזוי ווי דער הונט — דערמאנט זי זיך....

ווען זי האָט אויפגעעפענט די טהיר פון קארידאר, האָט אויף איהר א יאָג געטהאָן א נאסער, קאלטער ווינט. זי האָט אויף זיך ארויפגע־שלעפּט איהר רעקעל און זיך געלאזט געהן. עס האָט, ווייזט אויס, נאָר וואָס גערעגענט — דער אספאלט איז נאַס און עס שפּיגעלט זיך אויף איהם אויס דער שיין פון די עלעקטרישע לאמפּען; דער פּארק, די בערג, די בוימער זעהען זיך קוים דורך דעם רעגענדיגען, גרויען נעבעל. דער וועג איז ברייט און זי געהט זיך איינע אליין און וויינט. און אָט שטעלט זי זיך אָפּ, דרעהט זיך אויס אויף צוריק — — — ארום איז וויסט, לעהר, נאכט און צוויי שורה'ס עלעקטרישע לאמפּען, וועלכע צו־שפּיגלען זיך אויפ'ן ברייטען, נאסען וועג — — — עס נעהמט ווידער רעגענען — — — דער רעגען האָט זיך איצט א לאז געטהאָן מיט אמאָל און פון עפּעס א גרויער, ברייטער ווייט, און האָט זיך צורעגענט אזוי מאָדנע, ברייט און ווייט. — — — עפּעס רעגענדיגעס האָט זי דורכגענו־מען. זי האָט דערפיהלט די האָר אויפ'ן קאָפּ, די הויט אויפ'ן לייב איז מיט א מאָל קאלט געוואָרען — האָט זי אויפגעציטערט און די טרעהרען האָבען זיך מיט אמאָל גענומען גיסען נאָך ווארעמער, האָט זי זיך אויס־געדרעהט און זיך געלאָזט געהן איהר וועג.

און מיט וויפיעל ליעבע ער האָט דאָס געהאלטען דעם הונט אויף די הענט! — דערמאנט זי זיך פּלוצלינג — — —

גוט און בייז איז דער געדאנק, און זי שטעלט זיך ווידער אָפּ, און זי בלייבט שטעהן אליין אין מיטען פון אָט דעם גרויסען רעגען....

*

ווען ברוך איז געבליבען אליין, איז ער א לאַנגע צייט געשטאַנען ביים טהיר, ווי ביילקע האָט איהם איבערגעלאָזט, ניט וויסענדיג, פאַר וואָס, צוליעב וואס און איבער וואס, ביז ער האָט זיך גאָר אין גאנצען פערגעסען צו ער שטעהט. — — —

דער הונט, וואס האָט זיך גענומען נאָכדעם לייגען נעבען זיינע פיס, האָט איהם דערמאהנט, אז ער שטעהט. האָט ער זיך אפגעריסען פון פּלאַץ און זיך גענומען געהן איבער'ן צימער. דער הונט, וואס איז שוין געלעגען ביי דער טהיר צונויפגעדרעהט אין א ווייסען בייגעל, האָט אויפ־געהויבען זיין קאָפּ מיט די געל־ראָזע אויגען און האָט איהם גענומען נאָכ־קוקען. א לענגערע צייט האָט ער איהם אַזוי נאָכגעקוקט ביז ער האָט זיך אויפגעשטעלט און איז א לאַנגער, אַן אויסגעצויגענער, מיט אַן עטוואָס ארונטערגעבויגענעם קאָפּ צוגעגאַנגען צו ברוך'ן.

— וועל, לאַלאַ — ווענדט זיך ברוך צום הונט — דו מאכסט מיר איצט אביסעל צו ענג. און ער געהט צו צום טהיר, עפענט זי אויף און לאָזט ארוים דעם הונט, דערביי דערהערט ער, אז אין דרויסען רעגענט. אין קאָרידאָר איז שטאָק פינסטער און אין דרויסען רעגענט — — — און וואס איז עפּעס מיט אמאָל פינסטער אין קאָרידאָר?.... ער האָט פערמאכט די טהיר און איז צוגעגאנגען און זיך געזעצט אויף א ביינקעל נעבען פענסטער.

אין דרויסען רעגענט — — — עס רעגענט! — — — אין א זייט פון איהם שטעהט דאָס ווייס־געבעטע בעט. אין צימער איז ליכטיג און דער שווערער דרויסען קלאַפּט מיט זיינע נאַסע טראָפּענס אין פענסטער. — עס רעגענט!

פּלוצלינג ציטערט ברוך אויף, — עמיצער דראפּעט די טהיר!.... ער שפּרינגט אויף א פערציטערטער. — דער רעגען דראפּעט דעם דאַך, די פענסטער און עמיצער דראפּעט די טהיר ——— — !

— טפו! צום טייוועל! — שרייט דאָס פון איהם אויס — דאָס איז דאָך לאַלא, לאַלא!

עס דראפּעט אָבער ווידער — — — ביי ברוך'ן צינדען זיך אַזש די אויגען אָן פון שרעק — דאָס איז ניט לאַלא'ס דראפּען. — ס'איז א נאכגעמאכטער דראפּען.... — ביילקע! — דערמאהנט ער זיך און ניט פון דאָס ניי א ציטער....

— אָבער וואס פאלט מיר איין! כאפּט ער זיך צוריק — מיט א גע־מאכטען שמייכעל — דאָס איז לאלא, לאַלא! און פאר וואס איז ביי מיר נאָך ביזט איצט ליכטיג?!

ער געהט צו ראש צום לאָמפּ און פערלעשט איהם מיט אמאָל. דאָס צימער ווערט גלייך אנגעפילט מיט פינסטערניש. — — — דאָס דראפּען הערט אויף, אויף א ווייל — — —

ברוך קוקט אין דער פינסטערניש און הערט זיך איין — עפּעס שטעהט, ניין, עפּעס ליגט ביי דער טהיר. דאָס איז לאלא, דאָס איז לאַלא. עס דערהערט זיך ווידער דאָס פערדעכטיגע דראפּען...

— לאָז שלאָפען, לאַלא! לאָז שלאָפען! — שרייט ער אויס מיט כעס צום טהיר.

דאָס דראפּען הערט אויף. נאָכדעם געהט אוועק אַלענגערע ווייל. עפּעס נעהמט זיך דערווייטערען פון דער טהיר. עפּעס לאזט זיך אראָפּ פון די טרעפּ.

— א גוטע נאכט, מיין געטרייער פריינד! א גוטע נאכט!

*

נאַכט.

אין צימער איז שוין לאַנג פינסטער, ברוך ליגט אין בעט און אין דרויסען רעגענט — — —

— ווייסט — זאָגט ער צו חנה'ן — מיר דאַכט, אז די גאַנצע וועלט זינקט איצט אין אַזאַ עקעלהאַפטען, ברודיגען זומפּ. און שלענג, עקדי־שען און אַנדערע זומפּיגע בעשעפּענישען, בעפאַלען איצט אונזערע דעכער, נריזשען אונזערע ווענט, קלאַפּען אין אונזערע פענסטער — — — הערסט, ווי זיי פּאַטשען אין פענסטער ? ! — — —

ניט חנה א ציטער און פּרעסט זיך אויס נעבען איהם אין איהר גאַנ־צען לענג, נעהמט פעסט ארום זיין האַלז מיט איהרע צוואַווארעמטע הענט און בייסט זיך איין אין זיינע ליפּען ביז בלוט. ציטערט ברוך אויף, צוע־פּענט די אויגען — — — און עס ווילט זיך איהם ניט גלויבען, אז ס'איז א חלום — — —

ברוך זעצט זיך אויף אויף'ן געלעגער. און אין דרויסען רעגענט. א רעגען גרויל גיט זיך א לאַז איבער זיין לייב, אראָפּ און ארויף, אָבער ער שמייכעלט. — — — און באַלד דערהערט ער חנה'ס קלינגענדען לאַכען. — ער קוקט זיך אום און דערזעהט זי פאר איין מאָל אין אַלע פייער ווינק־לען פונ'ם פינסטערן צימער, א ווייסע, א שיינענדע, איהרע קלאָרע, גרויסע אויגען, איהר שעהנער קאָפּ האָר — — — — און אָט לאָזט זי זיך צו איהם, מיט אמאָל פון אַלע פייער ווינקלען — — — נעהט און לאַכט — — — און אָט זיצט זי שוין נעבען איהם, און לאַכט, זי לאַכט דאָס פון איהם, פאר וואָס ער האָט געמיינט, אז ער חלום'ט דאָס בלויז וועגען איהר — — —

— ווייסט, חנה — זאָגט ער צו איהר — איך בין אזוי רייך. איך בין אזוי רייך. איך בין אזוי געוואַלדיג רייך ! — — — און ער צועפּענט פאר איהר זיין הארץ און ווייזט איהר, אז ער פערמאָגט אַגאַנצען אוצר

מיט ציטערדיג־פינקלענדע דימענטען. און איך וויל — זאָגט ער איהר — איבערוועגען דיין געלעבטער — — —

צולאַכט זיך חנה נאָך הילכיגער. און ער נעהמט ארויס פון אונטער'ן קישען אפאַר וואַג־שאַל; אויף איין שאַל לעגט ער הויפענס מיט דימאַנ־טען און אויף דער צווייטער פאַלט איהר קלינגענדיג לאַכען. און פון ביידע שאַלען נעהמען שפּרינגען פערשיעדען־פארביגע פייער־פלעמלעך, און עס צושפּיעלען זיך אזעלכע ווייכע שטראַהלען. און זי שיט אַלע מאָל אוים מיט אַ פרישען געלעכטער און ער שלעפּט פון זיין צועפענטען הארץ אַלץ נייע און נייע דימאַנטען. אָבער די שאַלען גיבען זיך בלויז אַ וויעג אהין, אהער און די פלעמלאַך און די שטראַהלען ציהען זיך דערביי און ציטערען און שפּיגלען זיך ציטערדיג אריין אין דער געדיכטער שווארצער פינסטערניש מיט זייערע פיעלע קאָלירען. — — —

ברוך פּרואווט לייגען אַלץ נייע, אַלץ גרעסערע הויפענס, נאָר עס העלפט ניט. פערדריסט דאָס איהם, און ער נעהמט הילפלאָז שמייכלען:

—אבי איך האָב געמיינט, אז איך בין רייך! — — —

צולאַכט זיך חנה ערשט פון דאָס ניי:

— דאָס לאַך איך דאָך פון דיר — זאָגט זי — פארוואָס דו האָסט פערגעסען, אז מיין געלעכטער איז דאָך אויך דיינער, דיינער; פאר וואָס דו קאָנסט קיינמאָל ניט געדיינקען, פאר וואָס דו קאָנסט קיינמאָל ניט בענעהמען, אז איך בין דיינע. און אז אַלעס, וואָס אין מיר איז דיינס. דיינס — — —

און ס'איז נאַכט און עס רעגענט. און זייערע הערצער זיינען פול און פאר זייערע אויגען וויעגען זיך צוויי פולע וואָג־שאַלען, — צוויי ליב־טיגע זונען, — צוויי ליכטיגע זונען פון טויזענדער, פלאַטערדיגע קאָלירען, פון טויזענדער פארביגע פייערלאַך, און זיי קוקען אויף די זונען און ווערען פון זיי פערשטראַהלט און פיהלען ווי צוויי גליקליכע קינ־דער — — —

ברוך צועפענט די אויגען. אין צימער איז פינסטער און אין דרויסען רעגענט. עס רעגענט.

עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אריין חנה אין איהר ליכטיג־בלויען קלייד מיט די גרויסע פערלמוטערנע קנעפּ, וואָס ציהען זיך אויף דער לינקער זייט פון קלייד, פון אויבען ביז אראָפּ. און וויפיעל שלאַנקער

זי זעהט דאָס אויס אין דעם בלויען קלייד מיט דער שורה ליכטיגע קנעפּ מיט די האַלב־רונדע, וויס־בעזוימטע פּעטליעס, וואָס בויגען זיך איבער איהר לינקער רונדער ברוסט, איבער דער לענגליכער טאַליע ביז אראָפּ איבער דער שלאַנקער, לינקער פוס. און ווי גוט עס איז פון דיר, וואָס דו ביזט איצט געקומען! ... חנה, מיר דאכט, דיין קינד וויינט. חנה, דו הערסט ניט? פאַר וואָס לאָזטו דאָס וויינען? וואו וויינט דאָס? וואו האָסטו דאָס געלאָזט? דאָס געוויין וואַשט זיך דאָך אין מיין בלוט, חנה. חנה! — — — — — און עס זיינען דאָך פאַראַן אַזוי פיעל אונשולדיגע וואָס זינדיגען — — — — — — און וויפיעל עס זיינען נאָך דאָ אונשולדיגע, וואָס וועלען זינדיגען, בלויז דערפאַר, ווייל זיי ווייסען ניט פון גאָט, דעם גאָט פון אמת און ריינקייט. חנה! די ווייטע וועסט, און ערד ארבייט, ערד ארבייט, חנה! דאָס קאָן אונז נאָך ראַטעווען. דאָס קאָן אונז נאָך צוריק אומקעהרען צו גאָט, און מיין גאַנצער פּלאַן וועט דאָך באַלד פאַלען מיט אַ גוואַלדיגען קראַך און איך ארבייט נאָך, אַז דער קראַך זאָל זיין וואָס שטאַרקער, וואָס הילכיגער — — — און דו האָסט אַפּנים געמיינט, אַז מע קאָן חתונה האָבען מיט מאַקסען און דאָס קינד זאָל געבוירען ווערען פון ברוך'ן. איאַ אַזוי האָסטו געמיינט?.. דו האָסט געמיינט, אַז דאָס קען געשעהן אַזוי, דורך אַ נס.

חנה געהט פון טהיר צו זיין בעט, כמעט שוועבענדיג, אָבער דאָס צימער צו־ציהט זיך פאַר איהר, ווערט אַלץ לענגער און לענגער — — — און אין דער פינסטערניש פון דעם לאַנג־צוצויגענעם צימער, לויכט זיך די בלויקייט פון איהר קלייד, די קלאָרקייט פון איהר פּנים און די לויטערקייט פון איהרע גרויסע, ווייטע אויגען — — — און ווי שלאַנק און בויגיג זי איז. און ווי שעהן איהרע הענט זיינען! אַט די ווייסע הענט וואָס בליהען מיט פריש־ראָזע רעדעלאַך. — דיינע הענט שמעקען דאָך מיט אַזאַ צאַרטער ליעבער וואַרימקייט! און פאַר וואָס פאַרגעס איך אין אַלע אנדערע פרויען, ווי נאָר זיי געהען אוועק פון מיר? און פאַר וואָס געדיינק איך דיך אפילו דאַן, ווען דו ביזט ניט נעבען מיר? און פאַר וואָס איז מיר איצט אַזוי שווער מיין קאָפּ? איך וואָלט דאָך איהם איצט אַזוי גערן געוואָלט צושלאָגען אָן אַ שטיין — — —

און דאָס צימער ציהט זיך נאָך אַלץ לאַנג און לענגער און חנה געהט און געהט. — — —

חנה! דו גערדיינקסט. — איך און דו — צוויי קליינע קינדער זיצען אויף דער ערד און שפּיעלען זיך מיט פאַרביגע, הילצערנע אייער? צוויי קליינע קינדער און אַזוי פיעל פאַרביגע אייער! כאַ־כאַ־כאַ! ווי שעהן און ווי קלוג דו פלעגסט דאָס נאָך לאַכען אַלס קינד!.. חנה. וואָס איז מיט דיר, דו וויינסט. — — — ער פערמאַכט די אויגען און נעהמט זיך אַ מיעדער וויעגען, זיצענדיג אויפ'ן בעט. אין דרויסען רעגענט. חנה קומט צו. זעצט זיך שטיל אַנידער אויף'ן בעט נעבען איהם. נעהמט ארום מיט איהרע גוטע הענט זיין מיעדען קאָפּ בויגט איהם צו איהר ברוסט. פון איהרע אויגען גיסען זיך טרערען, דאָס זיינען טרערען פון אַ שטילער שוועסטער, פון איין גוטער מאַמע. זיין קאָפּ וואַרעמט זיך איין אין איהרע הענט אויף איהר ברוסט. נאָך דעם לאָזט זי איהם שטיל אַראָפּ אויף איהר שוים. זיינע אויגען־דעקלעך זיינען שווער און ווילען זיך מעהר ניט עפענען. שלאָפט ער איין. ער שלאָפט איין... און אַט דערפיהלט ער אויף זיין פּנים צולאָזענע האָר... ער דערפיהלט אַ גרויל איבער'ן לייב. און באַלד דאַרויף צוטראָגט זיך אַריבער זיין קאָפּ אַ משגע'נער געלעכטער. דאָס לאַכט זיין משוגע'נע מאַמע! — — — ער ליגט דאָס נאָר אין שוים פון זיין מאַמע — — —

ער שפּרינגט מיט אַמאָל אויף ווי אַן אָנגעצונדענער. — פון דעם וויל ער ניט טראַכטען. ניין, ניין!

ער געהט אַראָפּ פון בעט. ער וועט אָנצינדען דעם לאָמפּ, פייער, פייער! ער וועט אַריינרופען לאַלא'ן — — —

ער בלייבט אָבער שטעהן אין מיטען פון דעם פינסטער'ן צימער, ער דערמאָנט זיך: — עמיצער האָט נעדראַפּעט די טהיר — — — עמיצער האָט נעדראַפּעט די טהיר!... דאָס איז ניט נעווען לאַלא'ס דראַפּען. ניין, ניין,

ערשטער עפּילאָג :

דאָס פאַרבלוטיגטע אינגעלע

פארנאכט

אויפ׳ן הימעל, אויף מערב, איבער א פעלד פון טורעמס און דעכער, איבער טיעפע, לאנגע גאסען, דורך וועלכע דער גרויסער, אין שטאהל און אייזען געפאנצערטער ריעז, פיהרט זיינע מחנות פון דער ארבייט — צו־ ברענען זיך פייערען, ברענען און שפרייטען זיך איבער וואלקען און וואלקען. וואלקען נאך וואלקען קומען אן גרויע, מיעדע און ווערען פער־ נאפט פון דער פייערדיגער רויטקייט, ווערען יונגער, פרישער, בלוטיגער.

קאן ברוך ניט איינזיצען אויף זיין ארט און ער נעהמט זיך שפאנען איבער׳ן צימער. ס׳איז אבער ניט דאס. — —

נעהט ער ארויס.

וואוהין?

גלאט אזוי.

אין מיטען זעהט ער זיך ארום, אז ער איז אויף׳ן וועג צו חנה׳ן — — מאדנע...

אין קאפ נעהמען זיך בלעטערען געדאנקען, וועגען דעם ווי חנה איז דאן קראנק געווארען. ווי מע האט געמאכט די אפעראציע. איין מאל און נאך אמאל און ווי געצויגען האט זיך לאנג־לאנג ביז זי איז ארייגעפאלען אין א געפעהרליכער, היציגער קריינק. און האט א לאנגע צייט געשוועבט צווישען לעבען און טויט און נאך דעם האט זיך די שעהנע חנה אויפגע־

הויבען פון בעט, מיט אַן אויסגעצויגען־פּערמאַטערטען געל־שוואַרצען פּנים. די באַקען זיינען שוין אויף שטענדיג געבליבען איינגעפאַלען און מיט געלע פלעקען; און אַז זי האַלט זיך נאָך ביז איצט אין איין דאָק־טאָרען. אָפּט הינקט זי אונטער און פאַראַן אַ סברה, אַז זי איז אין געפאַהר געלייִמט צו ווערען. און אַז קיין קינדער, זאָגען די דאָקטוירים, וועט זי שוין מיין ניט קאָנען האָבען. און ווי שרעקליך זי זעהט איצט אויס! — ווי אַ מכשפה... ווי שרעקליך עם שלאָגען זיך איצט ארוים איהרע האָר און עם סטאַרטשעט אַרוים איהר נאָז, אַט דער געוועזענער שעהנער נאָז! און ווער איז אין דעם שולדיג? אפשר דער שוואַרצער אָדלער, אויף וועל־כען איך בין מיט איהר אַלס קינד אַרומגעפלויגען דורך די בלויע נעכט, צווישען הימעל און שטערען? אָבער, צו בין איך דען שולדיג פאַר דעם, וואָס דער אָדלער איז שוואַרץ געווען? צו האָב איך איהם דען אויף שוואַרץ געפאַרבט? — — — אַ קינדערשע נאַרעשקייט, אַ מעשה מיט אַ בת מלכה, אַ שלאָס, אַריעז און חנה... אַט אַזוי ווערט דאָס אַ מענש געבוירען אויף דער וועלט, קומט אָן פון ערגעץ אַ ווייטקייט, שפּאַציערט זיך דורך אויף דער וועלט, טרוימט, פּלאַנט, בויט — — — און אַזוי לעבט ער און לעבט, ביז ער טראָגט זיך אָפּ ערגעץ אַהין אין רוים, אין דער ווייטקייט אַריין. — — — — — — — און צו וואָלט דען געווען בעסער חתונה האָבען און געבוירען קינדער, — קינדער וואָס זאָלען וואַקסען פאַר אַט דעם ריעז פון שטאָהל און אייזען? און זיי וואָלטען געווען ניט קיין אידען און ניט קיין גוים. זייער אייגענע שפּראַך וואָלט ביי זיי דער ריעז צוגענומען און וואָלט זיי דערפאַר געגעבען מיטלען געגען קינדער האָבען — — — און אַט דער רעדאַקטאָר בערגנער, וואָס האָט איהם ערשט נעכטען אָנגעבאָפּט מיט טענות:— „וואָס ווילט איהר נאָך אַלעמען האָבען מיט אייער מאָראַל פּרעדיגען?" „אַט דאָ ניט לאַנג צוריק איז צו מיר אין רעדאַקציע געקומען אַ יונג ווייבעל און איבער אייך געוויינט מיט ביטערע טרערען". „נאָכדעם ווי זי האָט אייך געהערט דרשנען... האָט זי, נאָך איהר מיינונג, גענומען פּערשטעהן, אַז זי האָט די גאַנצע צייט געזינדיגט מיט איהר אייגענעם מאַן. איצט אָבער פיהלט זי, אַז זי קאַן ניט ווייטער... געהן האָבען קינדער קאַן זי אָבער ניט „אַפּאָרדען", ווייל דער מאַן איז אַן אָרימער אַרבייטער" און ס'האָט מיר גענומען אַ היבש ביסעל צייט ביז איך האָב זי געבראַכט צוריק צום

שכל — — — אָבער ס'איז נאָך אַלעמען זעהר ניט פיין פון אייך, געהן צו פערפינסטערן יענעם דעם לעבען. וואָס מאַכט אייך אויס, אז מענשען האָבען הנאה...״ און איבער דעם רעדאַקטאָר'ס לעצטער ציינישער בעמערקונג קומען ברוך'ן באַלד אַרויף אויף'ן זינען לאה און נחום, וואָס האָבען שוין לאַנג חתונה געהאַט, וואוינען צוזאַמען און האָבען קיין קינדער ניט. און ווי אוננאַטירליך לאה איז געוואָרען!.. איהר גאַנצער אויסזעהן און איהר שטענדיגער אונטערשמייכלען — — — אזוי ווי זי איז עפּעס אַלעמען שולדיג — — — וואָסער אַ מאָדנע שטראָף עס איז אָט דער שמייכעל, וואָס בעווייזט זיך ביי פרויען נאָכדעם ווי זיי הערען זיך אויף צו פיהלען ריין, נאָכדעם ווי זיי זיינען מיט זייערע מענער צוליעב גאָרניט! — — — כאָטש קיינער דאַכט זיך האָט צו זיי קיין טענות ניט, און זיי אַליין מיינען, דאַכט זיך, אויך, אַז זיי זיינען אין גאָר ניט שולדיג, נאָר זייערע אויגען פערליערען די מעגליכקייט צו קוקען נאַטירליך פאַר זיך — עס פעהלט זיי אויס רוים — שמייכלען זיי — — — עפּעס אַ פוסטקייט בעווייזט זיך פאַר זייערע אויגען — שמייכלען זיי — — — עפּעס וואַרגט זיי — און זיי שמייכלען — — און ווי לאַנג לאה האָט איהם שוין ניט געבראַכט קיין בלומען! — — אָבער — טראַכט ברוך ווייטער — אויב זי וועט דורך אַ צופאַל אָנהויבען שוואַנגערען, וועט זי געווים צוריק ווערען נאַטירליכער, הארציגער, פאַר איהרע אויגען וועט זיך ווידער בעווייזען אַ רוים, אַ ווייטקייט און דאַן וועט זיך איהר אפשר ווידער פערוועלען ברענגען ברוך'ן בלומען — — — און ביילקע איז אוועק. וואו? ווער ווייס? — — — חנה האָט ניט געקאַנט פערטראַגען ביילקעס ריינקייט, ביילקעס שעהנקייט, און ביילקע האָט ניט געקאָנט און ניט געוואָלט פאַרטראָגען חנה'ס אייפערזוכט — — — זי איז ערגעץ אוועק און דער בלאַסער בינעם איז פון דאַן פערפאַלען געוואָרען! אַך, קינד! ווי לויטער געלויטערט דו ביזט. און דו, חנה? דו שמייכעלסט נאָך אַלץ?.. מיין חנה, מיין גוטע, שלעכטע חנה.

און אָט איז שוין זייער הויז. ער הויבט זיך אויף אויף די טרעפּ, קלאַפּט אָן אין טהיר. חנה קומט איהם אנטקעגען:

— אַ, ברוך! אזא נאַסט! אזא לאַנגע צייט! וואָס איז דאָס מיט אייך געוועזען?!

עפּעס האָט ער דערויף געענטפערט — — — האָט אויפגעהויבען

די אויגען, — און דערזעהן פאַר זיך איהר אויסגעצויגען־פערפלעקט פּנים מיט די צוגליהטע, גרויסע אויגען... און אַז דער קנויל פון איהרע האָר איז אַזוי נאַכלעסיג פערדרעהט אויף אַ זייט... מן הסתם דיענט ניט איי־נע פון איהרע הענט — יאָ, די רעכטע האַנט, דאַכט זיך, הענגט טאַקע ווי אַ געליימטע — — —

— חנה!..

האָט זי מיט אַמאָל אָראָפּגעלאָזט די ברעמען און זיך דערמאָהנט:

— מאַקס איז אין דרויסען, אויף'ן דאַך — — —

— חנה! — — —

האָט זי אויפגעהויבען די ברעמען און אַ שמייכעל געטהון. — — —

—חנה!

איז איהר שמייכעל נאָך שאַרפער געוואָרען, דאַכט זיך, גיפטיגער. און אַזוי שמייכלענדיג האָט זי זיך אויסגעדרעהט, איהם איבערגעלאָזען אין מיטען צימער און איז הינקענדיג אַוועק צום פענסטער. — — —

— חנה, חנה! — האָט אין איהם אויסגעשריען — — און פאַר וואָס זיינען דיינע האָר אַזוי שרעקליך צושויבערט? חנה! און פאַר וואָס שמייכעלסטו אַזוי? פאַר וואָס טהוט עס דיר אַזוי פיעל הנאה, דיין שרעקליכער אויסזעהן? און פאַרוואָס הינקסטו? חנה! צו איז דאָס טאַ־קע אמת, אַז דו ביזט אין געפאַהר געליימט צו ווערען? און פאַרוואָס שמייכעלסטו דערביי פּונקט ווי די וואָלסט צוברעכען ניט זיך, נאָר עפּעס מיינע אַ זאַך? — — —

און ער איז אַרויס און אַרויף צו מאַקסען.

— וואָס איך זעה! — ברוך! ברוך! ווי קומט דאָס? אַזאַ לאַנגע צייט?! זעץ זיך. אָט איך טראָג פאַר דיר אַרויס אַ ביינקעל. אי־אי־אי אַזאַ־אַ גאַסט.

ווען זיי האָבען זיך געזעצט, האָט זיך מאַקס גענומען קלאָגען:

— אַן אונגליק! אויף מיין וואָרט. מען זעהט קיין לעבעדיגען מענ־שען אין די אויגען ניט אָן! און פרעג וואָס? — האָב איך דען וועמען שלעכטס געטהון? אויף'ן שטייגער, דאַכט זיך, אַלע מאָל געוועזן אַ גוטער ברודער, יעדען דער בעסטער פריינד און איך וויים? אדרבא, זאָג דו אַליין — פאַר וואָס זאָל מען צו מיר ניט אַריינקומען, פאַרוואָס מיידען אונז אַלע אויס אַזוי ווי אַ — איך וויים וואָס? — — — אָט למשל דו אַליין,

איך ווייס — — — דאכט זיך, די בעסטע, גוטע פריינד. נון. — — — נאָר גאָרנים. אזוי איז דאָס. ס'איז נאָר אַ פערדראָסיגע זאַך. דו פער־שטעהסט? צוליעב וואס לעבט אַ מענש — ניט קיין פריינד, ניט קיין בעקאַנטע, ניט גאָר ניט — — — גלאַט אזוי אין דער וועלט אריין? —

די ווערטער נעהמען פאַלען אויף ברוך'ן ווי שווערע שטיינער, ער פּרואווט זיך פערענטפערען, גיט איהם צו פארשטעהן, אז עס דאכט זיך איהם נאָר אזוי, אז ער קוקט זיך איבערהויפּט צו פיעל צו, צו אזעלכע נארישקייטען. ס'איז דאָך אמעריקא. מענשען האָבען קיין צייט ניט. — — — און וואָס איז גלאַט דער קומען? עפּעס רעדט ער דאָך גלאַט ווי אַקינד. — — —

און עס ציהט זיך אזוי אוועק זייער געשפּרעך. און מיט יעדען וואָרט און מיט יעדען פּינטעל פון אויג ווערט אַלץ נאַכטיגער, פינסטער־רער און די שטימען נעהמען קלינגען אַלץ פער'חלומ'טער, הארציגער, און ווי מיט אַן אָנגעשפּאַלטענעם אָפּקלאַנג — — — און די לופט ווערט אַלץ פולער און פולער מיט פארנאַכטיגע קינדער־ליעדער. דאָס האָט דער גרויסער ניו יאָרק אויסגעשאָטען זיינע יונגע קינדער אין זיינע טיעפע, שטיינערנע גאַסען, צושטעלט די מיידלאַך אין קלענערע און גרעסערע רע־דער און זיי זינגען איהם אמעריקאנער פאָלקס־ליעדער. טראָגען זיך די ליעדער פון פיעלע יונגע העלזער. און וואָס דונקעלער עס ווערט דער דרוי־סען, אַלץ ערנסטער, פערבענקטער ווערען די געזאַנגען. אַלץ פולער ווערט מיט זיי די לופט. די לופט שפּינט זיך איבער מיט אַ נעץ פון אונשולדיגע פאָלקס־ליעדער, און ברוך'ן דאכט זיך, אז, אָט־אָט, רייסט זיך אָפּ די נעץ — — — און עס נעהמט רעגענען מיט ליעדער.

„חברה שקצים" פער'גנב'ענען זיך פון מאָל צו מאָל, רייסען זיך פלוצלונג אריין אין אַ ראָד, די מיידלאַך ווערען כלומר'שט צושראָקען, צו־לויפען זיך מיט אַ קוויטשעריי. עס דערהערט זיך אַ קריגען פון קינדער מיט קינדער. אין מאקסען ציטערט דערביי אויף עפּעס אַ נעפּיהל: — קינדער!... אָט... ווי די קינדער וואָלטען, זיך קריגענדיג, צו איהם ארויפּ־געשריען: — אָט זעה, מיר זיינען קינדער. אזוי פיעל קינדער — — — און באַלד ווערט די ראָד אויפ'ם ניי געשלאָסען און עס ציהען זיך ווידער די קינדערשע געזאַנגען. און די לופט ווערט פון זיי, ווי מיט גאָלד גע־שפּינען.

אַט ווערט שוין גאָר טונקעל. און גאָר אַנדערש צוזינגען זיך די מייד־לאַך, די פערשייטע איגגלאַך פערלירען דעם חשק זיי צו שטערען — — —
אַ טייל נעהמען מיטזינגען, אַנדערע — האָבען פּלוצלונג פון ערגעץ גע־בראַכט צו שלעפּען, מיט גרויס פּאַראַד, אַן אַלטע מאַטראַץ, איהם צוליינט אין מיטען גאַס, בעגאָסען מיט קעראָסין און אונטערגעצונדען עס פּראַלט ארויף אַ רויטער פייער, עס שפּריצען פונקען. און באַלד האָבען חברה נאָך ערגעץ אַ הילצערנעם קאַסטען בעקומען, איהם אין שטיקער צובראָכען און נאָך אַפּייער צוליינט. די פייערען שפּרינגען אויף און שפּיעגלען זיך אויס אין די פענסטער פון די נידעריגע עטאַזשען. קינדער זינגען און שפּרינגען ארום די פייערען. — קינדער! אַזוי פיעל קינדער — — —

ברוך און מאַקס זיינען ווי פער'כשופ'ט, פערוויעגט געוואָרען. דאַכט זיך, דער דאַך, די הויז, האָט זיך אָפּגעריסען, שווימט, שווימט מיט זיי איבער דער נאַכט, ווי איבער אַ ים, אַ שוואַרצען — — — און רעיונות שווערע, פערביינקטע קריכען אין קאָפּ, פּרעסען דאָס האַרץ.

מאַקס טענה'ט גאָר עפּעס אַזוי... אַווטאָמאַטיש. ער טענה'ט וועגען דעם, ווי קלוג ברוך האָט דאָס דורכגעפיהרט דעם סטרייק: — — — דאָס איז דאָך געוועזען אַזוי קלוג, אַז די „באָסעס" קאָנען זיך ביז נאָך איצט ניט אָפּחידושען. און איך ווייס.:. עפּעס גאָר אַ קליינינקייט אויסצורעדען! — בעטראַכט נאָר אַליין — אַזוי פיעל אַרבייטער און זיי האָבען דאָך שוין די לעצטע צייט גענומען אונטערעדען, אַז דו ביזט אַן אונטערגע־קויפטער פון די „באָסעס" אויף מיין וואָרט. און איך ווייס — — — ס'האָט דאָך געהאַלטען ביי אייך ווי וואָס? — — — און היינט וואָס פאַר אַ יוניאָן מיר האָבען דאָס איצט! ס'איז פּשוט אַ פערגעניגען, אויף מיין וואָרט. און איך ווייס? — מען זאָגט, אַז דו ווילסט גאָר איצט אוועקפאָהרען, דאָס איז דאָך טאַקע פּשוט אַ פערדראָסיגע זאַך. איך מיין אדרבה, בערעכען נאָר אַליין — — — און וואָס איז גלאַט דער „פּאָה־רען" ? אדרבה, בעטראַכט זיך אַליין. און ביז וואַנעט איז דער שיער ניט קאָנען איינזיצען אויף איין פּלאַץ? און וואָס איז דער תכלית? הערסט, ברוך, אויף מיין וואָרט — — — נאָר וואָס איז שייך? — — — איך ווייס. איך מיין, נאָר גאָר ניט, אַ? — — — —
מאַקס שטימע ווערט דאַכט זיך ווי פערשטיקט.

ברוך הערט און הערט ניט. — און טראַכט — — — און אַט דער־

מאָהנט זיך בריך, אז ווען ער האָט נאָכגעקוקט חנה'ן, ווען זי איז מיט איהר שמייכעל אוועק צום פענסטער, האָט ער דערזעהן זיין געשטאַלט אין שפּיעגעל. — זיין געשטאַלט שטעהט נאָך דאָרט און וואַרט.... — זיין גע־שטאַלט איז נאָך דאָרט פערבליעבען, אין צימער מיט איהר — — — — און ברוך גיט א שמייכעל צום געשטאַלט. דאס געשטאַלט פערשטעהט איהם און ענטפערט אָפּ מיט א שמייכעל און פערלאָזט גלייך דעם שפּיעגעל און געהט שמייכלענדיג צו צו חנה'ן, ווי זי שטעהט אזוי פערטראַכט ביים פענסטער און קוקט ארויס צו דער גאַס, צו די קינדער... און דאָס גע־שטאַלט נעהמט ארום איהר קאָפּ, בויגט איהם צו צו זיך און קושט איהם.

— חנה! חנה'קע! וואָס טראַכטסטו אזוי פיעל? וואָס מאַכסט זיך נאַריש? ביזטו דען א שלעכטע? דו ביזט דאָך א גוטע. דו ביזט דאָך מיין גוטע חנה'קע.

חנה! אַלע מאָרגען, ווען איך שטעה אויף, אַלע נאַכט, ווען איך לייג זיך, זאָג איך צו זיך: „דאָס, וואָס דו האָסט געוואָלט האָבען, פון וואָס דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט, וואָס מען האָט ביי דיר צוגענומען, בלייבט אימער און אייביג דיינס. עס לעבט, וואַקסט און צובליהט זיך אַלע ליעבער און שעהנער פאַר דיר.

ליעבע? — איז דער גרעסטער ליגען, וואָס די וועלט פערמאָגט.

ליעבע? — איז דער שעהנסטער ליגען, וואָס די וועלט פערמאָגט.

ליעבע? — איז אַ נאַשעריי אין אַ פּאַסטקע.

און דער וואָס וויל די נאַשעריי, זאָל צו איהר ניט צוגעהן נאָהענט. זאָל ער בעסער פאַר וועהטאָג מיט די אייגענע ציין דאָס אייגענע האַרץ בייסען.

דער, וועמעס מאַרך איז גרעסער ווי ביי א מויז, זאָל ניט צוגעהן צו דער נאַשעריי נאָר נאָהענט.

מען דאַרף קאָנען זיין ווייט. מען דאַרף קאָנען זיין גלייכגילטיג.

חנה'ס אויגען נעהמען דערביי שפּריצען מיט שמייכעל און גיפט. און זי שרייט אויס:

מען דאַרף קאָנען ניט מורא האָבען פאַר'ן לעבען. מען דאַרף קאָ־נען ניט זיין קיין פייגלינג! מען דאַרף קאָנען ניט זיין קיין פיינלינג!

— יאָ, חנ׳קע! ביזט נערעכט, מען דאַרף קאָנען ניט זיין קיין פּיינלינג. מען דאַרף קאָנען זיין אליין — — — מען דאַרף נאָר קאָנען, אָהן מורא קוקען דער איבינקייט גלייך אין פּנים אריין. דאַן הערט מען אויף צו זיין איהר קנעכט, דאַן ווערט מען איהר גלייכען.

עס קלינגען אין פענסטער אריין קינדער־ליעדער; — וואָלסטו כאָטש אין ליעד געהערט, וועלכע דיין מאַמע האָט געהערט פון איהר מאַ־מען — — — חנה!.. און די קינדער זיינען דאָך דערפאַר ניט אנגע־קניפּט אין די מאַמעס. און עפּעס וועט דאָך דערפאַר אין זייערע הער־צער בלייבען ניט צוואָווארעמט... און וואָסערע מאַמעס וועלען אָט פון די קינדער אויסוואַקסען? — מאַמעס, וואָס קייען „טשואינג־גאָם“, ווען זיי זויגען דאָס קינד, מאַמעס, וואָס קייען „טשואינג־גאָם“... און וויפיעל פון אָט די קינדער זיינען דאָס געבוירען געוואָרען דורך א צופאַל? — טאַ־טע־מאַמע האָבען ניט געוואָלט, נור עס האָט געטראָפען אן אונגליק...

חנה׳ס אויגען גלאַנצען פּלוצלינג אויף: — זי וועט איהם טרעפען אזוי, אז ער וועט אזש פערציטערט ווערען פון וועהטאָג! — זי וועט איהם פרעגען:

— פאַר וואָס ווילסטו ניט געדענקען דיין מאַמען?.. דיין... וואָס? — דו ביזט א העלד? — האָסט א שטיינערנע הארץ און אן אייזערנעם ווילען ניט צו טראַכטען וועגען זאַכען, פון וועלכע דו ווילסט ניט! דו קאָנסט געהן א ר ו ם דער פּאַסטקע? קאָנסט מיט די אייגענע ציין דיין אייגען הארץ בייסען? כאַ־כאַ־כאַ! — מיט די אייגענע ציין דאָס אייגען הארץ בייסען, כאַ־כאַ־כאַ! — — —

אָבער זי הויבט בלויז אויף אויף איהם איהרע גרויסע, צוגליהטע אוי־קען, קוקט איהם אָן א וויילע און גיט א שמייכעל.

דאָס געשטאַלט בעמערקט דאָס, פערשטעהט וואָס דאָ האָט געוואָלט קומען, אבער... — דאָס קוקט זי דאָך אזוי אויף זיינע גרויע האָר אין קאָפּ, — דאָס איז גאָר ניט. זי געדיינקט דאָך נאָך דאַן אין דער היים, ווען ער איז פּלוצלונג אין איין נאַכט גרוי געוואָרען — — — יענע נאַכט... ביי איהר אין צימער, נאָך האַלב נאַכט. דאָס לעמפּעל האָט געברענט אזוי טונקעל — — — און ער האָט אהן אויפהער געשפּאַנט איבער׳ן צימער א שטומער, א שטומער. זי האָט מיעד איינגעדרימעלט אין די קליידער, זיצענדיג אין שטוהל. אז זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט זי פּלוצים דער־

זעהן, עמיצער אַ הויכער, אַ גרויער שפּאַנט אום איבער'ן צימער!... ברוך! — שרייט זי אויס. געהט צו איהר צו אַט דער הויכער, אַט דער גרויער — — — זי דערקאַנט איהם — — שפּרינגט אויף פערצווייפעלט און פאַלט איהם אויפ'ן האַלז. — ברוך! ברוך! ברוך! — און ברוך שווייגט, ער מיינט: מן הסתם האָט זי ערשט אין חלום דאָס שרעקליכע אומגליק געזעהן... נאָר אַט דערזעהט ער זיך אין שפּיעגעל און ציטערט אויף, ווי די הויט אויפ'ן לייב וואָלט איהם גענומען שטיינער'ען... און אין א ווײַלע ארום זאגט ער פערביסען: ניש־קשה, א אידען פאַסט אזוי — אידען דאַרפען געבוירען ווערען גרויע, גרויע — — —

אויסגעקראַכען זיינען אין א צייט ארום זיינע האָר און ווידער איז דער קאָפּ שוואַרץ געוואָרען. איצטער אָבער קלייבען זיך די גרויע האָר נאָר אויף אַן אַנדער אופן — איינציגווייז — — — אַט זי קאַן אריינלייגען די האַנד אין קאָפּ און זיי איבערצעהלען. און ער קלייבט זיך אויפ'ס ניי פאָהרען אין דער וועסט. צו ווייס זי דאָס? איהם פלעגען דאָרטען ליעב האָבען די פערד, די עזלען. טאָמער פלעגט אַן אַנדער ארבייטער פערמולירען א פערד, אַן עזעל, פלעגט איהם דער בעל הבית אוועקנעהמען פון יענעם ארבייטער און איהם איבערגעבען צו ברוך'ן אין אַקער. ביי ברוך'ן פלעגט ער זיך היילען. — וואָס, דו שמייכעלסט נאָך אַלץ? חנה'קע! דאָס איז דאָך שלעכט פון דיר. דו מיינסט: איך אנטלויף... גלויבסט — איך בין בעזיעגט, חנה. איך בין דאָך דער נאַר וואָס האָט זיך אַנגעבונדען אַן דער אייביגקייט... פון מיר געהט דאָך קיין זאַך ניט פערלאָרען. נו, זאָל שוין זיין גענוג. זעץ זיך אַוועק. אַט אזוי. איך צולאָז דיר דיינע לאַנגע האָר. איך וועל זיי דיר פערקעמען אזוי, אז דער קנויל זאָל ליגען אויפ'ן ריכטיגען פּלאַטץ. עס זאָל זיין אזוי ווי דו האָסט ליעב. דו מיינסט, אז דו ביזט שוין מעהר ניט שעהן?... פאַר וואָס מיינסטו אזוי שלעכט? — דו געדיינקסט דאָך נאָך דאָס פאַרביגע איי, מיט וועלכען מיר האָבען זיך אַמאָל געשפּיעלט? — צועפענט מען דאָס גרויסע, רויטע איי, ליגט אין דעם א קליין איי פון אַן אַנדער פאַרב, צועפענט מען דאָס אַנדערע איי, ליגט אין דעם אַ קליין איי פון נאָך אַן אַנדער פאַרב, און אויך דאָס איי צועפענט זיך! און אזוי אַלץ ווייטער און ווייטער — — — און ווען עס האָט זיך אביסעל אָפּגעריבען דאָס פאַרב פונ'ם ערשטען, גרויסען איי, איז וואָס? — — — מיר האָ־

בען דאָך אבערביידע געוואוסט, אז אין דעם ליגט א גאנצער אוצר פון שעהנע, ריינע אייער — — — אייער, אייער און אייערלאָך.

און ווען כ'האָב אמאָל פּלוצלינג גענומען און פאר דיר אין די אויגען אריינגעווארפען דאָס איי אין פּייער — — — ווי דו האָסט דאָס אויף מיר אנגעשטעלט א פּאָר ווילדע אויגען! האָסט זיך באלד צוואויינט און אין מיטען געוויין אוועקגעלאָפען מיך קלאָגען צו דער מאַמען. אָבער איך? — פון מיר געהט דאָך קיין זאך ניט פערלוירען — איך האָב דאָך נאָך ביז איצט יענע איי און יענע חנה'קען. איך פערמאָג דאָך א גאנצע טשע־רעדע מיט חנה'ס, חנה'ס און חנה'קעם — — —

די הויכע גאסען לויפען אהער און אהין, מענשען געהען אויף און אפּ. יאָגען זיך, כאפּען פרישע לופט און הויך איבער זיי צינדען זיך די עלעק־טרישע לאָמפּען. צינדען זיך ציטערדיג ווייסע, בלאַסע, און לויפען אוועק אין גלייכע שורות אין דער נאכט, איבער די טיעפע, לאנגע גאסען. און — פלאַטערען ציטערדיג איבער די קעפּ, איבער די פּנים'ער... און איבער מויערען און דעכער צינדען זיך אָן פערשיעדענע עלעקטרישע אויפשריפ־טען און בילדער — אָט פלאַטערט אויף א גאָלדענער אָדלער, מיט ווייט צושפּרייטע פליגלען. און אָט א שטערן, וועמעס שטראהלען עס צינדען זיך און פערלעשען זיך, פערלעשען זיך און צינדען זיך ווידער אָן. און די אויפשריפטען, און די בילדער, ענדערען אָפט זייערע קאָלירען — אָט ברענט שוין דער הויכער טורעם, וואס קוקט אריבער אלע דעכער. — דער גאנצער טהורם איז ווי פון פייער געבויט, איז ווי א זעהונג. אויף זיין העכסטען שפּיץ פלאַטערט א ווייסער פלאַג: דער שיין פון א רעפלעקטאָר נעהמט דורך דאָס ווייסע געוועב און עס שטראהלט גאנץ הויך אויף דעם טונקעלען, אויף דעם שווארצען הימעל, ווינקט און רופט — — — — און פלאַטערט, פלאַטערט — — — דאָ און דאָרטען אויפ'ן מיטען די גאסען ברענען קינדערשע פייערען, די קינדער מארשירען ארום זיי, פּויקען אין אן אלטער, בלעכערנער שיסעל און זינגען — — — ערגעץ האָט איין קופּע פייער אויפגעהערט צו געבען פונקען — — — פאַלט א אינגעלע אויף א פלאַן: זוכט ערגעץ אויף א שטיין, קומט צו נאָהענט צום פייער, הויבט אויף דעם שווערען שטיין מיט זיינע ביידע הענטלאך איבער'ן קאָפּ. ציהט זיך אויס און שטעהט א רגע פערשפּיגעלט מיט רויטען שיין, און ווערט

לענגער און דינער. און אָט טהוט ער האַסטיג א שליידער דעם שטיין אויפ'ן פייער, און עס שפּרינגט אויף א גאַנצע זייל מיט גאָלדענע פונקען! אלע איבריגע קינדער זיינען פון דעם שטאַרק צופריעדען, און אלע ווערען זיי מיט אמאָל אָפּגעגאָסען מיט א רויטליכען, גאָלדענעם שיין, און אלע נעהמען זיי דאַן אויסזעהן ווי קליינינקע רויטע מענשעלאך און זיי קלאַפּען: — הורייי! — — — און נעהמען זיך נאָכטהון דעם אינגעלע...

און חנה שטעהט אליין ביים פענסטער. קוקט צו די קינדער און זעהט — — זעהט און זעהט, אָהן אן אנהויב, אָהן א סוף — — — קינדער, קינדערלעך — — — און אָט בעווייזט זיך פאַר איהר א קליין קינדעלע, א שטיקעלדיגס — א פערבלוטיגס — — — מיט נאָך פערמאַכטע אויגעלעך — — — קוקט זי אויף דעם — — — קוקט און שמייכעלט — — —

צווייטער עפּילאָג :

אין דער פּורפּורנער שיף

דאָרטען לאָזען זיך די נאַסען אראָפּ צום וואַסער. פון מאָל צו מאָל שווימט דורך א פעררי־שיף און איהרע גאָלדענע שורות פענסטער, שפּיגלען זיך אויס צושווימען איבער'ן וואַסער — — — דער גאַנצער אַנטקעגענ־דיגער ברעג איז פערשאָטען מיט עלעקטרישע פייערען — פייערען — פייערען — זונען. עס ציהען זיך פון זיי ציטערדיגע, זילבערנע לבנות. און גאָלדענע פאַסען, וואָס שטראַהלען אריין אין וואַסער און שטראַהלען ארויס פונ'ם וואַסער— פאהרט פערביי א פעררי־שיף מיט איהרע גאָלדענע שורות פענסטער, שלאָגט זיך נאָך איהר אויף א רוישיגער שוים, דער שוים יאָגט זיך נאָך דער שיף מיט כעס. עס כעס'ט זיך דאָס וואַסער, פאַר וואָס די שיף צושטערט איהר די שטראַהלען, די לבנות, די זונען —

פון מאָל צו מאָל פּראַלט דאָרט אויף א רויטער גאַז־פלאַם, דער פלאַם שטראַלט ארום זיך אויס א גרויסען ראַנד. דער רויטער ראַנד צושפּיעלט זיך איבער א פעלד פון דעכער און מויערען, וואָס זיינען פון דער נאַכט פערשלונגען — — — די שטראַהליגע רויטקייט בעגעגענט זיך מיט רויכען פון הימעל־הויכע קוימענס. די רויכען בויגען זיך, קנייטשען זיך חן'עווריג, שפּרינגט די רויטקייט צו צו זיי, נעהמט זיי אלע ארום, רוימט זיי עפּעס איין, צושמייכלען זיי זיך אלע, ווערען רויט... און נעהמען זיך קנייטשען נאָך חן'עווריגער — — — די רויטקייט גיט זיך מיט אמאָל א שפּיעגעל אינ'ם וואַסער — בעוויזט זיך א פּורפּורנע שיף, פּורפּורנע זעגעל, א פערפלאַמטער רויך — — — די פּורפּורנע שיף כאַפּט אויף ברוך'ן

און פיהרט איהם אוועק גלייך אין דער וועסט. דארטען האָט ער זיך זיין פאַרעם שוין לאַנג, שוין יאהרען לאַנג.

אלע מאָל — פריהמאָרגען אדער פאַרנאַכט, ווען עס צושפּיעלען זיך די זונען אויף דעם ווייטען הימעל ראַנד און די גאַנצע סטעפּ — ווייט און רונד — זעהט אוים ווי אַ גאָלדען לאַנד, ווי אַ וואונדער לאַנד, פאָהרט ברוך דאַן אויף זיין גראַב־מאַשין צו אויף זיין שנייד־מאַשין, קלאַפּען זיך שטיקער אייזען אַן אייזען און רעדען צווישען זיך האַלב־ווילד, אלע אויף איין מאָל — — — און אויפ'ן גאָלדענעם פעלד שפּיעלען זיך חנה'ס חנה'קעס — גאַנצע טשירעדעס — — — אז חנה איז נאָך גאָר יונג געווען זיינען דאָך איהרע האָר געזען כמעט בלאָנד, זיינען אויפ'ן פעלד אויף דאָ עטליכע בלאָנדע חנה'קעס — — — ווי גוט עס איז אפּצואַרבייטען דעם טאָג אויפ'ן פעלד שווער, פיהלען דעם טעם פון געזונטע, שטאַרקע בעוועגונג! ס'אַרא ברייטער, ס'אַרא אונבעגרענצטער גליק, צו געניסען צופריעדען פון אָט דער שווערער מיעדקייט! און דערצו נאָך צו זעהן פאַר זיך אַזוי פיעל חנה'ס און חנה'קעס, וואס שפּיעלען זיך איבער דער ווילדער ווייט, צווישען די זונען, מיט די זונען — — — — — — — — — — —

— —

עס קומט אַן אַ הערבסט.

ער איז שוין אַלט, אויסגעמאַטערט.

די פייכקייט עסט זיך איין אין די ביינער. און פון אַלע חנה'ס בלייבט בלויז איינע — די לעצטע מיט'ן פערשוואַרצטען פּנים, מיט די אויסגעטריקענטע באַקען, מיט די צוגליהטע אויגען, מיט איהר שמייכעל... און אין חלום זעהט ער אָפט זיין אייגען געשטאַלט — — — דאַס געשטאַלט איז נאָך יונג — — — שוואַרצע האָר, פערקאַמט אויף אַ זייט הענגען אריבער דעם הויכען, ענערגישען שטערען — — — און דורכדרינגענדע שאַרפע אויגען, זיי קוקען שאַרף פאַר זיך און טיעף אין זיך — — די האַלב־רונדע, שוואַרצע ברעמען גהען זיך פער'עקשנ'ט צונויף איינער צו איינע — — — הויכע ברייט־צוואַקסענע אַקסעל, דיקע ליפּען מיט אַ ליידענשאַפטליכען, קלוגען שמייכעל, קוים וואס עס שפּראַצען וואָנסען — — —

און ווען דאַס געשטאַלט קוקט אויף איהם, ליגט ער — ברוך — אין

בעט אין אויסגעצויגענער, מיט ברייט צועפּענטע אויגען, און האָט זיך מורא א ריהר טהאָן.....

עס בעוועגט זיך באַלד חנה'קע, אין איהר ברוינעם גימנאַזיום־קלייד, די געשטאַלט צועפּענט פאַר איהר ברייט די הענט, נעהמט זי ארום, בע־האַלט זי אין זיך —

„זיי" שפּיעלען זיך, קושען זיך. זייערעביידענס אויגען פּערציהען זיך מיט א פּייכטקייט, צושטראַהלען זיך פון גליק. אָט פּלעכט זי איין איהר קלאָהר ווייס הענטעל אין זיינע שווארצע האָר. אָט כאַפּט ער זי אויף די הענד, גיט זי א הויב העכער פון זיין קאָפּ, דערזעהט זי אין בעט דעם „אַלטען" מיט די ברייט־צועפּענטע אויגען, דערשרעקט זי זיך, לאָזט ארויס א געשריי, שפּרינגט אראָפּ, רייסט זיך ארויס און אנטלויפט — —

בלייבט די געשטאַלט אליין און זי דרעהט זיך צוריק אויס מיט'ן פּנים צום בעט און נעהמט זיך קוקען אויפ'ן אַלטען ברוך מיט אזא שאַרפ־קייט, אז עס גיט איהם א טרייסעל, און ער כאַפּט זיך אויף.

אין שטוב איז פינסטער. אין דרויסען רעגענט. מחנות ווינטען טראגען זיך איבער דער וויסטער סטעפּ און שליידערען מיט כוואַליעס רע־גען. און צופוסענס זיצט חנה, ווי א בייזע מכשפה, קוקט אויף איהם מיט איהרע צוגליהטע אויגען און שמייכעלט — — —

— — — — — —

ווינטער.

א לויטערע נאַכט.

ברוך וואַרפט זיך דורך.

אין די פענסטער קוקט אריין א זילבערנע ווייסקייט, עס שטראַהלט אריין די שנייאיגע ווייט.

נאָר ניט ווייט פון די פענסטער שטעהט דער הימעל, א דורכזיכטיג־בלויער, א פערשטערענטער — — —

עס דערהערען זיך קרעפּטיגע, יונג־קלינגענדע שטימען, א געלעכ־טער — — —

באַלד עפענט זיך אויף די טיהר, עס קומען אריין זיין געשטאַלט און חנה. ביידע פאַלען אריין אין די שניי־שיך, פרישע, אָנגעפראָסטיגטע, מיט פלאַמיגע באַקען, שטראַהלענדע אויגען:

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

— כאַ־כאַ־כאַ!

— ווער איז אַ נאַר? — פרעגט די געשטאַלט, אראָפּנעהמענדיג פון זיך די שניי־שיף.

— דו — ענטפערט זי.

— פאַר וואָס בין איך אַ נאַר?

— דערפאַר וואס דו האסט זיך געיאָגט נאָך די שטערען....

— הערסט! אז דער הימעל לאָזט זיך פאַר אונז אראָפּ אזוי נאָ־הענט, אז עס דאכט זיך: נאָר נאָך אביסעל, נאָר נאָך עטליכע שפּאַן און דו ביזט שוין מיט דיין חנה'קען צווישען הימעל און שטערען, צווישען הי־מעל און שטערען.

— און דו נעהמסט און שפּאַנסט.

— און חנה'קע מיט מיר.

— און דער הימעל מיט די שטערען?

— טראָגט זיך פון אונז אָפּ אַלץ ווייטער און ווייטער.

— כאַ־כאַ־כאַ!

— כאַ־כאַ־כאַ!

— ווער איז קלוג? — פרעגט די געשטאַלט, אראָפּנעהמענדיג פון איהר די שניי־שיף.

— איך, — ענטפערט זי צופריעדען, קינדעריש.

— פאַר וואס עפּעס דו נאַר?!

— דערפאַר וואס איך האָב געזאָגט: קום צוריק, וועסטו זעהן ווי דער הימעל מיט די שטערען וועט אונז נאָכשפּאַנען.

— פאַר וואס־זשע קומען זיי איצטער ניט צו צו אונז?

— ווייל, — ענטפערט זי, — ווייל זיי האָבען מורא, אז ווען זיי וועלען נעהמען נעהן, וועלען מיר ווידער אנטלויפען.

— כאַ־כאַ־כאַ!

— כאַ־כאַ־כאַ!

און איבערן פּאַל נעהמען זיך קאטשען אייער פון פערשיעדענע פאַרב און גרויס. עס שלאָגען זיך צונויף עטליכע אייער, שלאָגען זיך אַלע מיט אמאָל אָן, איינע אָן די אנדערע, און עס דערהערט זיך אַ לאַך, און זיי קאַט־שען זיך אזוי אוועק צוזאמען, ווי זיי וואָלטען וועלען נאָכמאַכען איהר גע־לעכטער — — —

און אַט כאַפּען זיי זיך אָן פאַר די הענד און נעהמען זיך דרעהען אין טאַנץ:

— טיראַראַ, טיראַראַ, טראַטאַראַ!

— טראַמטי, טראַמטי, טראַמטאַם טאַם!

באַלד פאַלט זי צו דעם געשטאַלט, וואַרפט אַרום איהרע לאַנגע וואַרעמע הענט אַרום זיין האַלז און הענגט זיך אויף איהם, טוליעט זיך צו איהם, ציהט זיך און ווערט אַלץ וואַרעמער, צוגליהטער, איהרע גרויסע אויגען זיינען פער'שכור'ט, האַלב אָפען, פערנעבעלט. קוקען זיי אַרויף צום געשטאַלט, צו זיינע דיקע ליפּען, צו זיינע שאַרפע אויגען, צו זיין שטערען, צו די שוואַרץ-ברענענדע האָר.

די געשטאַלט צערטעלט זי, גלעט זי, קושט זי, און זעהט דערביי, מיט זיינע ברייטע אַקסעל צו פערשטעלען פון איהר דעם „אַלטען".

ברוך ציטערט אויף, ער הויבט זיך אויף אויף זיין געלעגער, צופּוּסענס זיצט חנה און שמייכעלט — — —

ער טהוט זיך אָן שטילערהייט, גנב'עט זיך אַרוים פון הויז, אַזוי אַז „זיי" זאָלען איהם ניט דערזעהן — זיי זאָלען זיך ניט דערשרעקען. ער נעהמט מיט זיך קעראָסין, געהט מיט איהם איבער'ן ווייסען שניי צום שייער. נעהמט אַרוים אַ לייטער, קריכט אַרויף, בעגיסט דעם שייער פון אַלע פיער זייטען, בעזונדער זעהט ער, אַז די ראַם פון אַריינגאַנג זאָל זיין גוט בעגאָסען. ער וויל זיך שוין נעהמען אונטערצינדען, דערמאָהנט ער זיך אבער, אַז די עזלען און דער פערד האָבען ניט גענוג שפּייז אויף מאָרגעדיגען טאָג. לויפט ער שנעל אוועק צום שטאַל, פערזאָרגט זיי מיט עסען. דער הונט פּלאָנטערט זיך איהם צווישען די פיס, בינדט ער איהם דאָרט אָן. ער קומט באַלד צוריק צום שייער, צינדט איהם אָן פון אַלע פיער זייטען:

אויפ'ן טיהר פון הויז בעוויזט זיך חנה. קוקט אויף איהם און שמייכעלט:

— וואָס ביסטו אַרוים? — פרעגט ער זי.

— וואָס איז?

— איצט קאָנסטו דאָך שוין ניט אַריין צוריק.

— פאַרוואָס?

— „זיי" האָבען פערנומען די בעט — — —

— און דו? — פרעגט זי און שמייכעלט.
— איך געה אין פייער.
— אין פייער?
— יא.
— נעהם מיך אויך מיט.
— דיך אויך?
— יאָ.
— קום.
ווי נאָר זיי קומען צו דער טיהר, צינדט זיך די ראַם פאַר זיי אָן.
— ס'אַראַ פייער! ס'אַראַ פייער, פייער, פייער! — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

ניו יאָרק, 12—1907.